

esf

evropský sociální fond v ČR

České lázně a lázeňství

MMR ČR

České lázně a lázeňství

Vydalo: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2007

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Staroměstské náměstí 6, 110 15 Praha 1, www.mmr.cz

Slovo úvodem: Ing. Rostislav Vondruška, JUDr. Josef Pavel, prof. MUDr. Tomáš Zima, DrSc.

Vedoucí autorského kolektivu: Dr. Vladimír Kajlík, PhD.

Autorský kolektiv: RNDr. Jan Čurda, MUDr. Vladimír Křížek, MUDr. Magdalena Kozlovská, MUDr. Olga Švestková, PhD.,
Ing. Milan Trnka, prof. MUDr. Tomáš Zima, DrSc.

Fotografie: CzechTourism, Vladimír Kajlík, Petr Skalka, Miroslav Svítek, Olga Řezková, Studio FTG, Správa přírodních
léčivých zdrojů a kolonád Karlovy Vary, LL Mariánské lázně a. s. Danubius Hotels Group, ANTIZ s. r. o.,
Biodroga Systems, Moser, a. s., Porcela Plus, a. s.

Grafická úprava: Studio FTG Praha, Mgr. Zdenka Kalabisová, Ing. Daniel Zahálka

Koordinátor projektu: Česká centrála cestovního ruchu – CzechTourism

© MMR ČR, Praha 2007

Tato publikace je neprodejná.

ISBN 978-80-239-9330-1

Právě jste otevřeli monografii, vytvořenou z podpory Evropského sociálního fondu a určenou především pro ty z vás, kteří se dnes a denně zabýváte destinačním managementem, tvorbou a podáváním informací, tvorbou produktů cestovního ruchu v oblasti tradičního českého lázeňství a lázní. Tato publikace je přehledným zdrojem informací o pobytových lázeňských místech, především však relevantních informacích o medicínálních a přírodních aspektech lázní a lázeňství, ať už z hlediska relaxace, rehabilitace či léčebných pobytů.

Autorský kolektiv vytvořil faktografický zdroj informací pro vás – kontaktní pracovníky cestovního ruchu, pro vaši lepší orientaci při tvorbě nabídek a podávání informací vašim klientům.

Česká centrála cestovního ruchu – CzechTourism je orientovaná především na propagaci České republiky jako atraktivní destinace cestovního ruchu v zahraničí, jednou z důležitých oblastí propagace je i oblast lázeňství a českých lázní. Vítám proto vydání této monografie a věřím, že významně pomůže zkvalitnit destinační management v České republice. Je na vás, jak využijete a zhodnotíte tento potenciál ve vaší každodenní práci s klienty.

*Ing. Rostislav Vondruška
ředitel České centrály cestovního ruchu – CzechTourism*

Dostává se Vám do rukou publikace zabývající se lázeňstvím v České republice. Lázně prožívaly v českých zemích nebývalý rozkvět, především v 19. století, ale také úpadek během dvou světových válek a za totalitního režimu. Po roce 1989 byla započata cesta směrem k prosperitě. Značné prostředky byly investovány do infrastruktury, zastaralé budovy a lázeňská zařízení prošly rozsáhlými rekonstrukcemi a modernizací. Kvalita poskytovaných služeb se neustále zvyšuje. To je nezbytné pro získání a udržení přední pozice českých lázní na světovém trhu.

Lázeňská péče je někdy mylně chápána jen jako prevence a relaxace. Díky neustálému rozvoji medicíny a novým objevům ve farmakologii je někdy mylně považována za nepotřebnou. Balneologie je však věda, která v medicíně vždy měla a dodnes má své pevné místo. Pobyt v lázních není pouhou dovolenou, ale cíleným medicínským zákrokem, který umožňuje pacientům zlepšit zdraví a zvýšit kvalitu života. Hlavní příčinou pozitivních výsledků léčebných pobytů v lázních je propojení odborných znalostí lékařů s využitím přírodních zdrojů a změnou životního stylu pacientů.

Věřím, že tato publikace přinese nový pohled na balneologii jako vědní disciplínu a že přispěje k dalšímu rozvoji lázeňství v České republice. Lázeňská města jsou přitažlivá nejen urbanisticky, ale také svým osobitým prostředím a historickými památkami. České lázeňství je založeno na využívání unikátních přírodních léčivých zdrojů.

Dovolte, abych Vás pozval do Karlovarského kraje, kde má lázeňství staletou tradici a jeho lázeňská města se řadí mezi nejznámější ve světě. Kvalitní přírodní léčivé zdroje lákají klientelu z celého světa. Karlovarský kraj je světoznámým a jedinečným regionem lázeňství. Přeji Vám, abyste v této knize našli inspiraci pro jeho návštěvu.

*JUDr. Josef Pavel
hejtman Karlovarského kraje*

Na knižním trhu je možno zakoupit celou řadu reprezentativních publikací o českých lázních. Žádná z nich se však dostatečně nevěnuje problematice balneoterapie a lázeňství, které má v Čechách bohatou tradici. Z podnětu Ministerstva pro místní rozvoj ČR a České centrály cestovního ruchu – CzechTourism vznikla monografie, která se věnuje nejen tradičnímu pohledu na lázeňství, jeho historii, přírodním a kulturním zdrojům, ale také rozvoji moderního lázeňství z hlediska preventivního, léčebného, rehabilitačního i rekreačního.

Tato monografie poskytuje nejnovější informace o současném stavu českých lázní. Jsem přesvědčen, že bude přínosem pro každodenní práci profesionálů v lázeňství a cestovním ruchu.

*prof. MUDr. Tomáš Zima, DrSc.
děkan 1. lékařské fakulty UK v Praze*

Předmluva

Tato publikace vznikla v rámci projektu Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů Evropského sociálního fondu.

Úvodní kapitola podává stručný přehled dějin lázeňství. Nejobsáhlejší částí je katalog lázeňských míst v České republice. Zařazen je i přehled lázeňské léčby pro jednotlivé indikace a stručný výkladový slovník používaných lázeňských procedur. Další kapitoly poskytují základní informace o zdrojích přírodních minerálních vod České republiky.

Autoři si kladli za cíl vytvořit ucelený zdroj informací pro pracovníky destinačního managementu cestovního ruchu a ostatní profese cestovního ruchu. Záměrem této monografie bylo shromáždit a přehlednou formou prezentovat nejen informace o lázních a lázeňství, ale i o léčebných metodách a procedurách, rehabilitaci, o přírodních zdrojích lázní a jejich využívání.

Je naší povinností na tomto místě vzpomenout předčasně ukončené celoživotní práce MUDr. Vladimíra Křížka z balneologické knihovny bývalého Výzkumného ústavu balneologického v Mariánských Lázních. Z ní jsme čerpali cenné informace a byla inspirací v naší práci.

Na přípravě publikace, kterou dostáváte do rukou, se podílelo několik autorů různých profesí a řada institucí, za jejichž vstřícný a věcný přístup děkujeme.

Dr. Vladimír Kajlík, PhD.

OBSAH

Z historie lázní a lázeňství	7
■ Severozápadní Čechy	31
Karlovy Vary	33
Mariánské Lázně	40
Františkovy Lázně	46
Jáchymov	51
Lázně Kynžvart	56
Teplice	59
Dubí	64
Mšené-lázně	67
Klášteřec nad Ohří	70
■ Střední Čechy	73
Poděbrady	75
Lázně Toušeň	80
■ Severovýchodní Čechy	83
Janské Lázně	85
Lázně Kundratice	89
Lázně Libverda	92
Lázně Běláhořad	95
Lázně Bohdaneč	98
Velichovky	101
■ Jihozápadní Čechy	105
Konstantinovy Lázně	107
Bečyně	110
Třeboň	113
Vráž	116
Nové Hradky	118
■ Vysočina a Jižní Morava	121
Hodonín	123
Lednice	126

■ Střední Morava	129
Luhačovice	131
Ostrožská Nová Ves	135
Slatinice	138
Teplice nad Bečvou	141
Kostelec u Zlína	144
Bludov	147
Velké Losiny	150
Lipová-lázně	153
Jeseník	156
Zlaté Hory	160
■ Moravskoslezsko	163
Karlova Studánka	165
Darkov	169
Klimkovice	172

PŘÍLOHY

Lázeňská léčba a léčebné procedury	177
Obecné kontraindikace lázeňské léčby	182
Slovník lázeňských procedur	183
Minerální vody České republiky	193
Přírodní léčivé zdroje	197
Klasifikace přírodních vod a peloidů	208
Technická zařízení lázní	210
Podnební charakteristika lázeňských míst ČR	217
Literatura	218

Z HISTORIE LÁZNÍ A LÁZEŇSTVÍ

Využívání přírodních léčivých zdrojů, koupelí a pití minerálních vod vždy hrálo v lékařství významnou roli jako jeden z nejstarších způsobů terapie užívané od nepaměti až do současnosti. V blízkosti těchto zdrojů, především v okolí vývěrů minerálních a termálních pramenů, vznikala postupně léčebná místa. Také ložiska tzv. peloidů – rašeliny, slatiny a bahna – poskytovala cenný materiál pro ohřívání koupele a zábaly, oblíbené u revmatiků. Mnohým vyhledávaným léčebným místům přidávalo na přitažlivosti také příznivé klima.

U zrodu lázeňských míst však nebyly vždy nezbytné jen přírodní zdroje. Někdy to byla silná osobnost reformátora-léčitele, mnohdy laika, který prosadil nové metody využívající k léčení třeba jen obyčejné studené vody v rozmanitých aplikačních formách, a přispěl tím ke vzniku renomovaných léčebných míst. Tak tomu bylo ve slezském **Gräfenbergu**, dnes **Lázních Jeseník**, které založil Vincenz Priessnitz. Podobně vznikly lázně v nedaleké Dolní Lipové vlivem osobnosti Johanna Schrotha a nakonec o necelou generaci později významné lázně v bavorském Wörishofenu zásluhou tamního faráře Sebastiana Kneippa. Všichni tři jmenovaní léčitelé měli a dosud mají četné následovníky.

Pestré dějiny lázní a lázeňství tak zapadají svým obsahem nejen do širších dějin lékařství, ale souvisejí i s kulturou, přírodními vědami a technikou. Do bádání o dějinách lázní a lázeňství spadají archeologické nálezy starých jímání pramenů, pomníky a votivní dary, bazény, koupací vany, architektonické zbytky lázní s ohřevem vody, ústředním topením či dochovanými vodovody. Mnoho podrobností o lázních a životě okolo nich zachytili antičtí autoři ve svých spisech, kterým se dostalo značného rozšíření později, v dobách evropské renesance. Po vynálezu knihtisku, od konce 15. století, bylo uveřejněno nepřehlédnutelné množství spisů o jednotlivých lázních, vodách, o pití vod a jejich užívání k léčbě.

Vedle toho existuje také velké množství ikonografických dokladů – kreseb a nástěnných maleb, miniatur v rukopisech, dřevořezů a rytin, obrazů, pečeti a jiných grafických reprezentací. Obrazový materiál vztahující se k lázeňství se někdy skrývá i ve starých rukopisech s náboženskou tematikou. Tak je tomu třeba v iluminaci výzdobě bible krále Václava IV. nebo jako předmět přehnaných podobenství v Murnerově protireformačním spise s cennými dřevořezy z roku 1514. Pozdějšími obrazovými doklady o lázních jsou četné veduty, pohlednice, plakáty a suvenýry dokreslující někdy realisticky, jindy humorně až satiricky život v lázních a kolem nich.

V kontextu archeologických nálezů, písemných dokladů a dochovaných ikonografických památek se budeme snažit zachytit problematiku dějin lázeňství nejen z hlediska obecných lékařských dějin, ale i s poukazem na někdy neostře hranice s lidovým lékařstvím, a všimneme si i některých kulturních kuriozit. Sledování dějinného vývoje lázeňství ztěžuje mnohdy i okolnost, že se tato látka rozplývá do neobyčejné šíře. V různých dobách se totiž používání koupelí a lázní prolínalo z důvodů hygienických se zásahy vysloveně léčebnými, tj. s procedurami sloužícími preventivně otužujícím účelům, ale i se společenskými koupelemi ve volném čase „pro radost“, stejně jako s mysticko-náboženskými motivy užívání vody.

Vědní obor zabývající se lázeňstvím se nazývá *balneologie*. Ta zahrnuje v první řadě *balneoterapii* jako léčebnou a preventivní lékařskou disciplínu. Balneologie je snad jednou z nejstarších terapeutických metod lidské civilizace.

Etymologie slova *balneo* je odvozena z řeckého *βαλανεῖον*, které z latinské podoby *balneum* přešlo do

Thermae Aquae Sulis v anglickém Bathu z 1. stol. n. l.

Keramická vana z Knosu (Kréta) – kolem r. 1500 př. n. l.

Bronzová vana z vykopávek v Pompejích

mnoha evropských jazyků v podobě francouzského *bain*, italského *bagno*, španělského *baño*, anglického *bath* a ruského *баня*. Vysledovat historický vývoj balneologie ve všech podrobnostech je náročné z toho důvodu, že se v dějinách lázní a lázeňství vždy navzájem prolínaly rituální, náboženské a hygienické důvody, což znesnadňuje oddělení terapeutického režimu od rituálního.

V dávné minulosti se proto v souvislosti s balneologií odvíjela řada činností, které můžeme v našem krátkém historickém přehledu ponechat stranou. Historie nejstarší balneologie je založena především na studiu archeologických důkazů, jak nám je nabízejí starověká centra osídlení s lázněmi, koupelemi, akvadukty a vodovodními rozvody, společně s písemnou dokumentací, například votivními nápisy. Novější doba nám přináší četné doklady z rukopisů, později v Evropě ze starých tisků a konečně z nesčetného množství vizuálních památek obrazů a ilustrací.

Dnešní balneologie se ve výběru svých léčebných prostředků neomezuje jen na přírodní léčivé zdroje, ale kombinuje toto léčení s dietoterapií, pohybovou léčbou včetně léčebného tělocviku, masážemi, vycházkami do přírody, s fyzikální léčbou a konečně i s léčbou medikamentózní. Balneoterapie se považuje dnes za součást fyziatrie nebo fyzikálního lékařství v širším slova smyslu. K balneologii se přidružuje celá řada pomocných, hraničních i výslovně nelékařských oborů přírodovědných a technických. Patří sem např. hydrogeologie, balneo-

technika, technologie jímání pramenů, balneobiologie, analýza přírodních zdrojů, balneografie, klimatologie a meteorologie.

Lázně a lázeňství nejsou rozloženy po celém světě rovnoměrně. Přestože se využitelné přírodní zdroje ode dávna vyskytovaly na mnoha místech, zůstalo lázeňství v té podobě, jak je pojmáno v Evropě, převážně evropskou záležitostí. Vyspělé lázně existovaly i v Turecku a na Blízkém Východě, menší měrou se vyvíjelo také v Asii, především v Číně, Japonsku a Indii. Nejstarší tradice lázní a lázeňství, pomineme-li starověký Orient, jsou v rámci Evropy především v Itálii, dále pak v Německu, ve Francii, Španělsku a v zemích bývalého Rakousko-Uherska, tedy v dnešních Čechách, na Moravě, na Slovensku, v Maďarsku a v Polsku. V anglosaských zemích a v Severní Americe nebylo ani v minulosti lázeňství příliš rozšířené a postoj k němu byl spíše zdrženlivý. Dnes se v USA využívají termální zdroje většinou k rehabilitaci.

Tradice našich lázní a lázeňství jsou podstatně mladší, než je tomu v Jižní Evropě a v zemích středomořské oblasti. Přesto si však získalo naše lázeňství v minulosti mimořádný věhlas i vážnost v evropském povědomí a své místo v dějinách lékařství a balneologie. **Karlovy Vary** si udržely své výsadní postavení jak v dobách, kdy se tam téměř výhradně podávaly dlouhé koupele, tak i později, kdy se na čas stala výhradním léčebným prostředkem naopak pitná léčba.

Především západočeské lázně se staly od 19. století celosvětovým pojmem. Nebylo proto náhodou, že se v Praze roku 1841 ustavila balneologie (díky prof. J. Löschnerovi) a roku 1848–1849 vodol léčba (díky J. Špottovi a dr. A. Šlechtovi), jako první obory svého druhu na evropské univerzitě. Teprve s odstupem času některé další univerzity následovaly pražského příkladu, především univerzita vídeňská.

Od starověku až do současnosti se setkáváme s pověstmi o zázračných uzdraveních v souvislosti s vodou. Není proto divu, že minerální, a zvláště termální prameny odjakživa upoutávaly lidskou pozornost a podněcovaly představivost, která se promítla v řadě rituálních a kultovních praktik užívání „zázračných“ vod. Pramenitá voda byla vždy nerozlučně spjata se životem a osídlena božstvy nebo duchy. Původní antická a keltská božstva byla u středoevropských vývěrů vod postupně nahrazována křesťanskými patrony. Kolem známých zdrojů vznikaly nové kulty a vyrůstaly kostely a poutní místa.

V době baroka vyrostly desítky až stovky takových míst ve Střední Evropě, především v Bavorsku, Rakousku, Švýcarsku, v Čechách a na Moravě. V Evropě tento kultovní charakter zázračných vod nověji nalézá své

vyjádření ve francouzských **Lourdách**, kde se od roku 1858 vytvořila tradice poutního místa se zázračným pramenem.

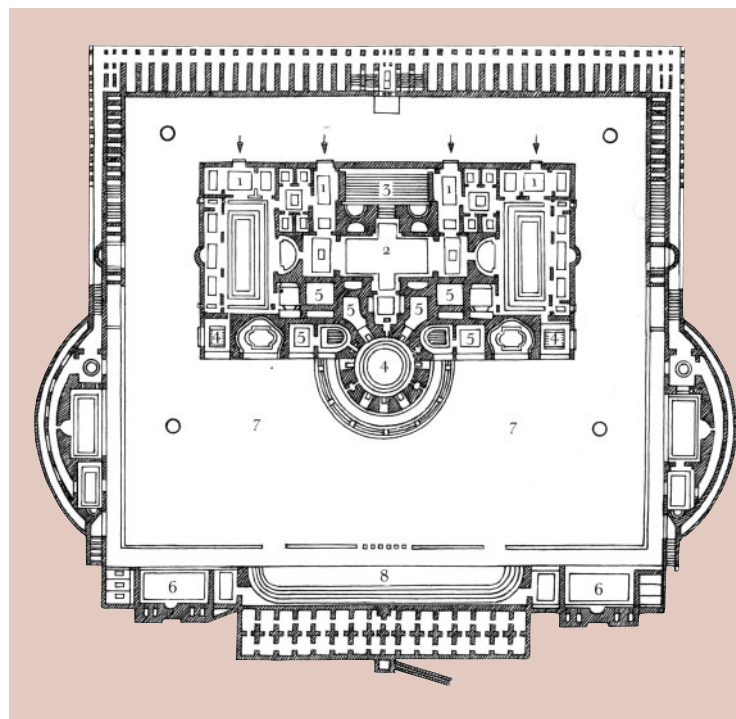
Historie evropského lázeňství má své kořeny v tradicích lázní antického Řecka a Říma. Zde se setkáváme především s archeologickými a architektonickými památkami, ale od 5. století př. n. l. i s literárními odkazy. Zmínky o teplých koupelích nalézáme jak u Platóna, tak u Homéra a dějepisce Hérodota. S prvými vanami ke koupání se v oblasti řecké kultury setkáváme na **Krétě**. Zde se v **Knosu**, **Phaistu**, **Malii** a dalších městech nalézá více terakotových van menších rozměrů z údobí tzv. minojsko-mykénské kultury. Těchto van je jen v muzeu v Héraklionu na Krétě vystaveno 24 a další jsou roztroušeny v řadě světových muzeí. Krétským vanám se podobá zdobená hliněná vana, nalezená v Nestorově paláci v **Pylu** na Peloponésu. Na hradě Tyrins, postaveném z kyklopského zdiva, existoval bazének, původně s dřevěným roubením, jehož dno tvořila obrovská kamenná deska velikosti téměř 12 m².

Z blízkých opevněných Mykén pochází terakotová polo-sedací vana se zvýšeným sedátkem a prohlubní pro nohy. V Homérově Odyseji je zmiňována vana ze stříbra, kterou přivezl Menelaos z Egypta. Kovové vany v Řecku nalezeny nebyly, existuje však více koupacích van vytesaných z kamene, podobných egyptským sarkofágům. V **Athénách** stojí kamenné vany v někdejší léčebném okrsku pod Akropolí, jiné menších rozměrů jsou v **Del-fách**, **Olympii**, **Epidauru** a jinde. Na ostrově Théra a v **Marseille** ve Francii, kdysi přístavu Massalia, se dochovaly keramické koupací vany v podobě dřeváku.

Vodovody (akvadukty) zásobující města a lázně vodou, jsou pozdějšího data a nedosáhly v Řecku zdaleka takových technických parametrů a rozměrů jako vodovody římské, s výjimkou tlakového vodovodu z 2. století př. n. l., který přiváděl vodu do Akropole ze vzdálenosti asi 30 km a měl v závěrečné fázi výškový rozdíl 150 m. Také v **Effesu** se dochovalo několik památek z této doby.

Zcela odlišné podmínky s ohledem na lázně, jak nám dokládají např. vykopávky v Pompejích, nalézáme v kulturním prostředí římském. Římské lázeňství ovlivnily zkušenosti Kréťanů, Řeků a Etrusků. Římané pak dovedli umění svých předchůdců k dokonalosti, včetně budování tlakových vodovodů. Největší rozvoj lázeňství nastal v **Římě** v době císařství. Do provozu byly uvedeny větší pronajímané lázně, tzv. *balnae privatae*, a dále lázně veřejné, *balnae publicae*, nebo též *thermae*, jejichž provoz hradil stát nebo dary bohatých mecenášů.

Výstavbu honosných a velkých lázní často podporovali a řídili samotní císařové, kteří si takto kupovali popularitu lidu. Podle císařů se také nově budované velké termy obvykle nazývaly. Římské koupele se staly populárními

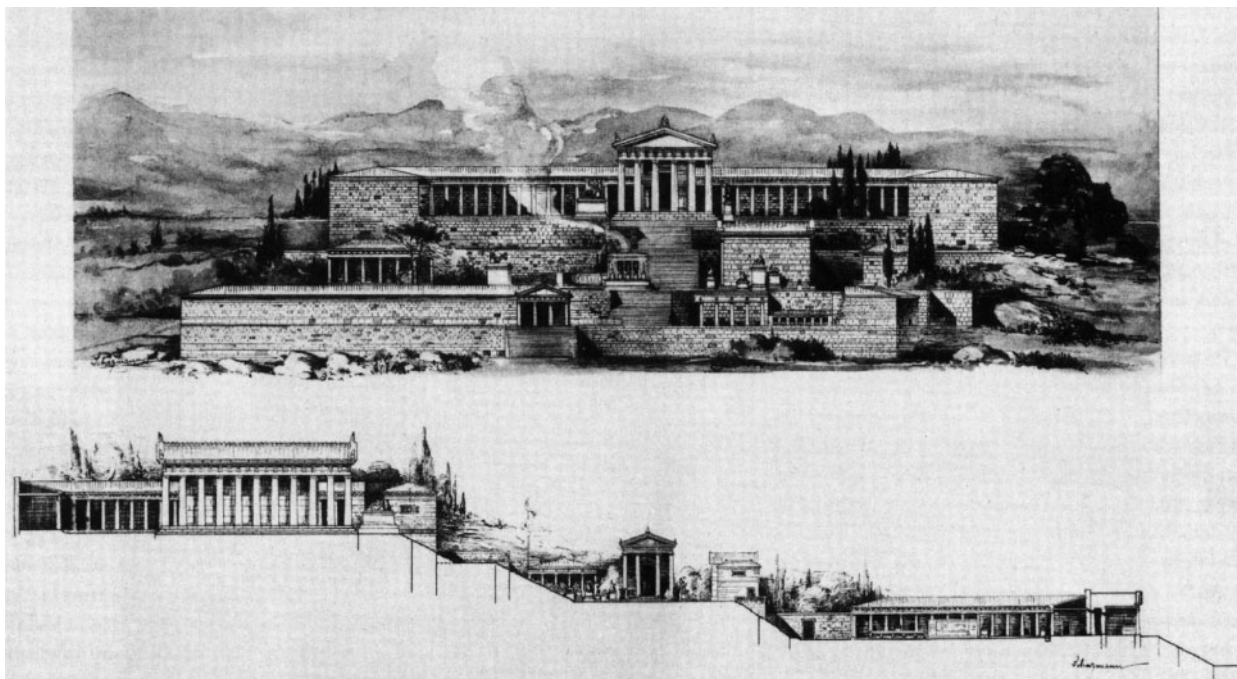
Caracallový lázně v Římě, 217 n. l.

a denní život byl bez nich téměř nepředstavitelný. Lázně se tak staly centrem společenského života i hygienickým zařízením, zatím však bez léčebného zaměření.

Za císaře Augusta bylo napočítáno na 170 lázní a ve 4. století n. l. již na 900. Za nejstarší jsou považovány Agrippovy termy z roku 25 př. n. l., pak následovaly termy nazývané podle panujících císařů, např. termy Neronovy (64 n. l.), Vespasiánovy (68 n. l.), Titovy (75 n. l.), Trajánovy (110 n. l.), Hadriánovy (120 n. l.), Commodovy (188 n. l.), Caracallový (217 n. l.), Alexandra Severa (230 n. l.), Gallienovy (266 n. l.), Aureliánovy (272 n. l.), Diocleciánovy (295 n. l.), a Konstantinovy (313 n. l.).

Největšími byly termy Diocleciánovy (140 tisíc m²) a Caracallový (124 tisíc m²). Velkorysé řešení lázeňské architektury splňovalo velké nároky současníků na účelnost i přepych. Vzhledem k velkému počtu návštěvníků potřebovaly lázně mnoho zaměstnanců a velmi dobrou organizaci. Na provoz lázní dohlíželi sedulové a cenzoři. Existovala zde celá plejáda dalších specializovaných lázeňských profesí: lázeňští – *balneatores*, sprchovači – *perfusores*, maséři – *tractatores* a *fricatores*, topiči – *fornacatores*. O topení a šatny pečovali většinou otroci. Zdravotnický dohled vykonávali alipté a iatrolipité, kteří měli lékařské vědomosti a zasahovali později i do léčení.

Římská lázeňská architektura se rovněž vyznačovala vysokou uměleckou a estetickou úrovní, jak dokládají

Lázně na ostrově Kos, helénské období

její zbytky nejen v Itálii, ale i v různých částech severní Afriky. Cenná umělecká díla sochařská a malířská zdobila lázeňské prostory i přilehlé parky.

Pozvolný přesun od společenské funkce řecko-římského lázeňství k léčebným účelům koupelí lze sledovat paralelně s rozvojem lázeňských center starověku. Mezi nejznámější léčebná místa v Řecku patřily sirné termy v **Hypatě**, dále pak termy v **Thermopylách** a v korintské šíji, dnešní **Loutraki**, termy na ostrově **Lesbos**, na **Mélu** a jinde.

Plutarchos se zmiňuje o termálním místě **Aidepsos** na Euboi jako o lázeňském společenském centru a také na Sicílii založili řečtí kolonisté lázně **Homéru**, jejíž radioaktivní termy se používají k léčebným účelům již více než dva tisíce let. Přerod od léčitelské mystiky k uvědomělému léčebnému používání vody a fyzikální léčby v tehdejších posvátných okresech léčebného kultu Asklepiova lze snad přičíst postupné racionalizaci řeckého myšlení. K chrámové léčbě a rituálnímu omývání patřila vždy nerozlučně voda. Proto se léčebné okrsky záměrně budovaly v blízkosti pramenů a později i minerálních a termálních vod, na které postupně přecházela autorita léčby. V **Pergamu** např. vzniklo v blízkosti pramene proslulé vodoléčebné místo, kde se také léčilo bahenními zábaly.

Na ostrově **Kosu**, kde se projevoval vliv Hippokratův a jeho školy, se do vodoléčebného zařízení přiváděla voda z pramene Burinna. Xenofón ve vzpomínkách na Sokrata uvádí jeho výroky o tom, jakou teplotu měla voda používaná k pití a omývání v Asklepiově a Amfia-

raově chrámu. Psychogenní ovlivnění a sugesce hrály asi svoji úlohu a dokonce byly k tomuto způsobu léčby přirovnávány metody soudobého autogenního tréninku podle jeho propagátora Schultze.

V popularitě léčebných míst vedl **Epidauros**, avšak později stoupal věhlas dalších míst, kde nabývala léčba již forem racionální terapie. Ve významnějších léčebných okresech Asklepiových vznikaly postupně proslulé lékařské školy. Tak vznikla slavná škola na ostrově **Kosu** v rodišti Hippokratově, další slavná škola vznikla v Malé Asii v **Knidu** a Pergamu, který byl rodným místem i působištěm řeckého lékaře Galéna ve 2. století n. l. V té době se začalo užívat diety, pitné a medikamentózní léčby a podávalo se již mnoho vysloveně lázeňských procedur, koupelí, polevů, omývání studenou vodou, masáží, sázení baněk, pouštění žilou i klystýrů. Některá léčebná střediska byla v provozu téměř po osm století. Epidauros a Trika byly navštěvovány jako léčebná místa ještě ve 4. století n. l.

V porovnání s Řeckem se skutečné lázeňské léčení vyvíjelo na území dnešní Itálie a zemí spadajících pod vliv Říma o něco později, ale zato většinou na racionálnějších podkladech. Lákové byly především prameny termálních vod umožňující koupele po celý rok. K výslovně léčebným účelům se za římského císařství využívalo mnoha lázeňských míst různě vzdálených od Říma. Nejblíží byly poblíž **Tiburu**, dnešního Tivoli. Patřila sem rovněž slavná místa v Neapolském zálivu – **Ischia**, **Puteoli** (Pozzuoli) a **Baiae**. Příznivé efekty teplých radioaktivních vod byly postaveny na empirických zkušenostech.

Dívka v lázních – mísa, Chiusi, 480 př. n. l.

Při rozhodování, zda podstoupit léčení v lázních, byly brány v úvahu již nejenom přírodní zdroje, ale i klimatické podmínky lázní. K oblíbeným místům římských císařů patřily i lázně v Malé Asii, v dnešním Turecku. Císař Caracalla, který dal vybudovat v Římě velké termy, naopak zajižděl za léčbou do lázní *Aquae Aureliae*, dnešního **Baden-Badenu**. Léčebně se užívalo koupelí ve vanách a v bazénech (piscínách), dále masáží, potních lázní ve vytápěných prostorách, ale i ve vaporáriích, většinou přírodních jeskyních, kde ve vulkanickém terénu vystupovaly ze země horké páry. Podávaly se bahenní obklady, sázely se baňky a podávaly pitné kúry minerálních vod. Hlavními léčebnými indikacemi byly chronické choroby kloubní, choroby močové soustavy, trávicí poruchy a podobně. Přírodní zdroje byly

Bronzová kamna pro caldarium, Stabiea pod Vesuvem

vysoce ceněny a nezřídka se stávaly předmětem obchodních spekulací.

Po expanzi římského impéria do barbarských zemí se stavěly četné lázně především na územích vojensky obsazených římskými legiemi. Tak vznikly v dnešní Francii, jižním a středním Německu, Rakousku, Anglii, ale i na Balkánu, v Přední Asii a v severní Africe desítky lázeňských míst, obvykle nazývaných *Aquae*. Jako příklad mohou sloužit *Aquae Grani* (dnešní německé **Cáchy**), *Aquae Sulis* (anglický **Bath**), *Aquae Mattiacae* (německý **Wiesbaden**), *Aquae Patavinae* (italské **Abano**). Proto se dnes mnoho evropských lázeňských míst může chlubit tradicemi dvou tisíciletí.

Většina lázní v římských koloniích byla však zánikem římské říše zničena a zapomenuta. Lázeňství jako kulturní fenomén zaznamenalo pádem Říma úpadek na řadu století. Výjimečně si zachovaly některé starověké lázně svou kontinuitu až do středověku a novověku, jako tomu bylo např. s Puteoli v Neapolském zálivu. Teprve koncem středověku a počátkem novověku začaly být zaniklé lázně postupně znovu objevovány. Na východě se kultura římského lázeňství uchovala zásluhou Byzance.

O středověku se všeobecně soudí, že byl temný, špinavý a nehygienický. Avšak zdá se, že se francouzský historik 19. století *Jules Michelet* mylil, když charakterizoval středověk jako tisíciletí bez koupání. Ve skutečnosti zájem o koupele u feudálů a později i u městského obyvatelstva stoupal. Nastalo období koupání nejen kvůli tělesné očištění, ale také pro radost. Koupání pro zábavu přestalo být také jen výsadou nejvyšší feudální vrstvy a postupně se koupelna s vanou stala dokladem dobré životní úrovně i bohatého měšťanského stavu. Koupání se stalo oblíbeným zvykem i společenskou povinností. Postupně v některých místech nabylo rozměrů frivolních radovánek s přemírou jídla, pití a žen.

V českých zemích nenabylo zjevně společné koupání mužů a žen ve vanách a bazénech nikdy takové frivolnosti jako v jiných zemích. Nebo alespoň neexistují doklady s touto tematikou v našich archivech. Také v Itálii nebyly v minulosti koupací mravy příliš uvolněné. A tak není divu, že když papežský sekretář, učený humanista *Poggio Bracciolini*, navštívil během kostnického koncilu roku 1416 švýcarský **Baden**, velmi se podívoval nad uvolněnými mravy, které tam panovaly. Podobně se nad těmito zvyky společenského koupání v Badenu podívovalo české poselstvo krále Jiřího z Poděbrad roku 1464 na své cestě k francouzskému králi.

Přístup ke koupelím z hlediska léčebného navazuje na staré tradice v Itálii a ve Francii, odkud později pronikají tyto tradice do Španělska, do německých zemí a po-

Ilustrace z Bible krále Václava IV., r. 1390

sléze do střední Evropy a dále na východ. O léčebných koupelích a jejich provádění vznikaly často různé předpisy, tzv. „*regulae*“, určené pacientům, popřípadě jejich ošetřujícím lékařům. Vlastní léčbě koupelemi předcházela náležitá příprava jako pocení, aby se tělo otevřelo, nebo bylo podáváno projímadlo, aby se pročistilo, anebo se vydatně pouštělo žilou, aby se teplem zředěné šťávy nezadržovaly v těle. Přihlíželo se k typu temperamentu jedince a podle nich se volila roční doba a individuální přístup k pacientům.

Procedury měly většinou vzestupnou a následně sestupnou tendenci. Koupele se prodlužovaly o hodinu denně a pak se stejným způsobem zkracovaly. Charakteristika

Koupel a pití vody, dřvořez, r. 1508

koupelí byla jen časová, dlouho chyběly zmínky o teplotě procedur. Předpisy léčebných kúr zněly na sto, ale i dvěstě hodin koupelí. Koupat se začínalo ráno za svítání a koupalo se někdy s polední přestávkou až do večera. V lázních s velkými termálními bazény pod širým nebem se někdy koupali chudí nemocní pod jednoduchými přístřešky i v noci.

Velmi se cenily jarní a májové koupele, které byly považovány za obzvláště účinné, méně pak koupele podzimní a zimní. Koupalo se původně nalačno a jen slabí a nemocní se směli před koupelí najíst. Ovšem dlouhotrvající koupele si postupem času vynutily, že na hladině teplých bazénů pluly bohatě vystrojené stoly s jídlem a pitím.

Uvážíme-li délku trvání středověkých koupelí, nepřekvapí nás ani údaje o komplikacích, ke kterým docházelo. Kůže vystavená desítkám hodin teplých minerálních vod se záhy rozmácela a vznikaly místní záněty s rozsáhlými mokvavými pláty. Dost často docházelo k infekcím a vytvářely se vředy. Tyto kožní afekce se učeně nazývaly „*corrosio*“ anebo „*exulceratio cutis*“, v němčině se užívalo názvů „*Fesser*“, „*Kratzer*“, „*Beisser*“ aj.

Koupelová vyrážka nebyla považována za nepříjemnou komplikaci, ale naopak patřila k rituálu lázní a byla do určité míry vlastním cílem léčby. Z moderního hlediska bychom mohli tento způsob léčby přirovnat k mimořádně razantní formě popudové léčby. Názory o tom, zda jsou tyto kožní krize pro úspěch léčby nezbytné a jak by léčebná kúra dopadla, kdyby k vyrážce nedošlo, se různily. Slavný *Paracelsus* vyrážku za nutnou součást léčby nepovažoval. „Vyrážka není žádná ctnost ani chvála pro lázně, ale leptající síla“, tvrdil věhlasný alchymista a lékař. Přesto zůstávala lázeňská vyrážka specialitou zejména karlovarských lázní po celé 16. století, jak vysvítá ze Sommerových spisů.

V **Karlovy Varech** se koupele ve vřidelní teplé vodě podávaly původně v malých dřevěných bazénkách v jednotlivých lázeňských domech. Termální voda vřídla se rozváděla důmyslným systémem dřevěných žlabů podél říčky Teplé do jednotlivých koupelen, kterých bylo v 17. století nejméně 150. Po požáru města roku 1759 byly karlovarské lázně zcela přebudovány, takže jejich středověký charakter zmizel.

V lázeňských místech bez přírodních termálních pramenů se voda musela uměle ohřívát. Ve slezských lázních **Karova Studánka**, které byly v blízkosti železáren, se k ohřevu vody využívalo například horké strusky z vysokých pecí z blízké Hubertovy hutě – technologie antických lázní vyhříváných hypokaustem (centrálním vytápěním) totiž nebyla v té době v Evropě známa. Teprve v 19. století se začala voda pro koupele ohřívát horkou párou v průtokových parních ohřívacích. Teplota podá-

vaných koupelí a procedur se dlouho vůbec neměřila. Teploměry pronikaly do lázeňské a vodoléčebné praxe velmi pomalu. Teprve ve druhé polovině 19. století se teplota koupelí začala běžně měřit a udávat v léčebných předpisech.

Ve druhé polovině 19. století zaujaly lékařskou veřejnost uhličitě koupele v přírodních kyselkách. Byly prokázány některé fyziologické účinky oxidu uhličitého na cévní systém, ke kterým dochází po vstřebání tohoto plynu z koupele do kůže. Uhličitě koupele znamenaly novou etapu v dějinách balneologických názorů. Lázně, ve kterých vyvěraly minerální vody bohaté na oxid uhličitý, se záhy staly významnými místy indikovanými pro léčení srdečních a cévních nemocí. Tak tomu bylo u nás např. ve **Františkových Lázních**, v **Mariánských Lázních** a v **Poděbradech**.

Lázně s přírodními uhličitými koupelemi nabývaly rychle na věhlasu a tam, kde přírodní kyselky nebyly, se uhličitě koupele začaly připravovat uměle buď syčením vody plyným oxidem uhličitým, nebo chemicky pomocí přísad šumících prášků ke koupelím. Podobně se začaly propagovat i umělé lázně kyslíkové a perličkové koupele se vzduchem, kdy je vzduch v drobných bublinkách proháněn vodou. Tyto koupele mají jen účinek mechanického dráždění kůže, zatímco u oxidu uhličitého, sirovodíku a radonu byla kožní resorpce jasně prokázána.

Nekoupalo se jen ve vodních lázních, ale také ve vanách nebo bazéncích naplněných oxidem uhličitým, někdy spolu se sirovodíkem, a dále v radonu. Plyných výparů z vulkanických solfatár se živelně užívalo k léčení již ve starověku, jak dokazují jeskyně v okolí **Baiae** u Neapole. Plynových koupelí v oxidu uhličitém se začalo léčebně využívat již v roce 1720 v **Pyrmontu**. O padesát let později byly v provozu plynové koupele v dalších německých lázních v **Meinbergu**.

V **Mariánských Lázních** se začalo s plynovými koupelemi v roce 1818. Stalo se tak z podnětu lékaře Josefa Nehra a prof. F. A. Struveho z Drážďan. Ten prováděl sám na sobě pokusy s koupelemi v plyném oxidu uhličitém a pozoroval při svých revmatických obtížích zprvu silnější bolesti, pak ale pocit suchého tepla v postižených oblastech. K nové léčbě se záhy vyjádřila i pražská lékařská fakulta a roku 1819 napsal o plynových koupelích v Mariánských Lázních pojednání tamější lékař K. J. Heidler.

Mladšího data jsou plynové koupele ve **Františkových Lázních**, kde také získaly díky silnému vývěru suchého oxidu uhličitého značnou proslulost a popularitu. S oxidem uhličitým z vývěrů kyselky se také uvážlivě hospodařilo. Například v **Karlově Věži** se zachycoval, stlačoval kompresory do ocelových lahví a používal pro přípravu umělých uhličitých koupelí.

Společné bazény, dřevorez, kolem r. 1480

Francouzští balneologové z lázní **Royat** začali počátkem 20. století aplikovat oxid uhličitý také formou podkožních injekcí, či lépe insuflací, ke zlepšení prokrvení kůže a ovlivnění bolestivých stavů. Tato metoda léčby byla zavedena v našich západočeských lázních až ve druhé polovině 20. století.

Hygiena lázní bývala vždy velmi aktuálním problémem a lázeňská místa s ní bývala většinou na šíru. Znečiště-

Muž a žena v lázni, dřevorez, konec 15. stol.

Pouštění žilou a baňkování, kolorovaný dřevorez z českého lékařského rukopisu, kolem r. 1500

né vody byly nejednou příčinou epidemií a pravděpodobně někdy až přehnaného projímavého účinku. Bazény bývaly silně znečišťované samotnými koupajícími. V anglickém **Bathu** se v 17. století plnil bazén třikrát týdně a podle toho byly i odstupňované ceny: první den po naplnění byl bazén pro první třídu, druhý den pro druhou atd.

Společné koupele na počátku 16. stol., dřevorez z holarického kalendáře, r. 1519

Teprve moderní rozvoj mikrobiologie a parazitologie ukázal, čím vším je možné se při koupelích nakazit. Parazitické onemocnění bilharziózou se stalo především v 19. a 20. století kletbou subtropických a tropických končin, např. v povodí řeky Nilu. Vody bývaly znečištěny leptospirózou a tyfem. Koupelemi i pitnou vodu se šířila i onemocnění jako cholera, dětská obrna nebo zánět jater. Konečně nečistoty i patogenní zárodky, paraziti a plísně, které se smývaly se špinavého kožního povrchu koupajících do teplých bazénů, byly často příčinou vážných onemocnění nejen kožních, ale i celkových.

Také plyny unikající z minerálních vod nejednou způsobily otravu. Aniž se v minulosti cokoliv vědělo o podstatě **oxidu uhličitého**, byly zkušenosti s tím, že je těžší než vzduch a drží se u země. V některých lázních se projevovaly smrtící účinky oxidu uhličitého dokonce ve sklepích domů. Hynuly zde myši, nekazil se sýr od roztočů a ovzduší se podobalo v mnohém sklepům při kvašení vína. V proslulé psí jeskyni (*Grotta del cane*) na **Ischii** sahala hladina oxidu uhličitého do určité výše, která nebyla stojící dospělé osobě nebezpečná.

Také vývěry mofet v centru Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les na **Kladské** u Mariánských Lázní nebo v přírodní rezervaci **Soos** u Františkových Lázní nejsou ničím jiným než unikem suchého oxidu uhličitého ze země. Vrstva oxidu uhličitého tvořila někdy nad hladinou větších bazénů nedýchatelnou atmosféru. Nebez-

pečně byly i úniky sirovodíku z některých minerálních vod. Proto byla zaváděna v lázních řada bezpečnostních opatření včetně odsávání plynu, který se uvolnil z vody ve vanových koupelích.

Na rozdíl od termálních koupelí představovala **vodoléčba** už od starověku léčebnou metodu využívající původně studenou, teprve později i teplou vodu ve formě koupelí, polevů, sprch, stříků, norných lázní nebo zábalů, na které často navazovala i masáž. Později se zevní aplikace začaly kombinovat s pitím velikých dávek vody. Studené koupele se těšily oblibě u starověkých národů – Řeků, Skytů, Germánů i Římanů. Vodoléčebná pozorování a techniky rozpracovávali podrobně jak řeční lékaři a myslitelé, jako Pythagoras, Hippokrates a Asklepiades, tak i římsí autoři Antonius Musus, Aulus Cornélius Celsus, Plinius Starší a Galén. Celsus používal hojně studených procedur při akutních i chronických chorobách jako pomocného prostředku vedle medikamentózní léčby.

V raném středověku se v Evropě voda k léčbě nepoužívala. Teprve až křížové výpravy ve 12. a 13. století obnovily zájem o koupele. Po několika stoletích zapomenutá sprcha se znovu objevuje v Itálii, odkud se šíří dále po Evropě. U nás ji Jordán z Klausenburku nazývá „pokropováním“ nebo „po krupějích smočováním“. Sprchy se používaly studené i teplé, kapající nebo s větším proudem. K renesanci vodoléčby došlo v 17. století i v Anglii, a to zásluhou Johna Floyera, autora několika kompendií o vodoléčbě.

Počátkem 18. století v Itálii dočasně zavládla extrémní terapie ledovou vodou, dokonce i sněhem a ledem. Překládaly se ledové zábaly, ke koupelím a k pití se předepisovala velká kvanta ledové vody současně s hladovkou. Z řady francouzských vodoléčitelů zasluhují zmínky P. Chiran a zejména Tissot a Lombard, kteří užívali úspěšně studené vody k urychlenému hojení ran. Hallský profesor F. Hoffman propagoval ve svých spisech užívání studené vody jako univerzálního léčebného prostředku u horečnatých infekčních chorob.

Vodoléčbu neobyčejně zpopularizovala slezská rodina Hahnů, nazývaná v německé literatuře jako „Wasserhähne“, tedy „vodní kohoutky“. Hahnové ze Svídnice byli autory řady populárních publikací. Nesouhlasili s léčením v lázeňských místech a propagovali vodoléčbu, kterou bylo možné provádět doma. Zájem o studenou vodu jako otužující prostředek se odrazil i v myšlení filozofických velikanů doby, například u Johna Locka nebo Jeana Jacquesa Rousseaua. Také lékař James Curie prováděl ke konci 18. století pokusy s vodoléčbou, především měřením teploty vody, a postavil tím vodoléčbu na vědecktější metodický základ. Hlavní indikací hydroterapie v té době zůstávaly akutní horečnaté choroby, především časté epidemie tyfu.

Léčení psychicky nemocných, dřvořez, 16. stol.

V první polovině 19. století zasáhlo do vývoje hydroterapie v rakouských a německých zemích několik nelékařů, laiků a přírodních léčitelů, kteří získali neobyčejnou proslulost a mnoho následovníků.

První z nich byl středoškolský profesor Eucharis F. Ch. Oertel, který byl zakladatelem vodoléčebných spolků a který hydroterapii popularizoval. Druhým byl prostý venkovan z Gräfenbergu, dnešních lázní Jeseník, Vincenz Priessnitz, jímž vrcholí renesance vodoléčby v první polovině 19. století. Konečně řetím v této řadě byl bavorský katolický farář z Wörishofenu Sebastian Kneipp, jehož činnost vyvrcholila v posledním desetiletí 19. století.

Hlavním **Priessnitzovým** přínosem bylo, že se cíleně zaměřil na léčení chronických onemocnění, u kterých zkušenosti s vodoléčbou většinou chyběly. Aplikoval studené zábaly udržované do zapáčky tak, že vedly k intenzivnímu pocení, při současném bohatém přívodu studené pitné vody; dále částečné a celkové studené koupele, sprchování silným proudem vody pod širým nebem za každého počasí, a to i v zimě. Léčba se kombinovala s procházkami v lesích Jeseníků a s léčbou prací, jako řezáním a štípáním dřeva. Narozdíl od jiných léčitelů nebral Priessnitz příliš zřetel na dietní stravování. Omezoval pouze alkohol, koření, kávu a měl zvláštní zálibu v podávání studených jídel.

Úvodní strana Payerova Pojednání z roku 1522

Svým léčebným přístupem i svou sugestivní a razantní léčbou si Priessnitz získal mnoho stoupenců. Do Gräfenbergu se začali sjíždět zámožní pacienti nejen z Rakouska, ale i z ciziny a ze zámoří. Přijížděli také odborníci z řad lékařů, kteří chtěli na místě poznat Priessnitzovu léčebnou metodu a objektivně posoudit její výsledky. Roku 1829 založil Priessnitz v Gräfenbergu první vodoléčebný ústav. Řada evropských vlád vyslala do Gräfenbergu své oficiální lékařské pozorovatele, aby vydali svědectví o léčebné technice a jejích úspěších a zakládali podobné ústavy i jinde. K Priessnitzově slávě přispěly stovky oslavných spisů, napsaných většinou nelékaři. Priessnitz sám však nezanechal žádné písemné dílo.

V této souvislosti je na místě připomenout, že v polovině 19. století, pod vlivem terapeutického nihilismu vídeňské lékařské školy, nabyla v německy mluvících zemích na významu přírodní filozofie přírodoléčitelství tzv. „Naturheilkunde“ s řadou rozmanitých idealistických léčitelských tendencí včetně homeopatie, které byly revoltou proti školní medicíně. Zdůrazňována byla škodlivost medikamentózní léčby a toxické účinky léků. Ve Francii byl Priessnitzův ohlas také velký, ale i značně

kritický. O jeho léčebných metodách velmi střizlivě jednala pařížská lékařská akademie a tiskem tu vyšlo více než padesát odborných publikací.

V polovině 19. století byla v oblíbě vodoléčba se studenými procedurami a prosazovaly se i zcela protichůdné univerzální léčebné metody, jakými byly např. suché kúry *Johanna Schrotha* z **Dolní Lipové**, dále Rausseho přírodoléčitelství, Hahnův a Baltzerův vegetarianismus a řada dalších více či méně výstředních metod. O vodoléčbu se v 19. století zajímal také učenec *Bernard Bolzano*, ale prvním představitelem vskutku lékařsky pojaté vodoléčby se stal až *Jan Špott*. I on byl na pozorování u Priessnitz. Vodoléčebné procedury podával v pražské Budči a později od roku 1846 ve svém léčebném ústavu na Senovážném náměstí v Praze. Na pražské univerzitě byl Špott habilitován pro zdravotní vědu, vodoléčitelství a ortopedii v roce 1848.

Téměř ve stejnou dobu začal s vědeckou hydroterapií *dr. Antonín Šlechta*, který podle Priessnitzova vzoru založil v roce 1842 své lázně **Sedmihorky** u Trutnova, tehdy nazývané *Wartenberg*. Šlechta propagoval vodoléčbu a fyzikální terapii v odborných časopisech a v roce 1849 se stal mimořádným docentem vodoléčby na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze.

Kolem roku 1868 začal s vodoléčbou v Českých Budějovicích *Josef Wiesner*, který v roce 1892 založil léčebný ústav v Praze na Karlově náměstí a později vedl sanatorium v Brandýse nad Orlicí a **Albertinum** ve Vamberku. Od roku 1901 redigoval časopis „Český Kneipp“ určený laické veřejnosti horující pro přírodní léčbu. Vodoléčebné ústavy, původně vedené laiky, prožily v našich zemích konjunkturu ve druhé polovině 19. století a postupně se přetransformovaly v ústavy s lékaři s lázeňskou praxí.

V Německu došlo k mimořádnému rozšíření metod výše zmíněného faráře **Sebastiana Kneippa**. Také S. Kneipp začal zkoušet vodoléčebné procedury sám na sobě. Pod vlivem spisů lékaře *J. S. Hahna* a profesora *E. F. Oertela* se stal vášnivým propagátorem tohoto způsobu léčby. **Wörishofen**, kde Kneipp působil od roku 1855, se stal významným léčebným místem, dodnes hojně navštěvovaným. Kneipp nebyl fanatikem vodoléčby výhradně studenou vodou, jako jeho předchůdci. Aplikoval teplé koupele s přísadami otrub, sena a bylinkových extraktů. Kneipp nepředpisoval masáže, horlil proti klystýrům a velkým střevním výplachům i proti pouštění žilou a pití minerálních vod. Jeho léčebná technika se časem vyvíjela a dá se říci, že Kneipp byl opatrnější a odpovědnější než jeho předchůdce Priessnitz. Kneipp se stavěl proti náročným „koňským“ kúram a také postupně zkracoval trvání studených procedur. Dbal o pohyb na čerstvém vzduchu, propagoval tělesnou výchovu a chození na boso v trávě, dokonce i ve sněhu. Tyto procedury se

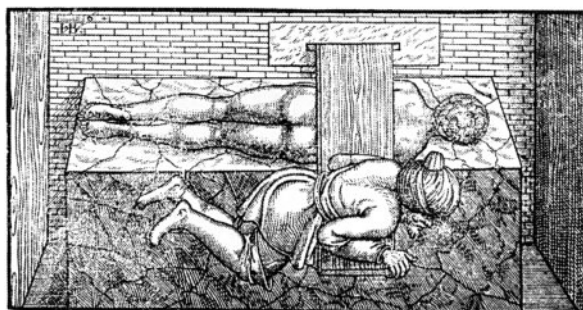
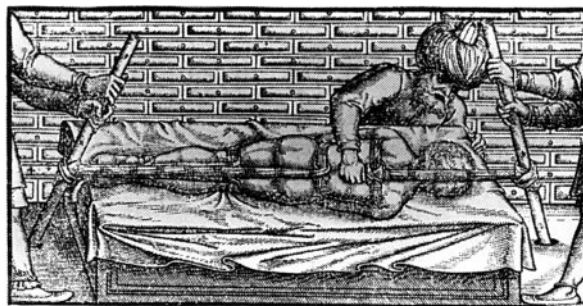
staly pro tzv. „kneippování“ příslovečné a záhy zlidověly. Kneipp byl nejen vodoléčitelem, ale snažil se i o reformu životního stylu, vystupoval až nepřiměřeně proti kávě a čaji a doporučoval různé náhražky a obilní polévky. V kontrastu k Priessnitzovi, který během svého života nenapsal žádnou léčebnou příručku a jehož názory se šířily téměř výhradně prostřednictvím jeho žáků, byl Kneipp vydavatelsky velmi aktivní a během své léčitelské praxe vydal řadu spisů a rádců domácího léčitelství.

Ještě za Kneippova života, v roce 1893, navštívil Wöris-hofen profesor balneologie na Karlově univerzitě *Vladislav Mladějovský*. Kneipp sám navštívil Čechy a přednášel v Praze na Žofíně a dále v Liberci a Jablonci. Po jeho smrti v roce 1894, stal se pojem „Kneippkur“ synonymem pro vodoléčbu. V německých zemích Kneippova tradice přetrvala a je populární až do současnosti. Ve Francii, na rozdíl od německých zemí, zůstala hydroterapie výhradně v rukou lékařů. To bylo příčinou, že se francouzská vodoléčebná škola, reprezentovaná především *Louisem Fleuryem*, vyvarovala nevědeckých a mystických prvků a dostala se do čela tohoto oboru. Do vodoléčby vstoupily modernější tendence opírající se více o fyziologii. Dlouho však přetrvával hlavní zájem o procedury chladné než teplé a mezi indikacemi dále přetrvávala akutní horečnatá onemocnění.

Ve druhé polovině 19. století se o vědecký rozvoj vodoléčby zasloužila vídeňská škola *Wilhelma Winternitze*. Po promoci na pražské univerzitě studoval Winternitz vodoléčbu v Gräfenbergu u Priessnitzova nástupce Schindlera a v roce 1865 habilitoval na vídeňské univerzitě. Profesorem se stal v roce 1881, aby posléze založil svůj vlastní renomovaný vodoléčebný ústav

Italská majolika od Giorgio de Gubbio, r. 1525

Masáže a manipulace, Avicenna, mědirytina, r. 1556

v **Kaltenleutgebenu**. Mezi jeho žáky patřila řada významných terapeutů, jako *J. H. Kellog*, *Buxbaum*, *A. Strasser* a další. V Německu ještě *Schweninger* a *Hauffe* zavedli částečné koupele se stoupající teplotou, jejichž význam pro krevní oběh byl prokázán až po několika desetiletích. *H. Brieger* založil v roce 1905 v Berlíně studijní vodoléčebnu s lůžky a díky *Simonu Baruchovi* vznikla katedra hydroterapie v roce 1907 také na Kolumbijské univerzitě v New Yorku.

Dnes si v oboru fyzikální medicíny udržela vodoléčba nejen své postavení, ale získala dokonce na významu. Rozvinula se fyziologie působení tepla a chladu a otázky tělesné termoregulace, přibýly nové metody s využitím vířivých lázní, podvodních masáží, pohybové léčby v bazénech, které mimořádně obohatily a rozšířily dnešní lázeňské léčebné možnosti.

Také **masáže** v souvislosti s vodoléčbou mají své dějiny, které můžeme podrobně studovat napříč kulturami a stoletími. Masáže, jako samostatnou léčebnou disciplínu, uvedl v 19. století na scénu holandský lékař *Johann G. Mezger*, který rovněž stanovil jejich širší indikace i kontraindikace. Dalšími významnými autory odbor-

Improvizované lázně pro revmatiky v Bad Pyrmontu, dřvořez, r. 1556

ných pojednání o masážích byli v Evropě *Albert Hoffa* a *Isidor Zabłudovski*, který vedl školu v berlínské nemocnici Charité. Masáží se zabývali i chirurgové a ortopédi. U nás to byl např. *Vítězslav Chlumský*, autor učebnice o masážích, nebo revmatolog *Eduard Cmunt*, učitel několika generací masérů. Masáže patřily vždy mezi oblíbené a účinné procedury lázeňské léčby, byly osvětlením, luxusem, rekreací a zotavením. Ke klasickým

Otevřené termální lázně v Plombières, dřvořez, r. 1553

masážím se dnes přiřadily novější masáže reflexní, pojivové a svalové, periostální, sportovní a kosmetické či akupresura.

Horkovzdušné a parní lázně měly v lázeňství vždy zvláštní postavení. Byly používány jako preventivní a otužující procedura spíše pro zdravé a v menší míře jako opatření léčebné nebo očištně-hygienické. Pod vlivem humorálně-patologických teorií se věřilo, že potem odcházejí z těla nahromaděné škodlivé látky. Vedle parních lázní ruských, budovaných v zemljankách, existovaly již v dávných dobách ve skandinávských zemích horkovzdušné potní lázně, tzv. sauny. Tradiční finská sauna byla téměř u každého domku. Jako obdoba parních a horkovzdušných lázní vznikla v Evropě zvláštní zařízení, dřevěné potní skříně, které sloužily k aplikaci tepla nebo horké páry na jednotlivé končetiny nebo na celé tělo.

Už v 16. století se využívalo potních skříní k léčebným kúram nakuřováním, tzv. *fumigací*, u příjice. K nakuřování se užívalo rtuťových par z pálené rumělky a později par sirných, které se osvědčovaly u mnoha kožních chorob a vyrážek. Potní skříně sloužící k léčebným účelům se v různých technických obměnách používají dodnes.

Zájem o **původ přírodních zdrojů minerálních vod** byl rovněž předmětem neustálých snah o zjištění způsobu jejich vzniku a o empirické studium jejich účinků. Teprve rozvoj moderních věd a především chemie umožnily jejich exaktní výzkum.

Jedním z průkopníků zabývajících se vlastním mechanismem vzniku vývěrů minerálních vod byl zakladatel geologie a vědeckého hornictví *Georgius Agricola* (1494–1555). O sto let později předložil svou teorii a schémata vzniku minerálních vod učený jezuita *Athanasius Kircher* (1602–1680). Kircherův spis byl dlouho pokládán za autoritativní v otázkách původu těchto vod. Pod vlivem Kircherova učení vytvořil teorii o původu některých pramenů slaných vod v Čechách i *Martin Czechura* (1688–1726). Ten byl přesvědčen, že prameny ve středních a západních Čechách jsou vlastně mořskou vodou, prosakující na povrch z podzemních kanálů, kterými je propojeno moře Jaderské s mořem Severním. Czechura dokonce zakreslil slané prameny do mapy a vyznačil, kudy by tyto sítě mořských kanálů mohly vést.

Odkud berou přírodní termy své teplo, byla otázka, která zaměstnávala přírodovědce po staletí. Racionálně se ji pokoušel zodpovědět v 16. století již zmíněný G. Agricola, který soudil, že vody ohřívá sluneční teplo pronikající póry do země. A. Kircher a jeho následovníci vycházeli z pozorování horkých vod v Itálii a přisuzovali tento jev vulkanické činnosti země. Jiní badatelé

spekulovali o rozsáhlých požárech v nitru země, kde se spalovala sirná nebo uhelná ložiska. Další teorie braly v úvahu teplo vznikající třením a tlakem vod nebo přírodním teplem země.

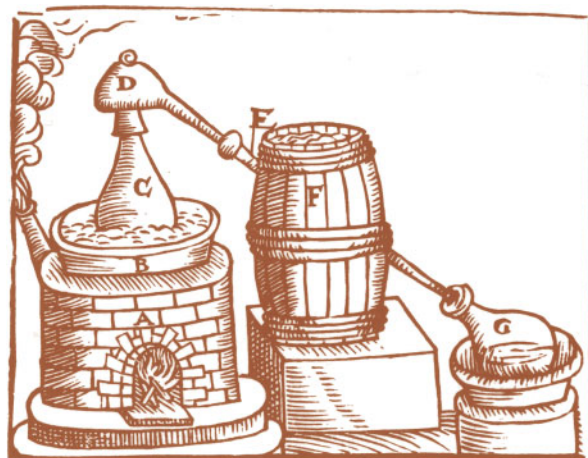
Od této doby lze pozorovat i určitou terminologickou nejednotnost v označování zdrojů vod. Jordán z Klausenburku (1539–1586), který psal o „teplících moravských“ v roce 1580, měl na mysli zřídla studená. Podobně jiní autoři, např. Oczko a Sixtus, užívali termín „teplíce“ i pro studené vody. Také ve francouzštině pojmy „thermal“ a „thermalisme“ mají širší význam zahrnující lázně a lázeňství, bez ohledu na to, zda jsou vody skutečně teplé či nikoliv.

Dnes jsou přirozené teplé vody v lázeňské terminologii nazývány *akratoterm*y.

Teorie o koloběhu vod v přírodě a o vzniku minerálních vod se formovaly ještě i počátkem 20. století, kdy bylo zvykem rozdělovat vody na *vadózní* a *juvenilní*, tj. povrchové a ryze podzemního původu. Naprostá většina vyvěrajících vod má svůj původ ve vodách povrchových, které prosakují do hlubin země. Ve skutečnosti jen zcela malý zlomek vod může být původu ryze podzemního. Teorii tzv. juvenilních vod razil kolem roku 1900 vídeňský geolog E. Suess, který věřil, že právě vydatné karlovarské prameny jsou tohoto původu. Dnes víme, že pouze úniky oxidu uhličitého ze země jsou vulkanického původu, a to v místech někdejší sopečné činnosti.

Také **složení minerálních vod** zajímalo přírodovědce a lékaře od nepaměti. Od Hippokrata a Galéna přes Plinia mladšího až k Theophrastu Paracelsovi a dalším evropským alchymistům z přelomu 15. a 16. století, všichni usilovali o odhalení tajemství složení a charakteru minerálních vod. Výstižně charakterizuje podstatu minerálních vod postřeh z doby římské *tales sunt aquae, quales terrae per quas fluunt*, neboli „vody jsou takové, jaké jsou horniny, jimiž protékají“. Počátky kvalitativní analýzy minerálních vod se však objevují v Evropě až od 16. století. V té době v Čechách působil bazilejský alchymista Leonhard Thurneysser (1530–1596), který se pokoušel analyzovat karlovarské, chebské a teplické vody. Thurneysserovými současníky byli G. Fallopio (1523–1562) a H. Cardanus (1501–1576), kteří se v Itálii pokoušeli analyzovat vody vyšetřováním jejich odparků po destilaci.

Pro Čechy a Moravu má mimořádný význam dílo už zmíněného Tomáše Jordána z Klausenburku o moravských minerálních vodách a jejich analytice, které vyšlo česky roku 1580 v Olomouci a latinsky ve zkrácené podobě roku 1586. Jordán z Klausenburku působil od roku 1565 jako zemský moravský fyzik v Brně. Analýzy minerálních vod v moderním slova smyslu se datují do 17. století, kdy je začal provádět Robert Boyle

Destilační přístroj pro analýzu minerálních vod, dřevorez z knihy Jordána z Klausenburku, 1580

(1627–1691). Ten zavedl analytiku vod „mokrou“ cestou za použití reagentů. Ve Francii vydal roku 1685 významný spis o francouzských vodách S. C. Duclos.

V Německu se věnoval analytice minerálních vod, včetně vod karlovarských, profesor chemie z Halle Friedrich Hoffmann (1660–1742). Hoffmann rozlišoval vody alkalické, železité, hořké a slané, vyvracel pověry o přítomnosti zlata a stříbra, které se tradovaly, oxid uhličitý nazýval *spiritus mineralis* nebo *sulphureus* (sirný), pro příměs sirovodíku. Poznal, že některé kyselky jsou pro svůj obsah hydrouhličitanu ve skutečnosti alkalické. V roce 1703 uveřejnil své metody rozboru vod v díle *Methodus examinandi aquas salubres*. Hoffmannova popularita přežívala díky jeho vynálezu, oblíbeným hoffmannským kapkám.

Nezbytným předpokladem pro poznání základních chemických zákonů a pro pokrok kvantitativní analytiky byly objevy plyných prvků kyslíku, vodíku, dusíku a dalších během 18. století. Pro poznání chemické skladby minerálních vod měla v 18. století velký význam především švédská analytická škola. Ve druhé polovině 18. století to byl hlavně T. Bergman, který dokonale pracoval vázkovou analýzu odparů minerálních vod a zavedl analýzu žíháním minerálů na uhlí dmuchavkou. Do analýzy vod zasáhl v 19. století také významný švédský chemik Jöns Jakob Berzelius (1779–1848), který analyzoval západočeské minerální vody a vydal o nich na 40 publikací.

V 18. století prováděl v Čechách zatím nedokonalé analýzy vod pražský profesor chemie J. A. Scrinici (1697–1773). Studoval vodu chuchelskou a vody teplé, tedy pozdější mariánskolázeňské. Modernějším analytikem západočeských vod byl karlovarský lékař David Becher (1725–1792). Mimořádným přínosem byla analytická činnost bílinského lékaře F. A. Reusse

Karlovarské vřídlo, rytina, kolem r. 1630

(1761–1830), který se stal zakladatelem vědecké balneologie v Českých zemích. Reuss analyzoval Bergmannovou metodou v severozápadních Čechách četné minerální vody, např. vodu bílinskou, severočeské hořké vody, vody z Teplic, Františkových a Mariánských Lázní a řady dalších míst. Jeho následovníkem v 19. století byl profesor pražské polytechniky J. I. Stenmann (1779–1833).

Pokroky analytické chemie vedly v 19. století k širšímu průzkumu minerálních vod, a tak brzy vznikly jejich obsáhlé soupisy a katalogy, mnohdy na základě vládních nařízení. Z podnětu zdravotního rady G. von Swieteny vydala roku 1763 císařovna Marie Terezie nařízení k soupisu všech minerálních vod v celé rakouské monarchii. Výsledkem tohoto zadání byla roku 1777 obširná práce vídeňského profesora Jana Nepomuka Crantze pod názvem *Gesundrunnen der österreichischen Monarchie*, která podchycuje 656 pramenů

minerálních vod. Podobně i ve Francii, ve druhé polovině 18. století, pověřila francouzská Královská lékařská společnost inspektora minerálních vod L. B. F. Carrera vypracováním jejich soupisu. Carrerův katalog z roku 1785 obsahuje přes 900 prací o více než 600 zřídlech. V Německu vydal roku 1815 profesor K. A. Hoffmann soubor 242 chemických analýz německých minerálních vod. V roce 1820 vydává soupis evropských vod E. Osann a v roce 1836 J. Lavater. Ze Španělska pak pochází bibliografie z let 1892–1897 obsahující na 3 590 publikací. Historický výčet by nebyl úplný bez zmínky o analýzách radioaktivních vod z konce 19. a počátku 20. století, kdy k chemickým analýzám vod přibýlo i měření jejich radioaktivity. Tím se zabývali i tak významní vědci jako Pierre a Marie Curie, A. E. Becquerel a E. Mach.

Teprve první velké mezinárodní balneologické sjezdy ve 20. století se zaměřily na jistou systematizaci a dosáhly

určité jednotnosti v označování a pojmenování vod, která vedla ke sjednocení klasifikace a terminologie minerálních vod.

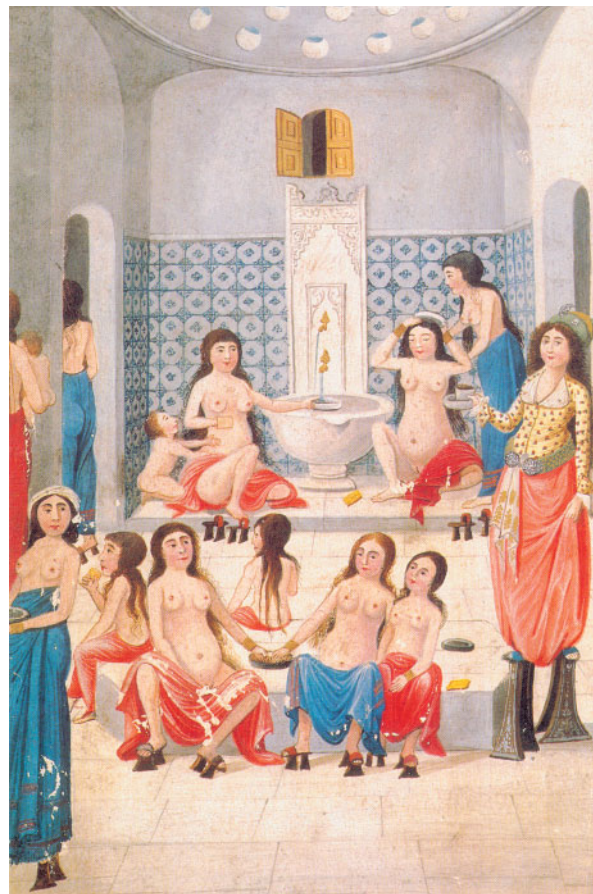
Pokud jde o léčebné účinky, tradičně se považovaly za velmi účinné železité kyselky, protože se železu připisovaly nadpřirozené vlastnosti. U kloubních onemocnění se používalo ke koupelím koncentrovaných slaných vod nazývaných rapy neboli solanky. Některé méně koncentrované vody se zahušťovaly zahříváním a odpařováním anebo naopak vymrazováním vody. V přímořských krajinách existovaly velké saliny k dobývání soli. Jinde se užívalo k zahušťování solanky tzv. gradování. Voda se nechával stékat po výpletu provedeném ze suchých trnek. Na větvíčkách se vysrážely uhličitany a sírany a zahuštěná solanka stékala dolů, kde byla zachycována.

Mimořádnou skupinu představovaly také tzv. hořké vody. Ty byly ceněny především pro své projímavé účinky a další vlivy na trávicí ústrojí. Hořké vody z anglického **Epsomu** byly od 17. století populárním projímadlem a epsomská sůl se vyvážela do mnoha zemí. U nás byly od počátku 18. století známy severočeské hořké vody ze **Sedlce**, **Bylan** a ze **Zaječic** u Mostu. Nevznikla zde sice lázeňská místa, ale vody se stáčely a exportovaly ve velkých množstvích a jejich účinky byly popsány v mnoha lékařských spisech. Z Moravy pocházela **Šaratice**.

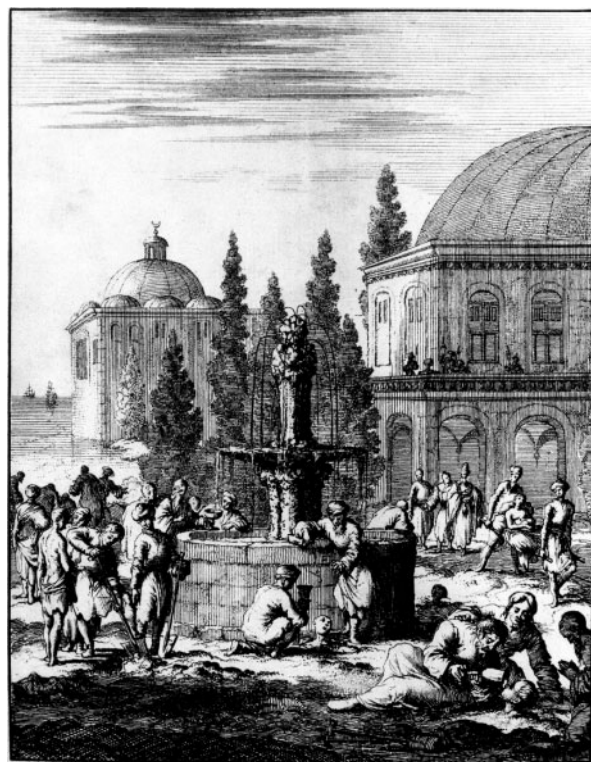
Za zmínku stojí uvést pár slov o vodách jodových, které se většinou vyskytují jako vody slané a někdy obsahují i větší množství bromu. Lázně s jodovými slanými vodami se staly známějšími až od první poloviny 19. století, ačkoli jejich léčebné užívání bylo známo v lidovém lékařství už od starověku. Tyto vody byly využívány jak k pitné léčbě, tak ke koupelím.

Objev radioaktivity koncem 19. století a objev radia a polonia, které izolovali manželé Curieovi z jáchymovského smolince, vedly nakonec roku 1902 k objevu radioaktivity vod působením dalšího nového prvku, radonu. To mělo za následek předefinování některých lázeňských tradic a vznik úplně nových významných lázní, např. v **Jáchymově** nebo **Brambachu** v Krušných horách. Nedostatek vědeckých zkušeností vedl v první polovině 20. století k nekritickému až neodpovědnému využívání radioaktivity v lázeňství i v medicíně. Teprve zkušenosti ze čtyřicátých a padesátých let vedly k jistému vystřízlivění a ke korekci přístupu k léčebnému využití radonových vod.

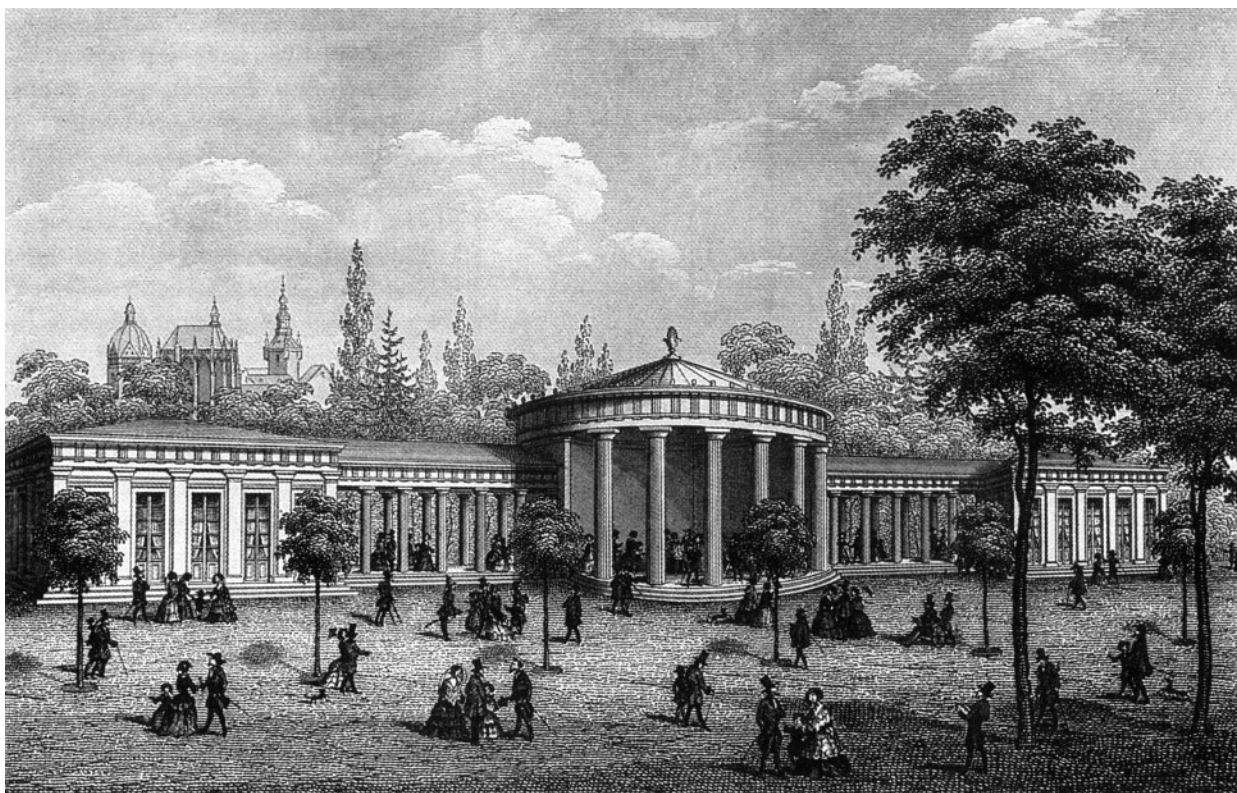
Pozornost chemiků se velmi brzy obrátila také na obsah plynů v minerálních vodách. Vedle nejhojnějšího oxidu uhličitého byly postupně zjištěny další – svým pachem nápadný sirovodík, inertní dusík, hořlavý metan, některé vzácné plyny jako argon a helium a také radon, prokázaný v minerálních vodách P. Curiem a A. Lobardem.

Turecké ženské lázně, r. 1791

Jílové lázně v Turecku, rytina, r. 1724

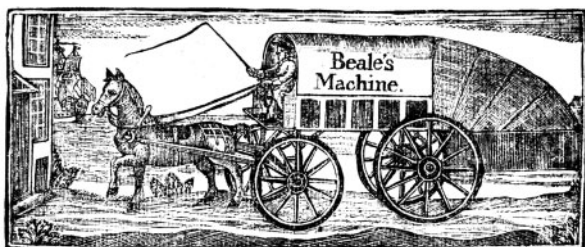
Kolonáda v Cáchách, mědirytina, r. 1851

Užívání minerálních vod k pití i k pitným léčebným kúrám vedlo odedávna k hledání praktických způsobů, jak tyto speciální vody konzervovat v nádobách a dopravovat na velké vzdálenosti. Tato myšlenka byla vždy aktuální navzdory argumentům o nezbytnosti pití minerální vody u zdroje. Francouzská šlechta si nechávala dovážet vodu z lázní už od 16. století a tento zvyk si udržela po staletí. Stejně tomu bylo v Itálii, v Německu a konečně i v Rakousku, Uhrách a v Českých zemích. Do Paříže se běžně dovážely vody z **Plombieres**, **Bourbonu** a **Forges**. Z Anglie se vyvážely v 19. století hořké vody z **Epsomu**. Stáčení a export minerálních vod byly natolik důležité, že o nich často rozhodovali i králové a císaři-

vé. Od lékařských fakult byla mnohdy požadována dobrozdání. U zdrojů některých vod, jako u selterské nebo u hořkých vod v severních Čechách, nevznikly dokonce ani lázně a vody byly výhradně stáčeny a vyváženy. Někdy byla zřídla se stáčírnami vod známa dříve a lázně zde vznikaly až později. Tak tomu bylo například ve Františkových a Mariánských Lázních.

Nejstarší u nás stáčené vody se prodávaly v **Chebu**. Doklad o chebských kyselkách máme již z roku 1416. O distribuci těchto vod podává zprávy **Bohuslav Balbín** ve svých *Miscelaneích*. Později se vody donášely do Chebu z pramenů na území dnešních Františkových Lázní. Cheb rozvážel minerální vody ve vlastní režii a kolem roku 1650 měl svá zastoupení v Praze, Vídni, Řezně a Norimberku. Až teprve po založení Františkových Lázní koncem 19. století (lázně založeny 1793, jméno města 1803) bylo možné pít „chebské“ vody přímo u pramene. Také „tepelské“ kyselky, které byly stáčeny už od 16. století tepelským klášterem, dosáhly značné popularity a byly rozváženy do klášterů v Kladrubech a v Plasech, ale i do dalších měst a v roce 1710 i do Vídne. Mariánské Lázně byly přitom založeny a pojmenovány teprve v roce 1808.

Od roku 1712 byly vody z **Bílíny** stáčeny do džbánek a exportovány dokonce až do Moskvy. Také vody z **Libverdy** mají velmi staré tradice, stejně jako hořké vody severočeské oblasti ze **Zaječic** (1721), **Bylan** (1800)

For Bathing in the Sea at MARGATE,
BEALE (the Inventor of the Bathing Machine) and SAYER in Co.
At the ORIGINAL ROOM, accommodated for BATHING,
Provides Lodgings, Stables, &c.
Favours conferred on them will be gratefully acknowledged.
N.B. Post Chaises and Saddle Horses to Let.

První anglické pojízdné lázně, r. 1754

a dalších míst. Naproti tomu karlovarští měšťané se odedávna stavěli vůči stáčení a vyvážení karlovarských vod záporně z obavy, aby neutrpěla návštěvnost a prosperita jejich města. Písemný zákaz vývozu vody vydala městská rada již roku 1718 a dokonce se jí podařilo přimět císaře Karla VI. k vydání výnosu, že se bez císařského souhlasu nesmí karlovarská voda vyvážet. Éra stáčení karlovarských vod tak začíná teprve rokem 1843.

U zrodu stáčení karlovarských vod stáli dva slavní exportéři minerálních vod *Josef August Hecht* (1772–1861) a **Jindřich Mattoni** (1830–1910). Josef A. Hecht byl chebský obchodník, který si v roce 1822 najal stáčírnu ve Františkových Lázních, kde byl zřídlením inspektorem. Hecht výrazně zdokonalil technologii výroby a provozu stáčení vod a v letech 1843–1846 uvedl do chodu jako první nájemce také karlovarskou stáčírnu. Její produkce brzy přesáhla sto tisíc džbánek minerální vody ročně. J. Mattoni převzal karlovarskou stáčírnu v roce 1857, nejprve s partnerem F. Knollem a od roku 1867 pak samostatně, a přivedl ji k velkému úspěchu. Roku 1867 si pronajal a roku 1873 koupil stáčírnu a lázně v **Kyselce u Karlových Varů** (Giesshübel). Brzy zřídil prodejní expozitury ve Vídni a v Budapešti a získal monopol na další produkty, např. hořké vody budapeštské, na darkovskou sůl, slatinové výluhy, louhy i sůl do koupelí, které se vyráběly v **Soosu** u Františkových Lázní a na celou řadu dalších zdrojů v Evropě.

Mattoni byl podnikatelem evropského formátu a přivedl produkci, distribuci a prodej stolních minerálních vod k dosud nevídanému rozkvětu. Využil i autority a zájmu prvního profesora balneologie na pražské univerzitě *J. Löschnera*, který se v penzi usadil ve Velichově nedaleko Kyselky a napsal zde pro Mattoniho několik propagačních publikací. Mattoni v roce 1899 také vypsál mnohatisícové stipendium na klinické balneologické práce. Za své zásluhy byl císařem Františkem Josefem I. povýšen do šlechtického stavu.

Pití minerálních vod k léčebným účelům má rovněž dlouhou tradici. Ve středověku a počátkem novověku se pily minerální vody především v Itálii a Francii. Ve středoevropských lázeňských místech v Německu a v Čechách převládaly v té době koupele. Pitné kúry (s výjimkou některých proslulých německých vývěrů kyselek) se tehdy netěšily zvláštní oblibě. Teprve počátkem 16. století nastala změna. S rozvojem iatrochemické lékařské školy a snad i pod vlivem Paracelsovým začal stoupat zájem o pitné kúry jako o nový způsob počínající farmakoterapie. Do čela evropských lázní se dostávaly lázně s vývěry kyselek a minerálních vod vhodných k pitným kúram – lázně **Spa** v Belgii, **Pyrmont** v Německu a vzrostla sláva francouzských lázní **Vichy**.

V Českých zemích to byly především **Karlovy Vary**, které se po zavedení pitných kúr staly ještě proslulejšími

Sprudel Colonnade (dnešní Vřídelní kolonáda) v Karlových Varech – interiér

Sprudel Colonnade (dnešní Vřídelní kolonáda) v Karlových Varech s říčkou Teplou

Kyselka u Karlových Varů, r. 1914

Centrální lázně v Mariánských Lázních

Kolonáda s Křížovým pramenem v Mariánských Lázních

Lázeňský park v Mariánských Lázních

než v minulosti, kdy se aplikovaly pouze koupele. Karlovarskou pitnou léčbu zavedl a propagoval kolem roku 1520 autor prvního lékařského spisu o Karlových Varech Václav Payer z Lokte. Léčebné indikace se zde časem ustálily na jaterních a žlučnickových chorobách, což přetrvalo do současnosti. Francois Blondel propagoval v 17. století pitnou léčbu v Cáchách. H. M. Marcand šířil slávu pitných kúr v Pyrmontu.

Období dlouhotrvajících koupelí vystřídalo v lázeňské léčbě pití velkých množství minerálních vod. Od proplachování a průjmů vyvolávaných pitím se v duchu tehdy uznávané humorální patologie očekávala kýžená očista organismu. Navození průjmů bylo po dlouhou dobu léčebným cílem. Představa o svádění škodlivin do střeva ještě dlouho přežívala v nadměrném podávání projímadel a častých aplikacích klystýrů. Až později se pití minerálních vod ustálilo na dávkách, které farmakologicky odpovídají optimální a účinné léčebné koncentraci.

Při dřívějších omezených možnostech léčby měly pitné kúry pochopitelně větší význam než dnes. Empirické zkušenosti s pitím minerálních vod pomáhaly postupně vyhranit indikace na určité okruhy chorob, a tím přispěly k budoucí specializaci lázní – pro choroby trávicího ústrojí ve Vichy, v Neuenahru a v Karlových Varech, pro choroby močových cest pak ve Wildungenu nebo později v Mariánských Lázních.

Vedle pitných léčebných kúr se v lázních využívalo minerálních vod také k dalším vnitřním aplikacím, především k irigacím, tj. střevním výplachům a inhalacím. Minerální vody se používaly také k výplachům žaludku a gynekologickým. Jsou známy výplachy ústní, při nichž se proudící termální vodou dosahuje vydatné masáže dásní především při postižení paradentózou. Ty se používaly i v Karlových Varech. U chorob krčních a nosních se již dávno v minulosti užívalo inhalací minerálních vod buď u přirozených teplých vývěrů, nebo po ohřátí. Vdechování aerosolu slaných vod, často obsahujících jod nebo brom (především v Německu a Rakousku), nebo vod sirných (tzv. pulverizace ve Francii), přinášelo chronicky nemocným značnou úlevu. V lázních se k tomuto účelu zřizovaly inhalační boxy nebo speciální prostory (*inhalatoria*), kde se mohlo podrobit této kúře i více nemocných současně.

Vedle výše zmíněných lázeňských procedur byly také odpradáva používány další materiály, které jsou v současné době souhrnně označovány jako **peloidy**. Název pro tyto tradičně používané hmoty v lázních je poměrně nový, byl přijat mezinárodní komisí teprve v roce 1938. Označuje přírodní hmoty, které se zpravidla po zvláštních úpravách používají ohřáté k léčebným účelům. Tyto hmoty jsou organického nebo anorganického původu, většinou přírodní, ale mohou být i umělé, vzniklé např. mletím určitých zemin nebo hornin. Dělí se na **bahna**

(fango), vzniklá převážně z jemných nerostných sedimentů v meandrech klidných řek nebo v mělkých mořských zálivech, a **humolity**, vznikající hromaděním odumřelé rostlinné hmoty ve vhodných ložiscích zvaných rašelinisté nebo slatinisté.

Rašeliny sestávají jen z organické hmoty, která pochází z rašeliníků, schopných udržovat velké množství povrchových vod. **Slatiny** a **slatinné zeminy** představují organickou hmotu vzniklou humifikací rostlinných zbytků, hlavně travin, a mohou obsahovat složky anorganických příměsí pocházející z minerálních pramenů nebo z vápenatých či křemičitých zbytků organismů. **Bahna** se používala k léčebným procedurám od starověku (mluví o nich Plinius i Galén) a jejich užívání bylo v Evropě běžné od středověku až do nové doby (autoři 16. století je zařazovali mezi běžně využívané přírodní léčebné zdroje). **Humolity**, tj. rašeliny a slatiny, se pro léčebné koupele a zábaly používají mnohem kratší dobu, ačkoli je ve svých spisech zmiňuje již **Paracelsus** (1493–1541).

Železitá slatina se začala používat k léčebným účelům asi počátkem 18. století ve Švédsku. Po odkrytí vhodných rašeliníšť a slatiníšť počátkem 19. století se tato léčba rozšířila téměř současně do mnoha středoevropských lázní, včetně **Pyrmonstu**, **Eilsenu**, **Nenndorfu** a **Meinbergu**. V Českých zemích pak do **Novoveských Lázní** (pozdějších **Konstantinových**), **Mariánských Lázní**, **Františkových Lázní**, **Karlovy Vary** a **Teplic**. Později vznikají peloidní lázně v **Třeboni**, **Mlázovicích**, **Velichovkách**, **Toušeni**, **Kundratcích** a **Železnici**.

První zmínky o slatinných procedurách v Mariánských Lázních jsou uvedeny ve spisu doktora **Josefa Nehra** z roku 1813, který léčil zábaly připravenými ze slatiny z okolí Mariína pramene. Karlovy Vary oproti tomu neměly vlastní peloid a byly plně závislé na jeho dovozu z Františkových Lázní a okolí. S léčením slatinou se zde proto začalo až roku 1836. Příprava rašelinových a slatinných procedur byla vždy značně náročná, a proto i nákladná. Humolity bylo třeba nejprve vytěžit v jejich ložisku a pak dopravit a zpracovat na místě – materiál se drtil, mlel a přehazoval. Před použitím se mísil s vodou v kádích, anebo až ve vaně. Peloidní procedury se aplikovaly v kabinách. Sem se obvykle přivážela naplněná dřevěná vana na kolečkách nebo vozík s nádobami s hustším peloidem určeným pro zábaly. Snahy o mechanizaci přípravy peloidů jsou až mladšího data. Nové technologie řeší přepravu přehřátých koupelových nebo zábalových peloidních směsí potrubím.

Pro příznivé fyzikální vlastnosti a jejich pomalé předávání tepla do organismu se peloidy používaly především v teploléčbě. Teplodržnost, vododržnost i způsob převodu tepla byly velmi podrobně studovány předními balneology. Od poloviny 19. století se začaly podrob-

Pozdrav z Lázní Kynžvart, r. 1896

Františkův pramen ve Františkových Lázních

Pozdrav z Mariánských Lázních

Pozdrav z bahenních zábalů

Lázeňský park v Jáchymově, 20. léta 20. stol.

Jáchymov – Prozařovací pavilon, 20. léta 20. stol.

něji sledovat i chemické vlastnosti peloidů, ve 20. století pak vlastnosti biochemické. Otázka chemických účinků peloidních procedur nebyla dosud definitivně vyřešena a je dodnes předmětem studií.

Již v 19. století u nás vyšly monografie o slatině, pravděpodobně první ve světové literatuře vůbec. Jde o spis františkolázeňského lékaře P. Cartellieriho z roku 1843 a rozsáhlá monografie mariánskolázeňského lékaře K. J. Heidlera z roku 1860. Botanicky koncipovanou monografii o peloidech vydal v roce 1953 E. Hadač a spol., dále lze uvést na toto téma knihy Brožkovy. Ve Františkových Lázních byl už v roce 1941 založen profesorem W. Benadem první ústav pro studium rašelin, který v letech 1948 až 1953 vedl prof. E. Hadač. Tento ústav se později stal součástí Výzkumného ústavu balneologického. Hlavními léčebnými indikacemi peloidní léčby byly především revmatické choroby, ale tato léčba má stále široké uplatnění u celé řady dalších chorob, jako např. u chronických zánětů gynekologických nebo urologických.

Léčebné indikace jednotlivých lázní byly většinou velmi široké. Protože dříve byla medikamentózní a chirurgická léčba málo účinná, hrála v minulosti lázeňská léčba nepochybně daleko větší roli než je tomu dnes. V průběhu let se mnohdy překvapivě měnil i profil léčených chorob. Některé okruhy chorob se dostaly mezi trvalé indikace lázeňského místa na podkladě mnohaletých pozitivních empirických zkušeností. Jindy tu byla naopak silná osobnost lázeňského lékaře, který se zaměřil na léčbu určité choroby, jak tomu bylo třeba u zavedení léčby následků dětské obrny v **Janských Lázních dr. Sellnerem** v roce 1935.

Většina lázní se jako vydělečná zařízení snažila udržet okruh svých léčebných indikací co nejširší, aby přilákala do lázní co nejvíce pacientů. Lze tedy chápat dlouhé výčty lázeňských indikací v 19. století, uvádějící téměř vše od bledničky přes trávicí choroby, gynekologické a urologické afekce, revmatismy až po nemoci nervové a duševní. Teprve zúžení indikací a specializace některých lázeňských míst pro vymezený okruh chorob ve 20. století vedla ke zkvalitnění léčby a ke zlepšení diagnostiky.

Výčet tradičních lázeňských indikací v kulturně-historickém kontextu lázeňských míst lze shrnout do několika kategorií. **Revmatické choroby** se povětšinou indikovaly v lázních termálních, u nás např. v **Teplících a Karlových Varech**, protože horké prameny byly od nepaměti magnetem pro nemocné trpící revmatickými potížemi.

Lázeňská léčba **chorob krevního oběhu** nabyla na významu od 19. století, kdy byly empiricky ověřeny účinky uhličitých koupelí jejich bezprostředním vlivem na periferní cévy a na celkový krevní oběh. V kardiologii dosáhly u nás proslulosti především lázně **Poděbrady**. Přechod k aktivní terapii kardiaků pomocí terénních kúr podle **dr. Oertela** se uplatnil téměř ve všech lázních, zvláště klimatických a podhorských i proto, že se tato terapie zaměřuje na prevenci srdečních a cévních chorob.

Urologické nemoci se u nás léčily v lázních s bohatými zdroji kyslíků. Specializované kliniky vznikaly ve 20. století. V Mariánských Lázních bylo v roce 1913 zřízeno první specializované urologické oddělení v nemocnici, kterou založil a vedl významný vídeňský urolog profesor **Hans Rubritius**. Gynekologické choroby a neplodnost byly v minulosti indikovány v **Karlových Varech**, později pak ve **Františkových Lázních**, které se časem staly výslovně „ženskými lázněmi“.

Pro **choroby dýchacích cest** se využívalo lázní se zdroji alkalických a sírných vod, u nás to byly především **Luháčovice a Bilina**, jejichž prameny se využívaly k inhalacím. Do této kategorie patřila i řada klimatických míst v severních Čechách a v Jeseníkách. V terapii nemocí trávicího ústrojí získaly primát Karlovy Vary, ale známé byly i Mariánské Lázně.

S lázeňskou léčbou **otylosti** se začalo rovněž až koncem 19. století, a to zaváděním pitných kúr hořkých vod. U nás k nim patřily minerálky *Šaratice*, *Šternovka* nebo *Zaječická voda*. Odtučňovací procedury byly většinou pasivní a sestávaly ze suchých nebo vlhkých zábalů, dlouhých koupelí a především masáží, kterými se mělo dosáhnout kýženého snížení nadváhy. Léčba cukrovky měla v lázních dobré výsledky zvláště u dospělých trpících otlyostí, pokud se nasadil přísný režim s tvrdou redukcí tělesné váhy. Jak ukázal už karlovarský lékař K. Zimmer roku 1880, svalová zátěž se ukázala být vedle diety nejefektivnějším léčebným prostředkem. Tato metoda se využívá v lázních zaměřených na **diabetes** a obezitu dodnes.

Po získání empirických zkušeností s příznivým působením některých procedur, zejména sirných, slaných a jodových koupelí, přijížděli na léčení do lázní také nemocní s **kožními chorobami**. Pro tuto léčbu byly proto vyhledávány lázně se zdroji sirné a sirovodíkové vody. Léčení duševních chorob přetrvávalo v psychiatrickém terapeutickém rejstříku lázní velmi dlouho. Teprve moderní medicína 20. století vytlačila většinu forem vodoléčby 18. a 19. století.

V minulosti byl rovněž daleko častější výskyt **očních chorob**. Nemocní jezdili na léčení do lázní, které proklamovaly speciální „oční prameny“. Tak tomu bylo například v **Teplících**. V **Karlových Varech** se k tomuto účelu využíval Bernhardův pramen. V **Mariánských Lázních** se v 19. století aplikoval na oči plyný oxid uhličitý, který se údajně dobře osvědčoval. Také Priessnitz v **Gräfenbergu** měl početnou oční klientelu. Klimatická léčba hrála u některých chronických očních chorob svoji kladnou úlohu.

Léčba **nemoci pohlavních** nabyla v lázních na významu od počátku 16. století, kdy se nově přivlečená luetická nákaza z Ameriky rychle rozšířila po Evropě. V české dobové literatuře je řada údajů o léčbě tzv. francouzské nemoci, např. v **Karlových Varech**. Václav Payer z *Lokte* však ve svém traktátu z roku 1522 upozorňuje na nebezpečí zdejší léčby, protože lues se léčila sloučeninami rtuť a síry a fumigacemi. Syfilidou se zabývali také vodoléčitelé jako Vincenz Priessnitz v **Gräfenbergu** nebo Johann Schroth v **Dolní Lipové**. Pohlavní choroba byla během 20. století potlačena, ale ještě v letech 1947–1950 byla část pacientů z přetížených pražských nebo plzeňských klinik přesunuta na léčbu do **Mariánských Lázní**.

Lázeňská léčba s pitím sirných vod a s termálními koupelemi byla oblíbeným léčebným doplňkem. U nás se používala třeba ve **Velkých Losínách** a v lázních v **Teplících**. Ve druhé polovině 19. století se mezi účinnými léky objevil jodid draselný. Lázně s jodovými vodami, např. **Darkov**, pak zaznamenaly velký příliv pacientů.

Poděbrady – náměstí Jiřího

Poděbrady – Léčebný ústav

Lázeňská léčba se vyvíjela z empirických zkušeností. Pokroky analytické chemie přispěly k prohloubení znalostí o složení podávaných minerálních vod a jiných přírodních zdrojů. Bylo je možno lépe klasifikovat a dávat výsledky léčby do souvislosti s jejich složením.

V 19. století byla v německém kulturním okruhu populární přírodní filozofie. Ta na dlouhou dobu negativně ovlivnila balneologii, fyzikální lékařství i „přírodoléčivství“. Francouzské medicíně se často připisoval určitý romantický vzlet, ale její přínos byl mnohem kritičtější, než tomu bylo v německých zemích. České země až na výjimky zůstaly uchráněny přírodního léčitelství, doktrinářsky provozované vodoléčby, drastických dietních systémů včetně vegetariánství, bojů za homeopatii, proti alopatii a školské medicíně.

V kontextu evropského lázeňství sehrály západočeské lázně bezesporu významnou roli tím, že pod jejich vlivem byla na pražské univerzitě ustavena katedra balneologie už v roce 1841. Vyučovat na ní začal profesor

Lázně Luhačovice, r. 1950

Lázně Vráž u Písku, 60. léta 20. stol.

Lázně Mšené, r. 1960

J. Löschner a později Jan Špott a Antonín Šlechta, všichni tři byli představiteli lékařsky koncipované vodoléčby. Dalším profesorem farmakologie a balneologie v Praze se stal v roce 1856 František Reiss. Později byli na pražské univerzitě dokonce dva profesori balneologie současně. Oba působili jako lázeňští lékaři v Mariánských Lázních. Prvním z nich byl Heinrich Enoch Kisch, jmenovaný profesorem roku 1883, druhým byl Adolf Ott, profesorem se stal roku 1883. Pro srovnání uvedme, že na vídeňské univerzitě získal Josef Seegan profesuru balneologie v roce 1859. J. Seegan působil řadu let v Karlových Varech, později se stal rektorem vídeňské univerzity. Zastoupení balneologie na české Karlo-Ferdinandově univerzitě bylo rovněž významné. V roce 1884 z balneologie habilitoval Purkyňův asistent, později profesor Karel Chodounský, známý pracemi o otužování.

Prvým řádným profesorem balneologie na české Karlově univerzitě byl od roku 1925 Vladislav Mladějovský, který působil krátce v Rožnově a od počátku 20. století do roku 1930 v Mariánských Lázních. Další významný balneolog Vratislav Kučera založil svůj vlastní léčebný ústav v Praze a působil také v Karlových Varech, Luhačovicích a na Slovensku. V roce 1922 se stal mimořádným profesorem balneologie na Komenského univerzitě v Bratislavě. Mezi jeho žáky patřil Eduard Cmunť, který po zkušenostech z lázní Luhačovice habilitoval v Praze z balneologie a v roce 1928 se stal profesorem. Nejříve vedl univerzitní ústav po profesoru Mladějovském a po roce 1945 přesídlil na pražský Albertov. Profesor Cmunť patřil mezi zakladatele české revmatologie. Další žák prof. Mladějovského František Lenoš se stal světovým revmatologem a byl u zrodu Mezinárodní ligy proti revmatismu. Od roku 1948 vedl pražský balneologický ústav na Albertově.

Zatímco česká balneologická škola vycházela především z interního klinického lékařství, pozdější němečtí balneologové působící v Praze navazovali na farmakologii. Jejich přínos spočíval především ve výzkumu minerálního metabolismu u pitné léčby. Hlavním představitelem této školy byl Wilhelm Wichowski. Jeho žákem byl profesor Emil Starkenstein, autor prací o purinovém metabolismu a vstřebávání železa. Další žák prof. Wichowského, Emil Stránský, se věnoval karlovarské balneologii a založil zde v roce 1935 výzkumné biologické oddělení. Na německé Karlově univerzitě působil od roku 1924 Karel Zörkendörfer, který roku 1903 založil v Mariánských Lázních hygienický a balneologický ústav. Byl autorem mnoha prací, které mají bezprostřední vztah k západočeským lázním a jejich minerálním vodám. Také jeho syn Walter Zörkendörfer se stal roku 1943 mimořádným profesorem balneologie v Praze a po válce působil na univerzitě v Münsteru.

Po druhé světové válce nabyl velkého významu pro české lázeňství Výzkumný ústav balneologický, dříve

„lázeňský“ ústav v Mariánských Lázních. Po profesoru Karlu Přerovském byl v jeho čele od roku 1968 profesor Jaroslav Benda. Ústav měl svá klinická oddělení v Mariánských Lázních, Karlových Varech, ale také v nově vzniklých lázních v Hodoníně. Zabýval se analytikou minerálních vod, peloidů, klimatologií a ekonomikou lázeňství. Pořádal také vzdělávací programy a zabýval se odbornou publikační činností, včetně vydávání periodik *Balneologia Bohemica* a *Balneologické listy*.

Stručný přehled lázeňství ukazuje, že balneoterapie je jednou z nejstarších metod léčby založené na empirickém poznání. Její účinnost dokazuje dlouhotrvající existence desítek významných evropských lázní s historií delší než jakýkoliv jiný obor medicíny. Na rozdíl od ostatních lékařských technik vykazuje balneologie dobré výsledky jak při prevenci, tak při léčbě. Zdroje minerálních vod se ve známých lázních Evropy těšily vždy velké popularitě jako přírodní léčivé prostředky, a to až do konce 19. století.

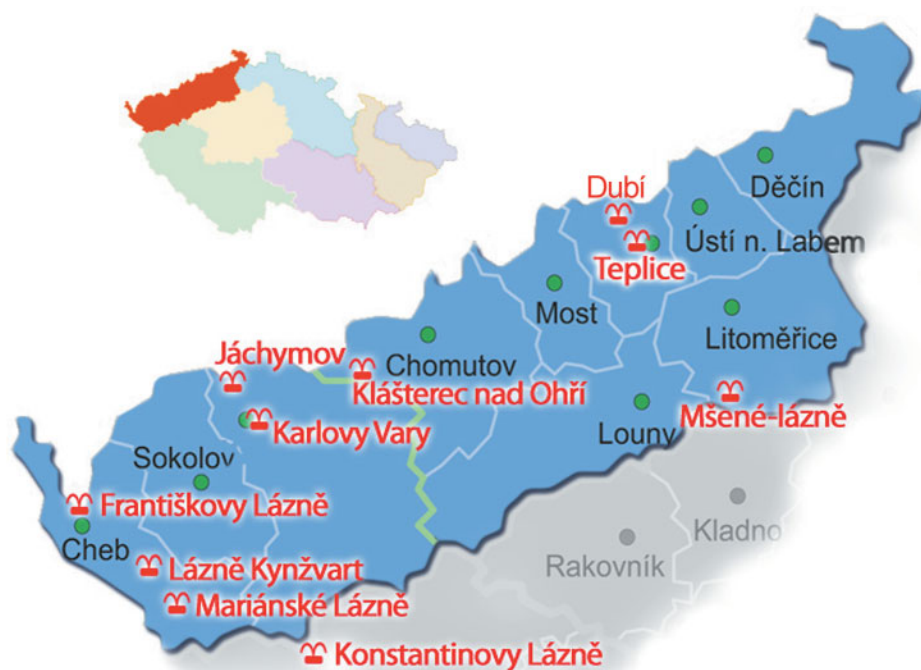
Tehdy medicína zaznamenala své první úspěchy v oblasti medikamentózní léčby a v chirurgii, ve 20. sto-

letí pak svými úspěchy v léčbě metabolických a později především nakažlivých nemocí. I když výsledky moderní medicíny většinou nahradily hydroterapii, ukazuje se, že u mnoha chorob je stále terapeuticky zdraví prospěšná.

Vědecké výzkumy v oblasti balneologie podstatně přispěly k racionálnímu pojetí balneologie. Přístup k lázním a lázeňství jako zařízením striktně vyhrazeným k léčbě, rekonvalescenci a rekreačním pobytům pracujících radikálně změnil a postupně zcela vytěsnil kulturně-společenský rozměr lázní a lázeňského života, jak byl pojímán v devatenáctém a počátkem dvacátého století.

První světová válka předznamenala konec zlatého věku lázní v Evropě a konec „ducha doby“ střeoevropské lázeňské kultury v Evropě. Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Teplice a další lázně přestaly být diplomatickými salóny velkého světa. Tomuto duchu doby vzdal hold svým dílem v závěru 20. století dr. Vladimír Krížek ve svých kulturních dějinách lázeňství. Poslední desetiletí minulého století pak poznamenává snaha o renesanci lázní a jejich znovuotevření se světu.

*Z materiálů MUDr. Vladimíra Krížíka
zpracoval Dr. Vladimír Kajlík*

SEVEROZÁPADNÍ ČECHY

Region soudržnosti NUTS 2 CZ04 Severozápad, který je tvořen kraji karlovarským a ústeckým, nabízí značné možnosti dalšího rozvoje cestovního ruchu. Na území krajů se nacházejí rekreační oblasti nadregionálního charakteru: Národní park České Švýcarsko, Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les a Jizerské hory a všechny významné lázně západních Čech.

Mezi území, která nejsou z hlediska cestovního ruchu využívána, patří urbanizované pánev- ní oblasti a rozsáhlé plochy těžby a průmyslové výroby českého severozápadu. V důsledku těžby a průmyslové výroby došlo v minulosti v některých oblastech Krušnohoří k devastaci přírodních a částečně i kulturně-historických památek. To přispělo ke snížení atraktivnosti rekreačního potenciálu pánevních oblastí severozápadních Čech.

Podrobněji lze region severozápadních Čech s potenciálním využitím rozvoje cestovního ruchu rozdělit na České Švýcarsko, Krušnohoří a Podkrušnohoří, České středohoří a žatecko a západočeský lázeňský trojúhelník. Kromě těchto oblastí zasahují do území tohoto regionu okrajově další dva významné krajinné celky, východní část Chráněné krajinné oblasti Lužické hory v děčínském okrese a východní okraj Chráněné krajinné oblasti Kokořínsko v litoměřickém okrese.

Lázeňství a sektor cestovního ruchu, který s lázeňstvím úzce souvisí, má v severozápadním regionu dominantní postavení. Jeho území, zejména v části karlovarského kraje, je v evropském měřítku ojedinělé jak hojným výskytem přírodních pramenů minerálních vod a plynů, tak pestrostí jejich chemického složení a charakteristik. Počet vývěrů minerálních vod v této oblasti dosahuje několika stovek. Nejvýznamnějšími lokalitami s vyhlášenými ochrannými pásmy lázní jsou vedle Karlových Varů, Mariánských Lázní, Františkových Lázní a dalších také lázně Teplice v ústeckém kraji. Přestože je tento region svým lázeňským charakterem unikátní v rámci střední Evropy, návštěvnost vykazuje statisticky ještě stále značné rezervy využití v cestovním ruchu.

Severozápadní region České republiky je také neodlučitelně spjat s výrobou porcelánu,

která zde má více než dvoustoletou tradici. V současnosti je největším českým výrobcem užitkového porcelánu v západních Čechách společnost Karlovarský porcelán, a. s., která zároveň zajišťuje prodej a export porcelánu do více než 90 zemí na pěti kontinentech. Mezi nejvýznamnější trhy karlovarského porcelánu patří Německo, Švédsko, Rusko, Itálie, Španělsko a Anglie. Akciová společnost Český porcelán v Dubí u Teplic je tradičním výrobcem cibulového porcelánu.

V Karlových Varech již více než 150 let vyrábí luxusní nápojové a solitérní sklo klasických i moderních tvarů světově známá sklárna Moser. Vysokou kvalitu výrobků dosahuje podnik spoluprací se špičkovými sklářskými výtvarníky, kteří zaručují jejich nadčasovost.

KARLOVY VARY

Poloha: Karlovarský kraj, okres Karlovy Vary

Karlovy Vary leží v údolí říčky Teplá, na jejím soutoku s řekou Ohří v nadmořské výšce 370 m. Okolní lesnaté vrchy dosahují nadmořské výšky až 640 m. Klima je podhorské, chladnější, v zimě poněkud drsnější.

Historie a současnost

Město Karlovy Vary bylo založeno kolem roku 1350 českým králem a římským císařem Karlem IV. Od 15. století byl růst města spojen s léčivými účinky termálních pramenů. Od počátku 19. století jsou karlovarské prameny využívány rovněž k pitným kúram. Nejznámější lázeňské město v České republice má tedy více než šestisetletou tradici. Díky jedinečnosti svých geologických podmínek je mezinárodně vyhledávané nejen pro kvalitu léčebných kúr, ale také pro své historické, kulturní a společenské prostředí.

Počátky veřejného lázeňství jsou v Karlových Varech doloženy od roku 1508. Lázeňský poplatek začal být ve městě vybírán od roku 1531. Až do 18. století spočívalo

těžiště léčby v koupelích, ačkoliv již roku 1521 loketský doktor Václav Payer doporučoval termální vodu i k pití. Pitná kúra se rozšířila až o 250 let později na podnět karlovarského doktora Davida Bechera, který jako jeden z prvních provedl chemický rozbor karlovarských minerálních vod. Léčba pitím se zakrátko osvědčila zejména při nemocech žaludku, střev a jater. V roce 1718 udělil císař Karel VI. městu výsadu, v níž zapověděl vývoz karlovarské vody mimo hranice města. Díky této výsadě se značně zvýšila návštěvnost města. Karlovy Vary se rychle rozvíjely a po velkém požáru v roce 1759 byly budovány plánovitě. První polovina 19. století byla poznamenána velkým stavebním rozvojem i v bezprostředním okolí pramenů. Stavby jako empírová Vřídelní kolonáda (1826), Mlýnské lázně (1828), nové Vřídelní lázně (1831), kolonáda Skálního pramene (1846) a řada dalších sloužily další půlstoletí, až do doby velkého přílivu návštěvníků, který souvisel s otevřením železniční dráhy v roce 1870. Zavedení železnice s sebou přineslo často citovaný „zlatý věk“ lázní, v němž

Pohled na hotel Imperial

vznikly moderní Karlovy Vary, jejichž esprit je částečně zachován dodnes. Toto období reprezentují stavby vídeňských architektů F. Fellnera a H. Helmera (stavebně progresivní Vřídelní kolonáda z lité oceli, Císařské lázně, nové Městské divadlo a další). Jedním z podstatných a pozitivních zásahů do vzhledu lázeňského města byla výstavba Plynových lázní. Karlovy Vary se mohou chlubit několika kolonádami, z nichž nejvýznamnější je se svými čtyřmi horkými prameny Vřídelní kolonáda. Tržní kolonáda s pramenem nazvaném po Karlu IV. se nachází v místě dnešního Tržiště, kde stávaly i nejstarší karlovarské lázně. Další jsou Zámecká kolonáda s pramenem Zámeckým, Mlýnská kolonáda s Mlýnským pramenem, který je po Vřídle jedním z nejstarších využíva-

Divadlo V. Nezvala

ných pramenů spolu s prameny Václava, Libuše a Rusalky. Dále pak Skalní pramen a Sadová kolonáda s Hadím pramenem a další.

Dnes jsou Karlovy Vary neodmyslitelně spjaty s Mezinárodními filmovými festivaly (MFF). Karlovarské festivaly patří k nejstarším v Evropě a díky dobré organizaci získávají stále více na prestiži. Festivaly jsou každoroční přehlídkou osobností filmového umění z celého světa. Mezinárodní filmový festival se pořádá nepřetržitě od roku 1946. V Karlových Varech pravidelně probíhají Hudební festivaly Mozart a Karlovy Vary, Mezinárodní festival filmů o turistickém ruchu Tourfilm, Dvořákův Karlovarský podzim, Mezinárodní jazzový festival, Pěvecká soutěž Antonína Dvořáka a další.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Územní rozlohou nepříliš rozsáhlé Karlovarsko disponuje množstvím přírodních, kulturních a historických památek vznikajících od středověku až po současnost. Bohatstvím historických stavebních památek oplývají nejen Karlovy Vary, ale i okolní města Cheb, Loket, Kynžperk, Horní Slavkov, Bečov nad Teplou, Jáchymov, Ostrov nad Ohří a mnoho dalších. Karlovarský kraj vyniká jedinečností přírody, kultury a architektury lázeňského trojúhelníku Karlovy Vary – Mariánské Lázně – Františkovy Lázně, k němuž patří také Lázně Kynžvart a světově proslulé radonové lázně Jáchymov.

Z přírodních útvarů dominují povodí Ohře Svatošské skály. V Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les pak Kladské rašeliny u Mariánských Lázní s naučnými stezkami Kladská, Smradoch a Křížky. Dále jsou zde přírodní rezervace rašeliniště Soos u Františkových Lázní s unikátní květenou a četnými mofetami. Oblíbeným místem výletů je také vrch sopečného původu Komorní Hůrka. V Krušných horách lze z Jáchymova podnikat výlety na Klínovec a božídarské rašeliniště nad Jáchymovem.

Golfová a tenisová hřiště jsou rozložena po celém katastrálním území Karlových Varů a nabízejí návštěvníkům neopakovatelné sportovní zážitky ve volné přírodě. Procházky lázeňskými lesy zůstávají dodnes hlavní součástí aktivního odpočinku v lázních. Ke karlovarskému způsobu lázeňského života patřily neodmyslitelně již od dob romantismu. Postupně byla vybudována síť lesních cest, vyrůstaly stavby altánků, odpočívadel, laviček a glorií. Jedinečné výhledy do širokého okolí poskytují rozhledny, z nichž nejznámější je Diana. Síť značených lázeňských vycházek měří téměř 100 km.

■ Významné osobnosti

Významných návštěvníků Karlových Varů je tolik, že vyjmenovat je všechny by bylo nad naše síly. Lázeňská společnost scházející se v Karlových Varech získávala od počátku 18. století stále více mezinárodní charakter a prestiž. Vedle aristokracie se u Vřídla ráda ukazovala i evropská kulturní elita. Návštěvy vynikajících osobností jsou tradičním specifikem Karlových Varů a výrazně

Hotel Pupp

obohatily dějiny města. Obzvláštní oblibu si Karlovy Vary získaly mezi předními hudebníky, literáty i básníky. Pokud bychom chtěli sestavit seznam slavných hostů Karlových Varů podle stupně jejich popularity, pak by na jeho prvním místě byl nejspíše německý básník Johann Wolfgang von Goethe, na místě druhém pak asi ruský car Petr Veliký. Oba muži se do kulturních dějin Karlových Varů zapsali zlatým písmem. Jejich památku v nejslavnějších českých lázních připomínají desítky pamětních desek, pomníků, knih, historek a legend. Karlovy Vary navštívili v minulosti vedle dalších zajímavých osobností také německý filosof Johann Gottlieb Fichte, německý básník Heinrich Heine, rakouská císařovna Alžběta i milenka císaře Františka Josefa I., herečka Kateřina Schrattová. Dále rodiny finančníků Rockefellerů a Rotschildů, průmyslník Arthur Krupp i exotičtí návštěvníci, paša Izzet z Cařihradu, princ Kiamil Hussein z Káhiry a čínský velvyslanec Chen Soen Ling. Listina slavných hostů je každoročně obohacována o nová jména. Každé z nich je pro vřidelní město cenou reklamou, každé je dalším střípkem do pestrobarevné mozaiky slavných návštěvníků Karlových Varů.

■ Přírodní léčivé zdroje

V Karlových Varech a blízkém okolí se nachází přibližně sto pramenů různé vydatnosti. Ve vnitřním lázeňském území je v současnosti zdokumentováno přes osmdesát

větších i menších výronů termálních minerálních vod. Z nich je nyní aktivně využíváno 12 nejznámějších pramenů, jejichž teplota je 42 až 72 °C. Nejznámější pramen Vřídlo tryská až do výše 15 metrů. Kromě minerální vody se dále využívá oxid uhličitý a rašelina z naleziště Krásno u Karlových Varů.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání, cvičení v bazénu, aqua aerobic, skotské střiky, „vodoléčba složitá“, sauna.

Koupele: termální-vřidelní, uhlíčitá minerální, suchá, slatinná, přísadová (peloidní, jodová, bylinná, Calmonal), perličková, vířivá (celková, částečná, končetinová), střídavá končetinová koupel a sprcha „Kneippova vodoléčba“, hydroeur, relaxační.

Masáže: klasická, podvodní, reflexní segmentální, přístrojová (masážní křeslo a lehátko, Hydro-Jet, Sigoroll), lymfatická manuální a přístrojová.

Fyzikální terapie: galvanizace čtyřkomorová, diadynamik, interference, krátkovlnná diatermie, magnetoterapie, ultrazvuk, vakuokompresní terapie, myostimulátor.

Světloléčba: horské slunce, biolampa, solárium (vertikální, horizontální), laser.

Termoterapie: slatinné zábaly, parafango, lavatherm, pelotherm, kryoterapie (lokální, celková).

Kinezioterapie: skupinová, pilates, individuální, na přístrojích.

Reflexní léčba: inhalace, insuflace CO₂, pneumopunktura, akupunktura, mobilizace a manipulace, reflexní masáž plosky nohou, podvodní akupresura plosky nohou, techniky měkkých tkání.

Další: insuflace CO₂, irrigace minerální vodou (dásní, poševní), střevní výplachy minerální vodou, oxygenoterapie.

Pitná léčba.

Mlýnská kolonáda

Hotel Thermal

Nestandardní procedury: aromatická masáž, skořicový zábal, relaxační masáž obličeje a pleťová maska, masáže Shiatsu a lávovými kameny, floating, anticelulitidní zábal, rašelinová pleťová maska.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Pro dospělé: III. Nemoci trávicího ústrojí: 1. Vleklé funkční žaludeční dyspepsie, reflux z duodena, kardioesofageální iritace, benigní onemocnění jícnu, hiátová hernie, refluxní esofagitida, erozivní gastritis po léčbě *Helicobacter pylori*. 2. Vředová nemoc žaludku duodena, bulbitis, vleklé dyspepsie přetrvávající po léčbě nebo v remisi. 3. Stavy po operaci žaludku duodena a jícnu. 4. Vleklé střevní poruchy s projevy maldigesce či malabsorbce, stavy po těžkých střevních infekcích, vyléčených parazitózách, dráždivý tračník, obstrukce habituální či sekundární. 5. m. Crohn, proctocolitis idiopatica. 6. Stavy po resekci tenkého nebo tlustého střeva. 7. Chronická onemocnění žlučníku a žlučových cest s litiazou i bez ní, parazitózy žlučového traktu jako součást konzervativní léčby, předoperační příprava. Funkční poruchy žlučového traktu. 8. Stavy po operacích žlučníku a žlučového traktu po endoskopických a jiných instrumentálních zákrocích pro stenózu a litiazu žlučových cest. Stavy po extrakorporální litotrypsi. 9. Stavy po akutní hepatitidě a toxickém jaterním poškození, chronická aktivní hepatitis, stavy po mononukleóze s jaterním poškozením, vrozené poruchy jaterní funkce a jiné chronické jaterní choroby. 10. Stavy po akutní pankreatitidě nebo znovu aktivaci chronické pankreatitidy, chronická pankreatitida, stavy po operacích a transplantacích pankreatu. IV. Nemoci metabolické a endokrinní 1., 2., 3. Diabetes mellitus, 4. Obezita, 5. Hyperlipoproteinemie. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnavá artritida, chondrokalcinóza, ochronotická arthropatie). 12. Vertebrogenní algický syndrom

funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený.

Pro děti: XXIII. Nemoci trávicího ústrojí: 1. Chronické onemocnění žaludku, funkční poruchy žaludku, chronická gastritis a duodenitis erosiva, vředová choroba žaludku a dvanáctníku, stavy po operacích žaludku a dvanáctníku. 2. Chronické onemocnění střev, funkční poruchy tenkého a tlustého střeva, chronické enterokolitidy včetně m. Crohn a ostatní primární malabsorbní syndromy, dermatogenní malabsorbní polyposis intestine, megacolon vrozené i získané, stavy po operacích na tenkém i tlustém střevě. 3. Nemoci jater, stavy po infekční hepatitidě, chronické hepatitidy, cirhozy ve stavu kompenzace, toxická poškození jater, stavy po úrazech a operacích jater a jiné hepatopatie. 4. Chronické onemocnění žlučníku a žlučových cest, vrozené poruchy tvorby žluči a biliární sekrece, chronické cholecystitidy, biliární dyspepsie, stavy po operacích žlučníku a žlučových cest. 5. Chronické nemoci pankreatu, stavy po akutní pankreatitidě, chronická pankreatitis, pankreatická achylie vrozená i získaná mukoviscidóza, stavy po operacích a úrazech pankreatu. XXIV. Nemoci a poruchy výměny látkové a žláz s vnitřní sekrecí: 1. Diabetes mellitus. 2. Obezita spojená s dalšími rizikovými faktory. 3. Hyperlipoproteinemie.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Karlovy Vary nabízejí svým klientům desítky vynikajících lázeňských domů a lázeňských hotelových zařízení s lázeňskou péčí, která uspokojuje všechny kategorie

Hotel Richmond

návštěvníků těchto světově proslulých lázní po celý rok. Mezi vybraná zařízení patří mezi jinými Wellness and Spa Hotel Ambiente, lázeňské hotely Astoria, Spa Hotel Aura Palace, Bristol a Bristol Palace, Carlsbad Plaza společnosti Eden Group, lázeňské hotely Central, Corso, Čajkovskij, Dvořák, Eliška, Elwa, Ester, Imperiál, Wellness Hotel Jean de Carro, Jessenius Esplanade, hotel Kolonáda, Mignon, Olympia, Ostende, Spa Hotel Panorama, Grandhotel Pupp a Parkhotel Pupp, hotely Salve Garni, Sanssouci, Savoy Westend, Švýcarský Dvůr, Spa Hotel Thermal, Humboldt Park Hotel and Spa, Hotel Richmond, hotel Růže, EuroAgentur Hotel Derby, hotely Ulrika, Velus, Villa Charlotte a Villa Ritter a mnoho dalších, nabízejících kompletní výčet lázeňských a balneoterapeutických procedur včetně bohatého výběru rekreačních služeb. Z lázeňských zařízení lze zmínit alespoň následující:

Alžbětiny lázně z roku 1906 jsou pojmenovány po manželce císaře Franze Josefa I. Budova je situována v parku vybudovaném v historizujícím francouzském stylu. V roce 1974 zde byl vybudován pětadvacetimetrový plavecký bazén. V roce 2004 byla provedena celková rekonstrukce bazénu a zároveň vystavěn celý komplex s relaxačním bazénem, whirlpoolem, saunou, párou a dětským brouzdalištěm. Alžbětiny lázně jsou největším lázeňským zařízením v České republice a zároveň největším odběratelem vřídelní vody pod jednou střechou. K léčbě se využívají přírodní léčivé zdroje, vřídelní voda a rašelina. Lázně nabízejí ucelený soubor

Golfové hřiště Golf club

Hotel Thermal

Lázeňský park

léčebných procedur. K léčbě se také používá staletím ověřená pitná kúra, která se osvědčila prakticky u většího množství nemocí zažívacího traktu, funkčních i organických. Lázeňské procedury pomáhají ovlivnit reflexní děje a přispívají k úpravě psychosomatických poruch.

Rehabilitace a balneoterapie. Rehabilitace má za cíl zařadit člověka postiženého vrozenou vadou, nemocí či úrazem do plnohodnotného společenského a pracovního života. Rehabilitační centrum Alžbětiniých lázní je zaměřeno na léčení a prevenci chorobných stavů pohybového aparátu a některých neurologických onemocnění. Vyniká vysokou odbornou úrovní, špičkovou kvalitou poskytovaných procedur s možností individuálně sestavených léčebných i preventivních programů. Novinkou v léčení pohybových poruch je celotělová kryoterapie, léčení chladem (minus 160 °C).

Grandhotel Pupp, který od roku 1701 patří k tradici, eleganci a pohostinnosti Karlových Varů, se řadí mezi nejprestižnější hotely v republice. Pravidelně hostí Mezinárodní filmový festival a řadu společenských akcí. Světově známý hotelový komplex leží v údolí říčky Teplá nedaleko Vřídelní kolonády a karlovarského divadla Vítězslava Nezvala. K relaxaci klientů slouží Římské lázně: sauna, parní lázeň, whirlpool, dále fitness centrum, masáže a solarium. Je zde příjemné relaxační a léčebné centrum i Lázeňská klinika **Harfa**, která je přímou součástí hotelu a nabízí klientům široké spektrum léčebných a relaxačních programů od klasické lázeňské léčby metabolismu, zažívacích a pohybových obtíží přes oxygenoterapeutický a antistresový program s akupunkturou a homeopatií až ke stomatologické péči a celotělové kosmetice. Pro každého klienta je sestavován za pomoci odborníků individuální léčebný plán prováděný převážně na základě přírodní léčby.

Hotel Richmond leží v poklidné části Karlových Varů v údolí říčky Teplá. Typická neoklasicistní budova, původně lázeňské Café Schönbrunn, jejíž historie sahá do třicátých let 19. století, je obklopena klasickým ang-

Vojenský lázeňský ústav

Karlovarské Vřídlo

Sauna v hotelu Dvořák

lickým parkem. Příjemnou atmosféru pobytu klientů spoluvytváří stylově zařízená restaurace a kavárna s letní terasou. Nově vybavené balneocentrum, včetně bazénu, sauny a fitness-centra, garantuje hodnotný relaxační pobyt ve velmi příjemném prostředí s individuálním přístupem personálu. Hotel Richmond poskytuje klientům standardní soubor lázeňských léčebných procedur.

Imperiál je zrekonstruovaný, stylově zařízený neoklasicistní hotel, který je dominantou Karlových Varů přímo nad lázeňským centrem. Výhodou Imperiálu je jeho poloha a dobré dopravní spojení do centra. Hotel poskytuje komplexní služby na vysoké úrovni. V bezprostřední blízkosti hotelu jsou špičkově vybavená sportovní zařízení Sportcentrum Imperial a Indoor Golf Imperial. Imperial má vlastní balneologické centrum s bazénem, saunou a vířivkou. Široká je i nabídka diagnostických a laboratorních vyšetření, léčení s použitím karlovarské minerální vody (koupele, irigace, výplachy, vodoléčba), slatinné zábaly, elektroterapie, fyziatrie, masáže, léčebná gymnastika, reflexní masáže, lymfodrenáž a mnoho dalších procedur, jako parafango, inhalace, beauty-centrum s kadeřnictvím, kosmetikou, manikúrou a pedikúrou.

Hotely Sanssouci a Švýcarský dvůr spolu s balneocentrem **Mercedes** tvoří jedinečný komplex v jihovýchodní části karlovarského lázeňského území s výhledem do údolí říčky Teplá. Klientům je zde k dispozici hotelová restaurace Charleston, kavárna Blues Café, lobby bar, multifunkční kongresový sál, kongresové salonky, dva konferenční salonky a minigolf. V blízkosti hotelu se nachází sportovní centrum Imperiál.

■ Volný čas, sport a kultura

Karlovy Vary nabízejí bohatý výběr sportovního vyžití a aktivního odpočinku prostřednictvím četných sportovních zařízení a klubů. Mezi veterány karlovarských sportovních spolků patří **Golf Club Karlovy Vary**, který oslavil své 100. jubileum v roce 2004. Nově zrekonstruované osmnáctijamkové hřiště ocení i ti nejnáročnější. V roce 2006 otevřel klub nové relaxační centrum Aquila Wellness Club. Ostatní služby, jako je ubytování a lázeňské služby, jsou zajištěny v „oáze pro golfisty“ Grandhotelu Pupp a v Hotelu Vítkova hora v Olšových Vratech. Tenis je v Karlových Varech druhým nejoblíbenějším sportem. Také tenisový klub **TC Gejzírpark** Karlovy Vary oslavil své 100. výročí v roce 2005. Dlouhou tradici mají i karlovarské koňské dostihy, jejichž počátek je spjat se založením zdejšího jezdeckého klubu v roce 1894. Jezdecká dráha ve Staré Roli byla postavena za pět let a slavnostně otevřena roku 1899. Od té doby patří dráha neoddelitelně i k obrazu Karlových Varů současnosti. Ve 2. pol. 20. století zde bylo zřízeno Státní závodiště, jež se udrželo až do roku 1989. V lednu 1996 byla založena akciová společnost Karlovarské závodiště. Cílem společnosti je zušlechtit městem dlouhodobě pronajatý areál, pořádat zde dosti-

hy nejvyšší sportovní úrovně a organizovat i jiné než sportovní a společenské akce. Představitelé Karlovarského závodistiště usilují i o to, aby z dostihů a jezdeckých závodů vytvořily významnou společenskou událost nadregionálního charakteru.

Karlovy Vary poskytují po celý rok také velký výběr dalších sportovních činností jak pro profesionální, tak pro rekreační sportovce. V létě jsou to např. fotbal, atletika, bazény a koupaliště, pěší turistika a cykloturistika, lov a rybolov, v zimě pak bruslení, hokej, lyžování, lyžařská turistika a další.

O kvalitní trávení volného času pečují v lázních četná kulturní zařízení – divadla, galerie, kina, knihovny a koncertní sály. Kulturní dům a muzeum skýtají pestrý výběr kulturních akcí a zábavy. Sklárna Moser organizuje zajímavé prohlídky sklářské huti, muzea a prodejny s odborným výkladem.

V Bečově nad Teplou je možno navštívit hrad ze 14. století s renesančním zámekem z 18. století. Návštěvu hradu lze spojit s prohlídkou bohatých muzejních sbírek. Nejvýznamějším exponátem hradního muzea je relikviář sv. Maura.

■ Dopravní dostupnost

Mezinárodní dostupnost je zajištěna nově vybudovaným vnitrostátním a mezinárodním letišťem. Automobilová přístupnost je zajištěna dálničními tahy E48, E49 od jihu a jihozápadu a E442 od severu a severovýchodu. Vlakem lze cestovat z Chebu, Mariánských Lázní a Chomutova. Karlovy Vary mají vlastní síť místní hromadné dopravy.

Bečov nad Teplou

Relikviář sv. Maura v Bečově nad Teplou

Karlovarský porcelán – soubor Menuet

Sklárna Moser – soubor Splendid

MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

Poloha: Karlovarský kraj, okres Cheb

Mariánské Lázně se nacházejí v západních Čechách. Rozkládají se v širokém, na jih otevřeném údolí úbočí Slavkovského lesa s nadmořskou výškou kolem 620 m. Klimatické podmínky jsou zde podhorské, mírné až mírně drsné, chladnějšího rázu s dostatkem srážek.

Lázeňský park

Historie a současnost

Mariánské Lázně jsou nejmladšími západočeskými lázněmi. Město vyrostlo počátkem 19. století u obce Úšovice, v pustém údolí od nepaměti známém vývěry mnoha minerálních pramenů. Na jeho vzniku se podíleli kanovníci nedalekého kláštera v Teplé.

Premonstráti se už v 18. století aktivně zabývali zkoumáním léčivých účinků minerálních vod na Tepelsku. V roce 1805 dal postavit lékař tepelského kláštera Jan Josef Nehr u Křížového pramene první kamenný dům, který pojmenoval Zlatá koule, čímž byly položeny základy budoucích lázní. Jejich počátek se klade do roku 1808. Mariánské Lázně však získaly svůj lázeňský statut až v roce 1818.

Za intenzivní podpory zakladatele lázní, opata premonstrátského kláštera z Teplé Karla Kašpara Reitenbergera, bylo vybudováno v rozmezí necelých dvaceti let nové, esteticky působivé lázeňské městečko v klasicistně-empírovém slohu. Tvůrce mariánskolázeňských parků, zahradní architekt Václav Skalník, navrhl a realizoval v dříve divokém údolí rozsáhlé anglické parky s četnými altánky a pavilony rozestými po celém území nových lázní.

Hotel Cristal Palace

Během 19. století obec prošla rychlým stavebním růstem a v roce 1965 byly Mariánské Lázně císařským výnosem Františka Josefa I. povýšeny na město. Otevřením železniční stanice roku 1872, na trase vedoucí z Chebu do Vídně, se lázně otevřely světu a město zaznamenalo další rozvoj.

V roce 1889 byla postavena litinová kolonáda, která je výraznou stavební památkou lázeňské architektury s dominantní klasicistní stavbou Křížového pramene. Před kolonádou je dnes pro návštěvníky hlavní atrakcí Zpívající fontána, zkonstruovaná v letech 1982 až 1986. Četné lázeňské pavilony v parcích jsou provedeny v klasicistním a novorenesančním stylu. Řada obytných domů lázeňské části města nese také prvky secese z počátku 20. století. Stavební rozkvět lázní dosáhl svého vrcholu právě v tomto období a končí vypuknutím 1. světové války. Následkem dvou světových válek a z nich plynoucích společenských proměn ve 20. století se další vývoj Mariánských Lázní značně zpomalil. Teprve v letech devadesátých, po pádu komunistického režimu, se dostávají lázně znovu do popředí. Během uplynulých 15 let došlo k rozsáhlým stavebním úpravám a rekonstrukcím lázeňských domů, hotelů a zařízení a k celkové obnově města. V Mariánských Lázních v současnosti poskytuje lázeňské služby řada podnikatelských subjektů. Síť moderních lázeňských hotelů a zařízení zajišťuje bohatý výběr služeb ve všech oblastech cestovního ruchu.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Vedle místních památek a historických památek v bezprostředním okolí je tradičním výletním cílem návštěvníků lázní premonstrátský klášter z konce 12. století v Teplé, dostupný autem nebo vlakem. Gotický hrad Bečov ze 14. století s renesančním zámekem z 18. století v podhradí jsou rovněž vlakem z Mariánských Lázní do Karlových Varů. Prohlídka hradu je spojena s bohatými muzejními a zámeckými sbírkami. Za návštěvu zde stojí především expozice relikviáře sv. Maura. Blízkým výletním cílem je zámek Kynžvart, rodové sídlo Metternichů, s unikátními muzejními sbírkami a významnou knihovnou C. L. Metternicha, významného diplomata 19. století. K oblíbeným návštěvám historických míst patří také výlety do Chodové Planě s historickým pivovarem, návštěva středověkého města Stříbra nebo výlet do kláštera Benediktinů v Kladrubech u Stříbra s unikátní architekturou chrámu Nanebevzetí Panny Marie od architekta J. B. Santiniho.

Pro milovníky přírody nabízí řadu pěších a cyklistických tras po okolí Chráněná krajinná oblast Slavkovský Les. V zimě se může chlubit také udržovanými lyžařskými běžeckými trasami. Podhora s přírodní rezervací Podhorní vrch, která se rozkládá ve vzdálenosti asi 5 km severovýchodně od Mariánských Lázní, byla populární už v 19. století, kdy ji navštěvoval J. W. Goethe při svých výletech po zdejších okolí. Populárním výletním cílem je i zámecký park v Lázních Kynžvart. Zajímavou přírodní destinací je Kladská (814 m. n. m.), dnes státní přírodní rezervace Kladské rašeliny, s naučnými stezkami kolem rybníka u rašeliniště Tajga.

■ Významné osobnosti

Většina autorů o Mariánských Lázních se shoduje v tom, že kromě Prahy a Karlových Varů se snad nesetkáme s jiným středoevropským městem, které by navštívilo

Ferdinandův pramen

Kolonáda s Křížovým pramenem

tolik významných osobností. V krátkém časovém sledu od vzniku lázní do konce 19. století lázně navštívili rakouský císař Ferdinand I., pruský král Friedrich Vilém IV., císař František Josef I., anglický král Eduard VII., klavírní virtuos Frederyk Chopin, skladatelé Antonín Dvořák, Johann Strauss, Gustav Mahler, Richard Wagner, básníci a spisovatelé Johann W. Goethe, Nikolaj V. Gogol, Ivan S. Turgeněv, Friedrich Nietzsche, Mark Twain, badatelé Josef Dobrovský, Pavel Josef Šafařík, Josef K. Tyl a operní pěvkyně Ema Destinová.

Ve 20. století navštívil Mariánské Lázně velký humanista, teolog a filozof doktor Albert Schweitzer, který zde uvedl benefiční varhanní koncert pro svou humanitární misi v Africe. Také zde pobývali státníci a prezidenti Tomáš G. Masaryk a Eduard Beneš. V současnosti pak také prezidenti Václav Havel, Václav Klaus a řada dalších. Desítky duchovních velikánů evropských dějin v Mariánských Lázních vždy nacházely místo klidu, kam se uchýlovaly před každodenními starostmi. Řada z nich zanechala výmluvná svědectví o svém pobytu v Mariánských Lázních nejen ve svých dílech, ale také v osobní korespondenci a memoárech.

■ Přírodní léčivé zdroje

Na území Mariánských Lázní vyvěrá přes 40 minerálních pramenů. Všechny zde vyvěrající léčivé prameny jsou studené kyselky, jejichž teplota kolísá mezi 7 až 10 °C. Některé prameny mají relativně vysoký obsah dvojmocného železa (10–40 mg/l). Okolnost, že tyto tak rozdílné prameny vyvěrají na malém území v těsné blízkosti, je balneologickou raritou. Výrazná rozdílnost v chemickém složení pramenů umožňuje ovlivnit samotnou pitnou léčbou celou řadu nemocí různých orgánů. Mezi nejznámější náležejí prameny Ferdinandův a Křížový (ze skupiny síranových salinicko-alkalicko-muriatických kysелеk), pramen Rudolfův (zemitá kyselka) a Ambrožův (železnatá kyselka) a také Lesní pramen (alkalicko-salinická kyselka). Všechny vody obsahují

značné množství volného oxidu uhličitého. V okolí lázní se vyskytují také ložiska kvalitní silně mineralizované sirno-železitě slatiny. Stáčený jako vody stolní jsou prameny Rudolfův, Ferdinandův a Excelsior.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: vodoléčba (jednoduchá a složitá), Hubbardova lázeň, plavání a cvičení v bazénu, jacuzzi, whirlpool, parní lázeň, sanarium, sauna, turecká lázeň, skotské stříky, „Kneippova kúra“.

Koupele: uhlčitá minerální i suchá, minerální přísadová (sůl z Mrtvého moře, vonný olej, rašelínová emulze, rašelínový extrakt, sirná), perličková i přísadová, vířivá, vřidelní, hydroxer, střídavá a vířivá končetinová.

Masáže: klasická, reflexní, podvodní, reflexní masáž plosky nohou, lymfatická ruční i přístrojová, lymfatická hydromasáž.

Fyzikální terapie: čtyřkomorová galvanizace, diadynamik, interference, TENS, Träbertovy proudy, krátkovlnná diatermie, vakuokompresní terapie, myostimulátor, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světloléčba: solux, horské slunce, infrasauna, solarium, biosolarium, laser, světelná terapie.

Termoterapie: slatinný zábal, rašelino-bentonitový obklad, lavaterm, duoterm, parafín, slatinné vaginální tampony, kryoterapie.

Kinezioterapie: skupinová, individuální, v bazénu, severská chůze, relaxační cvičení, cvičení s prvky jogy, aqua aerobik.

Reflexní léčba: mobilizace, manipulace, techniky měkkých tkání, akupunktura, reflexní masáž plosky nohou, Shiatsu.

Další: inhalace, insuflace CO₂, oxygenoterapie, colon hydroterapie.

Nadstandardní masáže: regenerační, aromatická, břečťanová, suchými přírodními kartáčky, „Aphrodite“, „Dolce Vita“, Thajská masáž, Vibramat, Vibrosauna, „Air Jet“.

Nové lázně

Nestandardní masáže: aroma masáž, „Spa sensation aroma Relax a Energize“, medová masáž, křišťálová masáž, Ajus Lomi.

Nadstandardní procedury: parafango, sigorol, Slide Styler, Vitasalin, Skořicový zábal, rašelinová maska, solná jeskyně.

Pitná léčba.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: I. Nemoci onkologické po ukončení léčby, IV. Nemoci metabolické a endokrinní: 1. Diabetes mellitus. 2. Obezita. 3. Hyperlipoproteinemie. V. Netuberkulózní onemocnění dýchacích cest: 1. Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest. 2. Chronické záněty chronické sinusitidy a sinobronchitidy. 3. Poškození laryngu a hlasivek i v důsledku profesionálního přetížení. 4. Alergické rýmy. 5. Stavy po zánětech plic. 6. chronická bronchitis. 7. Obstrukční chronická bronchitis. 8. Astma bronchiale. 9. Intersticiální plicní fibrozy. 10. Následky poškození toxickými plyny, dýmy, prachy. VI. Nemoci neurologické: 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. 11. Parkinsonova choroba. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnavá artritida, chondrokalcinóza, ochrannotická artropatie). 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 13. Skoliózy idiopatické i jiné.

14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního.

15. Stavy po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní. VIII. Urologická onemocnění: 1. Netuberkulózní chronické záněty močových cest, chronická pyelonefritida. 2. Nefrolitiáza ledvin či močových cest. 3. Stavy po operacích močových cest i po operacích prostaty. 4. Prostatitida, prostatovesikulitida, chronická uretritida. 5. Stavy po transplantaci ledviny se stabilizovanou funkcí štěpu. XI. Nemoci ženské:

1. sterilita a infertilita, stavy po spontánním potratu. 2. poruchy funkce ovárií a vývoje dělohy. 3. Zánětlivá gynekologická onemocnění. 4. Stavy po gynekologických onemocněních a operacích v oblasti malé pánve. 5. Funkční poruchy klimakterický syndrom, bolestivé syndromy.

Indikace děti: XXV. Netuberkulózní nemoci dýchacího ústrojí: 1. Recidivující kataru horních cest dýchacích s oslabenou odolností. 2. Alergické rýmy prokázané alergologickým vyšetřením. 3. Bronchitis recidivující. 4. Sinobronchitis. 5. Rekonvalescence po zánětu plic opakovaném v průběhu posledních 2 let. 6. Bronchitis astmatická spastická a obstrukční. 7. Astma bronchiale. 8. Dermorespirační syndrom. 9. Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest. 10. Intersticiální plicní fibroza. 11. Stavy po operacích malformací hrudníku se sníženou funkcí plic. XXVII. Nemoci pohybového

Lázeňský park u Lesního pramene

ústrojí: 4. Skoliózy mobilní ve stálé rehabilitační péči. XXVIII. Nemoci ledvin a močových cest: 1. Recidivující nebo vleklé netuberkulózní záněty ledvin a močových cest na podkladě anatomické nebo funkční léze. 2. Urolitiáza po operaci nebo spontánním odchodu konkrémentu nebo s konkrémentem in situ. 3. Stavy po operacích močového ústrojí pokud jsou komplikovány zánětem, do 12 měsíců po operaci. 4. Vleklá difúzní onemocnění ledvinových klubiček – glomerulonefritida, lipoidní nefróza, dědičné nefropatie. XXXI. Nemoci gynekologické: 1. Zánětlivá onemocnění zevních a vnitřních rodidel. 6. Stavy po operacích vnitřních rodidel a po břišních operacích se vztahem ke krajinně malé pánve, zejména po apendektomii do 12 měsíců od operace.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Největším provozovatelem lázeňských hotelů v Mariánských Lázních je společnost Léčebné lázně Mariánské Lázně, a.s. Společnost provozuje lázeňské hotely Nové

Lázeňský bazén

Lázeňský park s kolonádou

lázně, Centrální lázně, Vltava-Berounka, Labe, Svoboda, Hvězda-Skalník a Grandhotel Pacifik. Dalším léčebným zařízením je nově zrekonstruované Léčebné Sanatorium Royal. Lázeňské pobyty poskytují i další rekonstruované a nově vybudované a moderně vybavené hotelové komplexy.

V Mariánských Lázních si tak kromě tradičních lázeňských provozů mohou klienti volit z pestré nabídky programů rekreace, relaxace, „spa a wellness“. To vše hosté naleznou v zařízeních nových moderních hotelů jako Hotel Villa Butterfly, Hotel Olympia, hotel Cristal Palace, Grand Spa Hotel Marienbad, dále renovované hotely Orea Hotels Bohemia, Excelsior, Monty a Palace Zvon nebo hotely Esplanade, Agricola a Alexandria.

Hotel Villa Butterfly: Situován ve středu města, v sousedství lázeňských parků, kombinuje tradiční styl a komfort mezinárodního hotelu. Procedury, které jsou zde nabízeny mají charakter „wellness a beauty“. Požitek z odpočinku ve francouzském stylu lze vychutnat v bazénu s whirlpoolem. Budova a interiéry hotelu jsou bohatě vyzdobeny. Hotel poskytuje profesionální služby ke kterým patří restaurace La Fontaine s vodní fontánou, lobby bar a Café de Paris, restaurace a King Edward's Club s tradičním klubovým prostředím. Zajímavý je konferenční prostor v anglickém stylu s čítárnou a hernou pro hotelové hosty i moderní konferenční salonek Bellevue s atraktivním výhledem na Hlavní třídu.

Nové lázně: Budova Nových lázní se nachází přímo u lázeňského parku, nedaleko kolonády. Původní klasicistní budova Nových lázní byla přestavěna ve stylu monumentální neorenesance na luxusní lázeňskou budovu pro prominentní hosty. Lázeňský hotel vysoké kvality disponuje několika gastronomickými zařízeními: Královskou restaurací a Lobby barem s kavárnou Cafe Vienna, kde se pořádají taneční večery. Ve svém historickém a moderně zařízeném balneocentru využívá přírodní léčivé zdroje a zaručuje kvalitní léčebné kúry. Pýchou a historickým bohatstvím tohoto hotelu jsou řím-

ské lázně se třemi lázeňskými bazény. Lázně nabízejí většinu tradičních i moderních wellness procedur včetně kosmetiky a estetiky.

Lázeňské sanatorium Royal se rozkládá na jižním úpatí severní části města. Je prvním lázeňským zařízením v Mariánských Lázních, které obdrželo certifikaci ISO 9001:2000. Léčebné sanatorium poskytuje lázeňskou léčbu založenou na principech balneoterapie v její tradiční podobě. Využívány jsou však i moderní léčebné a diagnostické postupy. Sanatorium nabízí vodní i suchou uhličitou léčbu a plynové injekce. K cvičení a relaxaci slouží bazén s whirlpoolem a neopakovatelným výhledem na město a okolní krajinu. Spektrum používaných balneoprocedur doplňuje fyzikální terapie a tým lékařů a fyzioterapeutů, pod jejichž vedením probíhá kineziterapie.

Hotel Monty poskytuje standardní lázeňskou péči a wellness procedury. Hotelový bazén má slanou vodu. Hotel Monty svou polohou nabízí množství velmi pohodlných procházek v lesoparku v jeho bezprostředním sousedství.

Hotel La Passionaria: La Passionaria je umístěn v klidné části Mariánských Lázní, v těsné blízkosti krásných parků, 5 minut od lázeňského centra. Je to ideální poloha pro relaxaci, rehabilitaci, sportovní a kulturní vyžití. Zrekonstruovaná budova hotelu La Passionaria disponuje 15 luxusními, moderně zařízenými apartmány

■ Volný čas, sport a kultura

Lázeňskými lesoparky se lze vydat na krásné vycházky s různou náročností na fyzickou kondici. Na těchto trasách se mohou návštěvníci zastavit u mnoha minerálních pramenů, jako je Medvědí nebo Balbínův pramen. V okolí Mariánských Lázní je také rozsáhlá síť dobře udržovaných cyklostezek. Příroda Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les nabízí celou řadu zajímavých cílů pro kratší i delší výlety – na Kladskou, k Pramenům, ke Třem křížkům, na Podhoru, ke Klášteru Teplá.

Mezi tradičně nejvýznamnější sporty patřily v Mariánských Lázních vždy golf a tenis. Golfové hřiště bylo

Historická knihovna Kláštera Teplá

Royal Golf Club Mariánské Lázně

v Mariánských lázních založeno anglickým králem Edwardem VII. v roce 1905. Po roce 1945 bylo zprovozněno americkou armádou. Golfový klub Golf Club Mariánské Lázně byl založen roku 1947. Je velmi aktivní a pořádá četné turnaje po celou sezonu. Mezi profesionální soutěže se řadí turnaj Volvo Tour, ale Golf Club pořádá i řadu amatérských soutěží světové úrovně. V roce 2003 udělila britská královna Alžběta II. zdejšímu golfovému klubu prestižní titul Royal Golf Club. V roce 2005 navštívil Royal Golf Club Mariánské Lázně u příležitosti 100. výročí založení člen britské koruny princ Edward. V okolí Mariánských Lázní jsou i další golfové kluby, golfový klub GC Klášter Teplá, golfový klub ve Františkových Lázních GC Františkovy Lázně, golfový klub AGC Cihelny (na půl cesty mezi Mariánskými Lázněmi a Karlovými Vary přes Bečov nad Teplou) a golfový klub GC Karlovy Vary v Karlových Varech. Počátky tenisového klubu v Mariánských Lázních sahají do třicátých let 20. století. Tenisový areál byl pravidelně využíván k turnajům Galeova poháru a na zdejší antuce si zahrálo mnoho českých i zahraničních tenisových špiček.

Od roku 1922 je v Mariánských Lázních v provozu unikátní, 1000 m dlouhá plochá dráha. Původně zde byly pořádány klusácké a chrtí dostihy. Ale už od roku 1925 začala sloužit jako závodistiště pro motocykly. Skutečného rozkvětu se však plochá dráha dočkala až ve 2. polovině 20. století. Od padesátých až do konce osmdesátých let si plochá dráha v Mariánských Lázních postupně získala velkou popularitu. Mariánské Lázně tak stanuly na vrcholu žebříčku českého plochodrážního sportu. V Mariánských Lázních se pořádaly také pravidelné mezinárodní soutěže na dlouhé ploché dráze, která byla jedinou v bývalém Československu.

Mezi oblíbené sporty patří také lehká atletika, zápas, kulturistika (založení klubu Sandow v 60. letech 20. století), fotbal, hokej, krasobruslení. Město má velký plavecký bazén, moderní lehkootletický areál s fotbalovým

Naučná stezka Kladská

hřištěm, hokejový zimní stadion, řadu fitness center. Pro rekreační sportovce je zde ideální terén pro pěší turistiku a cykloturistiku. V zimě mohou lyžaři využít lyžování na sjezdovce SkiAreálu s kabinovou lanovkou pod hotelem Krakonoš a běžecké trasy v okolí.

■ Dopravní dostupnost

Mariánské lázně jsou mezinárodně přístupné po dálničních trasách od severozápadu z E49 (dále po hlavních silnicích č. 92 a č. 21) a od jihozápadu z E50 (D5) a dále z Exitu 128 po hlavní silnici č. 21 přes Planou a Chodovou Planou. Železniční stanice Mariánské Lázně je jednou ze stanic na hlavní mezinárodní rychlíkové trase západního koridoru Praha – Stuttgart. Autobusová a automobilová dopravní přístupnost z Chebu, Plzně a z Karlových Varů je velmi dobrá. Lázně mají vlastní síť městské hromadné dopravy. Místní letiště ve Sklářích nabízí malou osobní leteckou přepravu.

FRANTIŠKOVY LÁZNĚ

Poloha: Karlovarský kraj, okres Cheb

Františkovy Lázně leží na severozápadním okraji chebské pánve, asi 5 km západně od města Chebu, v nadmořské výšce kolem 450 m. Klimatické podmínky jsou mírné, podhorské, v zimě mírně drsné. Podnebí je podalpské, mírně suché.

Hotel Imperial

■ Historie a současnost

Historie místa dnešních lázní sahá sice až do 16. století, nicméně oficiálním datem založení zdejších lázní je teprve rok 1793. Zakladatelem lázní byl chebský lékař Bernhard Adler, který působil v Chebu a ve Františkových Lázních v poslední čtvrtině 18. století. Z podnětu dr. Reusse z Bíliny a Tobiáše Grubera, kteří zkoumali v roce 1791 františkolázeňské prameny, byl vypracován a schválen Adlerův plán založení lázní. Dr. Adler byl jmenován prvním lázeňským lékařem nových lázní. Vlastní jméno získaly lázně brzy po svém vzniku, v roce 1795, kdy byly pojmenovány Vsi císaře Františka. Za necelých deset let, v roce 1803, byly přejmenovány na Lázně císaře Františka.

Nové Františkovy Lázně pod vedením dr. Adlera, dr. Reusse a chebského purkmistra L. von Lilienau rychle vzkvétaly. Pro velký zájem klientů o nové lázně byl záhy pociťován nedostatek jak ubytovacích kapacit, tak zdrojů minerálních vod. Odkrytím nového vydatného pramene, který byl pojmenován po dceři císaře Františka Luisin pramen, se začaly lázně rychle rozrůstat.

Novou éru lázní v 19. století zahájil Adlerův nástupce

Pitný pavilon

dr. Pöschmann, který přidal k pitným kúrám a koupelím slatinnou léčbu. Roku 1817 byl objeven Solný pramen a rok poté, nedaleko Luisina pramene, pramen Studené vřídlo. Objevy těchto vydatných pramenů vedly k výstavbě lázeňských domů. První budovu, dnešní lázeňský hotel Tři lilie, nechal postavit v roce 1827 Kryštof Loimann. Během rozkvetu lázní v 19. století byly odkryty další zdroje, Luční pramen v roce 1837 a Nový pramen v roce 1849.

Roku 1865 byly Františkovy Lázně povýšeny na město a disponovaly třemi lázeňskými budovami, lázněmi Cartellieriho, chebskými městskými lázněmi a Loimannovými lázněmi. V této době se také lázně začaly orientovat na léčení ženských chorob. Koncem 19. století byly objeveny další nové prameny – Železnatý pramen, Cartellieriho pramen, východní prameny Štěpánka, Natálie a Herkules. Čilý stavební ruch vyvrcholil vybudováním Císařských lázní. Od roku 1904 se staly všechny prameny, ložiska slatiny a všechny lázeňské budovy majetkem města.

Do 20. století tak vstoupily Františkovy Lázně už jako světoznámé lázně s jasně definovaným okruhem indikací pro choroby ženské, ale také pro choroby srdeční a cévní. V roce 1919 byly objeveny prameny s vysokým obsahem Glauberovy soli, odtud pak nazývané Glauberovy prameny. Konjunktura lázní vyvrcholila stavbou kryté kolonády a budovy nad Plynovými lázněmi roku 1912. První světovou válkou byla éra jejich růstu přeru-

Socha Františka – symbol Františkových Lázní

Uhličitě lázně plynové

Lázeňský dům Tři lilie

šena. Meziválečné období a druhá světová válka znamenala ekonomický úpadek lázeňství. Poválečné období poznamenalo lázně ekonomickými a politickými zvraty. Státní lázeňská sanatoria byla úzce specializována a vybavena po stránkách diagnostické a terapeutické. V lázních bylo zřízeno dětské kardiologické sanatorium s ústavní školou. Dětská gynekologická léčebna byla otevřena v roce 1975. Bývalý Výzkumný ústav balneologický měl ve Františkových Lázních oddělené pracoviště pro výzkum peloidů.

Od roku 1990 začala nová kapitola dějin lázní. Většina lázeňských zařízení byla zprivatizována a nová společnost Lázně Františkovy Lázně, a.s., se roku 1991 rychle ujala velkorysé přestavby a rekonstrukce budov a zařízení. Většina klíčových lázeňských domů a hotelů byla renovována a stavební úsilí revitalizace Františkových Lázní bylo dovršeno v roce 2005 otevřením nového rekreačního komplexu Aquaforum a Fitforum navazujícího na hotelový lázeňský komplex Pawlik-Isis. Společnost dbá i o údržbu a zkrášlování rozlehlého lázeňského parku. Odstátněním došlo k úplné proměně lázeňství, lázeňský provoz dnes zajišťují nově vzniklé organizace. Město samo se v roce 1992 stalo městskou památkovou rezervací.

■ Významné osobnosti

Tak jako Karlovy Vary a Mariánské Lázně, mohou se i Františkovy Lázně chlubit přítomností významných osobností politického a kulturního života, kteří do lázní během 19. a 20. století jezdili. Františkovy Lázně navštívili císař František I., jeho dcera Marie Luisa, manželka Napoleonova, ruský car Alexandr, významný německý spisovatel a filozof Johann G. Herder, básník Johann W. von Goethe, skladatel Ludwig van Beethoven, německý lékař, gynekolog Friedrich W. Scanzoni, spisovatelka Božena Němcová, po níž je pojmenované i františkolázeňské divadlo a mnoho dalších.

■ Historické a přírodní zajímavosti

V bezprostřední blízkosti lázní je Cheb, jehož historické jádro je městskou památkovou rezervací bohatou na historické památky od středověku až do současnosti. Dominantou středu města je Černá věž chebského hradu. Na náměstí Jiřího z Počbrad je známý Špalíček. V domě, ve kterém byl zavražděn Albrecht z Valdštejna, je dnes muzeum. K vycházkám se nabízejí středověký hrad Ostroh (Seeberg) anebo hrad Vildštejn ve Skalně, oba jsou z 13. století. Zajímavá je i návštěva Pravěkého sídliště a pohřebiště v Žirovicích, pouhé 3 km od Františkových Lázní, které se datuje do doby bronzové. Archeologické předměty z tohoto sídliště je možné vidět i v muzeích v Chebu a Františkových Lázních.

Rozsáhlé parkové úpravy lázní jsou zážitkem pro obdivovatele přírody. Lázeňský park je výstavním místem pomníků a sochařských děl vkusně začleněných do přírody. Od sochy zakladatele lázní dr. Adlera, přes sochy rakouských císařů Františka Josefa I. a Josefa II. až

k pomníkům připomínajícím významné osobnosti navštěvující lázně, představují parky lázní estetickou jednotu přírody a umění. Nejbližší vycházkové trasy po okolí směřují k rybníku Amerika a k rozhledně u hotelu Pyramida, k prameni Natalie a k Jadranu. Oblíbené jsou návštěvy národní přírodní rezervace rašeliniště Soos, která je dokladem pozdní vulkanické činnosti, dále vrch sopečného původu Komorní hůrka a Goethova skalka. Obě navštěvoval básník při svých geologických vycházkách v okolí lázní. Při procházce mezi Žirovicemi a Drahovem je možné navštívit motýlí farmu s tropickým skleníkem plným nádherných živých motýlů a expozicí preparovaných motýlů.

■ Přírodní léčivé zdroje

Františkovy lázně disponují velkými ložisky mineralizované slatiny. Jsou zde i silné zdroje minerálních pramenů s vysokým obsahem volného oxidu uhličitého. Podle chemického složení pramenů se dělí františkolázeňské prameny do skupin salinických, salinicko-muriatických a alkalicko-salinicko-muriatických kyselých. Lázně využívají všechny tyto místní léčivé zdroje, včetně ekologicky zachované přírody.

■ Léčebné procedury

Vodol léčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské střiky.

Koupele: slatinná (celková, poloviční, tříčtvrteční), uhličitá minerální i suchá, perličková, přísadová (bahenní, sírová), vířivá (celková i končetinová), končetinová střídavá koupel.

Masáže: klasická, reflexní segmentová, podvodní, reflexní masáž plosky nohou, lymfatická drenáž manuální a přístrojová.

Fyzikální terapie: diadynamik, interference, krátkovlnná diatermie, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světlo léčba: solux, solarium, laser.

Termoterapie: slatinné zábaly, slatinné tampony (poševní), parafin, fango.

Kinezioterapie: skupinová, individuální, na přístrojích, fitness.

Reflexní léčba: manipulace a mobilizace, techniky měkkých tkání, reflexní masáž plosky nohou, akupunktura.

Další: inhalace, insuflace CO₂, oxygenoterapie, vaginální irrigace minerální vodou.

Pitná léčba.

Nestandardní procedury: aromatická masáž.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: I. Nemoci onkologické po ukončení léčby. II. Nemoci oběhového ústrojí: 1. Léčba rizikových faktorů kardiovaskulárního aparátu. 2. Stavy po zánětu srdce. 3. Vrozené a získané srdeční vady. 4. Symptomatická ischemická choroba srdeční. 5. a 6. Stavy po infarktu myokardu. 7. Hypertenzní choroba. 8. Onemocnění tepen končetin. 9. Stavy po zánětech žil, trombozách a operacích varixů, chronický lymfatický edém.

Pawlik-Aquaforum

10. Funkční poruchy periferních cév. 11. Stavy po operacích vad vrozených i získaných, stavy po revaskularizačních operacích, stavy po perkutánní transmurální angioplastice. 12. Stavy po rekonstrukčních a reavaskularizačních operacích na cévním systému. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartroza v soustavném léčení. 10. Gonartroza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. XI. Nemoci ženské: 1. Sterilita a infertilita, stavy po spontánním potratu. 2. Poruchy funkce ovárií a vývoje dělohy. 3. Zánětlivá gynekologická onemocnění. 4. Stavy po gynekologických onemocněních a operacích v oblasti malé pánve. 5. Funkční poruchy, klimakterický syndrom, bolestivé syndromy.

Chebský Špalíček

Soos – Císařský pramen

Golf resort Hazlov

Indikace dětí: XXXI. Nemoci gynekologické: 1. Zánětlivá onemocnění zevních a vnitřních rodidel. 2. Hypoplasie vnitřních rodidel a retrodeviace dělohy. 3. Primární dysmenorea, primární amenorea s nadměrným růstem nebo při zavedení umělého cyklu k zástavě růstu, sekundární amenorea u mentálních anorexií po velkém zhubnutí, hypoestrinní hypooligo-menorea. 4. stavy po léčebných juvenilních metroragiích hypohormonálních nebo zánětlivých. 5. Sekundární poruchy cyklu po infekčních chorobách s poškozením rodidel. 6. Stavy po operacích vnitřních rodidel a po jiných břišních operacích se vztahem ke krajině malé pánve, zejména po appendektomii do 12 měsíců od operace.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Výhodou Františkových Lázní je, že všechna lázeňská zařízení, lázeňské hotely a lázeňské domy jsou v dosahu několikaminutové procházky. Nejatraktivnější a nej-

větší objekt dnes je hotelový lázeňský komplex Pawlik, propojený s domem Isis a rekreačním areálem Aquaforum a Fitforum. Mezi oblíbené hotely vyhledávané klienty po celý rok lze zařadit lázeňské hotely Imperial a Tři lilie. K úplnému výčtu lze ještě přidat lázeňské domy Savoy, Dr. Adler, Belvedere, Esplanade, Goethe, Monti, Rubašku, Dětskou léčebnu a další.

Lázeňský hotel Savoy, jehož součástí je dům Metropol, nabízí všechny služby pod jednou střechou. Specializuje se na nemoci srdce, krevního oběhu a pohybového aparátu. Má vlastní balneologický provoz a poskytuje tradiční procedury.

Lázeňský komplex Pawlik-Isis-Aquaforum vznikl propojením domů Pawlik a Isis s moderním plaveckým areálem s vnitřním a vnějším bazénem a dalšími vodními atrakcemi. Komplex disponuje vysokou ubytovací kapacitou a službami kadeřnictví, pedikúry a kosmetiky přímo v areálu. Procedury jsou poskytovány přímo v objektu. Ordinance lékařů a celodenní zdravotnická služba jsou také umístěny v lázeňském komplexu. Na některé procedury se dochází do Císařských lázní, kam se hosté dostanou i podzemní spojovací chodbou.

Lázeňský ústav Dr. Adler tvoří komplex tří budov – Dr. Adler, Tři růže a Radbuza, které všechny sousedí s parkem. Ústav je vybaven recepcí, čtyřmi jídelnami v přízemí hlavní budovy a společenskou místností. Okna většiny pokojů jsou obrácena do zeleně parku. Klienti si mohou zahrát minigolf v blízkém areálu, vypůjčit si zde kolo nebo navštívit moderní fitness centrum a solárium. V hlavní budově jsou ordinace lékařů a poskytují se zde některé léčebné procedury. Lázeňský dům se specializuje na léčení ženských nemocí a onemocnění srdce a krevního oběhu.

■ Volný čas, sport a kultura

Lázně nabízejí během letní sezony pravidelné kulturní programy. Město má své vlastní divadlo, dále je zde také přírodní divadlo, kino, kulturní středisko, muzeum, městská knihovna. Lázně mají svůj vlastní lázeňský orchestr. Ze sportovních aktivit si může návštěvník lázní vybrat cyklistiku, tenis, golf, jízdu na koni, koupaliště. Nové rekreační centrum Aquaforum a Fitforum, otevřené od roku 2005, nabízí komplexní služby spojené s aktivním odpočinkem po celý rok. Milovníci golfu uvítají nově vybudovaný golfový areál v obci Hazlov, ležící nedaleko Františkových Lázní.

■ Dopravní dostupnost

Lázně jsou dnes dobře přístupné všemi dopravními prostředky, mají autobusové a železniční nádraží s pravidelnými spoji. K dispozici jsou místní taxislužby. Od západu jsou lázně přístupné po hlavních silnicích č. 64, 92, z Plzně po silnici č. 21 a dálničních trasách E48, E49. Od jihozápadu po silnicích č. 15, 299, 214. Z Karlových Varů po E48, E49 (č. 6) na jih do Chebu. Pravidelné železniční, autobusové a taxi spojení je hlavně s Chebem.

JÁCHYMOV

Poloha: Karlovarský kraj, okres Karlovy Vary

Lázně Jáchymov leží v údolí chráněném proti severním větrům, na východním úbočí Krušných hor v nadmořské výšce 560 až 750 m. Klimatické podmínky mají podhorské, podnebí je mírné s průměrnou roční teplotou 7,1 °C a drsnější v zimním období. Lázně se rozkládají na dolním okraji údolí města ve vzdálenosti 21 km od Karlových Varů.

Věž jáchymovské radnice

Historie a současnost

Hornické město Jáchymov je výjimečné svou pětisetletou hornickou historií. Bohatá naleziště stříbra, které se zde těžilo od počátku 16. století, zaručila městu věhlas. Byly zde raženy stříbrné tolary, nejprve v mincovně zakladatele města hraběte Štěpána Šlika, později v královské mincovně. Po objevení stříbra (1516) byl Jáchymov v roce 1520 prohlášen královským svobodným horním městem a začal používat názvu Údolí sv. Jáchyma (Sankt Joachimsthal) a odtud později Jáchymov. Jáchymov patřil v 16. století k nejlidnatějším městům království a byl, vedle svého bohatství, proslulý také svými kulturními styky v Evropě a zdejším působením významných osobností, jakými byly lékař a geolog Georgius Agricola nebo luterský reformátor Jan Mathesius. O velkém významu města v minulosti svědčilo i zřízení „horní školy“ v Jáchymově v roce 1716, první báňské školy v Čechách a ve střední Evropě vůbec. Jáchymovské lázně jsou nejmladšími západočeskými lázněmi. Od ostatních západočeských lázní se liší svými jedinečnými radonovými prameny a dramatickou minulostí. Vlastní historie lázní se datuje k roku 1864, kdy horníci, dobývající rudu v půlkilometrové hloubce dolu

Léčebné centrum Agricola

Radium Palace

Svornost, narazili na silný pramen radonové vody, který důl zatopil. Tento pramen proslavil později Jáchymov jako světoznámé lázně. V roce 1911 byla v Jáchymově otevřena první lázeňská budova a díky velmi dobrým léčebným účinkům místní radonové vody došlo k rychlému rozvoji lázeňství a k rozhodnutí postavit v dolní části jáchymovského údolí lázeňský hotel Radium Kurhaus – dnešní sanatorium Radium Palace. Ten byl otevřen v roce 1912. Svým vybavením náležel Radium palác ke špičkovým zařízením evropského lázeňství před první světovou válkou. Postupně přibývaly další lázeňské domy a soukromé penziony v okolí, které umožnily zvýšit návštěvnost ve třicátých letech na devět tisíc hostů ročně. Jáchymovské lázně tak dosáhly světové proslulosti.

Období po druhé světové válce bylo negativně ovlivněno prudkým rozvojem těžby uranu, která poznamenala pověst i vzhled města a proslulost lázní vzala za své. Změnu k lepšímu přineslo teprve ukončení těžby uranu počátkem šedesátých let. Město a lázně se znovu otevřely veřejnosti i světu. Roku 1975 byl zahájen provoz sanatoria Běhounek.

Sedmnáct let poté, v roce 1992, byl otevřen nový lázeňský ústav Curie. Počátkem devadesátých let vznikla akciová společnost Léčebné lázně Jáchymov, která převzala řízení lázní. Díky stamilionovým investicím došlo k rekonstrukci starého dolu Svornost s jeho prameny a k rozsáhlé modernizaci sanatoria Radium Palace včetně dalších lázeňských domů. Lázeňské centrum Agricola je ukázkou moderní transformace lázeňství do nových podmínek. Novodobou tradici jáchymovských lázní je nejen jejich lékařské pojetí lázeňské péče a vynikající úroveň stravovacích a ubytovacích služeb, ale i nová orientace v chápání prevence civilizačních chorob.

■ Historické a přírodní zajímavosti

S historickými památkami na zašlou slávu hornického města se v Jáchymově setká návštěvník na každém kroku. V horní části náměstí je renesanční radnice, původní stavba hraběte Jeronýma Šlika z let 1540–1544, za ní stojí královská mincovna z let 1528–1536, dnes muzeum. Provoz královské mincovny skončil roku 1671. Objekt jáchymovské královské mincovny je nejzachovalejším zařízením ražby mincí v Čechách. Nad radnicí se vypíná pseudogotický hrad Freudenstein. Původně pozdně gotický kostel sv. Jáchyma spolu s radnicí jsou dominantou horní části náměstí. Kostel byl postaven v 1. polovině 16. století k uctění památky Štěpána Šlika, zakladatele horního města, který se nevrátil z bitvy u Moháče roku 1526. Po velkém požáru města v roce 1873 byl kostel zničen a poté obnoven architektem J. Mockerem.

Významnou historickou památkou je dochovaná knihovna latinské školy z roku 1524, v níž se zachovalo 243 svazků. Nejstarší dochovanou stavbou ze 16. století je špitální kostel s deskovými obrazy pocházejícími

z dílny Lucase Cranacha. Sousoší kalvárie z roku 1544 pochází z dílny sochaře Christopha Waltera z Drážďan. Zajímavými historickými památkami ve vzdálenějším okolí, která lze navštívit autem, jsou zámek a rozsáhlý zámecký park z 16. a 17. století v Ostrově nad Ohří, Horní hrad (Hauenštejn), jehož počátky sahají do 13. století, nebo zámek v Klášterci nad Ohří se zámeckou zahradou a parkem, založenými rovněž v 16. až 17. století.

Výlety do přírody v okolí Jáchymovských lázní lze podnikat na 7 km vzdálený Boží Dar, kde je možné navštívit muzeum a projít naučnou stezku Božídarské rašeliniště. Odtud lze dojít na vrchol Klínovec, který je nejvyšším bodem Krušnohoří (1 244 m. n.m.) a na němž je rozhledna z roku 1884. Vzdálenější výlety lze podniknout do Ostrova nad Ohří, Klášterce nad Ohří, kde lze navštívit zaniklé lázně se stáčírnu kyselky z 19. století. Město Klášterec nad Ohří je městskou památkovou rezervací. Zámek se zámeckou zahradou a rozsáhlým anglickým parkem poskytuje návštěvníkům nádherné přírodní scenérie. Celodenní výlety lze věnovat návštěvám nedalekých Karlových Varů.

■ Významné osobnosti

V Jáchymově pobýval zakladatel geologie Georgius Agricola, který zde začal svou lékařskou praxi roku 1527. Agricola proslul svým dílem *De Re Metallica* z roku 1556 (O původu hornin). Dále zde byl německý reformátor a dlouholetý ředitel jáchymovské latinské školy Johannes Mathesius. Oba dosvědčují, jak důležitým kulturním centrem bylo hornické město Jáchymov koncem 16. století.

V novodobých dějinách podtrhuje význam Jáchymova jméno manželů Curieových, přičemž zvláště Marie Curie-Sklodowska (1867–1934) se zapsala do dějin města svým bádáním a objevy v oblasti výzkumu radioaktivity. Marie Curie obdržela první Nobelovu cenu za fyziku za zkoumání radiačních jevů v roce 1903 a další v oboru chemie za objevy radioaktivních prvků radia a polonia v roce 1911. Posmrtně, v roce 1935, jí byla udělena třetí Nobelova cena za objev umělé radioaktivity. K badatelským objevům Marie Curie významnou měrou přispěl jáchymovský smolinec, který zde analyzovala.

Významnými návštěvníky lázní po roce 1918 byli první dva prezidenti Československa T. G. Masaryk a dr. Edvard Beneš. Svou přítomností vyjádřili důležitost jáchymovských lázní v nové době. Dále se zde zdržoval proslulý profesor radiologie dr. František Běhounek (1893–1973), který v Jáchymově zkoumal v letech 1923–1924 otázky ochranné dozimetrie radioaktivního záření a který navštívil Jáchymov znovu v roce 1962, spolu s německým chemikem a držitelem Nobelovy ceny za chemii prof. Otto Hahnem a ing. Šlikem, potomkem zakladatelů města, aby v Jáchymově oslavili jubilejní pětisetleté výročí Jáchymova a odhalení pamětní desky manželů Curiových.

Lázeňský park s pavilonem

Lázeňský dům Curie

Aqua-gymnastika

Vysílací věž na Klínovci

Lyžování na Klínovci

■ Přírodní léčivé zdroje

Pramen Svornost je znám už od roku 1864. U příležitosti návštěvy Marie Curie na dole Svornost v roce 1925 byl pramen nazván Curie. Tento pramen se stal hlavním zdrojem radonové vody pro potřeby lázní až do začátku 60. let. Dnes je nejdůležitějším zdrojem pro chod lázní pramen akademika Běhounka. Termální a chladné prameny radonové vody o teplotě 29–36 °C jsou dopravovány do balneoprovozů v lázeňských domech. Jedná se o prameny Curie, C1, Běhounek a Agricola. Prameny jsou bohaté na obsah stopových prvků (cesium, titan, tantal, berylium a zejména radon a radium).

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské stříky.

Koupele: radonová (galvanická, přísadová s mořskou solí), suchá uhličitá, vířivá končetinová, perličková, přísadová.

Masáže: klasická, reflexní segmentová masáž, podvodní, lymfodrenáže manuální i přístrojová, přístrojová multimasáž.

Fyzikální terapie: radonová koupel, galvanická, diadynamik, interference, diatermie, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světloléčba: biolampa, laserterapie.

Termoterapie: parafín, kryoterapie.

Kinezioterapie: skupinová i individuální, v bazénu.

Reflexní léčba: akupunktura, reflexní masáž plosky nohou.

Speciální léčba: brachyradiumterapie, RTG terapie,

Další: inhalace, oxygenoterapie, solná jeskyně.

Nestandardní masáže: Shiatsu, Thajská, lávovými kameny.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VI. Nemoci nervové: 2. Polyneuropatie s paretickými projevy. 3. Kořenové syndromy vertebrálního původu. 6. Stavy po poraněních a operacích centrálního a periferního nervstva s poruchami hybnosti. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy). 2. Ankylozující spondylitida – Bechtěrevova choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondylitidy. 4. Difusní onemocnění pojiva s kloubními projevy (SLE – systémový lupus erytematodes, sklerodermie, polyomyositis a dermatomyositis, Sjörgenův sy). 5. Artropatie provázející krevní, endokrinní, neurologická a plicní onemocnění. 6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnová artritida, chondrokalcinóza, ochrnotická artropatie). 7. Osteoporóza primární a sekundární. 8. Bolesivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáň, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokaliza-

cích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavby po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. 15. Stavby po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Lázeňské sanatorium **Radium Palace**, hotelový palác ve stylu neoklasicismu z roku 1912, se nachází v centru lázeňské zóny a je dominantou lázní. Tato ojedinělá stavba byla koncem devadesátých let 20. století zcela zmodernizována, ale zachovala si většinu původních architektonických detailů. V objektu je recepce, pět krásných stylových jídelen, letní terasa, lobby-bar, společenský a koncertní sál apod. Dále je zde komplexní balneologické oddělení, včetně bazénu a dalších služeb jakými jsou sauny, kosmetické salony, pedikúry, fitness-centra, kadeřnictví, knihovny aj. Objekt disponuje celkem 305 lůžky v pokojích různých kategorií od standardních až k nejluxusnějším. Rozdílnost kategorií je dána jejich polohou, rozměry pokojů a vnitřním vybavením. Procedury poskytované lázeňským domem jsou komplexní, s balneologickým provozem přímo v objektu. Lázeňské sanatorium **Běhounek**: Léčebný ústav akademika Běhounka byl na svou dobu vyspělým ústavem pro léčení nemocí pohybového ústrojí. Sanatorium je nepřehlédnutelnou dominantou nad lázeňským údolím. Impozantní budova z roku 1975 nabízí komplexní lázeňské služby v šesti nadzemních a třech podzemních podlažích s výtahy. V objektu jsou dvě prostorné jídelny, lobby-bar, společenský sál, salonky, recepce, bazén, sauna, knihovna, kadeřnictví, kosmetika, pedikúra, fitness-centrum a lékařská služba. Ústav poskytuje komplexní balneologické služby přímo v objektu. Lázeňské sanatorium **Curie**: Nový lázeňský ústav Curie byl otevřen v roce 1992. Lázeňský ústav Curie je integrální součástí komplexní lázeňské léčby spolu s léčebným ústavem akademika Běhounka a lázeňským sanatoriem Radium Palace. Komplex je propojen s přilehlým lázeňským ústavem Praha. Ten je jednou z nejstarších lázeňských budov lázní. Lázeňský ústav Praha prošel nejnovějšími modernizačními renovacemi v letech 2000–2001.

Lázeňské centrum **Agricola**: Jeden z nejstarších původních lázeňských domů, přejmenovaný ke stému výročí na Lázeňské Centrum Agricola, je dominantou lázeňské části města. Dnes nabízí komplexní lékařské služby a rehabilitační terapeutické procedury v původní tradici lázní.

■ Volný čas, sport a kultura

V souladu se současným trendem organizace volného času nabízí také moderní lázně Jáchymov inspiraci i pro aktivní trávení volného času pro klienty, kteří přijíždějí

Krušnohorský potok

Důlní vláčky v dětském parku

dějí nejen za léčbou, ale také za aktivním odpočinkem. Seznam nabídek jakými jsou např. tradiční jáchymovská kúra, relax a fitness pobyty, standardní a exkluzivní víkendové pobyty, „afroditiin sen“ nebo „wellness duet“ funkčně velmi dobře zapadají a harmonicky doplňují tradiční lázeňské pobyty.

Ke jmenovaným balíčkům kvality volného času lze zahrnout u všech ústavů celou škálu kulturních služeb a společenských nabídek od pořádání recepcí, konferencí, koncertů, tanečních večírků přes kvalitní kosmetické, kadeřnické a beauty-salony až k relaxačním a rekreačním sportovním aktivitám jako cyklistika, horská cyklistika, stolní tenis, trekking, v zimě pak lyžování a běžecké trasy. Půjčovny sportovních potřeb jsou v lázních k dispozici.

■ Dopravní dostupnost

Lázně Jáchymov jsou snadno přístupné z Karlových Varů. Dostupnost ze severu od Chomutova podél řeky Ohře je po E442 (hlavní silnice č. 13). Z Oberwiesenthalu po hlavní silnici č. 95 a č. 25 přes Boží Dar. Vzdálenost z Karlových Varů je 21 km přes Ostrov nad Ohří po hlavní silnici č. 25. Je zde pravidelná autobusová doprava. Lázně disponují rovněž svou vlastní kyvadlovou dopravou do Ostrova a Karlových Varů k hlavním železničním spojům.

LÁZNĚ KYNŽVART

Poloha: Karlovarský kraj, okres Cheb

Lázně Kynžvart se nacházejí na jižním úbočí Slavkovského lesa, v lázeňském trojúhelníku Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně, v nadmořské výšce od 580 do 730 m. Klimatické podmínky jsou zde podhorské, mírné, v zimě drsnější, s čistým ekologicky nenarušeným podnebím.

Richardův pramen

Historie a současnost

Obec a nedaleký zámek Kynžvart patřily od roku 1623 rodu Metternichů. V 17. století byl v Kynžvartě vybudován rozlehlý zámecký park a velkoryse přestavěn původně barokní zámek do podoby, která je známa návštěvníkům tohoto významného kulturně-historického místa dodnes.

Zbytky zříceniny středověkého hradu nad městem dosvědčují, že „metternichovské renesanci“ kynžvartského panství v 18. a 19. století předcházela bohatá historie. Dějiny lázní se datují k roku 1822. V tomto roce zdejší prameny analyzoval švédský chemik J. Berzelius, který se také zasloužil o to, že začaly být kynžvartské prameny využívány k léčbě a pití. Roku 1856 přesvědčil kníže Metternich dr. Fr. Jagera, aby ve městě začal stavět první lázeňské domy. Díky dobré kvalitě kynžvartské kyselky došlo záhy i k prvnímu pokusu o její export. Podnikatelský záměr se nezdařil kvůli nesrovnatelné konkurenci okolních významných producentů minerálních vod z Mariánských Lázní, Karlových Varů a Františkových Lázní. Metternichové přesto pokračovali v budování lázeňských objektů v Kynžvartě až do konce 19. století, kdy se začaly využívat k lázeňské léčbě také místní slatinné zdroje na Kladské z blízkého Slavkovského lesa. V první polovině 20. století se v Kynžvartě využívaly především prameny Richardův a Viktorka. Ke

koupelím se používaly další čtyři uhličitě prameny. V současné době se nachází v areálu lázní dětská lázeňská léčebna, která je chráněna ze severu a východu kopci Slavkovského lesa. Lázeňský areál je umístěn nad hranicí přízemních mlh a tím, že leží na jihozápadním svahu Slavkovského lesa, je intenzivněji prosluněn. Stablní vlhkost vzduchu je dána blízkostí smíšených lesů a nabízí čisté ovzduší, s nímž se setkáváme obvykle v klimatických lázních. Dospělí se zde léčili téměř 100 let, až do roku 1950. Poté se kynžvartské lázně staly specializovanými lázněmi pro léčbu dětí. V současnosti je léčebna určena dětem ve věku od dvou do patnácti let s nespecifickým onemocněním dýchacího ústrojí. O děti zde 24 hodin denně pečují kvalifikovaný lékařský personál.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Dominantou města je na západním svahu položená lázeňská čtvrť, vděčící za svůj vznik třem darům přírody: klimatickým podmínkám, minerálním pramenům a ložiskům slatiny v okolí. Historické a přírodní památky, které se nacházejí v bezprostředním okolí, činí z pobytu v Kynžvartu neopakovatelný zážitek. Z lázní lze krátkou vycházkou dojít na zámek Kynžvart nebo do zámeckého parku. Autem je možno zajet do Mariánských Lázní nebo Chebu. V okolí Mariánských Lázní je oblíben výlet do kláštera premonstrátů v Teplé nebo na hrad a zámek v Bečově. Středověké památky, muzea a galerie lákají navštívit Cheb.

Milovníci přírody se mohou vydat na Kladskou s loveckým zámečkem z 19. století nebo se projít naučnou stezkou Kladská rašeliniště v Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Autem je možné vyjet na Kladskou přímo za areálem lázní. V širším okolí si mohou návštěvníci prohlédnout Tři křížky nebo mohou dojet na přehradu Jesenici, do Františkových Lázní, navštívit Komorní Hůrku nebo přírodní útvar rašeliniště Soos.

■ Významné osobnosti

Mezi významnými návštěvníky Kynžvartu nalezáme tytéž významné osobnosti, které známe z Mariánských Lázní nebo Karlových Varů. Johann W. Goethe navštívil Kynžvart roku 1822, baron Nathaniel von Rothschild, vídeňský bankéř, zde byl v roce 1876 na léčebném pobytu. Anglický král Eduard VII., princ waleský, pozdější anglický král, se tu roku 1903 zúčastnil lovecké výpravy v revírech knížete Metternicha. Antonín Švehla, předseda prvorepublikové československé vlády, vůdce agrární strany, navštívil Kynžvart v únoru roku 1924. Téhož roku navštívili lázně členové vlády první Československé republiky Dr. Eduard Beneš, Rudolf Bechyně, Jiří Stříbrný, dr. Jan Šrámek a Karel Kramář. V roce 1924 sem zavítal také básník a spisovatel Viktor Dyk, když byl na ozdravné kúře v Mariánských Lázních. Také španělský král Alfons XIII. pobyl krátce na zámku Kynžvart v roce 1936. Prof. Hugo Rokyta, historik umění, navštívil Kynžvart několikrát v 60. letech 20. století.

Jezírko v zámeckém parku

Lázeňské domy

Počet významných badatelů, kteří navštěvovali zámek za účelem studia, je značný.

■ Přírodní léčivé zdroje

Zdroj kynžvartských minerálních vod je součástí zřídelení soustavy kyslekaté uvnitř široké mariánskolázeňské zřídelení oblasti, avšak společný mají pouze hlubinný zdroj oxidu uhličitého. Ze čtyř pramenů jsou v Kynžvartu jímány léčivé minerální vody Richard, Helena a Viktor. Minerální voda Marie není využívána.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské stříky, Hubbardova lázeň, sauna.

Koupele: celková, přísadová, pololázeň, střídavé nožní a Haufeho koupele.

Masáže: klasická, vibrační, reflexní segmentová.

Fyzikální terapie: krátkovlnná diatermie.

Světloléčba: solux.

Termoterapie: peloid.

Kinezioterapie: v bazénu, skupinová (dechová gymnastika), individuální, nácvik autonní drenáže, hra na zobcovou flétnu, nácvik správné postury, cvičení a polohování na fyziobalech.

Reflexní léčba: facilitace hrudníku i obličeje, míčkování.

Další: inhalace, kloktání a výplach nosohltanu, klimaterapie.

Volný čas dětí: minigolf, kriket, míčové hry, projížďky na koních, pěší turistika.

Pitná léčba.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dětí: XXV. Netuberkulózní nemoci dýchacího ústrojí: 1. Recidivující katarý horních cest dýchacích s oslabenou odolností. 2. Alergické rýmy prokázané alergologickým vyšetřením. 3. Bronchitida recidivující. 4. Sinobronchitida. 5. Rekonvalescence po zánětu plic opakovaném v průběhu posledních 2 let. 6. Bronchitida astmatická spastická a obstrukční. 7. Astma bronchiale. 8. Dermorespirační syndrom. 9. Stavy po operacích

Rezervace Soos

horních i dolních dýchacích cest. 10. Intersticiální plicní fibróza. 11. Stavy po operacích malformací hrudníku se sníženou funkcí plic. XXVIII. Nemoci ledvin a močových cest: 1. Recidivující nebo vleklé netuberkulózní záněty ledvin a močových cest na podkladě anatomické nebo funkční léze 2. urolithiasa – po operaci nebo spontánním odchodu konkrémentu nebo s konkrémentem in situ 3. stavy po operacích močového ústrojí pokud jsou komplikovány zánětem, do 12 měsíců po operaci. 4. vleklá difusní onemocnění ledvinových kloubíčků – glomerulonefritida, lipoidní nefróza, dědičné nefropatie XXX. Nemoci kožní: 1. Psoriasis – lupenka chronické a recidivující formy 2. Chronické a recidivující ekzémy, včetně atopického, chronické prurigo. 5. Ichtyózy. 6. Chronické dermatózy.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Lázně Kynžvart disponují ubytováním pro nejmladší pacienty bez doprovodu rodičů ve věku od dvou do šesti let, které je zajištěno v lázeňské léčebně Šárka. Děti ve věku 2–6 let v doprovodu rodičů pobývají v lázeňských domech Libuše, Výsluní a Trianon. Mladší školáci (Oddělení I.) a školáci ve věku od devíti do dvanácti let (Oddělení II.) jsou v dětské léčebně Záboj. Ubytování nejstarších dětí ve věku od třinácti do patnácti let je v lázeňském domě Orlik. Lázně mají svou vlastní lázeňskou školu. U školních dětí není možné zanedbávat školní výuku. Děti se učí dvě až tři hodiny denně hlavním předmětům a cizím jazykům. Učitelé lázeňské školy jsou ve stálém kontaktu s domovskými školami, aby byla zajištěna návaznost výuky.

■ Volný čas, sport a kultura

Z lázní je možné podnikat výlety na státní zámek Kynžvart, do zámeckého parku nebo ke zříceninám středověkého hradu. V blízkosti lázní je Naučná stezka Kladská a rašeliniště Smradoch. Geologický park je možné navštívit v Mariánských Lázních, historickou klášterní knihovnu v Teplé, městskou památkovou rezervaci v Chebu. Kulturní kalendář Kynžvartu nabízí pravidelné zábavné a kulturní akce jako myslivecké zábavy, letní kynžvartský zámecký jarmark, otevírání lázeňské sezony, folklorní slavnosti a jiné pravidelné kulturní programy. Město má svou vlastní knihovnu s přístupem na internet. Ze sportovních aktivit si může návštěvník lázní vybrat cyklistiku, tenis, golf, jízdu na koni nebo koupaliště hlavně v okolí Mariánských Lázní. Výlet do rekreačního centra Aquaforum ve Františkových Lázních nabízí plavecké zážitky po celý rok.

■ Dopravní dostupnost

Lázně Kynžvart jsou vzdáleny 2 km od železniční stanice na hlavní trase západního koridoru Praha–Cheb–Stuttgart. Přístupnost z Chebu, Plzně a Karlových Varů je velmi dobrá automobilovou dopravou po trasách hlavních silnic č. 64, č. 92 a č. 21, napojených na dálniční trasy E48 a E49.

TEPLICE

Poloha: Ústecký kraj, okres Teplice

Lázně Teplice v Čechách se rozkládají v Bělském údolí mezi pásmem Krušných hor, chránících je od severu, a výběžky Českého středohoří, které k nim pronikají od jihu, v nadmořské výšce mezi 219 m až 230 m. Klima je nížinné, uklidňující, s menším množstvím srážek, zejména v létě. V zimě je zde podnebí vlhčí a drsnější.

Historie a současnost

Teplické prameny jsou jedny z nejstarších ve střední Evropě. Počátky Teplic jsou úzce spjaty s místními prameny termálních vod. Archeologické nálezy římských mincí v Prazřídle a nálezy keltských mincí a šperků z počátku našeho letopočtu v Obřím prameni u Duchcova dokládají jejich stáří. Horké léčivé prameny byly v Teplicích známy už v 8. století. Dějinný vývoj tak zařadil Teplice mezi jedny z nejstarších lázní v Evropě. Jejich věhlas postupně dosáhl celoevropské úrovně. Významným obdobím rozvoje města Teplic bylo 16. století, kdy došlo k velkému rozvoji jeho lázeňství. V okolí Prazřídla byly vybudovány první lázeňské budovy, kam přijížděli významní hosté s početnými doprovody, a lázeňský život byl doplňován čilým obchodním a kulturním ruchem. Z bezvýznamného městečka se Teplice proměnily v mezinárodní středisko s výjimečnou a bohatou klientelou. Od druhé poloviny 18. století byly

Teplice spojovány s rodem Clary-Aldringenů, který je získal po zavraždění Viléma Vchynského a Albrechta z Valdštejna.

Tento šlechtický rod se zasloužil o rozvoj lázní i celého města. Oproti jiným lázeňským městům bylo předností Teplic to, že lázeňské domy poskytovaly ubytování a léčbu nepřetržitě po celý rok. Tato výhoda, spolu s poměrně rozsáhlou škálou indikací chorob, činila Teplice přitažlivými. Zlatým věkem Teplic bylo období klasicismu. Po velkém požáru v roce 1793 byly Teplice, za vydatného přispění panovníků okolních zemí, zcela

Kamenné lázně

Lázeňský park v Teplicích

přestavěny. Byla postavena řada nových lázeňských budov a město i lázně získaly skutečně reprezentativní charakter. Z této doby se traduje přezdívka města „malá Paříž“. Významní návštěvníci přitahovali do lázní další vznešenou společnost. Světovost lázní se tehdy měřila tím, kolik aristokracie do nich jezdilo. Teplice se tím opravdu staly „salonem Evropy.“

Ještě v období mezi dvěma světovými válkami byly Teplice živým a společensky rušným městem s vysokou úrovní služeb, atraktivními zábavními podniky a s pestrou kulturní nabídkou. Dvě světové války ve 20. století způsobily, že zájem o léčebný pobyt kolísal, přestože lázeňská péče byla na dobré úrovni. Politické uspořádání Evropy po druhé světové válce a komunistické zestátnění lázní po roce 1948 znamenalo definitivní rozchod s mezinárodní tradicí lázní jako „salonu Evropy“.

Po pádu starého režimu v roce 1989 došlo v krátké době k privatizaci lázní společností Lázně Teplice v Čechách, a.s., a k rozsáhlým rekonstrukcím lázeňských domů, které nyní poskytují služby na vysoké úrovni. Současné Teplice nabízejí návštěvníkům zrenovovaný komplex s celou řadou lázeňských domů. V roce 2002 získalo město titul statutárního města a stalo se sídlem okresu a jedním z nejdůležitějších míst Ústeckého kraje. Společnost Lázně Teplice byla vyhodnocena na prvním místě v pohostinství a ubytování a na 17. místě v lázeňství v žebříčku 100 úspěšných firem České republiky za rok 2007.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Teplice poskytují návštěvníkům klid parků, zajímavou architekturu empírových i secesních staveb, dostatek přírodních i historických pozoruhodností a výborné podmínky pro sport a turistiku. Střed města má mnoho historických památek, mezi něž patří i většina historických lázeňských budov. Teplický zámek v klasicistním slohu je zajímavý tím, že byl přebudován ze stavby původního benediktinského kláštera z 13. století. Město oplývá také množstvím církevních památek, kostelů, kaplí, soch a plastik. Ve městě je také hvězdárna a planetárium. Do blízkého okolí je možné podnikat výlety třeba na zámek Duchcov s muzeem Giacoma Casanovy nebo navštívit proslulý klášter cisterciáků v Oseku, případně vyjet na hrad Rýzmburk u Oseka, navštívit pomník napoleonské bitvy u Chlumce v roce 1813, Bohosudov nebo bývalé lázně Bílina s kostelem a zámek.

Milovníky přírody zaujme teplická Botanická zahrada, která je v jižní části města, v lázeňsko-obytnejší čtvrti Šanov. Dále je návštěvníkům přístupná i zámecká zahrada s Apollonovým chrámkem a Labutím domkem. Lázeňské parky Písečný vrch, Šanovský park, Letná a Lázeňský sad jsou oázami zeleně uprostřed města. Výletní cíle do přírody v bezprostředním okolí města jsou Doubravská hora se zříceninami pozdně gotického hradu z 15. století, výlet na Cínovec a v širším okolí také vrch Bouřňák, Komáří vížka, vodní nádrž Barbora, Milešovka, čedičový vrch Bořeň u Bíliny a řada dalších výletních cílů v Chráněné krajinné oblasti České středohoří.

■ Významné osobnosti

Do Teplic, podobně jako do Karlových Varů nebo Mariánských Lázní, se sjížděla společenská elita Evropy. Saští kurfiřti sem zajížděli krátce po skončení Třicetileté války, na podzim roku 1712 navštívil lázně car Petr Veliký. Mezi známými hosty nechyběli význační vědci a filosofové své doby, např. Gottfried Wilhelm Leibnitz nebo Alexander von Humboldt. V minulosti se zde také léčily slavné osobnosti jako Ludwig von Beethoven, Johann Wolfgang Goethe, Richard Wagner, Frederyk Chopin, Franz Liszt a další. V Císařských lázních se léčil i německý císař Vilém I. Na jeho počest byl lázeňský dům přejmenován na Císařské lázně. Teplice navštívili i další panovníci, např. švédský král Gustav IV., francouzská císařovna Marie Louisa, pruský král Bedřich Vilém III. nebo holandský král Ludvík, bratr francouzského císaře Napoleona Bonaparta. Všechny tyto osobnosti společenského života přispěly k rozvoji Teplic. V roce 1812 se zde poprvé sešli Goethe a Beethoven. Beethoven tu napsal legendární dopisy Nesmrtelné milence. Oba bratři Humboldtové, jeden přírodovědec, druhý státník, zde byli častými hosty. V Teplicích se konala i důležitá mezinárodní jednání, a lázně si tím zachovávaly svou pověst důležitého evropského střediska diplomacie. Roku 1860 se zde sešel císař František Josef I. s pruským králem Vilémem, roku 1878 se v Teplicích léčil německý císař Vilém I. Přítomnost hlav států a jejich delegací přispěla ke zvýšení popularity a prestiže lázní.

■ Přírodní léčivé zdroje

Hlavním léčivým zdrojem lázní Teplice jsou akrotermy – termální prameny vyvěrající z porfyrových vrstev. Teplo ta vyvěrajících termálních pramenů se pohybuje mezi 29 a 44 °C. Zdroj teplické termální minerální vody je charakterizován jako přírodní, slabě mineralizovaný, hydrouhličitano-sírano-sodného typu, se zvýšeným obsahem fluoridů a mírným obsahem radonu. K lázeňským účelům jsou dnes využívány z původních 14 pramenů jen dva termální prameny „Pražídlo“ a „Hynie“. Kromě nich zde byly i další zdroje, např. Dámské prameny, Kamenný pramen, Horský pramen a další, které však zanikly. K léčebným procedurám se využívá i místní vrchovištní rašelina.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu (individuální i skupinové), skotské stříky, sauna.

Koupele: termální, uhličitá vodní i suchá, perličková i přísadová (sůl z Mrtvého moře, aromatická), vířivá celková a končetinová střídavá koupel, hydroxeur.

Masáže: klasická, reflexní segmentová, podvodní, lymfodrenáž, reflexní masáž plošky nohou, thajská.

Fyzikální terapie: galvanizace, diadynamic, interferenční, krátkovlnná diatermie (Circuplode, Curadar, Curaplus), mikrovlnná diatermie, magnetoterapie, pulsní signální terapie, svalová elektrostimulace, ultrazvuk, vakuokompresce.

Budova Nových lázní

Císařské lázně

Jídelna Císařských lázní

Zámek v Bílině

Kostel a zámek v Duchcově

Kombinovaná terapie: „Sunspectra“ (fototerapie, chromoterapie, termoterapie, pulzní masáž, aromaterapie, ionizovaný vzduch, UV světlo, audiostimulace).

Světloléčba: biolamapa, horské slunce, solux, fototerapie, laser, solarium.

Termoterapie: bahenní zábal, packheater, kryoterapie.

Kinezioterapie: ergoterapie, individuální, skupinové, cvičení na přístrojích (motomed, motodlaha), polohování (horní a dolní končetiny), trakce.

Reflexní léčba: reflexní masáž plosky nohou, akupunktura, akupresura.

Další: inhalace, insuflace CO₂, hipoterapie, oxygenterapie.

Pitná léčba.

Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: II. Nemoci oběhového ústrojí:

7. Hypertenzní choroba. 8. Onemocnění tepen končetin. 9. Stavby po zánětech žil, trombozách a operacích varixů, chronický lymfatický edém. 10. Funkční poruchy periferních cév. 12. stavby po rekonstrukčních a revascularizačních operacích na cévním systému. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy). 2. Ankylozující spondylitida – Bechtěrevova choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondylitidy. 4. Difúzní onemocnění pojiva s kloubními projevy (SLE – systémový lupus erythematosus, sklerodermie, polyomyositis a dermatomyositis, Sjörgenův sy). 5. Artropatie provázející krevní, endokrinní, neurologická a plicní onemocnění, 6. metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnová artritida, chondrokalcinóza, ochronotická artropatie). 7. Osteoporóza primární a sekundární. 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáň, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavby po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotě-

nek a stenóza kanálu páteřního. 15. Stavby po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní. VI. nemoci nervové: 2. Polyneuropatie s paretickými projevy. 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. **Indikace dětí:** XXVI. Nemoci nervové: 2. Svalová dystrofie a jiná svalová onemocnění. 3. Dětská mozgová obrna a příbuzné stavy (mozečkové syndromy a hybné poruchy v rámci malých mozkových postižení). 4. Jiné hybné poruchy centrálního původu: hybné poruchy po zánětech mozku a míchy, degenerativní a hereditární onemocnění, hybné poruchy po cévních příhodách mozkových, hybné poruchy po úrazech mozku, hybné poruchy po operacích benigních nádorů CNS. 5. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. XXVII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Juvenilní chronická artritida a jiná chronická onemocnění kloubů a páteře. 2. Vrozené ortopedické vady pohybového aparátu. 3. Stavby po úrazech a ortopedických operacích při poruše motorických funkcí do 36 měsíců po úrazu nebo operaci. 4. Skoliózy mobilní ve stálé rehabilitační péči. 5. Osteochondrózy v stadium reparačním, m. Perthes, primární a sekundární juvenilní osteoporosa. 6. m. Scheuermann. 7. Vleklé osteomyelitidy. 8. Vertebrogení algický syndrom funkčního i degenerativního původu.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Hotelové ubytování pro klienty lázní nabízejí všechny lázeňské domy kromě Nových lázní a dětského lázeňského ústavu. Lázeňské služby jsou poskytovány v různých typech pobytů.

Lázeňský dům **Beethoven** je součástí historického jádra města. Vznikl architektonickým propojením původních lázeňských domů v klidné části Teplic, v těsné blízkosti rozsáhlých parků. Lázeňský dům Beethoven poskytuje standardní procedury a akupunkturu. Jeho součástí je rehabilitační termální bazén. Novinkou je využití léčby pulsní signální terapie (PST). Lázeňský dům je rovněž vybaven elektrokardiografem (EKG), rentgenem a veškerým potřebným lékařským a diagnostickým zařízením.

Lázeňský dům **Císařské lázně** z roku 1912 se nachází v klidné části města a náleží k historicky významným domům v Teplicích. Lázně nesou jméno německého císaře Viléma I., který se zde léčil. V budově je umístěna klinika Císařské Lázně Teplice (CLT), vybavená nejmodernějším lékařským a diagnostickým zařízením. Budova prošla rozsáhlou rekonstrukcí, včetně výstavby termálního rehabilitačního bazénu. K Císařským lázním patří dependance Sadové lázně.

Klinika CLT je unikátním zdravotnickým zařízením, jehož léčebné programy navazují na celkovou lázeňskou péči. Léčebné zařízení disponuje moderním vybavením světového standardu. Součástí vybavení kliniky je centrum plastické a estetické medicíny a rovněž laserové centrum. Součástí nabídky kliniky jsou programy komplexního šetření a prevence civilizačních chorob, včetně

regeneračních, revitalizačních a dietologických programů. Specializované programy i drobná ošetření v laserovém centru lze absolvovat i v rámci lázeňských pobytů. Klinika CLT ve svých programech využívá výjimečné propojení sofistikované lékařské péče, léčebných účinků termální vody a kosmetické péče a nabízí špičkovou lékařskou technologii v široké paletě lékařských oborů včetně chirurgických zákroků. Cílem je poskytování nadstandardních služeb klientům s těmi nejnáročnějšími požadavky.

Kamenné lázně byly postaveny v roce 1911 v novobaročném slohu. V průběhu let byla budova několikrát rekonstruována, naposledy v roce 1998. Ke komplexu patří i Lázeňský dům Jirásek. Lázně jsou obklopeny zelení rozlehlého parku. Stejně jako ostatní teplické lázeňské domy jsou i Kamenné lázně zaměřeny na léčbu nemocí pohybového ústrojí včetně doléčování stavů po ortopedických operacích, především po implantacích umělých kloubů. Pro maximální účinek lázeňské léčby je využíváno především termálních koupelí a pohybové léčby. Doplnující formou léčby je elektrolytoterapie, magnetoterapie, laseroterapie, plynové injekce, tepelné procedury nebo akupunktura.

Dětem předškolního a školního věku je určena historická budova **Nových lázní**, která je koncipována jako dětský lázeňský komplex. Lázně využívají ambulantně i teplické děti. Léčebna je rozdělena do dvou lázeňských domů. V Nových lázních jsou léčeny děti které ukončily školní docházku bez doprovodu rodičů. Lázeňský dům Erben je určen pro děti ve věku od dvou do patnácti let s doprovodem rodičů.

■ Volný čas, sport a kultura

V Teplicích nabízejí široké spektrum zábavy programy Krušnohorského divadla a Severočeské filharmonie. Jsou zde galerie a výstavní síně, kluby, kina a pořádají se četné další kulturní akce. Město má množství populárních restaurací a kaváren.

V teplickém **Aquaparku** se nalézá nový plavecký areál se squashovými kurty. Plavecká hala Aquacentrum se nachází v lázeňské části města a vedle sportovního bazénu s termální vodou poskytuje řadu služeb aktivní rekreace včetně fitness centra, minigolfu, solária, infrakabin, relaxačního bazénu a dalších.

Výhledy z Doubravského vrchu, Bořně, Milešovky nebo Komáří vížky se sedačkovou lanovkou patří k opravdovým zážitkům. Vodní nádrž, vzniklá po rekultivační činnosti, nabízí příjemné prostředí pro rekreaci. Horský terén se sjezdovkami různé obtížnosti a upravované běžecké trasy poskytnou klientům vyžití v zimě.

■ Dopravní dostupnost

Teplice jsou přístupné od jihozápadních hranic z dálnic E51 a E49 od Chebu po E442. Od západu je příjezd přes Dubí u Teplic po E55. Z Prahy je přístup možný po D8, E55. Vlakem jsou Teplice přístupné po trati Karlovy Vary–Chomutov–Ústí nad Labem.

DUBÍ

Poloha: Ústecký kraj, okres Teplice

Městečko Dubí se rozkládá na úpatí jižního svahu Krušných hor v nadmořské výšce 395 m. Tereziny lázně, sanatorium klimatických lázní, je vzdáleno asi 6 km od Lázní Teplice v nadmořské výšce 420 m. Klima lázní je podhorské, mírné, v zimním období drsnější. V základní charakteristice je shodné s Teplicemi, má však čistší vzduch.

■ Historie a současnost

Městečko Dubí vzniklo koncem 15. století, a jak původní název napovídá, rozkládalo se v dubových lesích. Během své existence proslulo Dubí výrobou cibulového porcelánu. Obalové a lisované užité sklo se v Dubí vyrábělo ve sklárně Rudolfova huť. Turisticky atraktivní je dnes podniková prodejna v bezprostředním sousedství továrny. Tereziny lázně se nacházejí v horní části města Dubí, v blízkosti kostela Neposkvrněného početí Panny Marie. Tato oáza klidu je obklopena rozsáhlou zahradou a lesoparkem s venkovním bazénem. Počátky lázeňského místa se datují do roku 1860, kdy zde byla postavena první lázeňská budova „Dianina lázeň“. Základem lázeňské léčby byly teplé, studené

a parní koupele s jehličím, kombinované s vodou z místního horského potoka. Ve městě byly udržované lázeňské promenádní cesty, aleje, vyhlídky a restaurace.

O dvacet let později již v Dubí fungoval druhý nejstarší lázeňský ústav „Vodoléčebný ústav doktora Brechera“, ve kterém se léčilo podle Priessnitzovy, Hahnovy a Kneippovy metody. Ke koupelím byla používána voda z pramene vyvěrajícího nad ústavem. Pro klienty lázní byly pořádány i koncerty a zábavné večery, které společně s dobrými léčebnými výsledky přispívaly ke stále se zvyšující popularitě dubských lázní.

Komplex dnešních Tereziných lázní byl vybudován dr. Brecherem v roce 1870 jako „Vodoléčebný ústav“. Hlavní stavbou je budova Tereziných lázní z roku 1879 ve švýcarském stylu, pojmenovaná podle manželky Tomáše Nowaka, stavitele a budovatele železnice Dubí – Moldava.

■ Významné osobnosti

V letech 1812–1813 prováděl v okolí Dubí mineralogické průzkumy slavný básník a spisovatel Johann Wolfgang Goethe a v letech 1882 a 1886 se ve zdejších lázních léčil básník Jan Neruda.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Dominantou obce Dubí je trojlodní kostel Neposkvrněného početí Panny Marie z roku 1906, s rozsáhlým parkem, který je dílem italského architekta Pietra Bigaglia. Vzorem byl autorovi pozdně gotický benátský chrám Santa Maria dell'Orto. Interiér kostela v Dubí je proveden ve stylu severoitalské gotiky. V místní hrobce jsou pohřbeni významní budovatelé lázní Teplice, příslušníci rodu Clary-Aldringenů. Jedním z nejznámějších je rakouský státník a kníže Karel Ludvík se svou ženou Dolly, vnučkou generála Kutuzova a přítelkyní ruského básníka A. S. Puškina.

Další příležitosti k návštěvám skýtají nejen historické jádro Teplic a místní zámek, ale ve vzdálenějším okolí také zámek v Duchově spolu s expozicí G. Casanovy, zámek v Bílině, dále pak staroslovanské hradiště v Zabrušanech, klášter cisterciáků v Oseku, zřícenina hradu Rýzmburk u Oseka, pomník napoleonské bitvy u Chlumce 1813, Bohosudov, kostel a zámek v lázních Bílina a další.

Podhůří Krušných hor poskytuje bohatství lesoparků s mnoha vyhlídkami. K dispozici jsou také pěší turistické stezky. Na jihozápad vede náročnější stezka až na Bouřňák. Severovýchodně pak lze podniknout výlet na Komáří vížku. Na sever, podél Horské Bystřice, lze dojít až na Cínovec.

Krásné cíle výletů po okolí nabízejí Doubravská hora se zříceninou pozdně gotického hradu v Teplicích, vodní nádrž Barbora, Milešovka, čedičový vrch Bořeň u Bíliny a další místa v Chráněné krajinné oblasti České středohoří.

■ Lázeňské procedury

Vodoléčba: vnitřní a venkovní bazén, plavání a cvičení v bazénu, skotské střiky.

Koupele: bahenní, uhličitá vodní i suchá, perličková, přísadová (sůl z Mrtvého moře), aromatická, vířivá (celková i končetinová), hydroxaur.

Masáže: klasická, reflexní segmentová, podvodní, masážní vibrační křeslo, lymfodrenáž manuální.

Fyzikální terapie: diadynamik, interference, krátkovlnná diatermie, sonopuls, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světloléčba: solux, biolampa, laser.

Termoterapie: peloid, lavaterm, packheater, kryoterapie.

Kineziterapie: skupinová, individuální, polohování, trakce, cvičení v bazénu, fitness, cvičení na přístrojích (Motomed).

Reflexní léčba: akupunktura, akupresura, reflexní masáž plosky nohou.

Další: insufflace CO₂.

Pitná léčba.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VI. Nemoci nervové: 1. Chabé obrny (ne po úrazu), poinfekční polyradikuloneuritidy, post-

Penzion u Tereziňských lázní

Terasa lázní s bazénem

Mísa s cibulovým vzorem

Duchcovský zámek

Pravčická brána v Českém Švýcarsku

Hrad Střekov v Ústí nad Labem

poliomyelitický sy. 2. Polyneuropatie s paretickými projevy. 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. 5. Hemiparézy a paraparézy cévního původu. 6. Stavby po poraněních a operacích centrálního a periferního nervstva s poruchami hybnosti. 7. Roztroušená skleróza a demyelinizační onemocnění. 8. Nervosvalová onemocnění primární, sekundární i degenerativní. 9. Syringomyelie s paretickými projevy. 10. Dětská mozková obrna při možnosti samostatné chůze. 11. Parkinsonova choroba. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavby po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. IX. Duševní poruchy: 1. Psychózy ve stadiu remise. 2. Neurotické poruchy a jiné nepsychotické poruchy včetně poruch psychosomatických.

■ Léčebné zařízení

Dnešní Tereziny lázně jsou součástí provozu akciové společnosti Lázně Teplice. Ubytování poskytuje lázeňské zařízení Tereziny lázně. Sanatorium Tereziny lázně je zaměřeno na léčbu nemocí pohybového a nervového aparátu dospělých. Předností tohoto lázeňského domu je vnitřní rehabilitační bazén se zvedacím zařízením, venkovní bazén a elektroléčba sonopulsem. Velmi prospěšné a oblíbené je masážní a vibrační křeslo pro vertebropaty. Provádějí se zde také aplikace bahenních koupelí a plynová uhlíčitá terapie.

■ Volný čas, sport a kultura

Tereziny lázně jsou vybaveny venkovním bazénem, tenisovými kurty, klienti si zde mohou zahrát stolní tenis, minigolf, je zde půjčovna horských kol, kadeřnictví, manikúra, pedikúra, kosmetika a informační centrum. Léčebné lázeňské zařízení poskytuje pravidelné kulturní programy a pořady ve společenském sále, je vybaveno vlastní knihovnou.

Volný čas lze využít k návštěvě proslulé manufaktury na výrobu cibulového porcelánu a dalších historicky zajímavých objektů v obci. Blízko se nachází krásné písečkové útvary Českého Švýcarska. V nedalekých Drážďanech se nabízí návštěva rozsáhlé obrazárny Zwinger.

■ Dopravní dostupnost

Lázně v Dubí jsou snadno přístupné automobilovou a autobusovou městskou dopravou z Teplic. Vlakem jsou přístupné z Mostu po trase Most–Dubí–Moldava, kde se dá přestoupit na vlak Chomutov–Ústí nad Labem. Z Cínovce je Dubí přístupné po E55, od jihozápadu z Karlových Varů po E442, od jihovýchodu z Prahy po D8 a E55 a od severozápadu z Drážďan po A17.

MŠENÉ-LÁZNĚ

Poloha: Ústecký kraj, okres Litoměřice

Slatinné lázně Mšené leží v podřípské krajině nedaleko obce Budyně nad Ohří, v lesnatém údolí Mšenského potoka, v nadmořské výšce mezi 220 a 260 m. Jsou vzdáleny asi 10 km od Roudnice nad Labem a asi půl hodiny jízdy autem z Prahy. Klima je zde nížinné, zklidňující, v létě teplé, podnebí je mírné, teplé a suššího charakteru. Krajina je mírně zvlněná.

■ Historie a současnost

Doklady o původu obce Mšené sahají do druhé poloviny 13. století. Ve 14. století uvádějí historické prameny jako vlastníka Smila ze Mšena. Historie obce od 15. do 18. století je bohatá na události i seznamy vlastníků. V roce 1745 získal obec rod Kinských. K tomuto rodu se váží novější dějiny obce i založení lázní v Mšeném roku 1796. Kinští prodali Mšené v roce 1866 německo-židovské společnosti, od níž jej odkoupil roku 1873 spolek Chabrus. V roce 1878 byl majetek prodán pražskému staviteli Alfrédu Kirpalovi, který prodal Mšené koncem 19. století Františku Tomanovi. Jeho potomci jsou dnes po dlouhé přestávce opět jeho majiteli. Začátkem 20. století zahájil František Toman rozsáhlé

rekonstrukce lázeňského areálu a celého provozu lázní. V roce 1931 byly lázně prodány za tři miliony korun Svazu zemědělských pojišťoven a po druhé světové válce byly zestátněny. Lázně jsou obklopené rozsáhlým starým parkem. Celý areál lázní se všemi historickými stavbami je památkově chráněn.

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 byly lázně vráceny původnímu majiteli. Dnes je provozuje nově vzniklá akciová společnost Lázně Mšené, a.s. Terapeutické spektrum léčby tvoří balneologické a rehabilitační procedury a metody, při kterých se využívá přírodních léčebných zdrojů, slatiny, minerální vody a pohybové terapie.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Areál mšenských lázní leží v chráněné památkové zóně. Nejvýznamnější architektonickou památkou v areálu lázní je secesní pavilon, lázeňská Dvorana architekta Jana Letzela z roku 1905. Architekt Letzel je znám ve světě především svým působením v Japonsku. V Hirošimě vybudoval Průmyslový palác, jehož ocelová konstrukce jako jediná přetrvala ničivý výbuch atomové bomby svržené na Hirošimu koncem druhé světové

Vstupní dvorana od Jana Letzela

Lázeňský dům Slovanka

Lázeňský park

války. Mezi stavební historické památky náleží četné kostely v blízkém i vzdálenějším okolí. Návštěvníkům lázní se také nabízejí vzdělávací programy, výlety do okolí, kde mohou shlédnout řadu atraktivních kulturních a historických památek Českého středohoří, jako zámek v Libochovicích nebo v Roudnici nad Labem, hrad Hazmburk a vodní hrad v Budyni nad Ohří. Nedaleko se nachází také Nelahozeves s krásným zámek a rodným domem Antonína Dvořáka a zámek Veltrusy s rozsáhlým parkem.

Mezi přírodní zajímavosti patří celé České středohoří, hora Říp a Oldřichův dub v obci Peruc. Klienti lázní mohou trávit volný čas v příjemném prostředí lázeňského parku. Procházky doporučené lékařem lze absolvovat samostatně nebo se zdravotním doprovodem fyzioterapeuta. Rehabilitační trasy a jejich charakteristika jsou podrobně rozvrženy a zpracovány dle fyzických možností klienta. Všechny léčebné trasy vedou krásnými lesy v okolí areálu lázní a začínají i končí v centrálním parku lázní.

■ Významné osobnosti

Mšené patří do kraje Emila Filly (1882–1953), významného českého malíře, grafika a sochaře.

■ Přírodní léčivé zdroje

Základním přírodním léčivým zdrojem je slatina, aplikovaná v kombinaci s minerální vodou a pohybovou terapií. Slatinné lázně úspěšně léčí zejména pohybové ústrojí. Léčebnými prostředky jsou slatinné zábaly a minerální voda.

■ Léčebné procedury

Vodol léčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské střiky.

Koupele: perličková, přísadová (sírná, uhličitá, jodová), vířivá částečná, celková.

Masáže: klasická, reflexní segmentální, podvodní, lymfatická manuální.

Fyzikální terapie: čtyřkomorová galvanizace, diadynamik, interference, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světlo léčba: solux, solarium.

Termoterapie: parafín, slatinný zábal, kryoterapie.

Kineziterapie: skupinové, na přístrojích, s míči, rotoped, v bazénu.

Reflexní léčba: mobilizace, techniky měkkých tkání, baňková masáž, reflexní terapie plosky nohy.

Další: insuflace CO₂.

Nestandardní masáže: medová masáž, ozónová masáž, thajská, joga masáž, masáž lávovými kameny, čínské masáže.

Nestandardní přísadové koupele: sůl z Mrtvého moře, calmonal, šumivá aromatická, mšenská perlivá bylinná, mořské řasy, rašelinný extrakt, esenciální vonná olejová perlivá, chmelová, s výtažky konopí, vanilkovo-mléčná.

Nestandardní zábaly: celotělový z řas, skořicový s baňkovou masáží, medovo-mléčný, chmelový, čokoládový celotělový, tělová maska a zábal z mořského bahna,

kryogenní maska na nohy z mořského bahna, tělový peeling z mořských řas nebo solí z Mrtvého moře, kávová tělová maska „Latte Macchiato“, vanilkovo-skořicová tělová maska.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VI. Nemoci nervové: 2. Polyneuropatie s paretickými projevy. 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. 5. Hemiparezy a paraparezy cévního původu. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 2. Ankylosující spondylitis – Bechtěrevova choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondaritidy. 6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnava artritida, chondrokalcinóza, ochronotická artropatie). 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji, a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavby po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Sedm pavilonů v krásném údolí Mšenského potoka je obklopeno rozsáhlým romantickým parkem s rybníky. Zařízení je vybaveno jedno a dvoulůžkovými pokoji s celkovou kapacitou 240 lůžek a sedmi apartmány. Hlavní lázeňská budova z roku 1797 nese název Říp, dalšími lázeňskými domy jsou Praděd, lázeňská budova Slovanka, lázeňský dům Dvorana a domy Kyselka a Vítkov. Léčebný dům Blaník byl postaven v letech 1995–1999.

Hotel Říp je jednopatrová budova, vybavená výtahem, recepcí, ordinacemi lékařů, sesternou a je propojena s nově vybudovaným balneoprovozem. K dispozici je bazén určený k relaxačnímu cvičení. Většina procedur je poskytována přímo v objektu, některé specializované pak v okolních lázeňských domech. Procedury jsou poskytovány v nově zbudovaném balneoprovozu. Nachází se zde také lázeňský rehabilitační bazén s protiproudem, který je možné využít pro volné plavání i ve večerních hodinách. Hotel Slovanka slouží hlavně jako doplňující ubytovací zařízení hotelu Říp.

■ Volný čas, sport a kultura

Volný čas v lázních mohou klienti trávit při stolním tenisu, kulečnicku nebo ruském kuželníku. Milovníci čerstvého vzduchu se mohou věnovat volejbalu nebo tenisu, cyklistice, pěší turistice, petanque, rybaření v areálu lázeňského parku i v okolí nebo mají možnost koupání v místním koupališti. Ve vzdálenosti 600 m od lázeňského areálu vzniklo relaxační a sportovní centrum **Relax**

Mělník – zámek nad soutokem Labe a Vltavy

Club, kde je možné využít tenisový kurt s umělým povrchem a večerním osvětlením, volejbalové hřiště a malé lehkootletické hřiště.

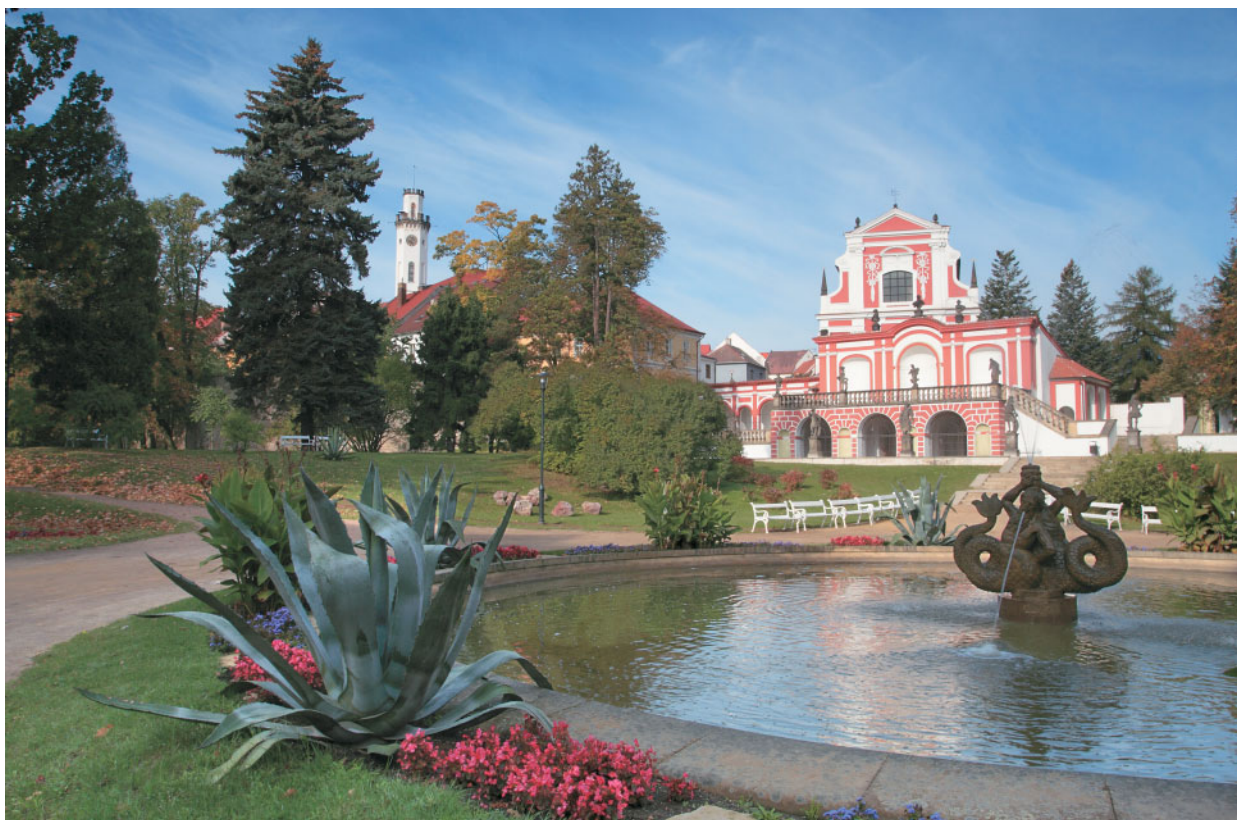
V lázních se pořádají společenské večery, taneční zábavy, lékařské i odborné přednášky a jiné programy. Akce jsou pravidelně obměňovány a jsou uvedeny vždy v aktuální nabídce kulturních programů lázní, která zahrnuje i kulturní aktivity ve spolupráci s obcí Mšené a s městem Budyně nad Ohří.

■ Dopravní dostupnost

Dopravní dostupnost je velmi dobrá jak po železnici, tak autobusovou a automobilovou dopravou. Vlakově z Prahy se cestuje do stanice Mšené-lázně po trati Praha–Kralupy–Vraňany, nebo autem po státních silnicích Praha–Ústí nad Labem, nebo z Prahy směrem Slaný po R7 a ze Slaného po č. 118.

Zámek v Nelahozevsi

KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ

Poloha: Ústecký kraj, okres Chomutov

Klášterec nad Ohří leží při úpatí Českého středohoří na levém břehu údolí řeky Ohře v nadmořské výšce 330 m, ve vzdálenosti 6 km od Kadaně. Klimatické podmínky jsou zde mírné, mírně vlhké a teplé.

Lázeňský dům Evženie

Historie a současnost

Lázně v Klášterci nad Ohří patří k mladším lázeňským místům západočeského regionu. Koncem 19. století byly v kláštereckém zámeckém parku nalezeny minerální prameny, první z nich při hloubení studny roku 1881. Již v roce 1886 byla v Klášterci zřízena stáčírna minerálních vod ústeckým podnikatelem Franzem Fieberem, který pozemek s pramenem koupil. Ten také pojmenoval zdejší kyselku po své manželce Eugenii (dnes pramen Evženie) a na místě vývěru nechal postavit sloupový altánek po vzoru lázeňských měst. I druhý minerální pramen byl objeven při hloubení studny a byly u něj postaveny malé lázničky napodobující empírový sloh. Pramen byl nazýván Městské zřídlo. Obě kyselky vyvěrající z rulového podkladu byly využívány k pitné léčbě a inhalacím, ale především k exportu jako stolní minerální voda. Popularita kláštereckých kyselek vzrostla natolik, že počátkem 20. století dosáhl objem exportu zdejších minerálek 1,5 milionu litrů ročně. Klášterecká stáčírna exportovala minerálku až do roku 1950, kdy byla uzavřena. Celý areál lázní byl opuštěn a jeho objekty začaly chátrat. Pramen Evženie byl znovu uveden do provozu až v roce 1967.

Lázeňský park s altánem

Do první poloviny 20. století byly v Kláštecku nad Ohří indikovány katory cest dýchacích a zažívacích, revmatismus a léčba zánětů cest močových. K obnově bývalého lázeňského areálu bylo přistoupeno v devadesátých letech 20. století. Zrenovované objekty bývalých lázní dnes slouží jako ordinace fyzioterapeutické léčby, která využívá léčebných účinků pramene Evženie v rámci preventivních rekreačních programů. Celý areál je dnes zaměřen na volný čas, sport a aktivní odpočinek. Jsou zde tenisové kurty, golfové hřiště a je možno provozovat další rekreační sporty, včetně pěších túr, cykloturistiky a vodáctví na řece Ohři. Ubytování a příslušné služby poskytuje Pension Evženie.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Klášteřec nad Ohří je vyhlášenou městskou památkovou rezervací. Historickou a kulturní dominantou města je zdejší zámek se stálou expozicí Muzea českého porcelánu a také kostel Nejsvětější Trojice. Původní renesanční zámek ve městě byl později upraven v novogotickém slohu. K zámku náleží rozlehlý anglický park. Součástí parku je tzv. *salla terrena* s unikátní sbírkou barokních soch Jana Brokoffa. V zámeckém areálu se rovněž nachází hrobka šlechtického rodu Thunů. Městská památková rezervace Kadaň, vzdálená 6 km od Klášteřce, je jednou z nejmalebnějších v západních Čechách. Milovníci přírody ocení na pohodlných stezkách nádherné povodí řeky Ohře v blízkosti Doubovských vrchů a Krušných hor. Jižně od Klášteřce se nad

Ohří nachází romantická zřícenina gotického hradu Hauenštejn. Původní hrad pochází z 13. století, později byl renesančně přestavěn rodem Šliků a v 19. století za Buquoyů nabyl novogotické podoby.

■ Dopravní dostupnost

Klášteřec nad Ohří se nachází přímo na hlavní trase dálnice E442 Karlovy Vary–Chomutov. Obnovený lázeňský areál je snadno přístupný autobusem i automobilem. Lokalita má dostatečně rozsáhlé parkoviště pro návštěvníky.

Porcelánový soubor Thun – Muzeum českého porcelánu

STŘEDNÍ ČECHY

Region soudržnosti NUTS 2 Střední Čechy je v současnosti plošně nejrozsáhlejším krajem České republiky a plní roli širšího zázemí hlavního města Prahy. Svým centrálním charakterem představují střední Čechy rovněž největší turistickou oblast České republiky s největším potenciálem dalšího rozvoje cestovního ruchu. Oblast Středních Čech je zároveň nejvíce urbanizovaným a industrializovaným územím České republiky. V jeho středu leží hlavní město Praha, což do značné míry přispívá k rozvoji cestovního ruchu v celém regionu.

Ve Středních Čechách se nalézá velké množství historických památek a zajímavostí, unikátní přírodní útvary a lokality a rozvinuté turistické služby. Oblast je dopravně velmi dobře přístupná a nabízí velmi široké spektrum ubytovacích služeb. Aktivní odpočinek zde má desítky podob.

Kulturní a historické dědictví středních Čech je bohatě reprezentováno četnými hrady a zámky, historickými městy a místy i přírodními útvary v povodí řek Vltavy, Sázavy a Berounky. Mezi přitažlivé kulturní a historické památky patří historická města jako Kutná Hora, součást světového dědictví UNESCO, nebo Poděbrady a Nymburk. Národní kulturní památka hrad Karlštejn, vybudovaný Karlem IV. v letech 1348–1357, je magnetem středních Čech v oblasti Berounska. Historické památky jsou také reprezentovány gotickými hrady Křivoklát, Točnick a Žebrák.

V bližším okolí Prahy je řada atraktivních cílů. V oblasti Posázaví se nachází Jílové u Prahy, které proslulo středověkou důlní činností. Ve městě je regionální muzeum se stálou expozicí dějin dolování zlata v Čechách a začíná zde naučná stezka Jílovské zlaté doly. Na Zbraslavi je v městské památkové zóně klášter Aula Regia, který je ukázkou výjimečné architektury J. B. Santiniho z 18. století. Ve Zbraslavském zámku je uložena část sbírek Národní galerie s expozicemi umění Jihovýchodní Asie, Japonska, Číny, Indie a Tibetu.

Přírodní zajímavosti středních Čech představují především velkoplošná chráněná území, která jsou, s výjimkou Českého krasu, rozmístěna v periferních oblastech kraje a přesahují do sousedních regionů.

Řada Chráněných krajinných oblastí zahrnuje biosférickou rezervaci Křivoklátsko, Český ráj, který se stal geoparkem UNESCO, Kokořínsko a Blaník. Český kras s rozsáhlým komplexem téměř 600 jeskyní o celkové délce 15 až 20 km podzemních chodeb je jediným územím v Čechách, kde se plně projevují krasové jeskynní útvary. Koněpruské jeskyně jsou největším jeskynním systémem v Čechách.

Lesy Křivoklátska a Brd představují nejrozsáhlejší souvislý lesní komplex vnitřní oblasti Čech a v případě Křivoklátska druhově nejbohatší velkoplošný porost v České republice. Brdské pohoří zachovává nejstarší zalesněné lokality a nivy středočeského Labe, které představují rozvinutý nivní ekosystém s nejrozsáhlejšími plochami lužních hájů v Čechách.

Souhrnně je krajina celé oblasti středních Čech značně různorodá, což umožňuje další rozvoj všech druhů sportů, rekreačních aktivit a cestovního ruchu. Vodní sporty mohou zájemci provozovat na vltavských přehradách i na Labi. V celém regionu je rozvinutá síť dobře značených turistických a cyklistických cest. Kulturní využití a možnosti zábavy lze kombinovat jak se vzdělávacími programy spojenými s poznáním historie regionu, tak s aktivním pobytem v rozmanité přírodě.

PODĚBRADY

Poloha: Středočeský kraj, okres Nymburk

Lázně Poděbrady leží v nadmořské výšce kolem 190 m, v úrodné polabské nížině, 50 km východně od Prahy. Klimatické podmínky jsou zde nížinné, teplejší, s nízkými srážkami a stabilním počasím. Projevuje se zde přechod od klimatu mírně vlhkého ke kontinentálnímu.

Historie a současnost

Počátky Poděbrad, jako důležitého brodu na Labi, sahají do roku 1224. V druhé polovině 13. století je získal český král Přemysl Otakar II., který zde nechal postavit na strategickém místě nad řekou kamenný hrad. Největšího rozkvětu dosáhlo panství za pánů z Kunštátu. Významnou osobností tohoto rodu byl Jiří z Poděbrad, který byl v roce 1458 zvolen českým králem. V roce 1472 byly Poděbrady povýšeny na královské město a obdržely čestná práva a městský znak. Počátek poděbradských lázní se datuje do 17. století, kdy zde vznikly malé lázničky na místě pramene železité vody. Ale teprve v roce 1905, kdy byl při hledání pitné vody na nádvoří zámku objeven pramen minerální vody s léčivými účinky, došlo k rozvoji lázní. První úspěšná sezona v uhličitých lázních roku 1908 předznamenala budoucí rozvoj lázní. Lázně přešly do správy města a v roce 1919 byla za účasti České banky

v Praze založena „Akciová společnost Uhličitě lázně a zřídla v Poděbradech.“ Důležitým mezníkem v jejich historii se stal rok 1926, kdy lázeňská společnost koupila hotel U krále Jiřího a proměnila ho v „První vyšetřovací a léčebný ústav“ specializovaný na nemoci srdce. V té době zde působil prof. dr. Václav Libenský, zakladatel a první prezident České kardiologické společnosti, jehož zásluhou ústav získal mezinárodní ohlas. V roce 1927 se konal v Poděbradech první lékařský sjezd a první sjezd slovanských lékařů. Rozvoj lázní zpomalila druhá světová válka. V lednu 1941 se staly Poděbrady sídlem vojsk německé armády a na jaře 1945 byly všechny větší lázeňské objekty přeměněny na lazarety. Po válce došlo v roce 1948 k zestátnění lázní a jejich hlavním provozovatelem se stala státní zdravotní správa.

Nová éra lázeňství nastala změnou režimu po roce 1989. V květnu roku 1992 byla znovu ustavena akciová společnost Lázně Poděbrady, která po 44 letech navázala na tradice úspěšné akciové společnosti z první republiky. V současné době mají Lázně Poděbrady přes 800 lůžek určených pro léčbu a ubytování klientů. Vedle domácích klientů přijíždí do Lázní Poděbrady stále více zájemců ze zahraničí. V roce 1997 soustředil profesor Milan Šamánek, DrSc., tým špičkových odborníků

Pohled na Labe pod poděbradským zámekem

z oblasti kardiologie a diabetologie a vytvořil Vědeckou radu Lázní Poděbrad. Vědecká rada navrhuje zavádění nových diagnostických a léčebných metod do lázeňské péče, kontroluje odbornou úroveň a garantuje vysoký standard lázeňské léčby. Odborná erudice a obecně přijímaná autorita členů rady je zárukou kvalifikované a moderní péče o klienty lázní.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Návštěvníkům poděbradských lázní poskytuje město bohatou nabídku historických památek. Zámek v Poděbradech je znám stálou expozicí krále Jiřího z Poděbrad, město má zajímavé muzeum, nedaleko Poděbrad se nalézá památník slavníkovské Libice. Další výlety za historickými památkami nabízejí starobylá města Nymburk, Kutná Hora a Kolín, v okolí lze navštívit zámky Chlumeck nad Cidlinou a Hrádek u Nechanic, zámek Žleby, zajímavými výletními cíli jsou také zámek Kačina, obora Žehušice a skanzen lidové architektury v Přerově. Díky krásnému přírodnímu prostředí se staly Poděbrady vyhledávaným letoviskem s lužními lesy a parkovými úpravami vhodnými pro vycházky v přírodě. Krajina Poděbrad je převážně rovinná, nejvyšší kopec v okolí se jmenuje Oškobrh (285 m. n.m.). Město leží na obou březích největší české řeky Labe. U plavební komory lze objevit staré labské rameno zvané Skupice. Procházka v této lokalitě patří dnes k nejpříjemnějším v okolí Poděbrad. Vede tudy naučná stezka s devíti zastaveními. Směrem na východ se rozkládá přírodní rezervace Libický luh. Je to přírodní lužní les s tůňkami a slepými říčními rameny, který byl v minulosti souvisle rozšířen podél Labe. Větší a menší zbytky podobných lesních společenstev se nacházejí nedaleko soutoku Labe s Cidlinou.

■ Významné osobnosti

Mezi významné osobnosti města patří především zakladatelé poděbradských lázní kníže Arnošt F. Hohenlohe,

který dal navrtat nový pramen a financoval zde své malé „knížecí“ lázně, a zakladatel poděbradských lázní dr. Bohumil Bouček. Dále také dr. Václav Libenský, jehož zásluhou se poděbradské lázně specializovaly na léčení srdečních chorob. Poděbrady byly městem vyhledávaným každoročně desítkami návštěvníků, mezi nimi bývalo i mnoho významných osobností.

Tak například Poděbrady navštívili prezidenti první republiky Tomáš Garrigue Masaryk v roce 1923 a dr. Edvard Beneš, který zde pobyl v roce 1936. Hosty zde byli i první předseda vlády dr. Karel Kramář a v nové době prezident Václav Havel. Zavítal sem také významný český vynálezce František Křižík. Poděbrady navštěvovali také spisovatelé a básníci jako František Halas, Stanislav Kostka Neuman, Franz Kafka, režisér Miloš Forman, operní pěvkyně Ema Destinová, herci Vlasta Burian, Růžena Nasková, Helena Růžicková a další.

■ Přírodní léčivé zdroje

V Poděbradech se nachází silný pramen alkalicko-zemité kyselky s velkým obsahem magnezia a vápníku. Přírodní minerální voda Poděbradka je bohatá na oxid uhličitý. K léčbě se využívá vedle pramenů také slatinná zemina.

Lázeňský dům Libenský

Hotel Libuše

■ Léčebné procedury

Vodol léčba: plavání a cvičení v bazénu.

Koupele: uhličité (vodní, suchá, skupinová), perličková (Balsan I.–III.), přísadová „Kneipp“ (jalovec, jehličí, rozmarýn, meduňka, mořská sůl, Alpha Sense), vířivá koupel.

Masáže: klasická, reflexní segmentová, podvodní, lymfatická manuální i přístrojová.

Fyzikální terapie: čtyřkomorová galvanizace, iontoforeza, diadynamik, interference, magnetoterapie, ultrazvuk, myostimulace, vakuokompresní terapie.

Světlo léčba: solux, horské slunce, biolampa, solarium.

Termoterapie: parafín, rašelinové obklady.

Kineziterapie: individuální, skupinová, v bazénu, ergometrický trénink, chodecký trénink, severská chůze.

Reflexní léčba: mobilizace, reflexní masáž plosky nohou.

Další: inhalace, insuflace CO₂, oxygenoterapie, skupinová psychorelaxace.

Pitná léčba.

Nestandardní masáže: aromaterapeutická, medová, skořicový zábal a masáž dolních končetin proti celulitidě.

Letní lázně

Hotel G-Rex

Lázeňský park

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: II. Nemoci oběhového ústrojí: 1. Léčba rizikových faktorů kardiovaskulárního aparátu. 2. Stavy po zánětu srdce. 3. Vrozené a získané srdeční vady.

4. Symptomatická ischemická choroba srdeční.

5. a 6. Stavy po infarktu myokardu. 7. Hypertenzní choroba.

8. Onemocnění tepen končetin. 9. Stavy po zánětech žil, trombozách a operacích varixů, chronický lymfatický edém. 10. Funkční poruchy periferních cév.

11. Stavy po operacích vad vrozených i získaných, stavy po revaskularizačních operacích, stavy po perkutánní transmurální angioplastice. 12. Stavy po rekonstrukčních a reavaskularizačních operacích na cévním systému. IV. Nemoci metabolické a endokrinní:

1. a 2. Diabetes mellitus. 3. Diabetes mellitus s komplikacemi. 4. Obezita. VII. Nemoci pohybového ústrojí:

12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený.

Indikace děti: XXII Nemoci oběhového ústrojí: 1. Stavy po revmatické horečce. 2. Stavy po akutní karditidě nerevmatické para a postinfekční. 3. Chronické karditidy. 4. Vrozené vady a získané vady srdce a velkých cév před operací. 5. Stavy po operacích vrozených nebo získaných vad oběhového ústrojí. 6. Systémové revmatické a jiné kolagenní onemocnění s postižením oběhového aparátu i kloubní formy. 7. Neurocirkulační astenie závažné symptomatologie. 8. Juvenilní hypertenze. 9. Nemoci periferních cév. 10. Léčebně-edukační pobyt pacienta s prognosticky závažnými i rizikovými faktory. XXIV. Nemoci a poruchy výměny látkové a žláz s vnitřní sekrecí: 2. Obezita spojená s dalšími rizikovými faktory. 3. Hyperlipoproteinemie. XXVII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Juvenilní chronická artritida a jiná chronická onemocnění kloubů a páteře. 3. Stavy po úrazech a ortopedických operacích při poruše motorických funkcí do 36 měsíců po úrazu nebo operaci. 5. Osteochondrózy v stadium reparačním, m. Perthes, primární a sekundární juvenilní osteoporóza.

Lázeňský park

■ Rehabilitace

Z rehabilitačních procedur jsou využívány pohybové aktivity cvičení v tělocvičně, trénink na rotopedu, vycházky po stanovených okruzích, cvičení v bazénu. Mezi nejčastěji aplikované lázeňské procedury patří všechny druhy koupelí, zejména v přírodní uhlíkaté minerální vodě, perličkové koupele nebo podvodní masáže a rovněž suché uhlíkaté a plynové koupele. Jako další tradiční lázeňské procedury jsou prováděny masáže klasické i reflexní, masáže lymfatické, elektroléčba (diadynamik, iontoforéza, galvanizace, ultrazvuk), pulzní magnetické pole, solux, parafínové a rašelinové obklady, inhalace, plynové injekce. Provádí se i různé typy asijských masáží. Pacientům je k dispozici psycholog. Rovněž je možno využít poradnu pro odvykání kouření. Nemocní, kteří se účastní programu časné rehabilitace po kardiochirurgickém výkonu, jsou v úvodu uloženi v „Centru časné rehabilitace“ (obdoba jednotky intenzivní péče) a dle zdravotního stavu jsou brzy přemísťováni na pokoje v léčebném domě. I zde jsou však pod trvalým dohledem lékařů a sester. Po stabilizaci stavu se těmto pacientům provádí bicyklová ergometrie, podle které se určuje jejich tréninková zátěž.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Lázeňský hotel Libenský je hlavním lázeňským domem a.s. Lázně Poděbrady. Objekt byl postaven ve středu lázeňské kolonády. Svou polohou a kompletností nabízených služeb patří k nejvyhledávanějším v Poděbradách. Disponuje balneoprovozem, kvalitně vybavenou elektroléčbou a rehabilitací, včetně tréninkové ergometrie.

Nachází se zde stálá služba sester a pohotovostní služba lékařů, přímo v hotelu jsou ordinace ošetřujících lékařů a další odborné vyšetřovny. V roce 2005 zahájil provoz nově zrekonstruovaný hotel **Zimní Lázně**. Je umístěn v těsné blízkosti lázeňského parku a hotelu Libenský, se kterým je propojen koridorem.

Lázeňský hotel Libuše je zrekonstruovaný lázeňský hotel ve středu města situovaný na okraji lázeňského parku. Veškeré procedury jsou zajištěny v objektu Centrálních a Letních lázní vzdálených přibližně 30 m od hotelu.

Hotel G-REX v blízkosti náměstí Jiřího je velmi oblíben díky své dobré poloze. Hotel disponuje prostorami pro rehabilitaci, moderní tělocvičnou a je zde i tréninková ergometrie. Nově byla vybavena elektroléčba a další lázeňské provozy.

Lázeňský hotel Zámeček na břehu řeky Labe je oázou klidu a pohody. Jde o zařízení splňující nejvyšší standard. Hotel je propojen s penzionem Mír. Disponuje vlastním rozsáhlým balneoprovozem, moderní elektroléčbou, tělocvičnou a tréninkovou ergometrií. Přímo v hotelu jsou ordinace odborných lékařů, sester a další specializované vyšetřovny.

Penzion Purkyně je umístěn v zeleni malého lázeňského parku. Ubytovací kapacita objektu je 114 lůžek. Procedury jsou poskytovány na lázeňské kolonádě v Centrálních lázních s moderním balneoprovozem se všemi základními léčebnými procedurami. Ordinace lékařů jsou v Centrálních lázních.

Hotelový komplex Bellevue má ideální polohu na kolonádě v centru Poděbrad, uprostřed lázeňského parku u známých květinových hodin. Poskytuje komplexní

lázeňské služby a vedle lázeňských procedur má k dispozici kosmetiku, kadeřnictví, pedikúru, manikúru, solárium, fitness centrum, saunu a půjčovnu kol. Novou a v současné době velmi vyhledávanou možnost relaxace nabízí solná jeskyně u hotelu.

Hotel Orfeus je v klidném prostředí uprostřed lázeňské kolonády a umožňuje hostům strávit příjemný relaxační i léčebný pobyt. Lázeňské procedury jsou poskytovány v moderně vybaveném balneoprovozu nově postaveného hotelu Felicitas, vzdáleného necelých 20 m.

Spa Hotel Felicitas je novostavba s moderním léčebným a rehabilitačním centrem. Navazuje na tradici hotelu Orfeus, který se nachází v bezprostřední blízkosti. Oba hotely stojí na lázeňské kolonádě naproti fontáně. Hostům je poskytováno komfortní ubytování ve dvoulůžkových pokojích s kompletním vybavením. Kromě léčebného a rehabilitačního centra mohou hosté využít také celou řadu rekreačních služeb.

■ Volný čas, sport a kultura

Rovinatá krajina je ideálním místem pro rekreační sportování, zejména pěší turistiku, výjízdky na kole a in-line bruslení. Příjemné prostředí dává obyvatelům města i jeho návštěvníkům mnoho příležitostí ke sportování. K nejčastějším sportovním aktivitám zde patří tenis, golf, vodní sporty, jezdecký a mnohé další.

Kulturní pořady, koncerty, taneční večery, přehlídky a řadu dalších kulturních akcí nabízejí lázně svým hostům a široké veřejnosti prostřednictvím Lázeňského zpravodaje. Pořádají se zde promenádní koncerty, populárně-hudební pořady, taneční večery, plesy, diskotéky, taneční soutěže, divadelní představení a přednášky. Koncerty probíhají v kulturním sále Centrálního kulturního střediska na Lázeňské kolonádě nebo na letním pódiu v lázeňském parku. Lázně mají svou vlastní lázeňskou knihovnu, včetně informačního střediska. Galerie známého českého malíře Ludvíka Kuby nabízí pravidelné výstavy výtvarných a sochařských děl. Organizovány jsou rovněž pravidelné autobusové kulturní výlety do okolí lázní. Vynikající podmínky jsou zde pro cykloturistiku a rybolov. Městem prochází turistická a cykloturistická stezka mezi Kolínem a Nymburkem. Vede po obou březích Labe a využívá se pro in-line bruslení, cyklistiku i běhání.

V současnosti Lázně Poděbrady nabízejí rovněž komplexní služby v oblasti kongresové turistiky. Hotely jsou umístěny převážně v klidové zóně lázeňského parku a v těsné blízkosti Kongresového centra je Lázeňská kolonáda. Gastronomické služby se nacházejí přímo v Kongresovém centru.

■ Dopravní dostupnost

Svou polohou ve středních Čechách jsou Lázně Poděbrady velmi dobře přístupné po celý rok všemi druhy dopravy. Vlákem po železnici Praha – Hradec Králové autem anebo autobusem po dálničních tazích D11 a E67 Praha – Pardubice.

Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře

Strop chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře

Kaple Božího těla v Kutné Hoře

LÁZNĚ TOUŠEŇ

Poloha: Středočeský kraj, okres Praha-východ

Toušeň leží 20 km severovýchodně od Prahy a 3 km jihovýchodně od Brandýsa nad Labem. Nadmořská výška v této části středolabské roviny při ústí Jizery je mezi 180 a 190 m. V okolí jsou rozsáhlé jehličnaté a listnaté lesy. Klima je nížinné, mírné, s vyrovnaným počasím po celý rok.

■ Historie a současnost

Starobylý městys Toušeň leží na levém břehu Labe (proti soutoku s Jizerou), na valu osídleném již pět tisíciletí. Archeologické nálezy zde dokládají mimo jiné kultury řivnáčskou a staroúnětickou. Ve 13. století byla Toušeň součástí lenních statků českých královen, z nichž královna Jitka, manželka Václava II., je k roku 1293 uváděna v písemné souvislosti s toušeňským přívozem. Za Jana Lucemburského se celé panství stalo lénem pánů z Michalovic. Roku 1338 Toušeň navštívil tehdejší markrabě Karel, pozdější král a císař Karel IV. O lázních v místě můžeme hovořit až v 19. století. Roku 1833 se obec spojila s okolním světem novou železnicí. První malé lázně zde byly založeny Janem Králíkem v roce 1868 na železitém prameni, který byl odedávna

znám a na jehož základě se zde prováděly léčebné procedury až do roku 1889. Od tohoto roku bylo léčení postupně rozšířeno o slatinné koupele. Rozkvět Toušene ve druhé polovině 19. století je přímo spjat s nově provozovanou lázeňskou činností. Po rozšíření služeb o slatinné koupele v roce 1899, přilákaly zdejší lázně do obce četné návštěvníky. Roku 1979 byl obci Toušeň přiznán statut lázeňského místa a v roce 1991 byl uznán úřední název Lázně Toušeň. Ve druhé polovině 20. století byla lázeňská léčba rozšířena o léčení pohybového ústrojí, kloubů a páteře pomocí vířivých koupelí. Dnes jsou lázeňské služby zaměřeny zejména na kvalitní služby moderní lázeňské léčby. V této oblasti jsou aplikovány nejnovější vědecké poznatky na české i evropské úrovni. Uznávanou vizitkou kvality zdejších lázní je kladné vyjádření Českého inspektorátu lázní a zřidel o léčebném zdroji Lázní Toušeň.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Historie místa Toušeň sahá do 13. století, pokud jde o písemné doklady, a až do pravěku, pokud se jedná o archeologické nálezy. Na výlety se lze vydat do 30 km vzdálených Veltrus a navštívit barokní zámek z 18. sto-

letí. Nedaleké lázně Poděbrady, vzdálené 27 km, představují pestrnou nabídku kulturních aktivit po celou sezonu. Milovníky celodenních výletů zaujme návštěva středověkého hornického města Kutná Hora, jehož historické jádro je státní památkovou rezervací. Kutná Hora je vzdálena 56 km od lázní. Z historicky a kulturně zajímavých míst je však nejbližší Praha, která leží pouhých 20 km od Lázní Toušeň.

Mírné, nížinaté klima vždy přispívalo k příjemnému pobytu ve zdejší krajině. Blízké lesy jsou zárukou čistého ovzduší, ale jsou také vyhlášeným rájem houbařů. Na své si přijdou i milovníci rybolovu. Příjemný lázeňský park s útulnou kolonádou a rovinatý kraj s hojnou zelení umožňují příjemné procházky i hůře pohyblivým pacientům. K procházkám slouží lázeňská kolonáda v kubistickém stylu z období před první světovou válkou, promenádní procházková trasa po levém břehu Labe, bývalý lázeňský park Itálie se starými lipami. Výlet lze absolvovat po modře značené turistické stezce mezi Brandýsem a Čelákovcem.

Umístění obce vybízí k pěším procházkám, cykloturistice, houbaření a množství ramen řeky Labe a Jizery je pravým rájem pro rybáře. Sportovní centrum v Brandýse nabízí řadu rekreačních aktivit.

■ Významné osobnosti

Mezi první významné návštěvníky lázní patřil básník Josef Svatopluk Machar, který je navštívil hned po založení roku 1868. Od roku 1899 do roku 1920 poctili zdejší lázně svými návštěvami rakouský císař Karel I., hudební skladatel Leoš Janáček, operní pěvci Emil Pollert a Otakar Mařák, herec a režisér Karel Želenský a četní další hosté, včetně bratrů Josefa a Karla Čapkových. Od čtyřicátých let 20. století se v Toušeni datují četné pobyty Emila Zátopka, který se zde později se svou manželkou Danou zasloužil o speciální zaměření lázní na vrcholové sportovce. Za léčebnými kúrami sem tak přijížděli sportovci Jarmila Kratochvílová, Helena Fibingerová, Ludvík Daněk a mnozí další. K nejvýznamnějším návštěvníkům lázní se nejnověji svými léčebnými pobyty přiřadili operní pěvkyně Jarmila Novotná, spisovatelé Adolf Branald a Bohumil Hrabal a sportovci Jan Železný a Petr Korda.

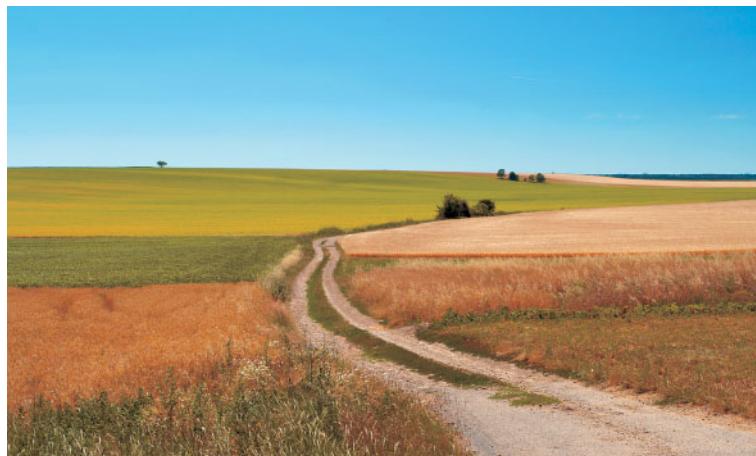
■ Přírodní léčivé zdroje

Od roku 1899 jsou hlavní, typickou procedurou pro slatinné lázně Toušeň koupele v sirnoželezitě slatině z místního zdroje u Čelákovic. Vedle minerálních vod z místních železitých pramenů sem patří také slatinné koupele z vlastní hodnotné slatiny téže lokality.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: složitá vodoléčba (parní skříň, pololázeň), skotské stříky, cvičení a plavání v bazénu.

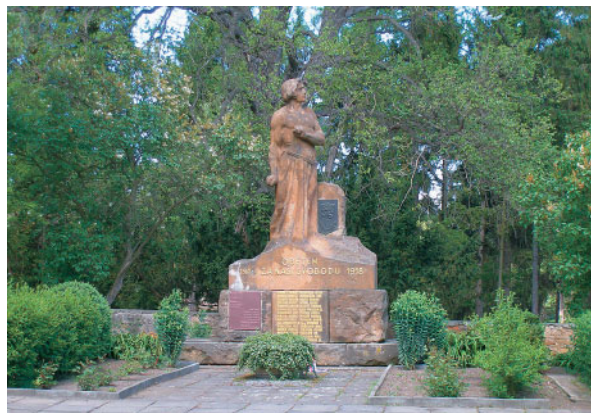
Koupele: slatinná, uhličitá i s přísadou (jod), perličková i přísadová (jodová, solfatanová, jehličnatá, jalovcová, meduňková), vířivá, střídavá končetinová koupel.

Krajina v okolí Lázní Toušeň

Kostel v Lázních Toušeň

Památník obětem 1. světové války

Pražské mosty

Radnice v Brandýse nad Labem

Kostel sv. Václava ve Staré Boleslavi

Masáže: klasická, podvodní, reflexní segmentová.

Fyzikální terapie: galvanizace, diadynamik, interferenční, magnetoterapie, ultrazvuk.

Termoterapie: slatinná koupel a zábal, parafin, peloterm, peloterm, kryoterapie.

Kinezioterapie: skupinová, individuální, ergometrický trénink, cvičení v bazénu, severská chůze (nordic walking).

Reflexní léčba: manipulace a mobilizace, akupunktura.

Další: inhalace, insuflace CO₂.

Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VII. Nemoci pohybového ústrojí:

1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy).
2. Ankylosující spondylitida – Bechtěrevova choroba.
6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnavá artritida, chondrokalcinóza, ochrnotická artropatie).
8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibraujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný.
9. Koxartróza v soustavném léčení.
10. Gonartróza v soustavném léčení.
11. Artrózy v ostatních lokalizacích.
12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený.
14. Stavby po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního.

Lázeňské domy, hotely a zařízení

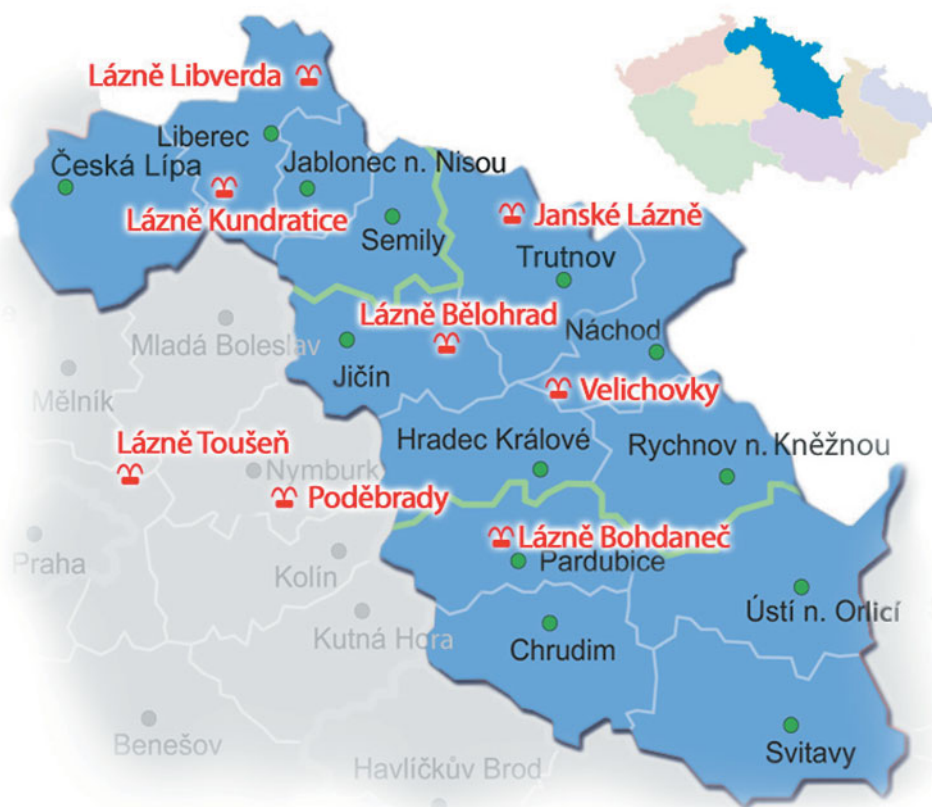
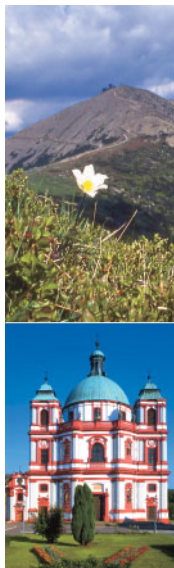
Lázně tvoří komplex budov v uzavřeném areálu s vlastním lázeňským parkem, který přiléhá k budovám spolu s lázeňskou kolonádou. Uzavřený areál zajišťuje klid a pohodu lázeňské léčby. Lázně disponují ubytovací kapacitou osmdesáti lůžek, rozmístěných v hlavní budově, v klidném pavilonu Výsluní. Pro klienty jsou k dispozici pokoje a apartmány, lázeňská kavárna a jídelna s možností dietního stravování.

Volný čas, sport a kultura

Okolí lázní nabízí k pěším procházkám, cykloturistice a houbaření. Množství ramen řek Labe a Jizera jsou pravým rájem pro rybáře. Svůj volný čas mohou klienti využít k výletu do skanzenu lidové architektury v Přerově nad Labem, za kulturními památkami ve Staré Boleslavi. Mohou také navštívit rodiště Antonína Dvořáka v Nelahozevsi a blízký zámek Veltrusy.

Dopravní dostupnost

Lázně jsou snadno přístupné jak vlakem, tak autobusovou dopravou po trase Praha – Hradec Králové, D11 a E67, nebo vlakem po trase Brandýs n. Labem – Čelákovice. Z Prahy po E65 nebo R10, směr Brandýs nad Labem, Stará Boleslav. Z dálnice R10, po E65 Praha – Mladá Boleslav, exit Brandýs nad Labem, Zápy. V Zápych odbočit doleva na Lázně Toušeň (3 km).

SEVEROVÝCHODNÍ ČECHY

Region soudržnosti NUTS 2 Severovýchod sousedí s příhraničními regiony Spolkové republiky Německo a na severovýchodě s Polskem. Region je velmi členitý, přecházející z nízkých poloh Polabské nížiny až k hornatému terénu příhraničních pásem Lužických hor, Jizerských hor, Krkonoš a Orlických hor, přesahující výškový rozdíl 1 000 m. V České republice patří tento region k jedné z nejnávštěvovanějších turistických oblastí. Na území regionu se nacházejí čtyři turistické oblasti – Východní Čechy, Krkonoše, Český ráj a Český sever. Region Severovýchod nabízí velké množství turisticky zajímavých lokalit. Mezi hlavní cíle cestovního ruchu tohoto regionu patří přírodní krásy chráněných krajinných oblastí a hor, ale i města a obce plné historických, kulturních a architektonických památek severních a východních Čech.

Severovýchodní Čechy se vyznačují značnou rozlohou chráněných krajinných oblastí. Téměř pětina celkové plochy regionu je legislativně chráněna. Nejvýznamnější chráněnou oblastí je Krkonošský národní park, který byl v roce 1992 zařazen do světové sítě biosférických rezervací UNESCO jako bilaterální biosférická rezervace Krkonoše. Mezi další chráněné krajinné oblasti patří v tomto regionu České středohoří, Kokořínsko, Lužické hory, Jizerské hory, Český ráj, Broumovsko, Orlické hory, Železné hory a Žďárské vrchy. Region disponuje výjimečně bohatými zdroji podzemních a povrchových vod. Více než polovina jeho celkové plochy náleží do chráněných oblastí přirozené akumulace vod. V regionu Severovýchod se rovněž vyskytují zdroje léčivých vod využívaných především v lázeňství.

Nejvýraznější potenciál dalšího rozvoje cestovního ruchu v regionu Severovýchod spočívá v členitých horských územích s významnými středisky zimních sportů, která jsou schopna

nabídnout i letní turistiku. Další oblasti rekreačních aktivit představují Krkonoše, Jizerské hory, část Orlických hor, Podorlicko a oblast Kralický Sněžník.

Přírodní a kulturní rozmanitost regionu, pestrost krajinných typů, krása přírodních lokalit a kvalitní životní prostředí vytvářejí dobré předpoklady pro další rozvoj cestovního ruchu a novodobé turistiky typu agroturistiky, ekoturistiky, cykloturistiky apod. Atraktivní jsou zejména horské a podhorské oblasti s vysokým přírodním potenciálem jako Krkonoše, Český ráj, Orlické hory, Jizerské hory, oblasti s bohatým kulturním dědictvím a historickými památkami a oblasti s rozvinutým lázeňstvím.

Malebné Podještědí a okolí Liberce poskytují dnes široký výběr destinací a služeb v oblasti turistického ruchu. Významnou dominantou českého severu je Ještěd (1 012 m).

Od roku 1973 stojí na jeho vrcholu víceúčelová televizní věž od arch. Karla Hubáčka, který za tuto stavbu obdržel prestižní Perretovu cenu. Dílo bylo vyhlášeno naší nejlepší stavbou 20. století a je i národní kulturní památkou. Ještěd má rovněž vynikající lyžařský areál.

Jizerské hory jsou vyhlášenou turistickou oblastí severních Čech, především svými přírodními krásami. V oblasti se nacházejí dolomitové jeskyně s největší soustavou chodeb, dóků a podzemních jezírek v České republice.

Krkonoše s oblastí Krkonošského národního parku oplývají množstvím známých horských středisek, která jsou nástupními místy horské a podhorské oblasti severních Čech.

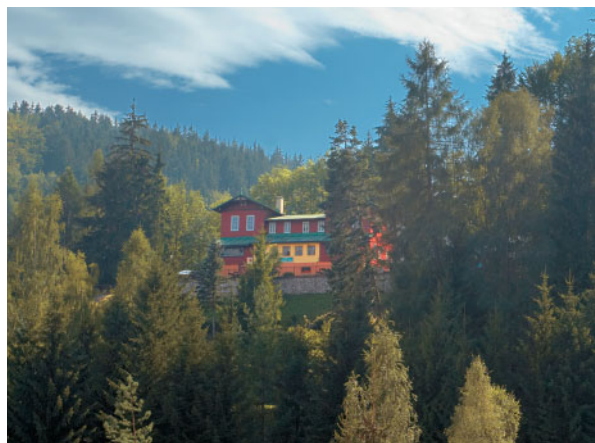

JANSKÉ LÁZNĚ

Poloha: Královéhradecký kraj, okres Trutnov

Janské Lázně se nacházejí na jižním svahu Krkonoš, na úpatí Černé hory (1 299 m. n. m.) v Krkonošském národním parku. Leží v horském údolí řeky Úpy, v nadmořské výšce od 519 do 670 m.

Klimatické podmínky jsou podhorské, během sezony mírné, v zimě drsnější. Ovzduší je čisté, typu klimatických lázní.

Okolí Janských lázní

Historie a současnost

Teplý pramen pod Černou horou byl znám již v roce 1006 Janem z Chockova a po něm byl i pojmenován jako Janův. Nejstarší zápis pochází z roku 1300. Roku 1451 posvětil Janský pramen papežský vyslanec Aeneas Silvius Piccolomini, pozdější papež Pius II. Roku 1623 koupil panství Albrecht z Valdštejna a připojil je k vévodství Frýdlantskému. V roce 1675 získal panství Jan Adolf Schwarzenberg, který zde roku 1677 nechal postavit několik lázeňských budov, a stal se tak zakladatelem dnešních lázní.

Důležitou událostí v historii lázní byla návštěva korunního prince Rudolfa, následníka rakouského trůnu, po němž je dodnes pojmenováno Rudolfovo údolí. Roku 1867 se staly Janské Lázně samostatnou obcí, která v roce 1901 odkoupila všechna lázeňská zařízení.

V centru města Janské Lázně je novorenesanční kolonáda se secesními prvky z roku 1893. V tomto období lázně zaznamenaly rychlý rozvoj. Byl zřízen telefon, vodovod, elektrické osvětlení, započala výstavba nových hotelů, vil a penzionů. Rovněž byl zahájen provoz železnice Trutnov – Svoboda nad Úpou.

V roce 1920 bylo rozhodujícím počinem obce založení akciové společnosti, která významným způsobem změnila zaměření léčby. Dr. Oskar Baudysch z Rockefellerova

Náměstí v Janských Lázních s pitným pavilonem

Socha Krakonoše

va ústavu z New Yorku a Yalské univerzity zde provedl novou analýzu pramene, kterou bylo prokázáno podobné složení zdejší vody jako ve Warm Springs ve státě Georgia ve Spojených státech. Lázně ve Warm Springs se specializovaly na léčení následků dětské obrny.

V roce 1935 se následky po dětské obrně začaly v Janských Lázních léčit stejnou metodou jako v amerických lázních. Léčebná metoda z USA byla převzata a od roku 1935 úspěšně zavedena. Janské Lázně tak získaly celosvětový věhlas v léčbě dětské obrny. Rozmach akciové společnosti byl zastaven připojením zdejšího území k Německu a následně pak druhou světovou válkou, po které již akciová společnost nebyla obnovena. Po válce došlo ke znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a byl také odmítnut Marshallův plán pro rekonstrukci lázní.

Dnes mají Státní léčebné lázně Janské Lázně, s. p., moderní lázeňské domy, termální bazén a další lázeňská zařízení. Janské Lázně úspěšně navazují na svou slavnou minulost. Jako horské město a rekreační středisko zimních sportů jsou jedinými významnými lázněmi na

české straně Krkonoš. Díky nově vybudovaným lanovkám, vlekům i běžeckým lyžařským tratím se město Janské Lázně stalo i špičkovým sportovním a rekreačním střediskem. Lázně jsou v dnešní době současně významným rekreačním, turistickým a sportovním centrem České republiky.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Pro milovníky historie se nabízejí výlety na barokní zámek Kuks se vzácnými barokními sochami Matyáše Brauna, muzeum antického umění v Hostinném nebo renesanční zámek v Náchodě.

Krátké procházky i náročnější túry po udržovaných a dobře značených cestách Krkonoš odmění návštěvníky nezapomenutelnými zážitky.

Krkonošská střediska jako Pec pod Sněžkou, Špindlerův Mlýn nebo Harrachov, jsou s horskými hřebeny spojena lanovkami a umožňují obdivovat přírodu i v méně přístupných oblastech. Lanovkou se lze dopravit na vrchol Černé hory (1 299 m), která je výchozím bodem pro letní i zimní turistiku v chráněné přírodní rezervaci Krkonošského národního parku.

Pro ty, kteří dávají přednost autovýletům, je možné doporučit návštěvu ZOO a Safari ve Dvoře Králové nad Labem, jedné z nejmodernějších a nejnavštěvovanějších v České republice. Nedaleko odsud jsou i pískovcové skály v Adršpachu.

■ Volný čas, sport a kultura

Nabídka kulturních pořadů pořádaných lázněmi je po celý rok velmi pestrá a o aktuálních programech na jednotlivé měsíce jsou pacienti informováni v Kulturním zpravodaji. Během sezony v letních měsících jsou pořádány proměnné koncerty v prostoru před Kolonádou. Lázeňská knihovna je umístěna v kulturním sále a je pro pacienty bezplatná.

Otevřena byla i první Krkonošská cyklistická naučná stezka, dlouhá 16 km. Vede po lesních cestách Černé a Světlé hory a nabízí překrásné pohledy na hlavní krkonošský hřeben s jeho dominantou – Sněžkou.

Lyžařský areál Černá Hora – Janské Lázně prochází v současné době dynamickým rozvojem. V hodnocení lyžařských středisek České republiky se Černá Hora společně se Špindlerovým Mlýnem, Pecí pod Sněžkou a Rokytnicí nad Jizerou zařadily mezi nejlepší zimní střediska ČR. Terény pro sjezdové lyžování se nacházejí na jižních až jihovýchodních svazích Černé a sousední Světlé Hory. Lyžaři zde mají k dispozici dvě lanové dráhy a dvanáct lyžařských vleků. Skiareál disponuje sjezdovými tratěmi, které patří k nejdelším v Čechách. Hlavní sjezdové tratě jsou vybaveny zařízením na výrobu technického sněhu. Lyžařské terény jsou vhodné pro rodiny s dětmi, protože areál disponuje sjezdovkami od „cvičných luk“ až po náročné sjezdové tratě. Pro běžkaře je pravidelně upravováno 50 km tratí, sáňkaři mohou vyzkoušet 3,5 km dlouhou „Černohorskou sáňkařskou cestu“.

■ Přírodní léčivé zdroje

Prameny janskolázeňské termální vody se nacházejí v nadmořské výšce 615 m. V současné době se voda jímá ze dvou vrtů Janova a Černého pramene. Prameny se nacházejí v hloubce 50 m pod budovou léčebny Lázeňský dům.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v termálním bazénu, skotské střiky, vodní aerobik, sauna.

Koupele: perličková, vířivá, přísadová, střídavá nožní koupel.

Masáže: klasická, tlaková, reflexní segmentální, lymfatická drenáž přístrojová.

Fyzikální terapie: galvanizace, iontoforeza, diadynamik, interference, Träbertovy proudy, elektrostimulace svalová, magnetoterapie, ultrazvuk, distanční elektroterapie VAS-07.

Světloléčba: biolampa, horské slunce, solux, laser.

Termoterapie: parafín, horké role, rašelinový zábal.

Kineziterapie: skupinová, individuální, ergoterapie, cvičení na míčích, polohování, posilování, dechová gymnastika, joga, hra na flétnu, nácvik chůze (elektrický chodník), cvičení na přístrojích (rotoped, rum-pálky, motomed, motodlahy, Terapi Master, posturo-med).

Reflexní léčba: techniky měkkých tkání, míčkování, mobilizace, manipulace.

Další: inhalace, plynové injekce, oxygenoterapie, ozonoterapie, hipoterapie, logopedie.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VI. Nemoci nervové: 1. Chabé obrny (ne po úrazu), poinfekční polyradikuloneuritidy, postpoliomyelitický syndrom. 2. Polyneuropatie s paretickými projevy. 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. 4. Zánětlivé nemoci centrálního nervstva se spasticko-paretickými známkami (stavy po meningoencefalitidách a myelitidách). 5. Hemiparézy a paraparézy cévního původu. 6. Stavy po poraněních a operacích centrálního a periferního nervstva s poruchami hybnosti. 7. Roztroušená skleróza a demyelinizační onemocnění. 8. Nervosvalová onemocnění primární, sekundární i degenerativní. 9. Syringomyelie s paretickými projevy. 10. Dětská mozková obrna při možnosti samostatné chůze. 11. Parkinsonova choroba. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 13. Skoliózy idiopatické i jiné. 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. 15. Stavy po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní. XI. Nemoci kožní: 7. Stavy po popáleninách po rekonstrukčních výkonech, stavy s rizikem smřšňování jizev do 6 měsíců od zhojení.

Indikace děti: XXI. Onkologická onemocnění: 1. Po

Lázeňský dům Flora

Penzion Brigáda

ukončení komplexní léčby, bez jakýchkoli známek recidivy a metastáz. XXV. Netuberkulózní nemoci dýchacího ústrojí: 1. Recidivující katary horních cest dýchacích s oslabenou odolností. 3. Bronchitis recidivující. 4. Sino-bronchitis. 5. Rekonvalescence po zánětu plic opakovaném v průběhu posledních 2 let. 6. Bronchitis astmatická spastická a obstrukční. 8. Dermorespirační syndrom. 9. Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest. 10. Intersticiální plicní fibroza. 11. Stavy po operacích malformací hrudníku se sníženou funkcí plic. XXVI. Nemoci nervové: 1. Syndrom periferního motorického neuronu jakékoliv etiologie (chabé obrny). 2. Svalová dystrofie a jiná svalová onemocnění. 3. Dětská mozková obrna a příbuzné stavy (mozečkové syndromy a hybné poruchy v rámci malých mozkových postižení). 4. Jiné hybné poruchy centrálního původu: hybné poruchy po zánětech mozku a míchy, degenerativní a hereditární onemocnění, hybné poruchy po cévních příhodách mozkových, hybné poruchy po úrazech mozku, hybné poruchy po operacích benigních nádorů CNS. 5. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. XXVII. Nemoci pohybového ústrojí: 2. Vrozené

Hřeben Krkonoš

Teplicko-adršpašské skály

ortopedické vady pohybového aparátu. 3. Stavy po úrazech a ortopedických operacích při poruše motorických funkcí do 36 měsíců po úrazu nebo operaci. 4. Skoliózy mobilní ve stálé rehabilitační péči. 8. vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu. XXX. Nemoci kožní: 7. Stavy po popáleninách a po rekonstrukčních výkonech, kde hrozí smršťování jizev.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

V centru Janských Lázní se nacházejí Lázeňský dům, Janský dvůr a Lázeňský hotel Terra. Objekty jsou propojeny spojovací chodbou s Lázeňským domem a Janským dvorem. Celý komplex má společný rehabilitační bazén. Řada dependancí se nachází v bezprostřední blízkosti centra. Patří sem Čechie, Bellevue, Evropa, Réva a Slovan.

Lázně nabízejí standardní léčebné lázeňské pobyty, včetně ozdravně-relaxačních programů a rekondičních pobytů. Procedury jsou poskytovány v Lázeňském domě a Janském dvoře v rehabilitačním bazénu. Od roku 1981 slouží dětem specializovaná léčebna Vesna. Kromě lázeňských zařízení jsou zde k dispozici desítky hotelů, penzionů a horských chat.

■ Dopravní dostupnost

Z Prahy po dálnici D11 do Poděbrad, pak I/32, dále I/16 směr Trutnov přes Jičín, Novou Paku – Hostinné – Svobodu nad Úpou – Janské Lázně. Z Brna po silnici I/43, dále I/35, I/16 směr Trutnov – Janské Lázně. Z Ostravy po silnici I/11, I/14 nebo I/58, dále I/48, I/35 a pak I/16 směr Trutnov – Janské Lázně. Pravidelná železniční a autobusová doprava. Vlak končí ve Svobodě nad Úpou.

LÁZNĚ KUNDRATICE

Poloha: Liberecký kraj, okres Liberec

Lázně Kundratice se nacházejí v severovýchodních Čechách u Obce Osečná, 20 km od Liberce. Leží v zalesněné pahorkatině, v nadmořské výšce kolem 320 m, uprostřed rozsáhlých rašelinišť. Poloha lázní využívá příznivé klimatické podmínky Ještědského podhůří, které je chrání před studenými severovýchodními větry. Klima je podhorské, během sezony uklidňující, v zimě s drsnějším podnebím. Krajina kolem lázní je bohatá na borové lesy, háje, luka a rybníky.

■ Historie a současnost

Dějiny obce Osečná sahají do první poloviny 13. století, kdy přes ni vedla obchodní stezka mezi Českým Dubem a hradem Děvín. Císař Rudolf II. povýšil Osečnou na město v roce 1576. V 16. a 17. století byla Osečná ve vlastnictví rodu Smiřických. Poté získal město Albrecht z Valdštejna a po jeho násilné smrti v Chebu roku 1634 se majitelé obce střídali až do 19. století, kdy zdejší panství koupil kníže Karel Rohan.

Minulost lázní je spjata s obcí Osečná. V 17. století se dolní část obce oddělila a přijala nové jméno Kundratice. Založení zdejších slatinných lázní se datuje do 19. století a je spojeno s místními ložisky rašeliny. Jejich zakladatelem byl Josef Schwan, který zde postavil malé

Hudební pavilon

lázníčky již kolem roku 1810. Oficiální založení lázní se však datuje až k roku 1881. J. Schwan postavil nejprve v blízkosti bohatých rašelinišť malý domek se dvěma vanami pro rašelinové koupele. Jeho syn pak rašelinové lázně ještě rozšířil. V roce 1908 odkoupila lázeňskou léčebnu od vdovy Schwanové obec. Počet návštěvníků neustále vzrůstal, a tak bylo v roce 1913 rozhodnuto celé zařízení modernizovat. V roce 1914 byla postave-

Televizní vysílač Ještěd

Hrad Frýdštejn u Hodkovic nad Mohelkou

Slavnosti v Liberci

Zámek Sychrov

na ozdravovna určená především pro vojáky z první světové války. V roce 1933 byly lázně považovány za jedny z nejmodernějších v Československu. Během druhé světové války sloužily armádě a po válce byly, jako všechny ostatní lázně v zemi, znárodněny – Lázně Kunderatice se staly součástí státního podniku Československé státní lázně.

V roce 1992 byla lázeňská léčebna zprivatizována a vznikla společnost Lázně Kunderatice, a.s.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Kostel sv. Víta ze 16. století na náměstí v Osečné byl v současné době zrenovován. Před kostelem stojí Mariánský sloup z 18. století, který byl vyhlášen kulturní památkou ČR. Pozoruhodné je také sousoší třech svatých (sv. Heleny, sv. Jana a sv. Pavla), chráněná barokní památka rovněž z 18. století.

Pramen říčky Ploučnice nedaleko obce je jedním z nejvydatnějších ve střední Evropě. K rekreaci a koupání

slouží rybník Chrástěná položený severozápadně od Osečné. Přírodními zajímavostmi v okolí lázní jsou Čertova stěna u obce Kotel, třetihorní čedičový útvar nad osadou a také tzv. Kotelské lípy. Vhodným prostředím pro vycházky a turistické výlety jsou nedaleké obce Družcov a Zábrdí. Krajina je vhodná pro cykloturistiku. Také Podralsko nabízí možnost pěších výletů krásnou přírodou.

Možnosti sportovního vyžití nabízí i sportovní klub obce Osečná, kde je možné hrát např. tenis, fotbal, volejbal nebo se věnovat motoristice a dalším aktivitám. Klub zajišťuje i jízdy na koních a úschovnu kol. Tenisové kurty jsou v obci Osečná (1,5 km) a golfové hřiště je u golfového klubu v Rozstání (5 km).

■ Přírodní léčivé zdroje

Základními léčivými zdroji zdejších lázní jsou sirno-železitá slatina pro peloidní koupele, zábaly z místních ložisek a léčivé podhorské klima.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské stříky, parní lázeň.

Koupele: slatinná, perličková, perličková s přísadami (jehličnatá, sírná, jalovcová, Calmonal, jodová), vířivá celková i končetinová.

Masáže: klasická, podvodní, reflexní segmentová.

Fyzikální terapie: galvanizace prostá a čtyřkomorová, iontoforeza, diadynamik, interference, krátkovlnná diatermie, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světloléčba: solux, horské slunce, laser, biolampa.

Termoterapie: slatinný zábal, parafín, kryoterapie.

Kineziterapie: skupinová, individuální, na přístrojích (rotoped), v bazénu, polohování, trakce.

Reflexní léčba: manipulace, mobilizace, techniky měkkých tkání, akupunktura.

Další: inhalace, insuflace CO₂.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VI. Nemoci nervové: 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy). 2. Ankylozující spondylitida – Bechtěrevova choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondylitidy. 5. Artropatie provázející krevní, endokrinní, neurologická a plicní onemocnění. 6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnava artritida, chondrokalcinóza, ochronotická artropatie). 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáň, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibraujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Centrální budovou lázní je Lázeňská léčebna pocházející z konce 19. století. Ubytovací komplex lázní tvoří tři lázeňské budovy hotelového typu – Pavilon Šárka, lázeňský dům Dalibor a dům Přemysl. V Pavilonu Šárka je ubytování zajištěno v renovovaných dvoulůžkových pokojích s příslušenstvím a bezbariérovým přístupem s výtahem. Nabízí se zde možnost dietního stravování v centrální lázeňské budově (šetrčí dieta, diabetická dieta).

■ Volný čas, sport a kultura

Pro lázeňské hosty jsou pořádány pravidelné koncerty, taneční večírky, přednášky, besedy apod. Léčebna má svou vlastní lázeňskou knihovnu. Během sezony, která trvá od 1. května do 30. září, se vždy v neděli konají promenádní koncerty.

Krajina v okolí sestává z borových lesů, hájů, luk a rybníků a je vhodná pro cykloturistiku. Lázeňská léčebna

Hrad Trosky

Zámek Hrubá Skála

proto též umožňuje zapůjčení kol. V areálu léčebny je hřiště minigolfu a lázeňský rybník s možností rybolovu. Klienti lázní mohou využít možnosti pěších výletů krásnou přírodou do bližšího i vzdálenějšího okolí. Tenisové kurty jsou k dispozici v obci Osečná a využití golfového hřiště nabízí nedaleký golfový klub Rozstání. Za příznivého počasí se organizují polodenní zájezdy do okolí.

■ Dopravní dostupnost

Lázně Kunderatice jsou od Liberce vzdáleny 20 km na jihozápad směrem na Stráž pod Ralskem. Osečná je přístupná automobilovou dopravou od severozápadu po E442/13 a z Jablonného v Podještědí po silnici č. 270 a 278. od Chrastavy po silnici č. 592 na jih a z R35 na trase Liberec – Mnichovo Hradiště, po č. 278. Lázně disponují dostatečnými parkovacími prostory uvnitř areálu.

LÁZNĚ LIBVERDA

Poloha: Liberecký kraj, okres Liberec

Lázně Libverda jsou součástí obce Hejnice a leží v nadmořské výšce 424 až 440 m, na pomezí Čech, Německa a Polska, ve vzdálenosti 12 km od Frýdlantu a 25 km od Liberce. Lázně jsou obklopeny smíšenými lesy, které spolu s podhorskou polohou udávají jejich klimatický ráz. Podnebí je zde v létě mírné, bez velkých teplotních výkyvů, podzim suchý a teplý. Výjimečnost klimatu spočívá v charakteristickém proudění teplého vzduchu k jihu obráceným údolím Jizerských hor.

Historie a současnost

Nejstarší zmínky o obci a existenci místního pramene sahají do druhé poloviny 14. století. Libverda byla dobře známá v okolí již v 15. století. Vyvěral zde totiž pramen „Boží voda“, kterým se osvěžovali poutníci. Pramenem se léčili i slavní panovníci, jako saský kurfiřt August I. nebo vévoda Albrecht z Valdštejna, který si nechával léčivou vodu posílat tam, kde právě pobýval. Od roku 1786 se začala díky léčivým pramenům obec rozvíjet. Po smrti hraběte Filipa Josefa Gallase v roce 1757 byl ustanoven dědicem frýdlantského panství jeho synovec Kristián Filip Clam s podmínkou, že on i jeho

potomci připojí ke svému jménu také jméno Gallas a budou užívat také Gallasovský erb. Tak vznikla nová rodová větev Clam-Gallasů.

Tento majitel frýdlantského panství je považován za zakladatele dnešních lázní. V letech 1776–1818 nechal otevřít v lázních nové prameny. Tyto prameny dostaly jména Mariin, Kristiánův a Eduardův, vyvěraly přímo u lázeňských budov. Ke konci 18. století byl vybudován lázeňský park, ve kterém byl roku 1798 odhalen pomník zakladatelům lázní. Počátkem 19. století pro sebe nechal Kristián Filip zbudovat promenádu a empírový zámek, v němž v letních měsících pobýval, dále pak pavilón nad Mariánským pramenem a klasicistní budovu dnešního ředitelství lázní.

Pokračovatelem v budování lázní byl jeho syn Kristián Kryštof. V roce 1836 byl obci Libverdě udělen statut lázní. V roce 1847 byla vybudována dvoukřídlá kolonáda a také postavena silnice, která spojovala lázně s Raspenavou a Frýdlandem. Nový lázeňský dům (dnes Ostrava) byl otevřen v roce 1868. Poté se vývoj lázní zastavil. Návštěvnost lázní poklesla, protože bohatí návštěvníci dávali přednost Teplicím a západočeským lázním. Oživení lázní nastalo až ke konci 19. století.

V roce 1900 byl zahájen železniční provoz z Raspenavy do Bílého Potoka, což značně zlepšilo dostupnost lázní. V roce 1906 byl schválen nový název – Lázně Libverda. Libverda byla také známa jako producent léčivé vody „libverdská kyselka“, které se např. v roce 1910 prodalo na 200 000 lahví. Po druhé světové válce byly lázně zestátněny a sloužily jako léčebné lázně pro nemoci nervové a duševní.

Dnes jsou lázně řízeny společností Lázně Libverda, a.s., a vedle tradičního lázeňství se staly také významným střediskem lázeňské rekreace a turistiky s možností výletů do Jizerských hor.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Přímo v obci Hejnice se nachází architektonický komplex největšího barokního kostela v severních Čechách s přilehlým klášterem, který je dílem stavitele J. Fischera z Erlachu. Atraktivním turistickým cílem s mnoha historickými památkami je nedaleké město Frýdlant, jehož historickou dominantou je renesanční zámek nad řekou Smědou. V Desné, na východním úpatí Jizerských hor, stojí za návštěvu secesní Riedlova vila, rodinné sídlo majitele známých skláren.

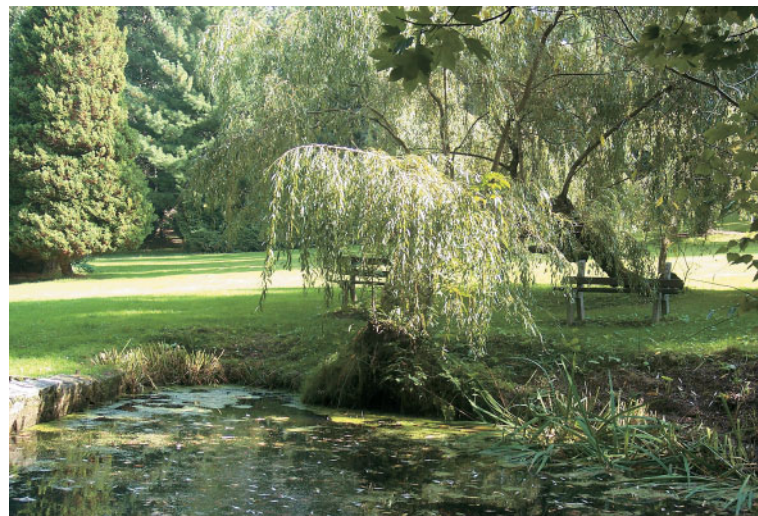
Historie Liberce, největšího města na severu Čech, sahá do 14. století. Počátkem 19. století byl Liberec hned po Praze druhým největším městem v Čechách. Liberci dominuje televizní vysílač Ještěd s vyhlídkovou restaurací a lanovkou. V polovině šedesátých let byl vybudován podle návrhu architektů K. Hubáčka a Z. Hartmana, v roce 1969 obdržel za tuto stavbu prestižní Perretovu cenu Mezinárodní unie architektů. V centru města lze navštívit Divadlo F. X. Šaldy a Naivní divadlo. Jablonec nad Nisou, bezprostředně sousedící s Libercem, je proslulý především sklářskou výrobou. Výrobky jablonecké bižuterie jsou známy po celém světě. Návštěvníci si zde mohou práce zdejších mistrů prohlédnout přímo v Muzeu skla a bižuterie.

Milovníci přírody si nenechají ujít návštěvu liberecké zoologické a botanické zahrady. V blízkosti se rovněž nalézá vodní nádrž Souš a Josefův Důl. Dominantou Jemnické kotliny je vyhlídka Ořešník s panoramatickým výhledem do širokého okolí.

Chráněná krajinná oblast Jizerské hory nabízí návštěvníkům lázní bezpočet možností k turistickým vycházkám a výletům do blízkého i širšího okolí. V širokém okolí je mnoho zajímavých cílů pro vycházky a výlety. Není odtud daleko k vodopádům Sloupského potoka i Černého potoka. Množství cyklistických stezek a lyžařských běžeckých tratí nabízí dostatečné sportovní využití po celý rok.

■ Významné osobnosti

Lázně se mohou pochlubit, že mezi mnohé z návštěvníků lázní patřily velké osobnosti, jakými byli např. český obrozenec Josef Jungmann, nebo spisovatel Franz Kafka. V lázních se léčili hudební skladatel Carl Maria von Weber, německý badatel Alexandr Humboldt, ruská

Lázeňský park

velkokněžna Anna Fedorovna, Josef Vítězslav Šimák, císař Josef II., Jan Masaryk, Václav Talich a řada dalších.

■ Léčivé zdroje

Hlavním přírodním zdrojem lázní jsou minerální prameny hydrogen-uhličitano-hořečnatého typu, přírodní železnaté kyselky. Minerální voda je používána k pitným kúram zažívacího ústrojí.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské střiky, vlažný vějíř.

Koupele: uhličitá, uhličitá s mořskou solí, bylinná, solná, bahenní, vířivá (skupinová, individuální), vířivá a střídavá koupel končetinová.

Masáže: klasická, olejová, reflexní segmentová, podvodní.

Vodopády v Jizerských horách

Koňské dostihy

Hrad Frýdlant

Fyzikální terapie: galvanizace, čtyřkomorová vana, krátkovlnná diatermie, interferenční proudy, magnetoterapie, elektrospánek, vakuum kompresní terapie, ultrazvuk.

Světloléčba: solux, laser, biolampa.

Termoterapie: bahenní koupel, peloid, parafin, fango, kryoterapie.

Kineziterapie: individuální, skupinová, joga, cvičení v bazenu.

Další: inhalace, insuflace CO₂, oxygenoterapie, akupunktura.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: II. Nemoci oběhového ústrojí: 1. Léčba rizikových faktorů kardiovaskulárního aparátu. 2. Stavy po zánětu srdce. 3. Vrozené a získané srdeční vady. 4. Symptomatická ischemická choroba srdeční. 5. a 6. Stavy po infarktu myokardu. 7. Hypertenzní cho-

roba. 8. Onemocnění tepen končetin. 9. Stavy po zánětech žil, trombozách a operacích varixů, chronický lymfatický edém. 10. Funkční poruchy periferních cév.

11. Stavy po operacích vad vrozených i získaných, stavy po revaskularizačních operacích, stavy po perkutánní transmurální angioplastice. 12. Stavy po rekonstrukčních a revaskularizačních operacích na cévním systému. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. IX. Duševní poruchy: 2. Neurotické poruchy a jiné nepsychotické poruchy včetně poruch psychosomatických.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Přímo v Lázních Libverda nabízí základní a stravovací služby lázeňské domy a penziony Haná a Vodoléčba, hotel Nový dům, dům Frýdlant a Penziony Ostrava a Moravěnka. Vhodné ubytování nabízí také řada místních soukromých penzionů mimo lázně, jako např. penziony Dvůr v Libverdě nebo Protěž a Lučina v Hejnici.

■ Volný čas, sport a kultura

Lázeňští hosté se mohou zúčastnit pravidelně pořádaných kulturních pořadů a koncertů. V obci lze navštívit také kino, koupaliště, dvě galerie, arboretum a další atrakce. Pro sportovní činnost mají v lázních k dispozici tenisové kurty v centru lázeňského parku, fitness-centrum a další doplňkové služby se sportovním zaměřením. Mezi nejoblíbenější sporty patří tenis, minigolf, cykloturistika, rybolov, turistika, volejbal a další. Je zde i půjčovna horských kol.

Nedaleko lázní se nachází osada Jizerka, vyhledávaná turisty z širokého okolí, která je křižovatkou mnoha turistických cest. Nabízí množství ubytovacích kapacit a je ideálním místem pro rekreaci zaměřenou především na cykloturistiku, turistiku a v zimním období na běžecké trasy.

■ Dopravní dostupnost

Nedaleko lázní je železniční stanice Hejnice na trase Liberec – Raspenava – Hejnice, která navazuje na trať z Liberce. Autobusová a železniční doprava byla z jednotlivých částí ČR koncentrována do města Liberce. Odtud je možné se přímými spoji dopravit přímo do Lázní Libverda. Cesta trvá přibližně hodinu. Lázně jsou pohodlně přístupné z Frýdlantu po silnici č. 290 a z Železného Brodu po E65 (10). V rámci lázeňských služeb je možné využít i lázeňské taxi.

LÁZNĚ BĚLOHRAD

Poloha: **Královéhradecký kraj, okres Jičín**

Lázně Bělohrad leží v podkrkonošské krajině jehličnatých lesů, v nadmořské výšce 297 m. Slatinné lázně jsou obklopeny přírodním parkem Bažantnice, který vytváří jejich specifický ráz. Klimatické podmínky jsou tu mírné až mírně podhorské, v létě teplejší, v zimě mírně drsné.

■ Historie a současnost

Počátky lázní Bělohrad sahají do roku 1872, ale skutečný rozvoj lázeňské léčby začal až v roce 1885, kdy pruská hraběnka Anna z Assenburgu nechala provést první pokusy s léčivými účinky místní rašeliny. V roce 1872 koupil Bělohradské panství pražský průmyslník Maxmilián Dormitzer od hraběte Aichelburga. Na levém břehu řeky Javorky nechal postavit v místě zvaném Na Sádkách dřevěnou boudu se třemi koupelnami. Koupele zde byly prováděny jen v létě a původně sloužily pouze pro očistu těla. V roce 1888 byly Anenské slatinné lázně úředně uznány za léčivé a bylo jim povoleno užívat označení sírné slatinné lázně. O tři roky později byl na dnešních pozemcích vystavěn velký lázeňský dům ve švýcarském stylu. Původní uspořádání pavilonu vodoléčebných procedur zůstalo zachováno.

Začátek 20. století znamenal pro Anenské slatinné lázně další rozkvět. V roce 1901 v lázeňském parku v Bažantnici úspěšně zprovoznili arzenoželezitý pramen, který byl pojmenován Anna-Mariánský. Od roku 1905 se obec jmenuje Lázně Bělohrad. V roce 1936 byl dostavěn nový komfortní hotel Grandhotel. Dr. J. Janeček přebudoval bývalý hotel U lázní na Vodoléčebný a vyšetřovací ústav. Ve vile Esplanade, která sloužila původně jako ubytovna lázeňských hostů a později jako dětská ozdravovna, vznikla roku 1963 léčebna nemocí pohybového ústrojí pro děti a dorost. Vzniklo zde i samostatné oddělení rehabilitace a učebny základní školy. Od roku 1989 se Lázně Bělohrad staly součástí lázní Poděbrady.

V roce 1989 byla část majetku vrácena rodině doktora Janečka, zbytek lázní byl zprivatizován. Po roce 1990 zde byla založena akciová společnost, která se vrátila k původnímu názvu Anenské slatinné lázně. Během devadesátých let prošly lázně řadou renovací. V roce 1991 byl zprovozněn malý rehabilitační bazén a koncem roku 1995 nově postaven lázeňský hotel Anna Marie s restaurací, saunou a moderně vybaveným přednáškovým sálem. V roce 1998 byla provedena dostav-

Anenské slatinné lázně

ZOO Dvůr Králové

Prachovské skály

ba hotelu Grandhotel, lázně získaly novou moderní kuchyni, jídelnu a navíc 41 lůžek v komfortně vybavených pokojích. Ve stejném roce byla ukončena i dostavba léčebného pavilonu, propojeného s hotelem Grand. Hosté tak mají k dispozici prostory pro individuální terapii a bezbariérový přístup ke svému lékaři a ke všem lázeňským procedurám. V následujících letech se podařilo zrekonstruovat vilu Karluška v původním stylu, která nyní slouží jako ubytovací zařízení. Zcela zmodernizován byl rovněž lázeňský hotel Janeček a zprovozněn nový rehabilitační bazén. Vila Stefanie byla renovována a slouží dnes náročné klientele.

■ Významné osobnosti a návštěvníci lázní

Vztah k Lázním Bělohrad měla řada známých osobností, jako spisovatel a básník Karel Václav Rais, skladatel a dirigent Karel Moor, spisovatelé Karel Jaromír Erben, Leontina Mašíňová, Eliška Krásnohorská, Emil Vachek a Bohumil Hrabal. Rád se tady zastavoval herec Oldřich Nový, který v Lázních Bělohrad ukrýval za války před Němci svou dceru. Jezdili sem také malíř Max Švabinský, režisér Otomar Krejča a herci Josef Bek a Jiří Wimmer.

■ Historické a přírodní zajímavosti

V blízkosti lázní je původně gotický hrad Pecka, který byl v 17. stol. renesančně přestavěn. Z hradní vyhlídky je nádherný rozhled až do Krkonoš se Sněžkou a Černou horou. Nedaleké město Jičín s malebným náměstím láká množstvím historických památek, od gotických po barokní. Mezi přírodní dominanty oblasti můžeme zařadit Prachovské skály, ležící na jihovýchodním okraji Českého ráje. V něm se nachází také hrady Kost a Humprecht a zřícenina Trosky.

■ Přírodní léčivé zdroje

Anenské lázně mají rozsáhlá ložiska kvalitní, slabě mineralizované slatiny, která jsou základním přírodním léčivým zdrojem lázní pro podávání slatinných zábalů a koupelí. Výrazný vliv na celkový průběh léčby mají účinky zdejšího podhorského klimatu.

■ Léčivé procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, sauna.

Koupele: slatinná částečná a celková, perličková, přísadová (jodová, sirtá, bylinná), končetinová střídavá i vířivá, hydroxer, hydromasážní vana, uhličitá koupel (částečná, celková, suchá).

Masáže: klasická částečná a celková, reflexní segmentová, podvodní částečná a celková, přístrojová masáž nohou (Pedio), hydro-jet, manuální lymfodrenáž.

Fyzikální terapie: galvanizace, iontoforeza, diadynamik, interferenční proudy, TENS, Träbertovy proudy, stimulace oslabených svalů, ultrazvuk, magnetoterapie, fotomagnetoterapie.

Světlolečba: solárium, solux, biolampa, laser, horské slunce.

Termoterapie: peloidní zábal malý, peloidní obklad, kryoterapie, parafín.

Kinezioterapie: skupinová, individuální, cvičení na přístrojích (motodlaha, camoped), posilovna, nácvik lokomoce a mobility, severská chůze, cvičení v bazénu.

Reflexní léčba: mobilizace, manipulace, baňková masáž, akupunktura.

Další: inhalace, insuflace CO₂, oxygenoterapie, hipoterapie.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VII. Nemoci pohybového ústrojí:

1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy).
 2. Ankylozující spondylitis Bechtěrevova choroba.
 3. Séronegativní reaktivní a druhotné spondartritidy.
 5. Artropatie provázející krevní, endokrinní, neurologická a plicní onemocnění.
 6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnová artritida, chondrokalcinóza, ochrnutí artropatie).
 7. Osteoporóza primární a sekundární.
 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáň, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný.
 9. Koxartróza v soustavném léčení.
 10. Gonartróza v soustavném léčení.
 11. Artrózy v ostatních lokalizacích.
 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený.
 13. Skoliózy idiopatické i jiné.
 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního.
 15. Stavy po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní.
 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní.
- XI. Nemoci kožní: 7. Stavy po popáleninách po rekonstrukčních výkonech, stavy s rizikem smřšování jizev do 6 měsíců od zhojení.

Indikace děti: XXVI. Nemoci nervové: 5. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. XXVII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Juvenilní chronická artritida a jiná chronická onemocnění kloubů a páteře. 2. Vrozené ortopedické vady pohybového aparátu. 3. Stavy po úrazech a ortopedických operacích při poruše motorických funkcí do 36 měsíců po úrazu nebo operaci. 4. Skoliózy mobilní ve stálé rehabilitační péči. 6. m. Scheuermann. 8. vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu. XXX. Nemoci kožní: 7. Stavy po popáleninách a po rekonstrukčních výkonech, kde hrozí smřšování jizev.

■ Rehabilitační klinika

Lázeňská rehabilitační klinika je zaměřena na léčbu pohybového aparátu. Základem lázeňské léčby je individuální péče, vedená zkušenými lékaři a fyzioterapeuty. Pobyt na klinice vždy začíná lékařským vyšetřením, při kterém je stanoven léčebný program zahrnující tři až čtyři procedury denně. Anenské slatinné lázně byly prv-

ním lázeňským zařízením v České republice, které obdrželo certifikát ISO 9001:2000, osvědčující zavedení mezinárodního systému kontroly a řízení kvality všech pracovních provozů.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Lázeňský hotel Grand byl postaven v roce 1936 a později propojen s rehabilitační klinikou, jejíž součástí jsou ordinace lékařů a komplexní lázeňský provoz s bezbariérovým přístupem. V hotelu je jídelna, hosté zde také mohou navštívit dvě kavárny a venkovní terasu. Na hotel přímo navazuje 20metrový krytý vyhříváný bazén. Celková kapacita hotelu Grand je 115 lůžek.

Hotel Anna Marie byl uveden do provozu v roce 1995 a byl pojmenován po zakladatelce lázní Anně z Assenburgu. Hotel nabízí stylovou kavárnu, saunu a solárium, moderně upravené wellness-centrum, kosmetiku, pedikúru, manikúru, kadeřnictví a konferenční sál vybavený špičkovou technikou. Klienti zde mají k dispozici příjemně zařízené jednolůžkové a dvoulůžkové pokoje. Kapacita hotelu Anna Marie je 95 lůžek.

Hotel Janeček byl kompletně zrekonstruován v roce 2002 a jeho celková kapacita je 68 lůžek. Depandance **Vila Karluška**, zrekonstruovaná v původním stylu, je na okraji nádherného přírodního parku Bažantnice, padesát metrů od léčebného pavilonu. Celková kapacita Vily Karluška je 8 lůžek. Depandance **Vila Stefanie** plně odpovídá svým vybavením a zázemím nejvyšším požadavkům náročných klientů. Je situována přímo naproti hotelu Grand, a její kapacita je 14 lůžek.

■ Volný čas, sport a kultura

Nová, moderně zařízená „Oáza krásy a zdraví“ je vyhledávaným střediskem relaxace. Nabízí oddech a relaxaci při masážích v luxusním prostředí. Pro zájemce o kulturu je pobyt v lázních zpestřen koncerty, tanečními večery, zajímavými kulturními akcemi, besedami a přednáškami. V létě se řada těchto produkcí koná pod širým nebem.

Při procházce městem si mohou návštěvníci prohlédnout památník zdejšího rodáka K. V. Raise nebo navštívit barokní zámek z 18. století a barokní chrám Všem svatých ze 17. století. Také je zde významné muzeum, které vzniklo zásluhou věhlasného paleontologa, geologa a profesora zoologie na Karlově univerzitě dr. Antonína Friče, který se ve zdejších lázních často léčil. V muzeu lze shlédnout řadu přírodních zvláštností a vlastivědných exponátů.

Pro sportovně zaměřené hosty je k dispozici prostorný bazén, tenisový areál s pěti kurty v parku Bažantnice, minigolfové hřiště a půjčovna horských kol.

■ Dopravní dostupnost

Vlakem jsou lázně dostupné na železniční trati Chlumec nad Cidlinou – Trutnov, autem pak po silnici E442 od Hradce Králové. Hostům, kteří mají potíže s chůzí, slouží jako doprava do centra městečka lázeňský autobus.

LÁZNĚ BOHDANEČ

Poloha: **Pardubický kraj, okres Pardubice**

Lázně Bohdaneč leží v polabské nížině s četnými lesy a rybníky, 8 km severozápadně od Pardubic, v nadmořské výšce 218 m. Klimatické podmínky jsou zde teplé, charakteristicky nížinné, uklidňující.

■ Historie a současnost

Vznik slatinných lázní v Bohdanči je spojen se jménem bohdaněského rodáka Jana Veselého. V roce 1897 začal Jan Veselý využívat bohatá ložiska místní rašeliny k léčebným účelům. Nechal přestavět rohový dům na náměstí, kde byl původně lihovar s výčepem, na lázeňský dům, ale kapacita jeho lázní brzy nestačila. Proto Veselý koupil roku 1900 v sousedství bývalý zájezdní hostinec s rozsáhlým pozemkem, aby své lázně rozšířil. Lázně však potřebovaly další investice, a když zakladatel nedostal od záložny půjčku, lázně byly dány do dražby a v roce 1906 je koupila obec Bohdaneč. Ta je rozšířila o Gočárovův pavilon a další čtyři domy. Nově vystavěný pavilon Gočár byl uveden do provozu v roce 1913 a byly zde zřízeny sluneční a vzdušné lázně. V roce 1914 byl pražskou firmou Artésia vyvrtán artéský vrt, a i když voda nebyla minerální, pomohla alespoň vyřešit zásobování lázní. V roce 1919 prodalo město lázně společnosti Slatinné lázně v Bohdanči u Pardubic. K dalšímu rozšíření lázní došlo až ve 30. le-

tech 20. století. U pramene byl vybudován bazén, kterému vévodí socha od Josefa Jiříkovského. Významnou akcí bylo rozšíření Gočárova pavilonu o další patro a výstavba Jubilejního paláce. V této době byly také obě hlavní budovy spojeny kolonádou.

Léčebné lázně Bohdaneč jsou od roku 1992 akciovou společností, která navázala na stoletou tradici léčení pohybového ústrojí. V roce 1995 byla dokončena rekonstrukce balneoprovozu, o čtyři roky později byly zrekonstruovány pavilony Langer, Veselý a Jubilejní II. Vývoj města Lázně Bohdaneč po roce 1990 byl dynamický. V části města zdevastované dlouholetým pobýtem okupačních vojsk sovětské armády obec obnovila inženýrské sítě, do bývalé štábní budovy byla umístěna základní škola a zrekonstruované zdravotní středisko. V této části proběhly rozsáhlé asanace a rekultivace pozemků tak, aby odpovídaly současným ekologickým normám.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Přímo v obci je pozoruhodný barokní kostel sv. Máří Magdaleny z let 1728 až 1737. Významnou renesanční památkou je zdejší radnice z poloviny 16. století, k níž bylo po požáru v roce 1772 přistavěno barokní průčelí. V obci je původně gotický, barokně přestavěný kostel s věží z roku 1701. Dochovala se zde také gotic-

ká tvrz. Budova bývalého lázeňského pavilonu Škroup byla postavena v roce 1916 podle projektu architekta Josefa Gočára.

Za lázeňskými pavilony se rozkládá rozlehlý park, který je rozdělen cestou z Bohdanče do Hrádku na dvě části. Předním parkem protéká Rajský potok a nachází se zde na padesát druhů jehličnatých a listnatých stromů.

Zadní park končí u Božích muk a směrem na Hrádek přechází v les, ústící do volné přírody.

V okolí Lázní Bohdaneč je řada historicky zajímavých míst, která stojí za shlédnutí, jako zámek v Pardubicích nebo Hrádek u Nechanic, dále Muzeum loutek v Chrudimi, Hipologické muzeum ve Slatiňanech, Hradec Králové, Africké muzeum cestovatele dr. Emila Holuba v Holicích nebo Proboštův betlém v Třeběchovicích.

Poněkud vzdálenějším cílem, který však stojí za shlédnutí, je zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou, významná barokní stavba od F. M. Kaňky a J. B. Santiniho. V Kladruzech nad Labem lze navštívit proslulý Národní hřebčín s chovem starokladrubských koní.

Rovinaté okolí lázní a nově vybudované cyklistické stezky jsou ideálním prostředím pro cykloturistiku. Po cyklistické stezce lze dojet až do centra 8 km vzdálených Pardubic. Na kole je možné navštívit i hrad na nedaleké Kunětické hoře. Z ochozu věže hradu lze při hezkém počasí dohlédnout až na vrchol Sněžky.

■ Významné osobnosti

Mezi významné hosty, kteří v minulosti v Lázních Bohdaneč pobývali, patří politikové jako první prezident Československa T. G. Masaryk, politik a ministerský předseda první republiky dr. Švehla nebo prezident dr. Edvard Beneš. Ze současných politiků pak například prezident Václav Havel, který navštívil zdejší lázně v roce 1996.

■ Přírodní léčivé zdroje

Lázně mají dva přírodní léčivé zdroje, slatinu pocházející z místních zdrojů a minerální vodu z hlubokého artéského vrtu, který byl pojmenován „Panenka“. Minerální vody v prostoru Lázní Bohdaneč jsou ryzí alkalické kyselky. Významným prvkem tohoto přírodního léčivého zdroje je, spolu s vyšším obsahem celkové mineralizace, zvýšený obsah fluoridů. Alkalické termální vody o teplotě 21 °C jsou využívány k přípravě slatinových a uhličíkových koupelí.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské střiky.

Koupele: slatinná, uhličitá, přísadová (jodová, sírná, bylinková, relaxační), vířivá (celková, částečná, končetinová), střídavá končetinová.

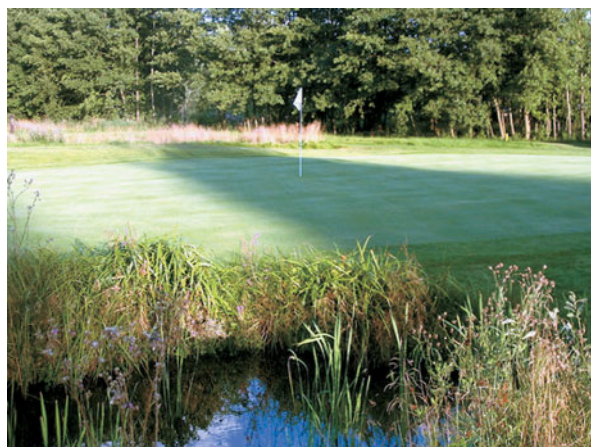
Masáže: klasické, reflexní, podvodní masáže, lymfodrenáž ruční i přístrojová.

Fyzikální terapie: iontoforéza, diadynamik, interferenční, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světloléčba: solux.

Radnice v Bohdanči

Golfové hřiště v Bohdanči

Pardubický zámek

Zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou

Hrad Kunětická Hora

Kineziterapie: skupinová, individuální, na míčích, cvičení v bazénu, aqua-aerobic, jízda na rotopedu, polohování, posilování, body styling, řízená terénní chůze.

Reflexní léčba: mobilizace, techniky měkkých tkání, míčkování, reflexní masáže plosky nohou.

Termoterapie: parafin, kryoterapie, slatinné koupele, slatinná zábalová vana.

Další: inhalace, plynové injekce.

Nadstandardní masáže: lávové kameny, Shiatsu, Ajus Lomi, aromamasáže (Energize, Ajus Lomi, Relax), medovo mléčný zábal, aromatický zábal s mořskou řasou, anticelulitidní zábal, sedativní masáž obličeje.

Nadstandardní procedury: bylinná parní lázeň Fitodar, solná jeskyně Koré.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VII. Nemoci pohybového ústrojí:

1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy).
2. Ankylozující spondylitida – Bechtěrevova choroba.
3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondartritidy.

6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnava artritida, chondrokalcinóza, ochrnotická artropatie).

8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení.

10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu. 14. Stavby po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. 15. Stavby po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Celý komplex areálu Léčebných lázní Bohdaneč tvoří pavilony Veselý, Jubilejní, Bílý, Gočár, Langer, Balneo a správní budovy. V lázeňských pavilonech se nabízí též možnost ubytování bez čerpání plné penze a léčebných procedur.

■ Volný čas, sport a kultura

V areálu lázní je k dispozici lázeňská knihovna. Je také možné posedět ve vytápěné kolonádě, propojící všechny lázeňské pavilony. Pro využití volného času a posílení fyzické kondice a vnitřní rovnováhy lze využít nabídky sportovních zařízení, krytého bazénu, půjčovny a úschovny kol, posilovny, stolního tenisu, dále šipky, kulečnick, venkovní minigolf, saunu a solárium.

V roce 2005 byla dokončena v bezprostřední blízkosti lázní výstavba devítijamkového golfového hřiště Golfovým klubem Pardubice. V budoucnosti zde bude budováno další osmnáctijamkové hřiště. Stávající golfové hřiště je harmonicky zasazeno do okolní přírody a patří k nejnáročnějším v České republice. Je však projektováno tak, aby bylo vhodné i pro začátečníky.

Relaxačními pobyty pro manažery, podnikatele a klienty, kteří nemají příliš mnoho času na své zdraví, nabízí lázně odpočinek a načerpání nových sil v rámci relaxačních programů. Délka pobytu závisí na časových možnostech klienta, avšak doporučují se přinejmenším jeden až dva týdny. Ve společenském sále Léčebných lázní lze pořádát konference, semináře, přednášky školení a firemní akce. Pro zpestření programu lze zajistit relaxační koupele nebo masáže, plavání v bazénu a občerstvení.

■ Dopravní dostupnost

Nejbližší železniční stanice je v Pardubicích. Odtud je pravidelné autobusové spojení. Autem se do Bohdaneč dostaneme z Prahy po dálnici D11, E67 a dále směr Chlumec východ po silnici č. 36. Z Hradce Králové jihovýchodním směrem do Pardubic po silnici č. 37, před Pardubicemi odbočit doprava směrem na Doubravice po č. 36 na západ.

VELICHOVKY

Poloha: Královéhradecký kraj, okres Náchod

Lázně Velichovky se nacházejí v Podkrkonoší, asi 6 km od Jaroměře, v nadmořské výšce 290 m. Kopcovitá krajina s širokým údolím je charakteristická svými lesoparky. Klimatické podmínky jsou mírné, nížinné, uklidňující s poměrně nízkým množstvím dešťových srážek.

Zámek v Novém Městě nad Metují

Historie

Velichovky se zapsaly do dějin českého lázeňství koncem 19. století díky nalezišti a léčivým účinkům zdejší křídové slatinné zeminy. Blahodárné léčivé účinky křídové slatinné zeminy objevil již před rokem 1890 dr. Kutík ve svém sanatoriu v Hoříčkách. Společně pak se svým přítelem hrabětem Harrachem přesvědčili majitelky zdejšího panství Bertu Bess-Chrostin a její sestru Gabrielu Spens-Boden, aby zde založily akciovou společnost. V roce 1897 byla zahájena výstavba lázní a již v roce 1898 byl zahájen provoz. Po roce 1918 koupilo lázně Čs. ústředí nemocenských pojišťoven v Praze. Ve dvacátých letech byla v lázních postavena hlavní, moderní budova, dodnes překvapující svým avantgardním řešením. Byly vybudovány parky, plovárna a postaveny další objekty. Podle prezidenta republiky T. G. Masaryka byla pojmenována hlavní lázeňská budova Masarykův dům. Během druhé světové války lázně přestaly sloužit svému účelu a byla zde zřízena vojenská nemocnice. Po válce byly vráceny původnímu poslání jako léčebné zařízení nemocenské pojišťovny, později po znárodnění roku 1948, fungovaly jako státní lázně.

Lázeňský dům Čechie

Salla terena v jaroměřském zámku

Zámek Kuks

V roce 1992 byla znovu založena akciová společnost Lázně Velichovky, která jako nestátní zdravotnické lázeňské zařízení navázala na více než stoletou tradici v rehabilitaci nemocí pohybového ústrojí. V současné době jsou lázně moderním lázeňským zařízením nabízejícím množství preventivních, relaxačních a wellness programů. Lázeňská léčba je postavena na úzké spolupráci s předními odborníky ortopedické kliniky z Fakultní nemocnice v Hradci Králové.

K dobré pověsti lázní přispívá také zdejší velmi hustá slatina, ojedinělá svým složením na celém území České republiky. Tato křídová slatinná zemina je napájena prameny vody s obsahem uhličitanu vápenatého a železa. Od roku 2005 využívají lázně novou technologii zpracování křídové slatinné zeminy a tím zajišťují prvotřídní kvalitu slatinných koupelí a zábálů, které jsou svými účinky proslulé i v zahraničí. Garance odbornosti je zajištěna špičkovými specialisty v oboru ortopedie, fyziatrie, balneologie a léčebné rehabilitace.

V současnosti lázně disponují kapacitou až 400 lůžek. Po rekonstrukci Masarykova domu v letech 2005–2006 zde přibýlo 60 pokojů, které jsou nadstandardně vybaveny.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Nedaleká Jaroměř poskytuje příležitost k návštěvě historických památek architektury, muzeí a kulturních akcí. V širším okolí je možné navštívit historická města Českou Skalici a Náchod. Na jih se lze vydat do města Hradec Králové.

Známý zámek v Kuksu je vzdálen 5 km od lázní. Zachoval se zde barokní komplex lázní a špitálu s kostelem a kryptou, založený hrabětem F. A. Šporkem. Komplex vyniká ojedinělou sochařskou výzdobou M. B. Brauna. V Jaroměři se nachází Pevnost Josefov s rozsáhlými podzemními prostory a unikátní pozdně barokní pevností z let 1780–87, která byla založena císařem Josefem II. V Jaroměři lze rovněž využít prostorný plavecký areál s vyhřívánými bazény pod širým nebem.

Dvanáct kilometrů od Velichovek, ve Dvoře Králové nad Labem, je areál zoologické zahrady založené v roce 1946, o rozloze přibližně 60 hektarů. Je vděčným výletním cílem pro rodiny s dětmi. K výletům do přírody se nabízí celá oblast Krkonošského podhůří, případně vodní nádrž Rozkoš u České Skalice.

■ Přírodní léčivé zdroje

Křídová slatinná zemina, napájená prameny vody s obsahem uhličitanu vápenatého a železa. Slatinné koupele a zábaly z vlastní křídové slatiny.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: I. infra sauna nebo žárovková skříň, ovin, skotské střiky, vodoléčba II. teplá voda, ovin, odrh, skotské střiky, vodoléčba III. žárovková skříň, ovin, odrh, skotské střiky, sauna. Plavání a cvičení v bazénu.

Koupele: slatinná částečná i celková, bylinná, hořečnatá, jodová, perličková, solfatanová, uhličitá vodní i suchá, s mořskou solí a vitamínem C, střídavá nožní koupel.

Masáže: klasická, reflexní segmentová, podvodní, lymfodrenáž manuální i přístrojová, reflexní masáž plosky nohy.

Fyzikální terapie: galvanizace, dvou a čtyřkomorová galvanická lázeň, diadynamik, interference, TENS, Träbertovy proudy, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světloléčba: laser.

Termoterapie: slatinný zábal, parafinový zábal, kryoterapie.

Kinezioterapie: skupinová, individuální, instruktáž a zácvik na přístrojích, skupinová v bazénu, Chi kong.

Reflexní léčba: měkké a mobilizační techniky, baňkování, reflexní masáž plosky nohy.

Další: insuflace CO₂, oxygenoterapie.

Nestandardní procedury: amma a aroma masáž, beauty procedury „Sothys“, cristalina masáž obličeje, masáž horkými kameny, thajská masáž, thajská, masáž hýždí, Sophrologie (relaxační technika).

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VI. Nemoci nervové: 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy). 2. Ankylozující spondylitida – Bechtěrevova choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondartritidy. 5. Artropatie provázející krevní, endokrinní, neurologická a plicní onemocnění. 6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnavá artritida, chondrokalcinóza, ochrtonická artropatie). 7. Osteoporóza primární a sekundární. 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáň, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. 15. Stavy po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní.

■ Volný čas, sport a kultura

Pro sportovně založené hosty mají lázně připravenou širokou paletu sportovních aktivit – tenis, squash, bowling, karambol, posilovnu, saunu, rybolov, myslivost. V lázních je k dispozici půjčovna jízdních kol. Pro milovníky golfu je zde 27 jamkové hřiště. Ve večerních hodinách lze hrát bowling nebo si užít tepla v sauně. Hosté mohou navštěvovat přednášky a besedy, účastnit

Tenisová hala ve Velichovkách

Bowlingová dráha ve Velichovkách

se prohlídkou historických míst v obci, procházet se v lázeňském parku nebo si poslechnout koncert na promenádě a bavit se při tanečním večeru.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Všechny budovy lázeňského areálu jsou umístěny v poklidném, dobře udržovaném lázeňském parku. Lázeňská budova Masarykův dům je svým velmi působivým architektonickým vzhledem dominantou centrální části areálu lázní. K dispozici je tu stálá lékařská a terapeutická služba, v přízemí Masarykova domu je kavárna. Recepce a přijímací kancelář jsou společné v budově u vchodu do areálu, mimo vlastní objekt. Hotel nabízí moderní ubytování v 57 dvoulůžkových a 11 jednolůžkových pokojích s příslušenstvím. Další ubytovací prostory jsou k dispozici ve vilách Čechie, Domov, Morava, Slovenka, Zátíší a Zimní Lázně.

■ Dopravní dostupnost

Nejbližší železniční stanice je v Jaroměři na trati Pardubice – Hradec Králové – Liberec. Z Jaroměře je autobusové spojení. Autem z Hradce Králové do Jaroměře lze cestovat po dálnici E67, z Jaroměře po silnici č. 285. Z Náchoda po silnici č. 33, E67 směr Jaroměř a dále po č. 285 do Velichovek.

JIHOZÁPADNÍ ČECHY

Region soudržnosti Jihozápad sestává z Jihočeského a Plzeňského kraje. Svou severní hranici sdílí s krajem Karlovarským v regionu soudržnosti Severozápad a s krajem Středočeským v regionu soudržnosti Střední Čechy. Na západní hranici sousedí se Spolkovou republikou Německo a na jihu s Rakouskou republikou. V pohraničních oblastech se reliéf regionu vyznačuje pásmy šumavského a novohradského pohoří. V jihočeské kotlině se rozkládají pánev Českobudějovická a pánev Třeboňská, charakteristická rybníčními soustavami.

Kulturně-historické dědictví regionu je bohatě zastoupeno četnými stavebními památkami, městskými památkovými rezervacemi a památkovými zónami historických měst regionu. K nim se přiřazují specifické lidové zvyky, tradice, řemesla, lidová architektura, tradiční jihočeská kuchyně, rybníkářství a pivovarnictví. Městská památková rezervace Český Krumlov a vesnická památková rezervace Holešovice jsou zapsány v seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

Region jihozápadních Čech oplývá množstvím velmi dobře zachovalých historických měst – Strakonice, Písek, Bechyně, Soběslav, Tábor, Pelhřimov, Jindřichův Hradec, Prachatice, České Budějovice, Třeboň, Nové Hradky, Český Krumlov, Blatná. Jižní Čechy se také vyznačují hojností historických hradů a zámků. Nejznámějšími z nich jsou Hluboká nad Vltavou, Červená Lhota, Zvíkov, Kašperk, Rožtejn, Landštejn, Milevsko, Zlatá Koruna, Rožmberk a zříceniny starých hradů Velhartice, Prácheň, Rabí, Helfenburk, Dívčí Kámen či Pořešín a mnoho dalších.

Přírodní krásy jižních Čech se nacházejí v Třeboňské pánvi, s její bohatou sítí rybníků a vodních ploch, i v národních parcích Šumava a Boubínský prales a v Chráněných krajinných oblastech Šumava, Blanský les a Třeboňsko. Od Železné Rudy přes Blanský les až po Novohradské Hory lze obdivovat jedinečnost přírody jihočeského regionu a jeho neopakovatelných krás.

Významnou součástí cestovního ruchu regionu tvoří rovněž lázeňství, které značnou měrou ovlivňuje návštěvnost především v Jihočeském kraji (Vráž, Bechyně, Třeboň). Region svou rozmanitostí historických, kulturních a přírodních památek nabízí návštěvníkům pestrý výběr příležitostí, jak aktivně trávit volný čas ve všech ročních obdobích – vodními sporty na Lipně, na Vltavě, Lužnici a Otavě nebo turistikou v krásné a zachovalé přírodě Chráněných krajinných oblastí Šumava, Blanský les či Novohradské Hory, v pralesech Boubínském, Žofínském nebo Novohradském. Střediskem zimních sportů je především Železná Ruda.

Strategická dopravní poloha regionu na automobilových a železničních trasách sever–jih (dálnice E55 a IV. tranzitní železniční koridor) a západ–východ (D5 a III. tranzitní železniční koridor) se pozitivně odráží především v přílivu investičního kapitálu do regionu a v jeho postupné revitalizaci.

KONSTANTINOVY LÁZNĚ

Poloha: Plzeňský kraj, okres Tachov

Konstantinovy Lázně se nacházejí v kopcovitém lesnatém terénu na úpatí Slavkovského lesa, v nadmořské výšce od 520 do 530 m, 40 km západně od Plzně. Klima lázní je podhorské, mírné, subalpské, s průměrnými ročními teplotami od 10 do 16 °C.

Lázeňský penzion Palacký

Historie a současnost

Místní prameny byly známy od 16. století. Z té doby pochází archivní záznam o sirnatém prameni, obecně nazývaném „smradoch“. První lázeňské domy byly zbudovány s rozvojem lázeňství v 19. století poblíž Konstantinových Lázní, původně Nové Vsi. Roku 1803 zde místní sedláci postavili vůbec první budovu u sirného pramene v místě dnešních Starých Lázní.

Za skutečné datum vzniku Konstantinových lázní lze však považovat teprve rok 1837, kdy lázně koupil kníže Konstantin z Löwensteinu, po němž jsou lázně dodnes pojmenovány. Později Löwensteinové lázně prodali plzeňské podnikatelské společnosti. V lázních byla postavena nová hlavní budova, dnešní lázeňský dům Prusík (1845), a po obvodu lázeňského parku vyrostla nová obec.

Další růst lázní počátkem 20. století byl podpořen stavbou železnice, která je spojila se světem. Byly zde vybudovány nové hotely a vily a po první světové válce také koupaliště s písčnou pláží ve Starých lázních. Město získalo nové inženýrské sítě, vodovod, elektrické vedení a kino. Jejich růst však zastavilo vypuknutí druhé světové války.

V poválečném období se ocitly Konstantinovy Lázně nakrátko ve stínu Mariánských Lázní.

Lázeňský penzion Mánes

Lázeňský park

Lázeňský penzion Purkyně

Z podnětu MUDr. Bohumila Prusíka se lázně od poloviny minulého století začaly zaměřovat na prevenci, léčbu a rekonvalescenci kardiovaskulárních chorob. V dnešní době jsou Konstantinovy Lázně moderním lázeňským zařízením, zároveň si ale zachovaly své ojedinělé spojení s přírodou. Vzhledem k tomu, že jsou obklopeny dvaceti hektary lázeňského lesoparku, nabízejí čisté ovzduší typické pro klimatické lázně.

■ Historické a přírodní zajímavosti

V blízkosti lázní jsou zbytky gotického hradu Gutštejn z konce 13. století. Dále se lze vypravit ke zřícenině hradu Krasíkov nebo na Ovčí vrch s pomníkem připomínajícím nevolnické povstání z roku 1680. V dosahu je i premonstrátský klášter Teplá, založený roku 1193, s pozdně románskou bazilikou z konce 12. století a barokními budovami kláštera. Další historickou dominantou je hornická obec Úterý, která byla v 15. století královským městem. Atraktivními turistickými objekty jsou malebné hrázděny, renesanční radnice a barokní mariánský sloup na náměstí obce. Pro krátkou výjezdku vlakem se nejlépe hodí návštěva Bezdruzic s barokním zámekem. Autem je možno zajet do řady historických měst a míst v okolí lázní, jako jsou Planá, Chodová Planá, Tachov, Stříbro, klášter Kladruhy, klášter Teplá, Toužim, hrad a zámek Bečov, Horní Slavkov nebo hrad Locket. Krásnými zážitky mohou být i výlety do blízkých lázeňských měst – Mariánských Lázní, Kynžvartu nebo Františkových Lázní.

V dosahu pěších túr z Konstantinových Lázní jsou naučné stezky Hradišský vrch, Šipín a Krasíkov. Vzdálenější místa vhodná pro cykloturistiku jsou ve Slavkovském lese. Dále pak naučné stezky na Kladské, Tepelské vrchovině, rybníky Betlém, Regent a výlety do chráněných krajinných oblastí Český les, Přímdu nebo na Dyleň.

■ Přírodní léčivé zdroje

Základním léčivým zdrojem je pramen železnaté kyselky používané k léčbě nemocí srdečních a cévních. Ve dvacátých letech zde bylo registrováno sedm pramenů železitých kyselek klasifikovaných vesměs jako železité nebo zemitoalkalické železité kyselky. Dnes se dochovávají tři železnaté kyselky, kterých se využívá k přípravě uhličitých lázní a k pitné léčbě. Jedná se o prameny přírodní, studené, prosté, železnaté a hypotonické hydrogenuhličitanu-sodno-hořečnaté kyselky se zvýšeným obsahem kyseliny křemičité.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu.

Koupele: uhličitá, vířivá, střídatá končetinová a Haufeho koupel.

Masáže: klasická, reflexní segmentální, podvodní, manuální lymfodrenáž.

Fyzikální terapie: čtyřkomorová galvanizace, iontoforeza, diadynamik, interference, krátkovlnná diatermie, ultrazvuk.

Světlo léčba: horské slunce, solux.

Termoterapie: parafín.

Kinezioterapie: skupinová, individuální, v bazénu, terénní kúra, cvičná ergometrie.

Reflexní léčba: techniky měkkých tkání.

Další: insuflace CO₂, inhalace, oxygenoterapie.

Pitná léčba.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

II. Nemoci oběhového ústrojí: 1. Léčba rizikových faktorů kardiiovaskulárního aparátu. 2. Stavy po zánětu srdce. 3. Vrozené a získané srdeční vady. 4. Symptomatická ischemická choroba srdeční. 5. a 6. Stavy po infarktu myokardu. 7. Hypertenzní choroba. 8. Onemocnění tepen končetin. 9. Stavy po zánětech žil, trombózách a operacích varixů, chronický lymfatický edém. 10. Funkční poruchy periferních cév. 11. Stavy po operacích vad vrozených i získaných, stavy po revaskularizačních operacích, stavy po perkutánní transmurální angioplastice. 12. Stavy po rekonstrukčních a revaskularizačních operacích na cévním systému; VII. Nemoci pohybového ústrojí: 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu soustavně léčený.

■ Volný čas, sport a kultura

Zájemcům o cykloturistiku se nabízí množství tras po okolí, v místě je půjčovna horských kol. Lázně také disponují krytým a venkovním bazénem, tenisovými kurty a může se zde pro uvolnění hrát petanque. K vycházkám do okolí si lze vypůjčit trekkingové hole. Je možné navštívit místní kino, různá představení, hudební programy a přednášky. V zimním období je možné vyrazit do přírody po běžeckých trasách.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Komplexní lázeňské služby včetně ubytování a rekreace v Konstantinových Lázních poskytuje léčebný ústav Prusík, lázeňské hotely Jirásek a Alžbětín dvůr, lázeňské penziony Mánes, Marie, Mír, Máj, Palacký, Purkyně a Praha. Všechna lázeňská zařízení nabízejí výběr standardního lázeňského ubytování po celý rok. Na všechny procedury se dochází do hlavního léčebného střediska sanatoria Prusík.

■ Dopravní dostupnost

Vlakové a autobusové nádraží je na hranici hlavního lázeňského parku. Trať z Nového Dvora do Konstantinových Lázní a Bezdržic navazuje v Novém Dvoře na mezinárodní železniční trať Praha – Stuttgart. Autobus spojuje lázně se Stříbrem a Mariánskými Lázněmi. Lázně disponují vlastní taxislužbou. Spojení autem je z Plzně po E49, před Toužimí odbočit na silnici č. 201; z Chebu a Mariánských Lázní po silnici č. 21, v Plané je odbočka na silnici č. 201; ze Stříbra po silnici č. 21, dále pak po č. 202. Přístupnost automobilem může být v zimním období ztížena podhorskými podmínkami.

Údolí řeky Berounky

Klášter Kladruby u Stříbra

Zřícenina hradu Gutštejn

BECHYNĚ

Poloha: Jihočeský kraj, okres Tábor

Jihočeské lázně Bechyně se nacházejí v malebném údolí řeky Lužnice, v nadmořské výšce 423 m, 20 km jižně od Tábora a zhruba 10 km na severovýchod od Týna nad Vltavou. Klimatické podmínky jsou zde podhorského charakteru s mírným podnebím a nižšími srážkami během roku.

Čáp – typický obyvatel jižních Čech

Historie a současnost

Město Bechyně bylo po staletí mariánským poutním místem jehož historie sahá do 10. století. Město v minulosti proslulo svou keramikou, historickými památkami a renesančním zámekem. Tradice hrnčířství a výroby keramiky vedly ke vzniku odborné keramické školy v Bechyni již koncem 19. století (v roce 1883).

Ve městě se dochovaly části středověkého opevnění, pozdně gotický kostel sv. Matěje a barokní architektura ze 17. století.

V roce 1728 byly v Bechyni objeveny minerální prameny. Nejstarší tištěný záznam o existenci lázní pochází z roku 1730, avšak hlavní rozmach lázeňství zaznamenalo město až během devatenáctého století, kdy se zde provozovaly četné druhy koupelí i pitných kúr díky nalezištím železitým pramenům (Karlovo zřídlo, Mariánské zřídlo).

V 60. letech dvacátého století však nejvydatnější místní pramen zanikl následkem vybudování vojenského letiště v blízkosti města. Léčebné prostředky místních lázní se tím zredukovaly jen na slatinné koupele a zábaly.

Nová doba bechyňských lázní začíná rokem 1992, kdy se Lázně Bechyně, s. r. o., staly nestátním zdravotnickým zařízením a postupně došlo k rekonstrukci, modernizaci a revitalizaci areálu lázní.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Město se dnes může pochlubit jak bohatou historickou architekturou středověku, renesančním zámekem a fran-tiškánským klášteřem s kostelem Nanebevzetí Panny Marie, tak technickými památkami 20. století, jakým je např. železobetonový obloukový most z let 1926–1928 přes řeku Lužnici nebo Křížíkova železnice z Bechyně do Tábora z roku 1903, která byla první elektrickou dráhou v habsburské monarchii. Ve městě jsou tři muzea – hasičské, městské a Muzeum turistiky. Významnými historickými městy v okolí jsou Tábor, Písek, Vráž u Písku, Soběslav, Týn nad Vltavou. Ke vzdálenějším kulturním a historickým památkám se lze vydat na zámek Hluboká nad Vltavou, do Českých Budějovic, nádherná jsou místa Červená Lhota, Jindřichův Hradec a Český Krumlov.

Milovníky přírody zaujme romanticky působící údolí řeky Lužnice s ukázkami jihočeského selského baroka na naučné stezce Borkovická a Komárovská blata.

■ Přírodní léčivé zdroje

Hlavním přírodním léčivým zdrojem lázní v Bechyni je slatina aplikovaná formou zábalů a vanových koupelí. Tato slatina pochází z nedalekých Borkovických blat. K léčbě není dnes využíván žádný místní minerální pramen, protože zdroje minerálních vod dnes již neexistují.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skupinová vířivá koupel

Koupele: slatinná, přísadová (bylinná, solfatanová, jodová).

Masáže: klasická, podvodní, reflexní segmentová.

Fyzikální terapie: čtyřkomorová lázeň, diadynamik, interference, Träbertovy proudy, krátkovlnná diatermie, ultrazvuk.

Světloléčba: solux, horské slunce.

Termoterapie: slatinné zábalové a koupele, parafín, kryoterapie.

Kinezioterapie: skupinová, individuální, cvičení na přístrojích, plavání v bazénu.

Reflexní léčba: mobilizace, techniky měkkých tkání.

Další: insuflace CO₂.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy). 2. Ankylosující spondylitida – Bechtěrevova choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondylitidy. 6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnová artritida, chondrokalcinóza, ochronotická artropatie). 7. Osteoporóza primární a sekundární. 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáň, tuků a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza

Kašna a chrám Proměnění Páně v Táboře

Kamenný most v Písku z konce 13. století

Lázeňský dům Olga

Písek

Hrad Orlik

v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogení algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavby po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích, včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. 15. Stavby po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní; XI. Nemoci kožní: 7. Stavby po popáleninách po rekonstrukčních výkonech, stavby s rizikem smřňování jizev do 6 měsíců od zhojení.

■ Volný čas, sport a kultura

V rámci volného času nabízejí lázně Bechyně programy prevence civilizačních chorob, trávení volného času a programy wellness. Jsou zde organizovány exkurze, zájezdy, návštěvy kulturních programů a výlety do zajímavých míst v okolí.

Mezi oblíbené sportovní aktivity lze zahrnout turistiku, cykloturistiku, sportovní rybaření, golf, tenis a jiné míčové hry. Zájemcům lze rovněž zajistit jízdu na koních, vyhlídkové lety nebo zapůjčení lodí pro jízdy na Lužnici. Oblíbenými cíly turistických vyjížděk a jednodenních zájezdů do okolí jsou návštěvy významných historických i přírodních památek jižních Čech, jakými jsou zámek Hluboká nad Vltavou, České Budějovice, Červená Lhota, Jindřichův Hradec a poněkud vzdálenější Český Krumlov.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Ubytování v Lázních Bechyně je zajištěno v moderním stylu v řadě tradičních lázeňských domů nesoucích jména Božena, Libuše, Šárka a Jana a také v nově postaveném Lázeňském hotelu Olga, který zahájil provoz v roce 2003. Ten soustřeďuje veškeré léčebné provozy lázní, včetně ordinací lékařů, balneologické části s rehabilitačně-plaveckým bazénem, saunou, vířivkou, parní lázní a s bazénem pro relaxaci. Ubytovací kapacita hotelu je 328 lůžek ve dvoulůžkových pokojích, včetně apartmánů s luxusním vybavením. K dispozici je prádelna, součástí hotelu jsou společné prostory pro zábavu a odpočinek. Je možno si zapůjčit jízdní kola, knihy a časopisy. V lázeňském areálu lze parkovat na nehlídaném parkovišti. Pobyty domácích zvířat není možný. Ve všech lázeňských objektech platí zákaz kouření. Pobyty nejsou vhodné pro děti.

■ Dopravní dostupnost

Bechyně je dobře dostupná vlakem a autobusem na trase Praha – Tábor – České Budějovice nebo automobilem ze směrů: od Plzně po E49 do Písku, dále po silnici č. 23 do Týna nad Vltavou a odtud do Bechyně; z Českých Budějovic buď po E55 směr Tábor a Praha, nebo po E49 směr Písek a Plzeň s odbočením na silnici č. 23 do Týna nad Vltavou a odtud do Bechyně; od Jihlavy přes Pelhřimov do Tábora po silnici č. 19.

TŘEBOŇ

Poloha: Jihočeský kraj, okres Jindřichův Hradec

Lázně Třeboň se nalézají v jihovýchodních Čechách. Město je položeno na náhorní rovině členěné četnými vodními plochami, v nadmořské výšce 430 m. Nachází se asi 30 km od rakouských hranic na trase České Budějovice – Linz. Klima je mírné až mírně vlhké, v horkých létech příjemné, ovlivněné rozsáhlými vodními plochami a velkou intenzitou slunečního záření.

Lázně Aurora

Historie a současnost

Město Třeboň je jedním z nejkrásnějších jihočeských měst s historií sahající do 12. století. Od čtrnáctého století jsou jeho dějiny spjaté s rodem Rožmberků. V patnáctém století tu působil Jakub Krčín z Jelčan, zakladatel nejznámějších jihočeských rybníků Svět a Rožmberk. Posledního Rožmberka Petra Voka vystřídal rod Švamberků a od r. 1620 přejímají zdejší panství Schwarzenbergové. Město tak oplývá řadou historických pamětihodností, hlavně z období renesance.

Léčebných vlastností místní rašeliny využívali obyvatelé Třeboňska odedávna. Skutečný počátek lázeňství se zdá váže k roku 1883, kdy byl v blízkosti historického centra vybudován první lázeňský dům, tzv. Bertiny lázně. Další rozvoj lázeňství nastal až ve druhé polovině 20. století, když v roce 1960 získala Třeboň statut lázeňského města. V roce 1975 byl dobudován v klidném prostředí na břehu rybníka Svět moderní lázeňský komplex Lázně Aurora. Lázeňský provoz Třeboně je tím dnes rozdělen do dvou lokalit.

Historické a přírodní zajímavosti

Městská památková rezervace Třeboň je bohatá na historické památky. Klienti lázní mohou navštívit třeboňský zámek, Schwarzenberskou hrobku, třeboňský klášter

Zámek Hluboká nad Vltavou

Městské opevnění v Třeboni

Schwarzenbergská hrobka v Třeboni

augustiniánů, třeboňský oblastní archiv, nedaleký zámek v Hluboké nad Vltavou a řadu dalších pamětihodností. Mezi atraktivní místa v okruhu 50 km lze zařadit historická města České Budějovice, Jindřichův Hradec, Český Krumlov, dále pak Nové Hrady, Slavonice nebo Stráž nad Nežárkou.

Třeboň se nalézá ve středu Třeboňské pánve, jejíž velká část je součástí Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko. Díky mimořádné přírodní rozmanitosti a bohatství byla tato oblast vyhlášena biosférickou rezervací UNESCO. K přírodovědným procházkám slouží četné naučné stezky okolo Třeboně. Z osmadvaceti maloplošných chráněných území má pět statut národní přírodní rezervace: soustava rybníků Velký a Malý Tisý u Lomnice nad Lužnicí, přirozený meandrující tok Lužnice se zbytky lužních lesů – Stará řeka, rašeliníště Ruda na jižním břehu Horusického rybníka, jižní části Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko, zachovalá rašeliníště přechodového typu porostlá blatkovými bory Červené blato a Žofinka.

■ Přírodní léčivé zdroje

V těsné blízkosti lázní se nalézají rozsáhlá rašeliníště s velkými zásobami slatiny a rašeliny různých druhů. Nejvyšší jsou slatiny sirno-železitě. Nejdůležitější součástí komplexní lázeňské léčby jsou koupele rašelinové, případně slatinné, dále koupele ze slatinových výluhů, rašelinové zábaly, vodoléčba a fyzikální léčba.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, plavecký bazén se slanou vodou, whirlpool, sauna, pára, skotské stříky. **Koupele:** slatinná, perličková, přísadová (jodová, solfatánová, bylinková), uhlíčitá, vířivá částečná, hydromasážní (Hydrojet).

Masáže: klasická, podvodní, reflexní segmentová, aromatická, lymfodrenáž manuální i přístrojová, přístrojová (japonské masážní lůžko).

Fyzikální terapie: galvanická lázeň, iontoforéza, diadynamik, interference, stimulační proudy, diatermie, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světloléčba: solux, biolampa, laser, solarium, „jasné světlo“.

Termoterapie: slatinné zábaly, parafín, kryoterapie.

Kinezioterapie: skupinová, individuální, cvičení v bazénu i na přístrojích, fitness.

Reflexní léčba: akupunktura.

Další: inhalace, oxygenoterapie, insufflace CO₂.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

VI. Nemoci nervové: 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. VII. Nemoci pohybového ústrojí:

1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy).
2. Ankylosující spondylitida – Bechtěrevova choroba.
3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondartritidy.
5. Artropatie provázející krevní, endokrinní, neurologická a plicní onemocnění.
6. Metabolická onemocnění

s postižením kloubů (dnavá artritida, chondrokalcinóza, ochrnutí artropatie). 7. Osteoporóza primární a sekundární. 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáň, tuků a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebro-genní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavby po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích, včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. 15. Stavby po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní.

■ Volný čas, sport a kultura

Lázně Aurora a Bertiny lázně nabízejí vedle standardních služeb pestrý výběr programů orientovaných na celkovou kvalitu volného času, na rekreaci a aktivní odpočinek, rekondiční a relaxační terapii, na pobyty sloužící k regeneraci těla, navození psychické pohody a odpočinku.

Lázně nabízejí mnoho příležitostí k provozování vodních sportů. Třeboň poskytuje klientům lázní příležitost ke kulturnímu vyžití v mnoha oblastech. Informační středisko města nabízí na třeboňském zámku trvalou expozici Třeboňsko, krajina a lidé. Město pořádá pravidelné kulturní akce, jako mezinárodní festival animovaných filmů ANIFEST, mezinárodní festival dechových hudeb, dále folkový festival Okolo Třeboně, festival Pocta Emě Destinové nebo vánoční výstavy Třeboňský advent. V místě je rovněž městské divadlo a kino.

Ke sportovním aktivitám slouží tenisová hala, fitness-centrum a tělocvična, půjčovna kol pro cykloturistiku.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Bertiny lázně jsou položeny v historickém jádru města Třeboně. Poskytují slatinné koupele a zábaly, součástí lázní je také vodoléčebný komplex s víceúčelovým rehabilitačním bazénem a s různými masážními efekty. Součástí lázeňské nabídky jsou rekondiční a relaxační pobyty. Objekt nabízí pedikúru, manikúru, kosmetiku a kadeřnictví. Příjemné posezení v nekuřáckém prostředí nabízí nově vybudovaná luxusní restaurace Adéla se salonkem na pořádání společenských akcí a schůzek. Moderní lázeňský komplex vzájemně propojených budov **Lázně Aurora**, který se nachází na západním okraji města v klidném prostředí rozsáhlého parku na břehu rybníka Svět, je vybaven 450 lůžky, velkým foyer, společenským sálem s kavárnou, restaurací, bary, obchody, výtahy, knihovnou, směnárnou, půjčovnou kol, kadeřnictvím, kosmetikou, pedikúrou a dalšími službami. Všechny služby jsou určeny i veřejnosti, včetně nové relaxační haly s tělocvičnou a fitness-centrem. Lázeňský komplex Aurora disponuje rovněž moderním

balneologickým provozem, ve kterém jsou poskytovány veškeré předepsané procedury.

Moderní ubytovací komplex **Nový Svět** se nachází nedaleko historické části Třeboně, v blízkosti lázeňského domu Aurora. Nový Svět disponuje 39 apartmány. V objektu je k dispozici recepce s doplňkovým prodejem a místnost pro podávání snídaní. Parkovat je možno v areálu. Procedury se provádějí v blízkém lázeňském komplexu Aurora.

Třeboňské **Kongresové a kulturní centrum Roháč** nabízí prostory pro pořádání konferencí, odborných školení, seminářů a marketingových akcí až pro 600 účastníků. V prostorách centra se rovněž pořádají koncerty, recepce, plesy, galavečery, diskotéky a taneční večery.

■ Dopravní dostupnost

Lázně v Třeboně jsou velmi dobře dostupné vlakem a autobusem. Železniční stanice Třeboň je na hlavní trase trati Praha – Tábor – České Velenice. Autem lze na místo dojet z Jindřichova Hradce po silnici č. 34 a z Českých Budějovic po E49 a E551, z rakouského Linze na sever po E55 přes České Budějovice do Třeboně po E49, E551. Lázeňská zařízení mají vlastní dopravu. Provoz lázní je celoroční.

Jachting

Rybolov v jihočeském rybníce

VRÁŽ

Poloha: Jihočeský kraj, okres Písek

Lázeňské sanatorium se nalézá v obci Vráž, v klidném podhorském prostředí poblíž řeky Otavy, v nadmořské výšce 455 m. Okresní město Písek je vzdáleno 10 km. Sanatorium obklopuje rozsáhlý park, v jehož blízkosti jsou četné přírodní rezervace. Klimatické podmínky jsou mírné, typické pro jižní Čechy.

■ Historie a současnost

Základem pro vznik sanatoria se stal zámek postavený v roce 1875 v novogotickém slohu českým šlechtickým rodem Lobkowiczů, kteří zde měli svou letní rezidenci až do roku 1926. Sanatorium bylo založeno jedním z nejlepších českých neurologů profesorem Vítkem v roce 1936. Hned od začátku se specializovalo především na lázeňskou rehabilitaci nervových chorob, později pak také na choroby pohybového ústrojí. V roce 1992 se Rehabilitační sanatorium Vráž změnilo na soukromý rehabilitační ústav. V současnosti je místem vyhledávaným lázeňskými hosty nejen z České republiky, ale i ze zahraničí. V lázeňském sanatoriu je možné absolvovat rovněž tzv. ozdravné pobyty s individuálním výběrem léčebných procedur po předchozí konzultaci s lékařem. Lázeňským hostům je nově nabízena nejstarší východní metoda léčení Ajurvěda – věda

o dlouhém životě – jejíž kořeny sahají do Indie, kde vznikla asi před pěti tisíci lety. Sanatorium se tak stalo prvním lázeňským zařízením na jihu Čech, ve kterém terapeuti ze Srí Lanky provádějí lázeňským i ambulantním hostům řadu ajurvédských procedur a masáží.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Okolí Vráže nabízí bohatý výběr historických a kulturních památek. Kromě blízkého města Písku s řadou historických stavebních památek stojí za zmínku nejvýznamnější hrady a zámky v okolí – Zvíkov, Orlík a Hluboká nad Vltavou – a historická města Blatná, Bechyně, Týn nad Vltavou, Tábor a Český Krumlov. Na přání je možno zorganizovat vyjíždky na lodích na přehradě Orlík nebo na Lipně.

V blízkém okolí se nacházejí rozsáhlé lesy. Příznivá poloha rehabilitačního sanatoria ve Vráži umožňuje krátké výlety v povodí Otavy a Vltavy po dobře značených turistických cestách. Vzdálenější jsou pak oblasti CHKO Třeboňsko a Boubínský prales v CHKO Šumava.

■ Přírodní léčivé zdroje

Přírodním léčivým zdrojem je prostá zemitá slatina spolu s klimatem a léčebným režimem. Léčí se zde nemoci nervové a duševní.

■ Léčebné procedury

Vodol léčba: plavání, cvičení v bazénu, sauna.

Koupele: perličková, přísadová (uhličitá, jodová, bylinná), vířivá.

Masáže: klasická, reflexní, vazivová, podvodní, lymfodrenáže (manuální i přístrojové).

Fyzikální terapie: galvanizace, iontoforéza, dvou a čtyřkomorová galvanická lázeň, diadynamik, interference, krátkovlnná diatermie, ultrazvuk, magnetoterapie, myostimulace.

Světlo léčba: solux, solarium.

Termoterapie: rašelinové zábaly a obklady, parafín, kryoterapie.

Kineziterapie: skupinová i individuální.

Reflexní léčba: mobilizace, techniky měkkých tkání.

Další: inhalace, oxygenoterapie, insuflace CO₂.

Nadstandardní: floating.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

VI. Nemoci nervové: 1. Chabé obrny (ne po úrazu), poinfekční polyradikuloneuritidy, postpoliomyelitický syndrom. 2. Polyneuropatie s paretickými projevy. 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. 4. Zánětlivé nemoci centrálního nervstva se spasticko-paretickými známkami (stavy po meningoencefalitidách a myelitidách). 5. Hemiparézy a paraparézy cévního původu. 6. Stavy po poraněních a operacích centrálního a periferního nervstva s poruchami hybnosti. 7. Roztroušená skleróza a demyelinizační onemocnění. 8. Nervosvalová onemocnění primární, sekundární i degenerativní. 9. Syringomyelie s paretickými projevy. 10. Dětská mozková obrna při možnosti samostatné chůze. 11. Parkinsonova choroba. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 13. Skoliózy idiopatické i jiné. 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích, včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. 15. Stavy po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní.

■ Volný čas, sport a kultura

Rehabilitační sanatorium ve Vráži organizuje a pořádá různé kulturní akce, taneční večery, módní přehlídky a koncerty. Má vlastní knihovnu a společenskou místnost. Nabízí celou škálu rekreačních sportů, včetně golfu (v Kestřanech u Vráže), tenisu, kuželek, badmintonu a stolního tenisu. V areálu sanatoria je pro lázeňské hosty k dispozici venkovní koupaliště, posilovna, sauna a solárium. Bowling a squash si lze užít v nedalekém Písku. Dále lze zajistit pro klienty lázní vyjíždky na

Hrad Zvíkov

Zámek Blatná

koních v Písku a ve Štětích. Rybaření se lze věnovat na Orlické přehradě i v jiných rybářských oblastech. V sanatoriu je půjčovna kol a v okolí se nachází síť cyklostezek. Cyklisté i pěší turisté mohou také vyrazit do vzdálenějších míst, s možností přenocovat mimo sanatorium.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Sanatorium Vráž se specializuje na rehabilitační lázeňskou léčbu nemocných s neurologickými onemocněními a s poruchami pohybového aparátu. Všechny procedury jsou soustředěny pod jednou střechou. Sanatorium tvoří komplex tří budov, které jsou navzájem bezbariérově propojeny zastřešeným a vytápěným koridorem, je tedy možné absolvovat všechny léčebné procedury, aniž by klienti museli opustit léčebné zařízení. Mezi standardní služby patří recepce, internet, koupací pláště, Ajurvéda-shop, kadeřnictví, kosmetika, manikúra, pedikúra, úschovna cenností.

■ Dopravní dostupnost

Výhodná geografická poloha sanatoria umožňuje snadný přístup autem. Sanatorium se nachází necelých 5 km severně od Písku. Přístup od Plzně po E49 a silnici č. 20 do Písku, od Českých Budějovic po E49 a č. 22 a z Tábora po silnici č. 33 do Písku.

NOVÉ HRADY

Poloha: Jihočeský kraj, okres České Budějovice

Terčino údolí se rozkládá jihozápadně od města Nové Hradky, přibližně 5 km od česko-rakouských hranic. Město Nové hradky se rozkládá v nadmořské výšce 541 m nad říčkou Stropnice. Klimatické podmínky jsou zde podhorské, mírné.

Penzion v Terčíně údolí

Historie a současnost

Nové Hradky patří mezi nejstarší šlechtická sídla na našem území. Zakladatelem hradu byl ve 13. století Vít-kovec Ojří. Hrad byl v průběhu staletí přestavován, neboť byl několikrát dobyt, vyplněn a vypálen. Posledním rodem, který vlastnil Starý hrad a panství Nové Hradky, byl rod Buquoyů, kterému je daroval v roce 1620 císař Ferdinand II. Nové Hradky však již jako sídlo nevyhovovaly, a proto byla na východní straně náměstí zbudována tzv. Rezidence. Od té doby jeho význam upadal a sloužil jako sýpka, skladiště a obydlí pro zaměstnance buquoyenské správy až do roku 1945. V roce 2000 byla dokončena náročná oprava Starého hradu. Jsou zde vystaveny rodové portréty, zbraně, ojedinělé akvarely s námětem Terčína údolí a řada dalších původních sbírek. Terčino údolí nese jméno po hraběnce z rodu Buquoyů. Nechala zde v roce 1788 vybudovat malé lázně a v roce 1803 dala postavit Modrý dům, v němž ráda trávila prázdniny. Modrý dům byl zničen povodní v roce 1915, hraběnka však dále areál rozšiřovala o další stavby, stezky a pomníčky. Její úsilí vyvrcholilo zřízením umělého vodopádu a výsadbou exotických dřevin. V jejích Lázních je dnes stylový penzion a celé údolí poskytuje jedinečné turistické prostředí pro aktivní odpočinek v přírodě.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Kromě hradu ve městě leží asi 6 km na západ od Terčína údolí tvrz Žumberk. Dále je možné po turistické stezce navštívit nejstarší dochovanou gotickou strážní tvrz Cuknštejn.

Lázně leží na území přírodního parku Novohradské hory. Terčíno údolí s bývalými lázněmi bylo vyhlášeno národní přírodní památkou.

■ Volný čas, sport a kultura

V létě je možné využít v okolí chráněného přírodního území Novohradské hory síť značených turistických cest a cyklostezek a užít si lukostřelbu, paintball či jízdu na koni. Empírový a klasicistní areál parku nesl v 19. století přiléhavý název Zahrada přátelství. V zimním období lze v místě navštívit blízká horská střediska Novohradských hor, která volně přecházejí do sousedního Dolního Rakouska (Harmanschlag, Karlstift).

■ Penzion Tereziiny lázně

Penzion se nalézá uprostřed lesoparku v romantickém Terčíně údolí, v klidném prostředí s výbornými klimatickými podmínkami. K vybavení penzionu patří recepce, restaurace a letní zahrádka. Ubytovací část, restaurační část a pavilon wellness-centra jsou samostatně stojící budovy. Parkování je zdarma, přímo v objektu penzionu. Penzion poskytuje služby a procedury v původních prostorách pavilonu, kde se dochovala i sauna s bazénkem v jeskyni. Po modernizaci prostor byly služby rozšířeny o masáže, aromamasaže, termorašelinné obklady, reflexní terapii nohou, kosmetiku, pedikúru, manikúru, nehtový design a solárium.

■ Dopravní dostupnost

Nové Hradky jsou dobře přístupné automobilovou dopravou po hlavních trasách z Českých Budějovic po E49 a E551 a z Třeboně po silnici č. 154 nebo z Budějovic přes Trhové Sviny po silnici č. 156. Přístup do Terčína údolí je pouze po cyklistické a pěší stezce. Návštěvníci Tereziiných lázníček mohou dojet až k penzionu po vyhrazené cestě.

Tereziiny lázně

Český Krumlov

Barokní divadlo v Českém Krumlově

Klášteř Zlatá koruna

VYSOČINA A JIŽNÍ MORAVA

Region soudržnosti Jihovýchod sestává ze dvou územních celků – kraje Vysočina a Jihomoravského kraje. Na severu sousedí s regiony soudržnosti Střední Morava a na severozápadní straně s krajem královéhradeckým. Jeho západní hranici tvoří kraje středočeský a jihočeský. Rozlohou je druhým nejrozsáhlejším po regionu Jihozápad.

Krajinná charakteristika Jihovýchodních Čech je určena polohou území v Českém masivu, Karpatech, Západopanonské pánvi a Českomoravské vrchovině. Hranice mezi výše uvedenými geologickými soustavami probíhá Výškovskou bránou, Brnem a severozápadním okrajem Dyjsko-svrateckého úvalu.

Geografická poloha, přírodní podmínky a historický vývoj tohoto regionu vytvářejí vhodné podmínky dalšího ekonomického rozvoje zejména v oblasti rozvoje cestovního ruchu. Vysočina a Jihomoravský kraj nabízejí příležitosti k letní i zimní turistice v jedné z ekologicky nejčistších oblastí České republiky. Národní park Podyjí, biosférická rezervace UNESCO Dolní Morava a chráněné krajinné oblasti Moravský kras, Pálava, Bílé Karpaty, Žďárské vrchy a Železné hory jsou přírodní lokality nadregionálního i mezinárodního významu.

Značný potenciál regionu Jihovýchod představují jeho kulturně-historické památky. Celoevropskou důležitost mají památky uvedené na seznamu UNESCO – historické jádro města Telč, areál národní kulturní památky poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou, židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči, Lednicko-valtický areál v Lednici a vila Tugendhat v Brně.

Za historií Velké Moravy je možné se vydat do Znojma, sídla moravských knížat 11. století, s cennými románskými památkami. V Uherském hradišti byly odkryty památky Velkomoravské říše již z 9. století. Dochovaná archeologická naleziště z této doby jsou národní kulturní památkou.

Významné jsou z hlediska cestovního ruchu rovněž památkové rezervace v Brně, Jihlavě, Mikulově, Pelhřimově a Znojmě. Dále se zde nacházejí početné městské památkové zóny, lidová architektura, hrady, zámky a církevní architektura.

Českomoravská vysočina nabízí v zimě dobré podmínky zejména pro zimní sporty. Žďárské vrchy jsou lyžařským centrem celostátního významu. Pokračuje zde budování nových cyklostezek. Regionem prochází i několik mezinárodních cykloturistických stezek „Greenways“ na trasách Praha – Vídeň, Jantarová stezka: Krakov – Morava – Vídeň nebo cyklostezka Brno – Vídeň. V jihovýchodním regionu se nachází také kvalitní síť dobře značených pěších turistických cest.

Důležitou úlohu při rozvoji cestovního ruchu a podpoře návštěvnosti regionu hrají početné kulturní, sportovní a společenské nadregionální události, jakými jsou mezinárodní motoristické závody Velká cena, četné folklorní a hudební festivaly a pravidelné mezinárodní veletrhy v Brně.

Hospodářský význam regionu je dán výhodnou polohou při hranicích s Rakouskem a Slovenskem, která odedávna představuje strategickou křižovatku Evropy. Podél zdejších řek se po staletí zrodilo množství měst a vesnic, na svazích jižní Moravy se dodnes rozprostírají krásné vinice a ovocné sady.

HODONÍN

Poloha: Jihomoravský kraj, okres Hodonín

Hodonín leží v jižním cípu Moravy v nížině podél dolního toku největší moravské řeky Moravy, v nadmořské výšce 167 m. Město se nachází uprostřed Moravského Slovácka, v nevelké vzdálenosti od blízkých kopců Bílých Karpat, Chřibů i Ždánického lesa. Klima je zde nížinné, příznivě teplé. Hodonín má nejvyšší průměrné roční teploty v celé ČR.

Historie a současnost

První písemná zpráva o Hodoníně je z roku 1046. Hodonínsko je známo těžbou ropy a zemního plynu. V padesátých letech dvacátého století upozornili naftaři na skutečnost, že voda, kterou při těžbě ropy odčerpávají, obsahuje výrazné množství jodu. Tři hlavní vrtky jsou v obci Lužice a pocházejí z roku 1951. Tento poznatek vedl lékaře hodonínské nemocnice k empirickému výzkumu účinků hodonínských vod. S úspěchem zde začali léčit pacienti, kteří za války utrpěli těžká zranění kostí, a zaměřili se i na léčbu pacientů s poruchami pohybového ústrojí. V sedmdesátých letech minulého století převzal výzkum hodonínské vody Výzkumný ústav balneologický v Mariánských Lázních, aby prověřil její skutečné léčebné účinky. Na základě výsledků léčby bylo doporučeno v Hodoníně vybudovat lázně. Lázně Hodonín patří k nejmladším zařízením tohoto typu v České republice. Jsou umístěny v nově zrekonstruovaném parku na okraji města. Jejich provoz byl zahájen v roce 1979. Tehdy byly součástí státní lázeňské organizace Luhačovice. Hodonínskou léčebnu získalo v roce 1993 do svého majetku město Hodonín, a tím vznikly samostatné Lázně Hodonín. V roce 2006 byla otevřena nová budova, která je s původními lázněmi propojena zastřešeným koridorem, aby se blahodárnými účinky jodobromových vod mohli pacienti léčit po celý rok. Začátkem roku 2007 vzniklo v nedaleké Lednici nové lázeňské zařízení s rehabilitačním bazénem a balneoprovozem.

řil její skutečné léčebné účinky. Na základě výsledků léčby bylo doporučeno v Hodoníně vybudovat lázně. Lázně Hodonín patří k nejmladším zařízením tohoto typu v České republice. Jsou umístěny v nově zrekonstruovaném parku na okraji města. Jejich provoz byl zahájen v roce 1979. Tehdy byly součástí státní lázeňské organizace Luhačovice.

Hodonínskou léčebnu získalo v roce 1993 do svého majetku město Hodonín, a tím vznikly samostatné Lázně Hodonín. V roce 2006 byla otevřena nová budova, která je s původními lázněmi propojena zastřešeným koridorem, aby se blahodárnými účinky jodobromových vod mohli pacienti léčit po celý rok. Začátkem roku 2007 vzniklo v nedaleké Lednici nové lázeňské zařízení s rehabilitačním bazénem a balneoprovozem.

Historické a přírodní dominanty

Hodonín je rodným městem prvního prezidenta československé republiky T. G. Masaryka. V okolí je řada významných historických památek – památník Velké Moravy v Mikulčicích, zámek Lednice, zámky v Milovicích a Buchlovicích (s lázněmi Smrdávka). Hosté mohou navštívit hrad Buchlov, skanzen lidové architektury ve

Krytý bazén

Vana

Inhalace

Strážnici i slavné poutní místo Velehrad. V nejbližším okolí města Hodonín je možné navštívit Lednicko-valtický areál nazývaný také Zahrada Evropy, který se rozkládá na ploše 200 km². Další významné historické a kulturní památky jsou v okolí Hodonína. V Hodoníně může návštěvník zavítat také do zoologické zahrady, navštívit Masarykovo muzeum, zajít do galerie výtvarného umění nebo si prohlédnout krásy řeky Moravy z paluby lodi Konstancie.

■ Významné osobnosti

Lázně navštívily za dobu jejich krátkého trvání desítky významných osobností, mezi nimi i spisovatelé Jiří Mahen, Ivan Olbracht. Dále zde pobýli krátce slavný francouzský sochař Auguste Rodin, britský historik Robert W. Seton-Watson a další.

■ Přírodní léčivé zdroje

Léčivým zdrojem v Lázních Hodonín je jodobromová voda, která patří svým vysokým obsahem jodových solí a nízkou mineralizací mezi nejvyšší kvalitu vody svého druhu v Evropě. Na rozdíl od chloru se vyskytuje v organických komplexech a má význačnou příbuznost k tukům a aminokyselinám.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, vířivá koupel skupinová.

Koupele: jodobromová koupel uhlíčitá vodní i suchá, perličková, přísadová, (rašelinový extrakt), vířivá a střídavá končetinová, celotělová vířivka, Haufeho koupele.

Masáže: klasická, podvodní, reflexní segmentová a vazivová, lymfodrenáž manuální a přístrojová.

Fyzikální terapie: galvanizace, iontoforéza, diadynamik, interference, TENS, Träbertovy proudy, krátko a ultravlnná i mikrovlnná diatermie, stimulace oslabených svalů, myofeedback ultrazvuk, vakuokompresní terapie.

Světloléčba: laser.

Termoterapie: peloidní obklad, parafin, kryoterapie.

Kineziterapie: skupinová, individuální, v bazénu, cvičení na přístrojích, relaxační techniky, trakce ruční a přístrojová.

Reflexní léčba: mobilizace, manipulace, techniky měkkých tkání.

Další: inhalace, insuflace CO₂.

Nestandardní masáže: aromamasaž.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

II. Nemoci oběhového ústrojí: 8. Onemocnění tepen končetin. 9. Stavy po zánětech žil, trombózách a operacích varixů, chronický lymfatický edém. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I. – IV. (včetně juvenilní artritidy). 2. Ankylozující spondylitida, Bechtereva choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondylitidy. 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz

podkožní tkáň, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích, včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Všechny služby zajišťuje moderní léčebný lázeňský areál. Jodové lázně jsou umístěny v budovách na severovýchodním okraji města Hodonína. Areál lázní má rozsáhlou parkovou úpravu s udržovanými pěšími cestami. Budova s přízemním traktem jodových lázní je vpravo od příjezdové cesty k areálu. Současné lázně mají ubytovací kapacitu 200 lůžek. Dále je zde moderní vodoléčebný pavilon s bazénem a vířivkou. V říjnu 2006 byla otevřena nová budova s kapacitou 104 lůžek, která je bezbariérově propojena se stávající budovou. Zařízení má menší balneoprovoz, kongresový sál a dvě jídelny s kapacitou 58 míst. Lázeňští hosté jsou ubytováni v jednolůžkových a dvoulůžkových pokojích s klimatizací. K vybavení pokojů patří televizor, telefon a rádio. Některé pokoje mají terasu s výhledem do parku a okolní krajiny. Speciálně upravené jsou pokoje pronepohyblivé pacienty. Bezbariérový přístup je zabezpečen ve všech částech budovy.

■ Volný čas, sport a kultura

Pobyt hostů v Lázních Hodonín zpřijemňuje řada kulturních akcí a programů. Snahou vedení lázní je přiblížit hostům především krásy folklóru Moravského Slovácka pravidelnými besedami a vystoupení folklórních souborů. V areálu je k dispozici i dobře vybavená knihovna s možností internetového připojení. V letních měsících je hostům k dispozici koupaliště. Lázeňští hosté si mohou zaplavat v krytém plaveckém bazénu nebo shlédnout hokejový zápas na zdejším zimním stadionu. Cyklistům slouží půjčovna kol. Městské informační středisko je bohatě zásobeno informačními materiály o městě i okolí. Středisko poskytuje bližší informace a nabízí i celoroční kalendáře společenských, kulturních i sportovních akcí, k nimž patří i bohatá nabídka turistických vycházek a výletů.

■ Dopravní dostupnost

Do města je dobré spojení po silnici i po železnici. Město Hodonín je dobře přístupné po dálniční trase D2 (E65) Brno – Bratislava a z jihu na severovýchod po protínající vnitrostátní silnici č. 55 z Břeclavi na Hodonín a Uherské Hradiště. Železniční stanice je na hlavní trase Břeclav – Uherské Hradiště. Dobrá je i síť městské hromadné dopravy.

Sklípek v Petrově

Vinohrady

Maléřka z Lanžhotu

LEDNICE

Poloha: Jihomoravský kraj, okres Břeclav

Lednice leží mezi Břeclaví a Mikulovem, v nadmořské výšce 173 m. V nivě Dyje vytváří řeka soustavu bočních ramen a kanálů, které svírají pás lužních lesů a luk. Klima je nížinné, s vlhčími a chladnějšími podnebními podmínkami díky údolní poloze.

Mikulov

Historie a současnost

První doklady o existenci osídlení jsou z roku 1222. V roce 1332 vlastnili značnou část městečka Lichtensteiny nové a místo se pak stalo střediskem jejich panství jako protějšek majetkové držby na dolnorakouské straně na panství valtickém. V roce 1638 přikoupil ještě Karel Eusebius z Lichtensteina břeclavské panství, a tak vlastnili Lichtensteinové podél obou stran moravsko-rakouské hranice ohromný komplex půdy, včetně tří měst a několika desítek vsí. Lednice byla jedním z městeček, jejichž význam díky stavitelské a hospodářské činnosti majitelů přesáhl hranice lichtensteinského panství. Převzetí Lednice Lichtensteiny a blízkost jejich hlavního sídelního města Valtic vedly k úzkému propojení obou panství. V roce 1715 byla stará cesta z Valtic do Lednice přebudována v nádhernou alej. Dnes nese jméno předního moravského básníka Petra Bezruče. Lichtensteinové v 16. století postupně vybudovali z místního pohraničního hradu honosné renesanční sídlo obklopené zahradou, která se stala základem dnešního rozsáhlého zámeckého parku. S vývojem názorů na architekturu prodělával renesanční zámek přestavby. Na sklonku 17. století byl za účasti významného architekta Jana Bernarda Fischera z Erlachu a po něm Domenica Martineliho zámek přebudován v barokním stylu. K dalším přestavbám došlo koncem 18. a počátkem 19. století. V té době se Lichtensteinové věnovali hlavně rozsáhlým úpravám krajiny a budování řady oddechových staveb v parku a krajině mezi Valticemi, Břeclaví a Lednicí.

K nejrozsáhlejší rekonstrukcí zámekského areálu došlo v polovině 19. století. Dnešní podoba zámku Lednice je výsledkem přestavby z let 1846–1858 v duchu anglické novogotiky pod vedením architekta Jiřího Wngelmüllera a jeho nástupce Jana Heidricha. Z barokního období se dochovala budova jízdárny z konce 17. století od architekta J. B. Fischera z Erlachu. Veřejnosti přístupné místnosti v přízemí zámku vynikají bohatostí řezbářské výzdoby. Na východní straně přiléhá k zámku skleník postavený v letech 1843–1845 podle projektu P. H. Desvignese. Francouzská zahrada a rozsáhlý anglický park jsou obohaceny četnými romantickými stavbami.

Dnešní Lázně Lednice vznikly za podpory svazku Jiho-moravské lázně. Společně s Hodonínem získaly dotace na podporu českého lázeňství z fondů Evropské unie a začátkem roku 2007 byl v Lázních Lednice zahájen léčebný provoz. Toto nové zařízení s ubytovací kapacitou 84 lůžek a s rehabilitačním bazénem a balneoprovozem bylo otevřeno v oblasti přírodních krás Lednicko-valtického areálu. Rehabilitačně-rekreační zařízení se orientuje stejně jako lázně Hodonín na léčbu pohybového ústrojí s využitím stejného přírodního zdroje, jodobromové minerální vody.

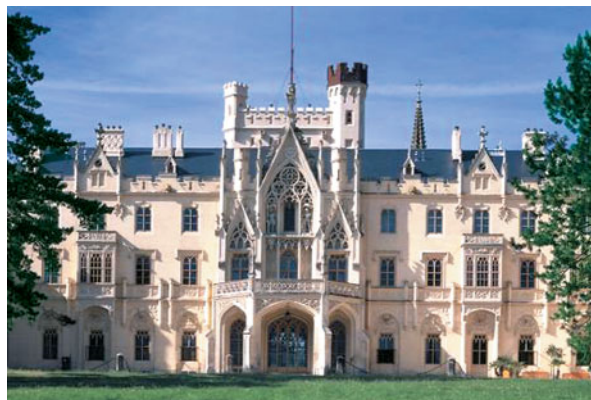
■ Historické a přírodní zajímavosti

V Lednicko-valtickém areálu je památkově chráněných celkem 37 objektů. Patří sem komplex zámekských budov, romanticko-klasicistní salety, stavby a plastiky v zámekském parku, několik novogotických domů z poloviny minulého století i zajímavá stavba nádražní budovy z konce 19. století lichtensteinského stavitele Karla Weinbrennera. Citlivé skloubení architektury s krajinou dalo vyniknout kráse Lednice jako jednoho z turisticky nejatraktivnějších a nejnavštěvovanějších míst v ČR. Ze saletů nacházejících se na katastru obce Lednice lze jmenovat zámekskou rozhlednu Minaret, římský vodovod a umělou jeskyni, Rybníční zámek, Lednický zámek a řadu dalších historických objektů jako Hraniční zámek, Pohansko, Lány či Svatý kopeček.

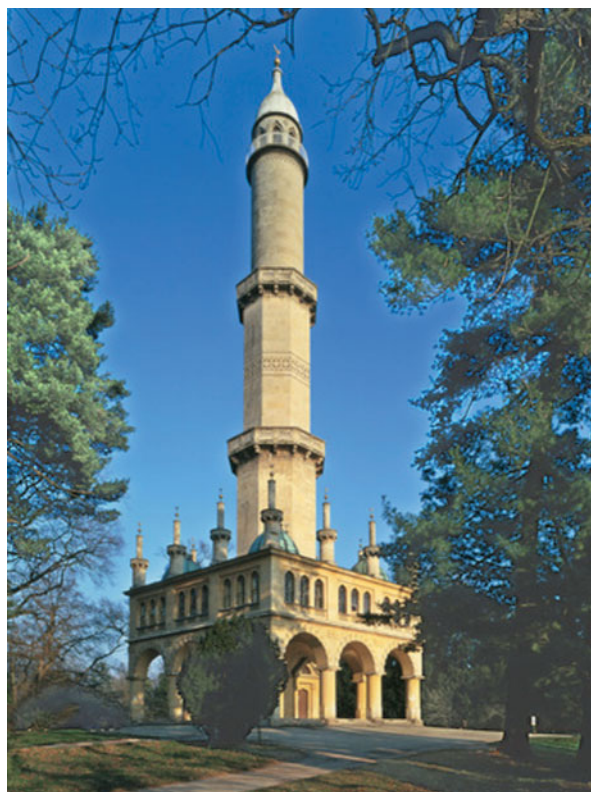
Milovníci přírody si zde mohou prohlédnout zámekský park v anglickém stylu, zámekský rybník nebo zámekskou zahradu ve francouzském stylu a proslulý uměle vytvořený lednický skleník.

V okolí láká příroda Chráněné krajinné oblasti Pálava (Pálavské vrchy), skála Martinka, Lužní lesy, Novomlýnská jezera a lednicko-hlohovecké rybníky.

Význačné hnízdiště vodních ptáků je chráněno v rámci národní přírodní památky Pastvíska u Lednice. V nivě Včelínku byla ve středověku vybudována soustava rybníků, které se staly důležitým hnízdištěm a tahovou zastávkou vodního ptactva v národní přírodní rezervaci Lednické rybníky. Rozsáhlý anglický park z 19. století je příkladem optimálního a citlivého využití přírodního potenciálu krajiny. Upraveny jsou i břehy lednických rybníků a krajinářský význam má rovněž Bezručova alej, spojující Lednici s Valticemi.

Lednický zámek

Minaret v Lednicko-valtickém areálu

Valtický zámek

Vinohrady u Pálavy

■ Přírodní léčivé zdroje

Přírodním zdrojem jsou silně mineralizované jodobromové minerální vody s obsahem jodidů přesahující 30 mg/l a bromidů v rozmezí 40–60 mg/l. Chemické složení zdejších minerálních vod je srovnatelné s vodami v Josefově v hodonínských lázních. V těsném sousedství Lednice se na katastru Charvatské Nové Vsi nachází několik obnovených průzkumných vrtů, z nichž vrt Le-7 prošel dlouhodobou čerpací zkouškou prokazující životnost zdroje 140 let při plánovaném odběru třiceti kubíků vody.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, sauna.

Koupele: jodobromová koupel, uhlíčitá vodní i suchá, perličková, přísadová, hydromasážní vana.

Masáže: klasická, podvodní, reflexní segmentová a vazivová, lymfodrenáž manuální a přístrojová.

Fyzikální terapie: galvanizace, iontoforeza, diadynamik, interference, TENS, Träbertovy proudy, krátko a ultravlnná i mikrovlnná diatermie, stimulace oslabených svalů, ultrazvuk, myofeedback, vakuokompresní terapie.

Světloléčba: horské slunce, solux, laser.

Termoterapie: peloidní obklad, parafín, kryoterapie.

Kineziterapie: skupinová, individuální, v bazénu, cvičení na přístrojích, relaxační techniky, trakce ruční a přístrojová.

Reflexní léčba: mobilizace, manipulace, techniky měkkých tkání.

Další: inhalace, insuflace CO₂.

Nestandardní masáže: aromamasáž.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

II. Nemoci oběhového ústrojí: 8. Onemocnění tepen končetin. 9. Stavy po zánětech žil, trombózách a operacích varixů, chronický lymfatický edém. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy). 2. Ankylozující spondylitida,

Bechtěrevova choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondartritidy. 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích, včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Ubytování a stravování lze využít v penzionech Onyx, Hippoclub Lednice, Jordán, My Hotel. Provoz penzionů je celoroční. Je zde také úschovna zavazadel, úschovna kol a půjčovna kol, parkoviště osobních automobilů a motorek i samoobslužná restaurace Hraniční zámeček. Vinné sklepy Onyx, zámecké vinotéky Lednice a Valtice, tradiční Hradební vinný sklep nebo vinný sklep Sedlec jsou rájem milovníků vín. Své služby v Lednicko-valtickém areálu nabízí řada dalších ubytovacích a stravovacích zařízení s možnostmi ochutnávky vín a grilování ryb a masa. Je zde dostatek místa na parkování a půjčovna jízdních kol pro hosty.

■ Volný čas, sport a kultura

Areál Lednice nabízí řadu atrakcí jako jsou akvárium Malawi, dravci Zayferus-Seiferus, koně, kočáry, lodě, dostihy chrtů, ranč, jízdy ve westernových vozech, honba dobytka, brodění řeky, rodeo, rytířské souboje, motokáry, vyhlídkové lety, balonové létání a další. Ve volném čase lze navštívit vinné sklepy a vinotéky v okolí. Během turistické sezony se konají pravidelné kulturní akce. Často zde účinkují cimbálové hudby z okolí. V kempu hrají a zpívají hlavně country kapely. Ochutnávky vín jsou spojené s vystoupením lidových hudeb, jarmarky, s lidovými slavnostmi a vystoupeními umělců. Každý týden promítá místní kino. Další kulturní vyžití najdou návštěvníci v nedalekých Valticích, Břeclavi či Mikulově. Slavné jsou i zdejší hody. Rekreační koupání umožňují rybník Apollo, přehrada Mušov, koupaliště v Břeclavi a Mikulově. Hosté si mohou rekreačně zahrát také fotbal, basketbal, volejbal, nohejbal, tenis, kuželky, šipky, kriket, paintball nebo si na střelnici zastřílet z luku či kuše.

■ Dopravní dostupnost

Z Brna se do Lednice dostaneme po E461 a R52 na jih do Mikulova a Valtic, z Valtic na severovýchod po silnici č. 422 do Lednice. Z Rakouska po silnici č. 55 z Mistelbachu nebo po silnici č. 40 přes Mikulov do Břeclavi, odkud dále do Lednice. Z Bratislavy a Malackého po E65/D2 do Břeclavi a odtud do Podivína na hlavní silnici č. 41 a z Podivína po silnici č. 422 do Lednice.

STŘEDNÍ MORAVA

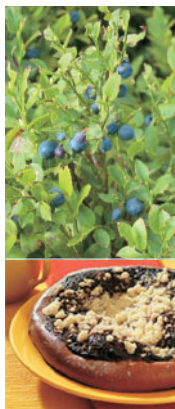
Region soudržnosti NUTS 2 Střední Morava se administrativně skládá ze dvou krajů, Olomouckého a Zlínského. Oba kraje se vyznačují podstatně rozdílnými charakteristikami přírodními, geografickými i kulturně-historickými. Část severní hranice regionu sousedí s Polskem. Východní hranici sdílí se Slovenskem.

Na území regionu se rozkládají čtyři Chráněné krajinné oblasti (CHKO) se zhruba 136 přírodními útvary, parky a rezervacemi. Do regionu Střední Morava zasahují CHKO Beskydy, Bílé Karpaty, Jeseníky a Litovelské Pomoraví.

Historické město Olomouc je po Praze druhou nejvýznamnější městskou památkovou rezervací v České republice a jeho výjimečný barokní sloup Nejsvětější Trojice je zapsán v seznamu Světového kulturního dědictví UNESCO. Kroměřížsko nabízí mnoho skvostných historických památek a unikátní zahrady. Zámek v Kroměříži je pro svou výjimečnou architekturu rovněž zapsán na seznamu UNESCO. Četné historické a kulturní památky nalezneme i v okresech Olomouc, Prostějov a Přerov.

Jižní nížinná část regionu je proslulá svou lidovou kulturou a činí z něj jednu z nejprůtažlivějších oblastí České republiky. Haná, bohatý a úrodný kraj, obohatila folklór o nejhonosnější lidový kroj. Světoznámé jsou zdejší Olomoucké tvarůžky, které může návštěvník zapíjet pivem z místních pivovarů. Výborným vínem se mohou chlubit Arcibiskupské vinné sklepy v Kroměříži.

Severní část regionu je typická svými horskými hřebeny s téměř nedotčenou přírodou. Je známá také lázněmi v Jeseníku, Lipové nebo v Karlově Studánce. Dalšími významnými

lázeňskými místy ve zlínském a olomouckém kraji jsou Luhačovice, Velké Losiny, Zlaté Hory, Bludov, Teplice nad Bečvou, Kostelec u Zlína a Ostrožská Nová Ves.

Mezi pozoruhodnosti regionu lze v Teplicích nad Bečvou zařadit přírodní útvar Zbrašovské aragonitové jeskyně, vzniklé v dolomitických vápencích, které jsou ojedinělou ukázkou termálních jeskyní. Ty byly vytvořeny aktivitou podzemních termálních vod. Jeskyně se skládají ze sítě podzemních chodeb, síní, domů a komínů s krystalickými útvary bílého a čírého aragonitu.

Dále se zde nacházejí Javoříčské jeskyně s podzemním Dómem gigantů ve vápencovém vrchu Špraněk.

Litovelské Pomoraví sestává ze šesti ramen řeky Moravy, která zde vytvářejí ojedinělou přírodní oblast, obohacenou o řadu zajímavých historických památek, nesoucí přezdívku „Hanácké Benátky“.

LUHAČOVICE

Poloha: Zlínský kraj, okres Zlín

Lázeňské město Luhačovice leží asi 20 km jihovýchodně od Zlína, v údolí řeky Olšavy, v nadmořské výšce 250 m. Východní a jihovýchodní část okolí Luhačovic je součástí Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. Klimatické podmínky představují přechod mezi nížinným a podhorským podnebím. Je dostatečně vlhké, s velkými výkyvy denních a nočních teplot. Ovzduší je čisté, bez průmyslových emisí.

Lékarna v Luhačovicích

Historie a současnost

Místní minerální prameny začali již v 17. století využívat potomci uherského aristokrata Ference Serenyiho. Minerálka Vincentka byla rozvážena po celém Rakousko-Uhersku, včetně Budapešti a Vídně. První dva prameny upravil Vincent Serenyi v roce 1789, kdy nechal postavit pod Velkou Kamennou první hostinec s pokoji a dřevěnými koupelnami pro hosty. Koncem 19. století koupil luhačovické lázně moravský lékař František Veselý a založil zde akciovou společnost. František Veselý pozval do Luhačovic slovenského architekta Dušana Jurkoviče, který se inspiroval lidovou architekturou Valašska a vytvořil lázeňskou architekturu neopakovatelného koloritu v duchu secese. Ojedinelá architektura, překrásné parky a množství pramenů i fontán činí z Luhačovic skutečnou perlu moravských lázní. Dnes jsou Luhačovice čtvrtými největšími lázněmi v ČR a největšími na Moravě. Nejstarším poskytovatelem lázeňské léčby ve městě je a. s. Lázně Luhačovice. V roce 1990 vznikla soukromá společnost Sanatorium Miramare.

Historické a přírodní zajímavosti

V Luhačovicích se nachází 33 objektů zapsaných do seznamu kulturních památek. Jurkovičovy stavby byly navrženy na zapsání do seznamu památek UNESCO.

Lázeňský dům Vila Antoaneta

Patří mezi ně Vodoléčebný ústav, Hudební pavilon, Sluneční lázně, vily Vlastimila a Valaška, Jestřábí, Jurkovičův dům a Chaloupka.

Pozoruhodností nedalekých Bojkovic je renesanční zámek Nový Světlov s rozlehlým anglickým parkem, původně gotický hrad ze 14. století. Nyní je v něm zřízeno muzeum Bojkovicka. Ve městě je barokní kostel sv. Vavřince ze 17. století.

Dalším zajímavým výletním cílem je nedaleký Zlín. V roce 1894 zde vznikla obuvnická firma rodiny Baťových a za jejich působení se Zlín stal moderním městem s výjimečným urbanistickým řešením. Architekt Vladimír Karfík postavil pro Tomáše Baťu řadu pozoruhodných funkcionalistických budov. Skutečnou technickou lahůdkou je výtah-kancelář ve správní budově. Tomáš Baťa z tohoto klimatizovaného výtahu, upraveného jako kancelář, řídil svou firmu. V 30. letech vznikly ve Zlíně filmové ateliéry, původně zaměřené na reklamu. Později zde byly natáčeny animované a trikové filmy. Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež má ve Zlíně dlouholetou tradici. Bohatstvím historických, kulturních i přírodních památek se mohou pochlubit i města Kroměříž, Uherské Hradiště a Uherský Brod.

Luhačovice leží v Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty, které byly v roce 1996 vyhlášeny biosférickou rezervací UNESCO. Výlet na Baťův kanál skýtá putování po ostrůvcích, písčinych březích, meandrech, mezi ptačími rezervacemi řeky Moravy, od Napajedel až po Hodonín. Unikátním stavebním dílem je Luhačovická přehrada, dokončená roku 1930.

■ Významné osobnosti

Etnograf a regionální historik Antonín Václavík se zasloužil o zachování kulturního dědictví Luhačovic a okolí. Jedním z nejvýznamnějších návštěvníků lázní byl Leoš Janáček, který pravidelně zajížděl do Luhačovic od roku 1903. Spisovatel František Kožík navštěvoval Luhačovice také pravidelně.

■ Přírodní léčivé zdroje

Na území Luhačovic vyvěrá 16 hydrouhličitanochloridosodných kyselek a jeden sirný pramen. Vody obsahují velké množství rozpuštěných minerálních látek, zejména sodík, vápník, hořčík, chlór, bróm, jód, kyselinu uhličitou a oxid uhličitý. Teplota vyvěrající vody se pohybuje mezi 10 až 12 °C. Nejznámější veřejné prameny jsou Vincentka, Aloiska, Ottovka a prameny Dr. Šťastného a sv. Josefa.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: sprcha, plavání, cvičení v bazénu, parní a horkovzdušná lázeň, Hubbardova lázeň, skotské střiky, střídavé noční koupele, sauna.

Koupele: uhličitá koupel vodní i suchá, jodobromová, perličková a s přísadami (rozmarýn, citrusy, levandule, jehličnany, solfatan), rašelinová, humátová, vířivá a střídavá končetinová koupel.

Masáže: klasická, reflexní, podvodní, hydromasáž, masáže s éterickými oleji, lymfatická drenáž manuální a přístrojová.

Fyzikální terapie: iontoforéza, dvou a čtyřkomorová galvanická lázeň, diadynamik, Träbertovy proudy, krátkovlnná a mikrovlnná diatermie, magnetoterapie ultrazvuk, vasotrain, VAS-07, extremiter.

Světloléčba: solux, horské slunce, solarium, laser, infračervená kabina.

Termoterapie: rašelinové, parafinové a voskové obklady, Priessnitzův zábal, bahenní zábal se solí z Mrtvého moře.

Lázeňský hotel Miramare

Kinezioterapie: individuální, skupinová, cvičení v bazénu, cvičení na přístrojích, terénní léčba.

Reflexní léčba: akupunktura, akupresura, bodová masáž, reflexní masáž plosky nohou, aromaterapie.

Další: inhalace skupinové a individuální, insuflace CO₂, oxygenoterapie, aromaterapie (inhalace).

Pitná léčba.

Miramare: léčba neplodnosti.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: I. Nemoci onkologické po ukončení léčby. II. Nemoci oběhového ústrojí: 10. Funkční poruchy periferních cév. III. Nemoci trávicího ústrojí: 1. Vleklé funkční žaludeční dyspepsie, reflux z duodena, kardi-oesofageální iritace, benigní onemocnění jícnu, hiátová hernie, refluxní esofagitida, erosivní gastritis po léčbě *Helicobacter pylori*. 2. Vředová nemoc žaludku duodena, bulbitis, vleklé dyspepsie přetrvávající po léčbě nebo v remisi. 3. Stavy po operaci žaludku duodena a jícnu. 4. Vleklé střevní poruchy s projevy malabsorpce, stavy po těžkých střevních infekcích, vyléčených parazitózách, dráždivý tračník, obstrukce habituální či sekundární. 7. Chronická onemocnění žlučníku a žlučových cest s litíázou i bez ní, parazitózy žlučového traktu jako součást konzervativní léčby, předoperační příprava. Funkční poruchy žlučového traktu. 8. Stavy po operacích žlučníku a žlučového traktu, po endoskopických a jiných instrumentálních zákrocích pro stenózu a litíazu žlučových cest. Stavy po extrakorporální litotrypsi. IV. Nemoci metabolické a endokrinní. 1., 2., 3. diabetes mellitus. 4. Obezita. 5. Hyperlipoproteinemie. V. Netuberkulózní onemocnění dýchacích cest: 1. Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest. 2. Chronické záněty: chronické sinusitidy a sinobronchitidy. 3. Poškození laryngu a hlasivek i v důsledku profesionálního přetížení. 4. Alergické rýmy. 5. Stavy po zánětech plic. 6. Chronická bronchitis. 7. Obstrukční chronická bronchitis. 8. Astma bronchiale. 9. Intersticiální plicní fibrózy. 10. Následky poškození toxickými plyny, dýmy, prachy. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený.

Indikace děti: XXIV. Nemoci a poruchy výměny látkové a žláz s vnitřní sekrecí: 1. Diabetes mellitus. 2. Obezita spojená s dalšími rizikovými faktory. XXV. Netuberkulózní nemoci dýchacího ústrojí: 1. Recidivující katarý horních cest dýchacích s oslabenou odolností. 2. Alergické rýmy prokázané alergologickým vyšetřením. 3. Bronchitis recidivující. 4. Sinobronchitis. 5. Rekonvalescence po zánětu plic opakovaném v průběhu posledních 2 let. 6. Bronchitis astmatická spastická a obstrukční. 7. Astma bronchiale. 8. Dermorespirační syndrom.

Lázeňský hotel Palace

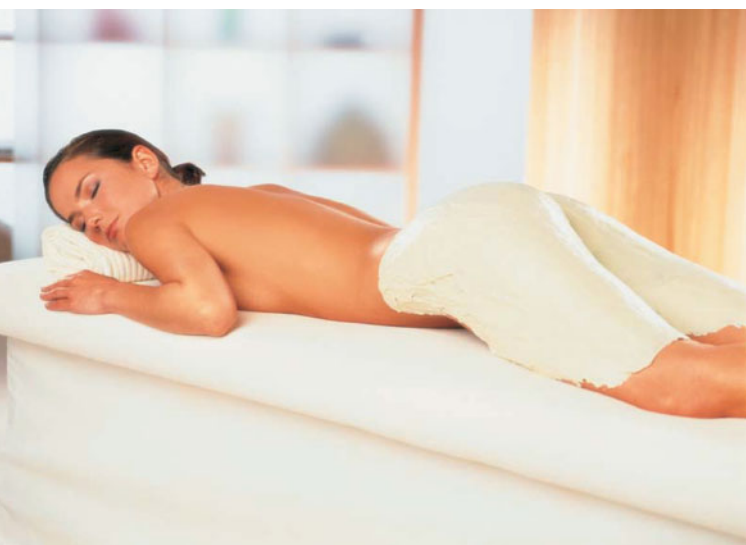
Lázeňský park

Pramen Ottovka

Soukromé penziony

Zábal proti celulitidě

9. Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest.
10. Intersticiální plicní fibróza. 11. Stavy po operacích malformací hrudníku se sníženou funkcí plic.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Luhačovice disponují desítkami vynikajících lázeňských hotelových zařízení nabízejících komplexní lázeňské, rekreační i společenské služby po celý rok. Lázně Luhačovice, a. s., provozují hotely Jurkovičův dům, Palace, Jestřábí, Morava, Alexandria, dům Bedřicha Smetany a další lázeňské penziony. Lázeňské hotely Miramare a Antoaneta jsou provozovány společností Sanatorium Miramare, s. r. o. Orea Hotels provozují hotely Fontana I a Fontana II.

Lázeňský dům Bedřicha Smetany: Luxusní hotel v secesním stylu je situován v centru lázeňského areálu, v krás-

ném a tichém lázeňském parku. Lékařská péče a léčebné procedury jsou poskytovány v okolních budovách.

Lázeňský hotel Jurkovičův dům: Nachází se v centru lázní, uprostřed parku, v blízkosti lázeňské kolonády. V roce 2002 byl zrekonstruován na exkluzivní lázeňský hotel první kategorie. Poskytuje komplexní lázeňskou a lékařskou péči. K dispozici je vyhříváný bazén s masážním programem, whirlpool, sauna, klasické a podvodní masáže, inhalace, elektroléčba, aromaterapie. Zvláštností jsou uhličité koupele ve „zlaté vaně“.

Lázeňská poliklinika: Zajišťuje procedury pro hosty z ostatní hotelů a penzionů. **Hotel Garni Jestřábí:** Nově zrekonstruovaný hotel, postavený Dušanem Jurkovičem, leží v klidném lázeňském parku poblíž kolonády. Lékařská péče a léčebné procedury jsou poskytovány v okolních objektech. **Lázeňský hotel Palace:** Hotel Palace, ležící v centru města Luhačovice, byl zrekonstruován na úroveň špičkových hotelových zařízení při zachování původní architektury. Nově byla vybudována balneoterapeutická zařízení. K dispozici je fitness a relaxační centrum s vyhříváným bazénem, saunou a solárium.

■ Volný čas, sport a kultura

Lázně nabízejí pestrou nabídku aktivního odpočinku, sportovních aktivit a kulturního a společenského vyžití po celý rok. K tradičním patří každoroční slavnosti otevírání pramenů při zahájení lázeňské sezony, hudební festivaly Janáček a Luhačovice, vystoupení předních umělců v Lázeňském divadle, kolonádní koncerty, zábavní programy v lázeňských hotelech, diskotéky a kino, posezení v příjemném prostředí lázeňských restaurací, kaváren a cukráren.

Ke sportovní nabídce v lázních a okolí patří tenis, mini-golf, kuželky, sauna, fitness centra, squash, golf, cyklistika, koupání (venkovní koupaliště i krytý bazén), turistika (procházky i náročnější túry po udržovaných a dobře značených turistických stezkách), koně, rybolov apod. Blízké Bílé Karpaty jsou biosférickou rezervací UNESCO.

V nedalekém okolí Luhačovic je možno navštívit nejen hrady, zámky, muzea, skanzeny a další historické památky (hrad Buchlov, zámek Buchlovice, poutní místo Velehrad), ale také vinné sklepy v proslulých moravských vinařských oblastech.

■ Dopravní dostupnost

Při jízdě automobilem ve směru od Brna je nejlepší zvolit silnici č. 50 z Uherského Hradiště do Uherského Brodu a dále pak jet po silnicích č. 490 a 492. Od Zlína je možno jet po silnici č. 49 s odbočkou u Zádveřic na silnici č. 492.

Luhačovice jsou dobře dostupné vlakem po železniční trati z Uherského Hradiště. Vlak zde končí, ale existují i přímé spoje rychlíkem z Prahy přes Pardubice. Autobusová doprava jezdí do Luhačovic z Uherského Hradiště nebo ze Zlína. Lázně poskytují rovněž svou vlastní taxislužbu a mikrobusovou přepravu pro klienty z Brna.

OSTROŽSKÁ NOVÁ VES

Poloha: Olomoucký kraj, okres Uherské Hradiště

Sirnaté lázně Ostrožská Nová Ves leží v nížině Dolno-moravského úvalu, 8 km od Uherského Hradiště, v nadmořské výšce 183 m. Obec se rozkládá v rovinaté krajině, ohraničené z jedné strany hřebenem Bílých Karpat, z druhé Chřiby s typickou dominantou hradu Buchlova. Budovy lázní jsou obklopeny lesoparkem. Klima je zde nížinné, mírné.

Lázeňský bazén

Historie a současnost

První písemná zmínka o Ostrožské Nové Vsi je z roku 1258, o její části zvané Chylice již z roku 1192. V kraji je dodnes bezpočet pramenů a studánek, z nichž jsou mnohé opředeny pověstmi o jejich léčivé síle.

Sirnaté lázně v Ostrožské Nové Vsi byly založeny v roce 1903 zdejším rodákem dr. Františem Botkem, který chemickým rozbořem zjistil, že sírná voda v močále, v místě dnešních lázní, je léčivá. Téhož roku byla otevřena první lázeňská budova se šesti kabinami a čekárnou. Se vzrůstajícím zájmem o lázeňskou léčbu se postupně rozšiřoval balneologický provoz a objekty pro ubytování pacientů.

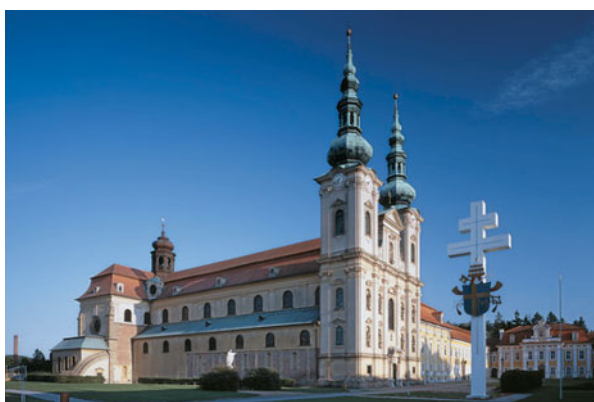
Poslední modernizace a přestavba lázní proběhla v letech 2000 až 2002. Dnes toto lázeňské zařízení nabízí vysoký standard služeb, celková kapacita je 140 lůžek. Sirnaté lázně Ostrožská Nová Ves získaly v roce 2004 certifikát kvality ISO 9001:2000.

Historické a přírodní zajímavosti

Nedaleko od sebe se dochovaly tři pozoruhodné historické památky – středověký hrad Buchlov, zámek Buchlovice a poutní místo Velehrad. Za návštěvu stojí také blízké Uherské Hradiště. Židovské památky je možné obdivovat například v Mikulově, Strážnici nebo Uherském Brodě. Památky lidové architektury jsou rozestřeny po celém Slovácku. Nejvíce jich však je ve Strážnici, v Pavlově, Hrubé Vrbce, Vápenkách a ve Vlčnově.

Hrad Buchlov

Velehrad

Interiér Baziliky na Velehradě

K návštěvě vybízí blízký Lednicko-valtický areál, tvořený dvěma honosnými zámky, skleníkem, minaretem a řadou dalších pozoruhodných staveb, které zkrášlují rozsáhlý park mezi Lednicí a Valticemi. K bohatství zdejšího regionu a rozmanité přírodě patří také folklorní tradice a vinařství.

Dolní Věstonice na severním úpatí Pálavy proslavil po celém světě nález Věstonické Venuše. Jen o několik kilometrů dál vzdálený Mušov je známý archeologickými nálezy z římského období. V údolí řeky Moravy ve Starém Městě-Špitálkách, v Uherském Hradišti-Sadech, Mikulčicích-Valech a Břeclavi-Pohansku se nalézají centra kdysi mocné Velkomoravské říše.

■ Přírodní léčivé zdroje

Hlavním léčivým zdrojem je mírně sirovočkový pramen s vlastním ložiskem slatiny.

■ Léčebné procedury

Vodol léčba: plavání a cvičení v bazénu.

Koupele: přírodní minerální sírná koupel, viřivá přírodní sírná koupel.

Masáže: klasická, podvodní, reflexní sementová, lymfatická manuální i přístrojová.

Fyzikální terapie: diadynamik, interference, krátkovlnná diatermie, magnetoterapie, ultrazvuk, distanční terapie VAS-07.

Světlo léčba: fototerapie, „sluneční terapie“.

Termoterapie: rašelinové zábaly, parafín.

Kineziterapie: individuální, v bazénu, severská chůze, na přístrojích (rotoped, Therapy Master).

Reflexní léčba: techniky měkkých tkání, akupunktura.

Další: inhalace, insufalce CO₂.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy). 2. Ankylozující spondylitida – Bechtěrevova choroba, 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondartritidy. 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích, včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. 15. Stavy po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. XI. Nemoci kožní: 1. Atopický ekzém. 2. Psoriasis vulgaris – lupénka. 3. Psoriáza generalizovaná a kloubní. 4. Akné conglobata a indurata. 5. Chronické dermatózy. 6. Toxické kontaktní dermatitidy, ekzém profesionálního původu.

Vlčnovský kroj

■ Volný čas, sport a kultura

Během lázeňského pobytu se mohou klienti věnovat sportu. Okolí lázní i samotné lázně nabízejí sportovní aktivity při koupání ve štěrko-pískových jezerech, rybaření, dále cyklistiku s možností zapůjčení kola v recepci lázní, jízdu na kolečkových bruslích, stolní tenis nebo ruské kuželky. V Ostrožské Nové Vsi je i tenisový kurt. Někteří návštěvníci určitě ocení nabídku Leteckého klubu Kunovice na vyhlídkové lety po okolí a na tandemové seskoky padákem. Ostrožská Nová Ves je obec s největšími vodními plochami v rámci okresu Uherské Hradiště, jejich celková plocha je 355 ha. Rozsáhlá jezera, která zde vznikla těžbou štěrko-písku, jsou právem nazývána „Slováckým mořem“.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Ubytování je pacientům poskytováno v hlavní lázeňské budově v jednolůžkových a dvoulůžkových pokojích, dále pak ve vilách Šárka a Vlasta.

■ Dopravní dostupnost

Automobilovou dopravou jsou lázně přístupné po hlavní silnici č. 55 mezi Přerovem, Uherským Hradištěm a Hodonínem, od Brna vede do Uherského Hradiště silnice E50. Vlaková zastávka je na trati Uherské Hradiš-

tě – Veselí nad Moravou, je možné také využít železniční spojení mezi Hodonínem a Olomoucí s přestupem ve Starém Městě u Uherského Hradiště. V obci zastavují autobusy na trasách Zlín – Uherské Hradiště – Uherský Ostroh – Veselí nad Moravou – Hodonín.

Jezera u Ostrožské Nové Vsi

SLATINICE

Poloha: Olomoucký kraj, okres Olomouc

Slatínice leží 14 km západně od Olomouce v nadmořské výšce 245 m. Lázně jsou obklopeny rozsáhlými lesy. Blízký vrch Velký Kosíř chrání lázně proti studeným větrům. Klimatické podmínky jsou nížinné, v létě teplé a suché.

Slatinný zábal

■ Historie a současnost

První písemná zpráva o vsi Slatínice je z roku 1249. Obec získala svůj název od močálů – slatin. Slatínice jsou jedny z nejstarších moravských lázní. Jejich historie sahá do 16. století. Nejstarší lázeňská budova pochází z konce 17. století. V roce 1896 byl proveden první chemický rozbor místní sírnaté vody. V druhé polovině 20. století byl v lázních zaveden celoroční provoz. Koncem devadesátých let se do zdejších lázní začalo investovat. V roce 1993 se stala majitelem lázní firma Bestol z Olomouce a od roku 2000 jsou novým vlastníkem Hanácké železářny. Roku 2004 byl vybudován nad pramenem sv. Víta přístřešek a vydlážděn okolní chodník. Upraven byl i pramen sv. Václava. Roku 2005 byla zahájena výstavba balneocentra v suterénu lázeňského hotelového domu Balnea. V lednu 2006 byl zprovozněn nový bazén s vodou o teplotě 27 °C. Jeho kapacita je 25 osob. Součástí bazénu je i whirlpool. Léčí se tu především nemoci pohybového ústrojí. Lázně navázaly spolupráci s Fakultou rekreologie Univerzity Palackého v Olomouci. Lázně Slatínice jsou dnes vyhledávány pro jedinečnou přírodní sirnou vodu s hypotonickým obsahem sirovodíku.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Ve Slatinicích je krásný barokní kostel s farou, mlýn a „Lichtensteinský dvůr“. V blízké Náměšti na Hané stojí zámek se sbírkami míšeňského porcelánu, nábytku a slavnostních kočárů olomouckých arcibiskupů. Nedařká Olomouc je historickou památkovou rezervací evropského významu. Výlet do Kroměříže a prohlídka zámku, včetně areálu zámeckých zahrad, poskytne také mnoho nezapomenutelných zážitků. Okolí obce Slatinice je protkáno množstvím stezek pro pěší a cyklisty. Lázně se nacházejí mezi Olomoucí (25 km) a Prostějovem (10 km) a mají ideální polohu pro podnikání turistických výletů do přírody. Cílem těchto výletních tras je především turisticky velmi zajímavá lokalita přírodního parku Velký Kosíř. Příjemně relaxovat však lze i v lázeňském parku. Jen pár kilometrů od Slatinic je možné obdivovat Černou věž v Drahanovicích, zámek a přírodní park Terežské údolí v Náměšti na Hané, zámecký park v Čechách pod Kosířem a přírodní park Vápenice u obce Slatinky.

■ Přírodní léčivé zdroje

Hlavním léčivým zdrojem je minerální pramen s irné vody s hypotonickým obsahem sirovodíku. Slabě mineralizované sirovodíkové prameny o teplotě 16,2 °C k přípravě koupelí jsou základním přírodním léčivým zdrojem lázní. Místní prameny jsou studené, ale svým složením podobné těm, které jsou ve slovenských Piešťanech. Proto se někdy nazývají Hanácké Piešťany. Využívány jsou prameny sv. Vít, sv. Václav, Zdeněk, sv. Jan a sv. Jiří.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu.

Koupele: sírná, perličková, uhličitá suchá, vířivá, kaviárová, vířivá končetinová.

Masáže: klasická, podvodní, přístrojová.

Fyzikální terapie: diadynamik, interference, Träbertovy proudy, svalová stimulace, TENS, ultrazvuk, magnetoterapie.

Světloléčba: biolampa, solux.

Termoterapie: rašelinový zábal, parafín, krytoerapie.

Kineziterapie: individuální, skupinová, v bazénu, na přístrojích.

Reflexní léčba: manipulace, mobilizace, techniky měkkých tkání.

Další: insuflace CO₂, oxygenoterapie.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně juvenilní artritidy). 2. Ankylosující spondylitida – Bechtěrevova choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondylitidy. 7. Osteoporóza primární a sekundární. 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměr-

Svatý kopeček u Olomouce

Strop kostela sv. Michala v Olomouci

Zřícenina hradu v Boskovicích

ným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích, včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálů

Hrad Bouzov

Zámek Plumlov

Zámek v Náměšti na Hané

pátečního. 15. Stavy po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní.

■ Volný čas, sport a kultura

Lázně pořádají pravidelné společenské, kulturní a sportovní akce, taneční večery, plesy, Benátskou noc, koncerty, estrády, divadelní představení, výstavy, sportovní soutěže, vycházky a projížďky na kolech s průvodcem. Sportovně orientovaným hostům je k dispozici plavání v krytém rehabilitačním bazénu s přírodní minerální vodou. V lázních je k dispozici kinokavárna, knihovna, tělocvična, fitness centrum, půjčovna kol a rehabilitačních tříkolek, venkovní šachy, ruské kuželky, stolní tenis a petanque. Na dvou antukových kurtech ve dvoře bývalého Lichtensteinského statku se pravidelně pořádají tenisové turnaje. Příznivci střelných zbraní a kynologie se mohou zúčastnit soutěží pořádaných členy myslivceckého sdružení. Ve svahu pod kostelem je umístěna vinárna s vinným sklípkem a kvalitní občerstvení se poskytuje i přímo ve sportovním areálu.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Celková kapacita lázní je nyní 200 lůžek ve čtyřech samostatných objektech. Komplexní služby poskytují lázeňský dům Morava s rehabilitačním bazénem, balneoprovozem a lázeňskými procedurami, ubytovací domy Mánes I. a II. a lázeňské domy Hanačka, vila Martin a nový hotel Balnea. V lázeňském domě Balnea je 20 dvoulůžkových pokojů kategorie A s pěknou vyhlídkou. V suterénu hotelu je vybudován nový balneoprovoz.

■ Dopravní dostupnost

Autem lze cestovat z Mohelnice po E442 (R35) směrem na Olomouc, 33 km před Olomoucí na jih po silnici č. 449, z Olomouce pak po E462 (R46), asi 5 km za městem odbočit doprava na silnici č. 570 do Slatinic. Železniční stanice na trati Olomouc – Prostějov a pravidelná autobusová doprava z Olomouce a Prostějova činí lázně pohodlně přístupnými veřejnou dopravou.

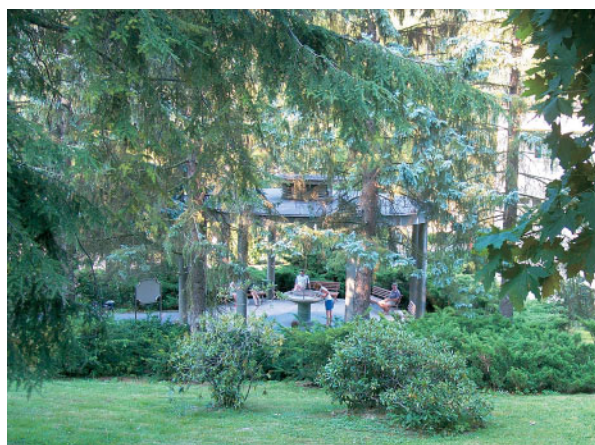
Golf Club Olomouc

TEPLICE NAD BEČVOU

Poloha: Olomoucký kraj, okres Přerov

Teplice nad Bečvou leží v kopcovitém terénu na levém břehu řeky Bečvy, v nadmořské výšce 264 m. Lázně se nacházejí v bezprostřední blízkosti města Hranice, 35 km od Olomouce. Klimatické podmínky jsou mírné, nížinné, zklidňující.

Kropáčův pramen

Historie a současnost

Nejstarší doklady o existenci lázní sahají do 16. století. Roku 1553 nechal Jan Kropáč z Nevědomí vybudovat kamennou nádrž, do níž byly svedeny nejvydatnější prameny minerální vody. První lázeňská budova byla postavena v roce 1711, v místě dnešního lázeňského sanatoria Bečva. Ve třicátých letech 20. století byly vědecky prokázány léčebné účinky zdejší minerální vody pro léčení srdečních a cévních onemocnění. To vedlo k rychlému rozvoji lázní. Dnes se lázně Teplice nad Bečvou specializují na špičkovou kardiorehabilitaci klientů. Zdůrazňuje se prevence vzniku srdečních a mozkových příhod a činnost lázní je soustředěna na léčbu po kardiochirurgických a invazivních výkonech.

Historické a přírodní zajímavosti

Okolí lázní nabízí mnoho atraktivních historických míst Olomouckého kraje, z nichž lze zmínit hrady Bouzov, Helfštýn a Šternberk. K zajímavým dřevěným stavbám patří větrný mlýn v Partutovicích a kostelík v Lipné poblíž Potštátu. Pozoruhodná historická města Olomouc, Přerov a Kroměříž jsou vzdálena jen hodinu jízdy autem. Milovníci přírody ocení příznivé podmínky pro rekreaci

Beskydy

a relaxaci. Ve zdejší kraji se nachází přírodní rezervace Hůrka, odkud se lze po naučné stezce vydat ke zříceninám hradu Svrčov. Zajímavé jsou i cyklotrasy v okolí lázní a kolem nedalekého Lipníku nad Bečvou, dále pak tzv. Jantarová stezka, Zbrašovské aragonitové jeskyně a 71 metrů hluboká propast v Hranicích.

■ Přírodní léčivé zdroje

Hlavními léčebnými prostředky jsou termální alkalické zemité kyselky s vysokým obsahem oxidu uhličitého o stálé teplotě 22,5 °C. Kyselky pramení ve velkých hloubkách a jsou jímány ve třech vydatných pramenech: Kropáčově (60,5 m), Gallašově (143 m) a Jurikově (101,8 m).

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské střiky, sauna.

Koupele: uhličitá vodní i přísadová (rašelina, sůl z Mrtvého moře, růže, ovoce, exotika), uhličitá suchá, vířivá končetinová, vířivá celotělová, střídavá končetinová a Haufeho koupel.

Beskydy – Pustevny

Masáže: klasická, reflexní segmentová, podvodní, bylinná, lymfodrenáž ruční i přístrojová.

Fyzikální terapie: iontoforéza, galvanizace, diadynamik, interference, impulsoterapie-stimulační proudy, Träbertovy proudy, TENS, diatermie, ultrazvuk, magnetoterapie, vakuokompresní terapie, distanční elektroterapie VAS-07.

Světloléčba: solux, horské slunce, biolampa, solarium.

Termoterapie: bahenní zábaly, zábaly z bahna z Mrtvého moře, parafin, kryoterapie, polarium Arktika.

Kinezioterapie: individuální, skupinová, cvičná ergometrie, monitorovaná chůze v terénu, cvičení na přístrojích (ergometr, chodník, vesla), severská chůze.

Reflexní léčba: mobilizace, techniky měkkých tkání.

Další: inhalace, oxygenoterapie.

Nestandardní procedury: masáž dolních končetin olejem Salus Celuline, peeling před masáží, masáž lávovými kameny, thajská masáž, masáže aromatickými oleji, masáž obličeje, ájurvédská masáž.

Pitná léčba.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: II. Nemoci oběhového ústrojí:

1. Léčba rizikových faktorů kardiovaskulárního aparátu.
 2. Stavy po zánětu srdce.
 3. Vrozené a získané srdeční vady.
 4. Symptomatická ischemická choroba srdeční.
 5. a 6. Stavy po infarktu myokardu.
 7. Hypertenzní choroba.
 8. Onemocnění tepen končetin.
 9. Stavy po zánětech žil, trombózách a operacích varixů, chronický lymfatický edém.
 10. Funkční poruchy periferních cév.
 11. Stavy po operacích vad vrozených i získaných, stavy po revaskularizačních operacích, stavy po perkutánní transmurální angioplastice.
 12. Stavy po rekonstrukčních a reavaskularizačních operacích na cévním systému.
- VII. Nemoci pohybového ústrojí: 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený.

Indikace dětí: XXII. Nemoci oběhového ústrojí: 1. Stavy po revmatické horečce. 2. Stavy po akutní kardiitidě nerekvematické, para a postinfekční. 3. Chronické kardiitidy. 4. Vrozené vady a získané vady srdce a velkých cév před operací. 5. Stavy po operacích vrozených nebo získaných vad oběhového ústrojí. 6. Systémové revmatické a jiné kolagenní onemocnění s postižením oběhového aparátu i kloubní formy. 7. Neurocirkulační astenie závažné symptomatologie. 8. Juvenilní hypertenze. 9. Nemoci periferních cév. 10. Léčebně edukační pobyt pacienta s prognosticky závažnými i rizikovými faktory. XXVII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Juvenilní chronická artritida a jiná chronická onemocnění kloubů a páteře. XXX. Nemoci kožní: 1. Psoriasis – lupénka chronické a recidivující formy 2. Chronické a recidivující ekzémy, včetně atopického, chronické prurigo. 5. Ichtyózy. 6. Chronické dermatózy.

■ Program kardiovaskulární rehabilitace

V kardiologických lázních se provádí rehabilitace klientů s onemocněním kardiovaskulárního systému. Tato rehabilitace se řídí doporučenými postupy České kardiologické společnosti, které byly vypracovány v souladu s evropskými standardy. Po celkovém vstupním vyšetření je klient zařazen do léčebného procesu podle aktuálního zdravotního stavu. Klinické posouzení stavu zahrnuje i provedení některých ryze odborných kardiologických vyšetření, jako jsou zátěžový EKG test, echokardiografické vyšetření, eventuelně i monitorovací techniky. Pokud má pacient i některá jiná onemocnění (např. pohybového ústrojí), je možné doplnit procedury o elektroléčbu, vodoléčbu či teploléčbu. Lázně navíc nabízejí preventivní a vzdělávací programy PRO-FIT a VITALITA, v jejichž rámci jsou klienti seznamováni s riziky svého zdravotního stavu a instruováni, jak ho zlepšit. Pacienti se zde jen nepodrobují pasivně lázeňským procedurám, ale učí se aktivně změnit svůj životní styl.

■ Volný čas, sport a kultura

Lázně nabízejí svým hostům řadu možností, jak aktivně trávit volný čas. Je možné si vybrat ze široké nabídky sportovních aktivit jako jsou např. tenis, minigolf, fitness, sauna, plavání, kulečnický, stolní tenis nebo cykloturistika. K úplnému výčtu patří ještě petangue, krytý bazén a solárium. Pro hosty, kteří dávají přednost zábavě a kultuře, připravují lázně pravidelně pestrý výběr kulturních pořadů, pořádají hudební vystoupení, koncerty a taneční večery, zajišťují vzdělávací a odborné přednášky nebo organizují tematické zájezdy.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Lázeňský dům Bečva je rozsáhlý lázeňský komplex s jídelnou, kavárnou, letní terasou a recepcí, ležící přímo u řeky. Celková kapacita je 96 pokojů, v budově je výťah, menší prodejna a kompletně vybavené balneologické oddělení, včetně specializovaného diagnostického pracoviště kardiocentra.

Lázeňský dům Slovenka

Lázeňský dům Janáček byl vybudován v centrální části areálu, ve stráni nad řekou. Monumentální stavba z roku 1929 byla v roce 1988 kompletně zrekonstruována, včetně přístavby novější části. Ubytovací část je propojena s centrální částí komplexu, kde se nachází balneoprovoz, centrální přijímací kancelář, recepce, kavárna, jídelna a kadeřnictví. K dispozici jsou výťahy.

Lázeňský dům Moravan je umístěn v poklidné části lázní nad údolím řeky Bečvy a je obklopen zelení. Po rekonstrukci v roce 1996 nabízí LD Moravan komplexní lázeňské služby. Jídelna je součástí budovy, stejně jako kavárna s letní terasou a recepce.

■ Dopravní dostupnost

Autem z Olomouce se do Teplic nad Bečvou lze dostat po silnici č. 35 do Hranic na Moravě a z Valašského Meziříčí po E442 do Hranic na Moravě, z Ostravy po silnici č. 47. Lázně jsou snadno přístupné všemi dopravními prostředky. Železniční stanice se nachází na trati Hranice – Púchov (hlavní trasa Praha – Ostrava – Bohumín).

Hrad Helfštýn

KOSTELEC U ZLÍNA

Poloha: Zlínský kraj, okres Zlín

Kostelec leží asi 4 km severovýchodně od Zlína, na jihozápadním okraji Hostýnských vrchů, v nadmořské výšce 267 m. Klimatické podmínky jsou nížinné, mírné. Lázně jsou obklopeny smíšenými lesy.

Koupele ve vaně

Historie a současnost

První ověřená písemná zmínka o obci Kostelec pochází z roku 1399. Ačkoli jsou lázně známy již od roku 1742, největšího rozmachu dosáhly až koncem 19. století.

V době před první světovou válkou byly přebudovány na moderní léčebné středisko. Na objednávku Tomáše Bati vypracoval architekt Jan Kotěra studii k výstavbě nového léčebného pavilonu, ale k realizaci projektu kvůli válce nedošlo. Během války byla zdevastována hlavní lázeňská budova a posléze zcela zanikla. V roce 1964 koupily Železárny Vítkovice nejen lázně, ale i okolní pozemky a vystavěly zde rekreační středisko. Tím se utlumila lázeňská péče a nakonec byly lázně Kostelec vyškrtnuty ze seznamu československých lázeňských míst. Dřívější lázeňské vily, postavené ve slohu Jurkovičovy architektury známé z lázní v Luhačovicích, byly při stavbě hotelu zbořeny.

V roce 1994 byly bývalé lázně zprivatizovány. Po zhodnocení příznivých přírodních podmínek a uznání místních léčivých zdrojů byla v roce 1995 obnovena lázeňská léčba. Po provedení nových pokusných vrtů v roce 1996 se ukázalo, že jeden z vrtů vykazuje více sirovodíku než původní studna a svou mohutností umožňuje odběr léčivé vody dvakrát vyšší, než poskytovaly

oba současné zdroje. Tento hlubinný vrt dává záruku, že nebude kontaminován. Při lázeňské péči pomáhají nejen léčivé účinky vody, ale také lázeňské prostředí s celoročně dobrými klimatickými podmínkami.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Hlavní výletní místo s mnoha památkami, zvláště z dvacátého století, je nedaleký Zlín. V roce 1894 zde vznikla obuvnická firma rodiny Baťových a za jejich působení se Zlín stal moderním městem s výjimečným urbanistickým řešením. Architekt Vladimír Karfík postavil pro Tomáše Baťu řadu pozoruhodných funkcionalistických budov. Skutečnou technickou lahůdkou je výtah-kancelář ve správní budově. Tomáš Baťa z tohoto klimatizovaného výtahu, upraveného jako kancelář, řídil svou firmu. V 30. letech vznikly ve Zlíně filmové ateliéry, původně zaměřené na reklamu. Později zde byly natáčeny animované a trikové filmy. Dlouholetou tradici má ve Zlíně Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež. Bohatstvím historických, kulturních i přírodních památek se mohou pochlubit i města Kroměříž, Uherské Hradiště a Uherský Brod. Hlavní přírodní dominantou je údolní nádrž Fryšták s úpravnou vody, kamenným korytem, přehradní zdí a přehradními věžemi s přístupovým mostem.

■ Přírodní léčivé zdroje

Přírodní zvláštností kosteleckých lázní jsou sirnaté prameny, hlavně přírodní pramen bohatý na sirovodík.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, finská sauna.

Koupele: uhličitá, perličková, sirná, přísadová (rašelinový extract, levandule, eucalyptus, rozmarýn), vířivá končetinová, suchá uhličitá.

Masáže: klasická částečná, podvodní, reflexní segmentová.

Fyzikální terapie: dvou a čtyřkomorová galvanizace, diadynamik, Träbertovy proudy, diatermie, ultrazvuk.

Světloléčba: solux, horské slunce, laser, solarium, fototerapeutická kabina (aplikace lokální a celková), biolampa.

Termoterapie: rašelinový a parafínový zábal.

Kinezioterapie: individuální, skupinová, na přístrojích, v bazénu.

Reflexní léčba: mobilizace, techniky měkkých tkání.

Další: inhalace.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VII. Nemoci pohybového ústrojí:

2. Ankylozující spondylitis – Bechtěrevova choroba.
3. Séronegovní, reaktivní a druhotné spondaritidy.
8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný.
9. Koxartróza v soustavném léčení.

Bazény a minigolf před hotelem

Budova původních lázní

Kroměřížský zámek

Květná zahrada v Kroměříži

10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. X. Nemoci kožní: 1. Atopický ekzém. 2. Psoriasis vulgaris – lupénka. 3. Psoriáza generalizovaná a kloubní. 4. Akné conglobata a indurata. 5. Chronické dermatózy. 6. Toxické kontaktní dermatitidy, ekzém profesionálního původu.

■ Volný čas, sport a kultura

Vedle kvalitní péče oceňují prostředí především vyznavači golfu. Řada rekreačních aktivit je rozšířena o kryté golfové hřiště s několika druhy simulátorů, devítijamkovým hřištěm a driving range. Součástí golf-klubu je i *About Golf 3D simulátor* a *Pro shop*. K dispozici je zde také minigolf, tenis, volejbal, kuželky. Pro milovníky cykloturistiky je zde půjčovna horských kol. Lázeňští hosté mohou rovněž využít venkovní bazén (velký, malý, dětský) s vyhřívanou vodou (26–29 °C, květen–září) a saunu. V blízkém Zlíně je možné navštívit krytý bazén. Areálem prochází cyklostezka a turistické trasy a v blízkosti jsou i výtečné horolezecké terény.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Lázeňský komplex nabízí širokou škálu služeb, ubytování ve dvoulůžkových pokojích, apartmánech, denní bar, restauraci, pizzerii a golf bar. Léčebný pobyt zahrnuje vstupní a výstupní lékařské vyšetření, lékařem předepsané procedury 2x až 3x denně a stálou sesterskou péči.

■ Dopravní dostupnost

Spojení do Kostelce je městským autobusem ze Zlína. Výstupní stanice je Kostelec - Lázně. Vzdálenost od zastávky k hotelu je cca 400 m. Starším a špatně se pohybujícím osobám se doporučuje taxi až k hotelu. Autem lze dostat do Kostelce po silnici č. 490.

Zlínský mrakodrap

Zámek Lešná

Baťův kanál

BLUDOV

Poloha: Olomoucký kraj, okres Šumperk

Lázně leží v rovinatém výběžku takzvané Malé Hané poblíž řeky Moravy, v podhůří Jeseníků, v nadmořské výšce 297 m. Klima je zde nížinné, v létě mírné, v zimě drsnější.

Historie a současnost

Teplé prameny u Bludova byly známy již v minulých stoletích a s oblibou je vyhledávali místní obyvatelé k léčení a ke koupelím. Využívání pramene je doloženo nálezem zbytků zděného bazénu, nejspíše ze 16. století. Do devatenáctého století býval na místě vývěru pramene velký rybník zvaný Zrcadlo, který prý v zimě nezamrzal. V roce 1924 zakoupil pozemky v místě dnešních lázní František Pospíšil, správce žerotínského velkostatku Bludov-Chromeč.

Lázeňské využití pramenů se datuje k roku 1929, kdy byly otevřeny lázně Bludov s teplou síro-jodovou a síro-železitou vodou. Lázně zde založila a prvních dvacet let provozovala rodina Pospíšilů. Roku 1929 prozkoumal bludovskou vodu Zemský výzkumný ústav zemědělský v Brně a klasifikoval ji jako prostou sírnou teplicí s teplotou 21,8 °C. Dobrozdání k léčebnému využití vody

zpracovali dva významní balneologové, prof. MUDr. V. Mladějovský a MUDr. E. Cmunt. Zakladatel nechal na místě vývěru vybudovat krytý bazén a dřevěné kabiny s vanami. V roce 1933 provedl doc. E. Schnabel z brněnské techniky hydrogeologický průzkum a byl navržen nový, vydatnější zdroj termálního pramene v 83metrové hloubce, o teplotě až 30 °C. Kromě rozpuštěných pevných látek a sirovo-díku zjistil doc. Schnabel ve vodě poměrně vysoký obsah radonu. V roce 1931 byla vystavěna velká lázeňská budova. Na začátku lázeňské sezony 1933 disponovaly lázně již 60 lůžky a v roce 1935 jich bylo už 200 v 90 pokojích. Během druhé světové války byl v lázních zřízen vojenský lazaret, kam se vozili ranění a omrzlí němečtí vojáci z východní fronty. Provoz lázní byl obnoven brzy po skončení války.

Dnes řídí provoz lázní Státní léčebné lázně Bludov, s. p.. Moderní lázeňské zařízení je orientováno na léčbu dětské obezity a pohybových problémů dospělých. Zařízení využívá jak metody klasické lázeňské medicíny a léčebné rehabilitace, tak i metody východní a celostní medicíny. Lázně Bludov u Šumperka patří mezi nejmladší lázně v České republice.

Větná elektrárna na Mravenečníku

■ Historické a přírodní zajímavosti

Milovníky historie zaujme zámek v Bludově ze 16. století a další památky v okolí spjaté s dějinami rodu Žerotínů. Je zde rovněž krásná lidová architektura. Svými historickými památkami přitahují návštěvníky lázní především města Šumperk a Velké Losiny. Město Šumperk bylo založeno ve 13. století. V letech 1562–1621 bylo královským městem a koncem sedmnáctého století se stalo dějištěm čarodějnických procesů. Z historických dominant stojí za zmínku zbytky gotického opevnění z konce patnáctého století a bývalý klášter dominikánů. Ve městě je řada barokních, klasicistních a empírových domů a zajímavé muzeum. V blízkém okolí jsou hrady Rabštejn a Sovinec.

Jeleni v Hanušovické oboře

V Chráněné krajinné oblasti Jeseníky se mohou návštěvníci vydat na náročné výlety k Červenohorskému sedlu, do Ramzové, ke Skřítku nebo k masivu Kralického Sněžníku. Významným turistickým cílem jsou Velké Losiny, kde je zámek a papírna, ve které se již čtyři století vyrábí ruční papír. Ukázkou technické dovednosti je přečerpávací elektrárna Dlouhé stráně, od jejíž horní nádrže je krásný rozhled na hřebeny Jeseníků. V blízkosti se nachází nejvyšší hora Moravy Praděd. Přípomínkou čarodějnických inkvizičních procesů jsou nedaleké Petrovy kameny.

■ Přírodní léčivé zdroje

Hlavním léčivým zdrojem lázní Bludov jsou přírodní termální vody obsahující hydrosulfátové ionty používané ke koupelím při ambulantní léčbě. Minerální pramen je zdrojem silně alkalické termální vody sírano-chlorido-sodného typu se zvýšeným obsahem fluoridů.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v termálním bazénu, skotské stříky.

Koupele: termální minerální perličková i přísadová (bylinková, jodová), vířivá, sedací, uhlčitá minerální i suchá.

Masáže: klasická, kondiční, podvodní, lymfodrenáž ruční i přístrojová, vibrační – redor.

Fyzikální terapie: diadynamik, interferenční proudy,

Träbertovy proudy, TENS, distanční elektroterapie VAS-07, magnetoterapie, ultrazvuk.

Světloléčba: infrasauna, solux, laser, biolampa.

Termoterapie: parafinový a rašelinový zábal.

Kinezioterapie: skupinová, individuální, cvičení v bazénu, na přístrojích, trakce, spinningové trenažéry.

Reflexní léčba: techniky měkkých tkání, mobilizace, manipulace, reflexní terapie spoušťových bodů.

Další: insuflace CO₂, inhalace, kloktání a prolévání, nácvik endogenního dýchání pomocí Frolova trenažéru, řízená terénní chůze, hydrocolon, medová masáž.

Nadstandardní procedury: thajská masáž, medová masáž, termozábal se skořicovým olejem.

Pitná léčba.

■ Rehabilitační centrum

Lázně Bludov mají dlouholetou tradici v léčbě onemocnění pohybového aparátu dospělých. Rehabilitační léčba je jednou z forem tzv. následné péče. Léčba dospělých probíhá v prostorách nově zrekonstruovaného rehabilitačního centra a všechny procedury jsou pod jednou střechou.

■ Detoxikační centrum

Lázeňská léčba je v podstatě kúrou očistnou. Detoxikace je proces, při kterém jsou toxiny (škodliviny) z těla vyloučeny nebo neutralizovány. Detoxikační terapie a zvláště půst jsou nejstarší známé lékařské metody.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VII. Nemoci pohybového ústrojí:

8. bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavby po úrazech (syndrom pohybového ústrojí) a po ortopedických operacích, včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního.

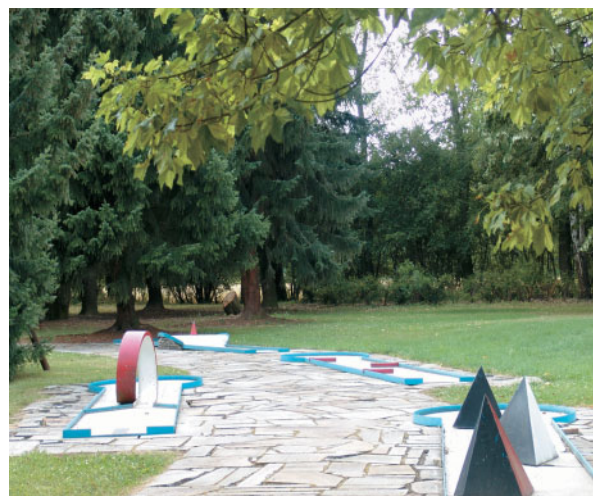
Indikace děti: XXIV. Nemoci a poruchy výměny látkové a žláz s vnitřní sekrecí: 2. Obezita spojená s dalšími rizikovými faktory. XXV. Netuberkulózní nemoci dýchacího ústrojí: 1. Recidivující katary horních cest dýchacích s oslabenou odolností. XXVIII. Nemoci ledvin a močových cest: 1. Recidivující nebo vleklé netuberkulózní záněty ledvin a močových cest na podkladě anatomické nebo funkční léze. 3. Stavby po operacích močového ústrojí, pokud jsou komplikovány zánětem, do 12 měsíců po operaci.

■ Dopravní dostupnost

Lázně jsou snadno přístupné hromadnou autobusovou a železniční dopravou na trase Mohelnice – Zábřeh – Šumperk – Jeseník, autem na souběhu silnic č. 44 a 11.

Lázeňský dům

Minigolf v lázeňském parku

Zámek v Bruntále

VELKÉ LOSINY

Poloha: Olomoucký kraj, okres Šumperk

Velké Losiny se rozkládají v širokém horském údolí se zalesněným okolím na úpatí Pradědu, v nadmořské výšce 412 m. Klima je zde podhorské, mírně vlhké.

Lázeňský dům Chaloupka

Historie a současnost

Lázně Velké Losiny se řadí k nejstarším moravským lázním. V polovině šestnáctého století dal Jan ze Žerotína vystavět vedle vývěřů vody dřevěnou lázeňskou budovu. Z lékařského hlediska lze pokládat za zajímavou zprávu o lázních z knihy významného moravského lékaře Tomáše Jordána z Klausenburku z roku 1580. Žerotínové věnovali lázním velkou pozornost, zejména v 18. století, kdy začaly být nazývány „knížecí lázně“. Ve druhé polovině 18. století byly postaveny v lázních další dvě budovy. Roku 1802 přešly lázně a celé panství do rukou Lichtensteinů. Také noví majitelé pečovali o lázně a nechali postavit řadu soukromých ubytovacích budov, například dnešní hotel Praděd a Knížecí vilu. Koncem devatenáctého století bylo možné v lázních a jejich okolí ubytovat až tisíc návštěvníků. V tomto období se o rozvoj lázní nejvíce zasloužili lékaři Hans Lorenz a František Riedl.

Počátkem 20. století vzniklo nové moderní sanatorium, dnešní pavilon Šárka. Po požáru v roce 1930 byl vybudován nový Lázeňský dům, nyní pavilon Eliška. Výstavba lázní byla ukončena roku 1932, kdy byl postaven Dětský dům a pavilon Chaloupka. Největšího významu

nabyly lázně od roku 1950, kdy se zde začala léčit dětská obrna. Lázeňský provoz v dnešních lázních zajišťují Státní léčebné lázně, s. p.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Historickou dominantou města je bezesporu renesanční zámek rodu Žerotínů, kteří zde po staletí žili. Ve Velkých Losinách se rovněž nachází významná technická památka historické papírny z 16. století, která je stále v provozu. V objektu podniku je specializované muzeum papíru s expozicí dějin manfakturní a průmyslové výroby papíru v Evropě a ve světě. V roce 2001 byla ruční papírna prohlášena za Národní kulturní památku České republiky. Historické inkviziční procesy s čarodějnicemi nechvalně proslavily Velké Losiny v literatuře daleko za hranicemi zdejšího regionu. Nepříliš vzdálený je odtud hrad Rabštejn.

Velké Losiny se rozkládají při okraji Chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Hanušovická vrchovina skýtá nepřehledné množství přírodních krás. Výlety odtud lze podnikat na Praděd, do Vrbna pod Pradědem, na Červenohorské sedlo nebo se lze vydat až do Jeseníku. Zajímavým technickým dílem je přečerpávací vodní elektrárna Dlouhé Stráně. Je možné navštívit vnitřní vybavení elektrárny i horní nádrž, odkud je krásný rozhled do kraje.

■ Přírodní léčivé zdroje

Místní voda patří do kategorie přírodní, prosté, s irné léčivé minerální vody uhličitano-sodného typu se zvýšeným obsahem fluoridů a kyseliny křemičité. Je alkalická, termální (teplá), hypotonická.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: vnitřní i venkovní termální bazén, bazénový pohyblivý chodník, Hubbartova lázeň.

Koupele: s irná termální (perličková, přísadová, vířivá celková, částečná, vířivá končetinová).

Masáže: podvodní, klasická, reflexní segmentová, přístrojová.

Fyzikální terapie: galvanizace, diadynamik, interferenční, vysokofrekvenční terapie, elektrostimulace svalová, elektrogymnastika, magnetoterapie, ultrazvuk, vakuumkompresní terapie.

Světlolečba: biolampa, solárium, solux.

Termoterapie: parafín, dynaterm.

Kineziterapie: individuální, skupinové, cvičení na přístrojích s pomůckami (míče, žíněnky, lavičky), polohování, nácvik jemné motoriky a chůze.

Reflexní léčba: mobilizace a manipulace, akupunktura, techniky měkkých tkání.

Další: inhalace, logopedie.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VI. Nemoci nervové: 1. Chabé obrny (ne po úrazu), poinfekční polyradikuloneuritidy, postpoliomyelitický syndrom. 2. Polyneuropatie s paretickými

Lázeňský dům Šárka

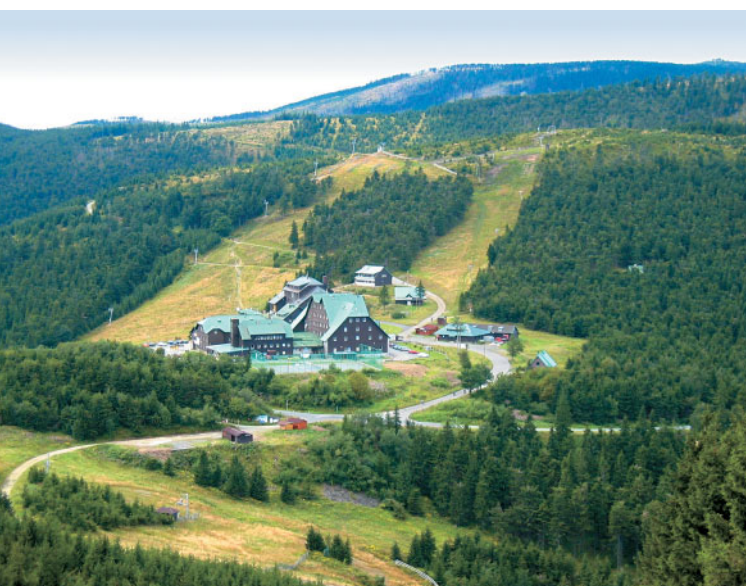
Zámek ve Velkých Losinách

Termální bazén

Pohled z Červené Hory

Červenohorské sedlo

Vrchol Pradědu

projevy. 4. Zánětlivé nemoci centrálního nervstva se spasticko-paretickými známkami (stavy po meningo-encefalitidách a myelitidách). 5. Hemiparézy a paraparézy cévního původu. 6. Stavy po poraněních a operacích centrálního a periferního nervstva s poruchami hybnosti. 8. Nervosvalová onemocnění primární, sekundární i degenerativní.

Indikace dětí: XXV. Netuberkulózní nemoci dýchacího ústrojí: 1. Recidivující katary horních cest dýchacích s oslabenou odolností. 2. Alergické rýmy prokázané alergologickým vyšetřením. 3. Bronchitis recidivující. 4. Sinobronchitis. 5. Rekonvalescence po zánětu plic opakovaném v průběhu posledních 2 let. 6. Bronchitis astmatická, spastická a obstrukční. 7. Astma bronchiale. 8. Dermorespirační syndrom. 9. Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest. 10. Intersticiální plicní fibróza. 11. Stavy po operacích malformací hrudníku se sníženou funkcí plic. XXVI. Nemoci nervové: 1. Syndrom periferního motorického neuronu jakékoliv etiologie (chabé obrny) 2. Svalová dystrofie a jiná svalová onemocnění. 3. Dětská mozková obrna a příbuzné stavy (mozečkové syndromy a hybné poruchy v rámci malých mozkových postižení). 4. Jiné hybné poruchy centrálního původu: hybné poruchy po zánětech mozku a míchy, degenerativní a hereditární onemocnění, hybné poruchy po cévních příhodách mozkových, hybné poruchy po úrazech mozku, hybné poruchy po operacích benigních nádorů CNS. 5. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. XXVII. Nemoci pohybového ústrojí: 4. Skoliózy mobilní ve stálé rehabilitační péči. 8. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu.

■ Volný čas, sport a kultura

Díky své poloze nabízí lázně návštěvníkům nejen léčeni, ale i pobyt v krásné přírodě na čistém vzduchu s možností aktivního odpočinku. Celá řada značených turistických tras vybízí k procházkám i náročnějším túrám. Výborné terény jsou zde i pro cykloturistiku. V zimním období nabízí okolí řadu lyžařských vleků a běžeckých tras. Nejznámější lyžařské centrum Červenohorské sedlo je odtud vzdáleno 10 km.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Vedle lázeňských domů Šárka, Eliška, Božena, Brněnka a Knížecí a dětského domu Chaloupka, poskytujících komplexní lázeňské služby svým klientům, nabízejí lázně své rozšířené služby rovněž prostřednictvím dalších objektů (lázeňského pavilonu Horinka, Hotelu Praděd, Penzionu Vaněk nebo wellness hotelu Diana).

■ Dopravní dostupnost

Lázně jsou lehce přístupné autem po silnici č. 44 a 11 i hromadnými dopravními prostředky na trase Šumperk – Jeseník (dálnice E442, Hradec Králové – Brno). Železniční stanice je na trati Zábřeh – Šumperk – Kouty nad Desnou.

LIPOVÁ-LÁZNĚ

Poloha: Olomoucký kraj, okres Jeseník

Lipová-lázně se rozkládají v nadmořské výšce kolem 450 m v horském údolí Jeseníků mezi Ramzovským sedlem a městem Jeseník. Klima lázní je podhorské, mírně stimulační. Lipová jsou klimatické lázně s celoročním provozem.

Jezírko v lázeňském parku

■ Historie a současnost

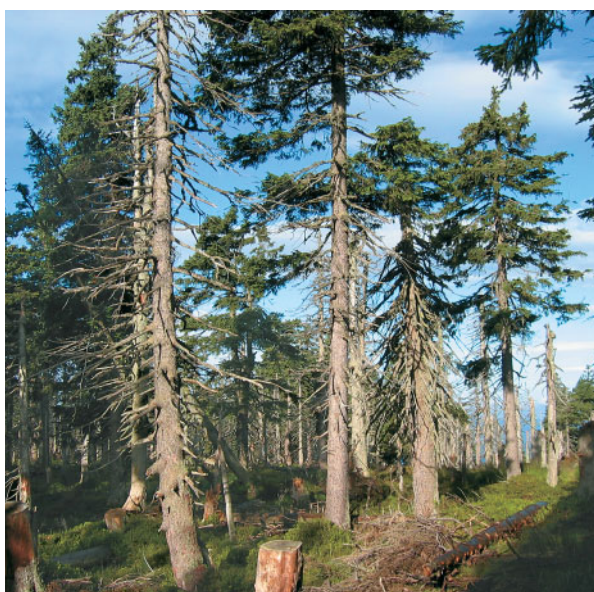
Počátky lipovských lázní jsou spjaty se jménem zakladatele, přírodního léčitele Johanna Schrotha (1798–1856). Lázně byly založeny roku 1829. Jeho nástupcem se stal syn Emanuel, který byl mezi lázeňskými pacienty velmi oblíben a všeobecně nazýván „papa Schroth“. Za jeho vedení došlo ke zmírnění dřívější mnohdy až drastické léčby, což se projevilo ve zvýšeném počtu návštěvníků. Po jeho smrti se stal dědicem lázní syn Rochus Schroth, který přeměnil rodinný podnik v akciovou společnost. Roku 1909 se stal lázeňským lékařem dr. Max Mader a působil zde až do konce druhé světové války. Během své dlouholeté praxe v Lipové napsal a vydal řadu odborných pojednání o Schrothových léčebných metodách. Během druhé světové války byl provoz lázní omezen a změněn na vojenský lazaret. Hned po válce byly lázně opraveny a počet pacientů začal opět narůstat. Počátkem padesátých let byly lázně organizačně přičleněny k lázním v Jeseníku. Schrothova léčebná metoda byla zachována bez podstatnějších změn. V šedesátých letech se stala hlavní indikací léčby otylost a od roku 1970 bylo zavedeno také léčení diabetu. V roce 1979 došlo ke zrušení obezity jako lázeň-

Lázeňské domy

Tradiční chalupa v Lipové

Les v NPR Keprník-Šerák

ské indikace a lipovské lázně přešly na léčení diabetu. Obezita se znovu dostala na seznam indikací v souvislosti s rizikovými faktory arterosklerózy s věkovým omezením do 55 let.

V roce 1992 byly „Lázně Dolní Lipová“ odkoupeny společností Schroth, s. r. o., s cílem obnovit 150letou tradici léčebné kúry Johanna Schrotha bez účasti zahraničního kapitálu. Lázeňskou péči dnes poskytují Schrothovy lázně v obci Lipová-lázně s využitím jak tradičních, tak i moderních léčebných a vyšetřovacích metod s možností konzultací předními českými odborníky.

■ Historické a přírodní zajímavosti

V blízkém i širším okolí lázní lze navštívit mnoho historických památek. Vedle možnosti návštěv muzeí v Jeseníku a Zlatých Horách, Priessnitzova muzea a muzea ruční papírny ve Velkých Losinách se nabízejí výlety ke zříceninám hradů Rabštejna, Kaberštejna, Brnička nebo Rychleb, do historických měst Jeseník, Velké Losiny, Šumperk a Zlaté Hory. V Jeseníku je k vidění vodní tvrz ze 14. století nebo renesanční radnice na náměstí. Ve Velkých Losinách je možno navštívit renesanční zámek a ruční papírnu ze 16. století. V Šumperku se nachází historická radnice a ve Zlatých Horách skanzen zlatých rudných dolů ze středověku.

Krásné pohledy na okolní hřebeny poskytují rozhledny na Pradědu, na Zlatém Chlumu nebo na Biskupské kupě. Neopomenutelný je Rejvíz se svým Velkým Mechovým jezírkem, naučná stezka Pasák, vodopády v údolí Bílé Opavy pod Pradědem, stezka ze Šeráku na Červenohorské sedlo vedoucí nejstarším chráněným územím Jeseníků, Národní přírodní rezervace Šerák-Keprník a bezpočet dalších výletních tras. Zajímavý výlet nabízí návštěva jeskyní na Pomezí a na Špičáku u Supíkovic.

■ Přírodní léčivé zdroje

Klima s chladnějším počasím příznivě působí nejen na pacienty s onemocněním kůže, ale také s vyšší tělesnou hmotností a poruchou činnosti endokrinních žláz.

■ Léčebné procedury

Vodol léčba: sauna.

Koupele: přísadová, perličková i s přísadou, kombinovaná, vířivá končetinová, střídavá končetinová koupel, uhličitá suchá.

Masáže: klasická, reflexní segmentová, podvodní, lymfodrenáž manuální i přístrojová.

Fyzikální terapie: diadynamik, ultrazvuk, magnetoterapie, vakuokompresní terapie.

Světlo léčba: solux, fototerapie (celková i lokální), laser.

Termoterapie: parafín, kryoterapie.

Kinezioterapie: individuální, skupinová, na míčích, joga, aerobic, na přístrojích, terénní trénink.

Reflexní terapie: mobilizace, techniky měkkých tkání, reflexní masáž plosky nohou.

Další: inhalace.

Nestandardní masáže: obličejová, čínská tlaková, lávovými kameny, celotělová maska (anticelulitidová, detoxikační, relaxační), částečná maska bahenní.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: IV. Nemoci metabolické a endokrinní:

1. a 2. Diabetes mellitus. 3. Diabetes mellitus s komplikacemi. 4. Obezita. 5. Hyperlipoproteinemie. 6. Tyrotoxikóza. 7. Stavy po operaci štítné žlázy. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondaritidy. 4. Difúzní onemocnění pojiva s kloubními projevy (SLE – systémový lupus erythematosus, sklerodermie, polyomyositis a dermatomyositis, Sjörgenův syndrom). XI. Nemoci kožní: 1. Atopický ekzém. 2. Psoriasis vulgaris – lupénka. 3. Psoriáza generalizovaná a kloubní. 4. Akné conglobata a indurata. 5. Chronické dermatózy. 6. Toxické kontaktní dermatitidy, ekzém profesionálního původu. 7. Stavy po popáleninách, po rekonstrukčních výkonech, stavy s rizikem smržování jizev do 6 měsíců od zhojení.

■ Schrothova kúra

Společnost Schroth obnovila po třiceti letech v lázních tradici původní Schrothovy kúry, přizpůsobené poznatkům moderní vědy. Schrothova kúra je dietně-postní režim s rytmickým omezením příjmu tekutin a nesolenou sacharidovou potravou (se sníženým energetickým obsahem), určený pro léčení úporných forem některých onemocnění. Tato kúra sestává ze tří základních metod – Schrothovy diety, studených zábalů a pitného režimu.

■ Volný čas, sport a kultura

Lipová-lázně nabízejí bohaté možnosti letní turistiky a zimních sportů. V okolí lázní je mnoho rekreačních zařízení, především penzionů a hotelů. Během letního pobytu lze užívat krás zdejší přírody při vycházkách i výletech na kole po dobře značených turistických a cykloturistických stezkách. V zimě lze lyžovat v blízkém lyžařském centru na Miroslavi nebo zajet na Ramzovou či Červenohorské sedlo. Hřebeny okolních hor nabízejí různé náročné běžecké tratě pro běžkaře.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

V areálu lázní jsou vedle dochovaných původních historických staveb, jako např. Schrothův dům nebo dřevěná část historické kolonády, další lázeňské domy a zařízení se jmény Terezinka, Schroth, Moravanka, Barunka, Hedvika, Luise, Marie, Petruška, Nový domov a Šerák. Samoplátci mohou navíc využívat nabídky Schrothovy léčebné kúry, rekondičních pobytů a moderních léčebných postupů při léčbě obezity. V současné době mají lázeňské objekty celkovou kapacitu kolem 270 lůžek.

■ Dopravní dostupnost

Přístupnost autodopravou je zajištěna po silnicích č. 44 ze Šumperku, č. 60 od Javorníku a č. 369 z Hanušovic.

Chata na Šeráku

Příroda v okolí Lipové

Venušiny misky

JESENÍK

Poloha: Olomoucký kraj, okres Jeseník

Priessnitzovy léčebné lázně se rozkládají nad městem Jeseník v nadmořské výšce 620 m. Komplex lázní má mimořádně příznivé klimatické podmínky. Priessnitzovo sanatorium je dominantou širokého okolí a je odtud jedinečný výhled na hlavní hřebeny Hrubého Jeseníku. Klima je tu podhorské, mírné, středně vlhké.

■ Historie a současnost

Za svou existenci i proslulost vděčí lázně Vincenzi Priessnitzovi (1799–1851), zakladateli vodoléčby, který v roce 1822 založil na Gräfenbergu (dnešní lázně Jeseník) první vodoléčebný ústav ve střední Evropě. Po smrti V. Priessnitze vzniklo lázeňské kuratorium, které vedl doktor Schindler a čtyři Priessnitzovi dědici. Původní Priessnitzovy metody byly doplňovány o moderní vědecké poznatky, především z fyziologie a patologické anatomie. Za působení doktora Schindlera byly vybudovány na Gräfenbergu další lázeňské budovy. Schindlerovým nástupcem se stal jeho asistent Eduard

Emmel, který obohatil léčbu o další postupy. Světové úroveň dosáhl Gräfenberg pod vedením skvělého psychiatra a psychologa primáře dr. Josefa Reinholda (1885–1947). Dr. Reinhold zavedl v Gräfenbergu léčbu neuróz všeho druhu a pod jeho vedením vyrostl tento ústav ve světoznámé psychiatrické a neurologické pracoviště.

Po válce byly lázně zestátněny, přejmenovány na Lázně Jeseník a léčba se zaměřila na neuropsychiatrická onemocnění a nemoci cest dýchacích, v menší míře pak i na odstraňování následků nemocí z povolání, např. otrav těžkými kovy. V osmdesátých letech se v Lázních Jeseník léčilo v průměru 8 000 pacientů ročně.

Po roce 1989 byly jesenické lázně zprivatizovány. Stala se z nich akciová společnost, která do svého názvu pojala jméno slavného zakladatele, Priessnitzovy léčebné lázně, a. s. Lázeňská zařízení byla zmodernizována a dosahují dnes evropské úrovně. V současné době navštěvuje Priessnitzovy léčebné lázně ročně kolem 15 000 klientů.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Ve městě Jeseník pod Priessnitzovým sanatoriem lze navštívit vodní tvrz ze čtrnáctého století nebo si prohlédnout renesanční radnici na náměstí.

Z četných historických památek v okolí jmenujme zámek Jánský vrch u Javorníku, hrad Sovinec v Bruntále a renesanční zámek a historickou papírnu ve Velkých Losících. Za shlédnutí stojí také hrad Kolštejn u Branné a zřícenina hradu Rabštejn.

Přímo nad městem Jeseník je rozhledna na Zlatém Chlumu a poblíž se nachází unikátní rašeliniště Rejvíc s Velkým a Malým Mechovým jezírkem. Za výlet rozhodně stojí také vodopády v údolí Bílé Opavy pod Pradědem a stezka po hřebeni Hrubého Jeseníku z Červenohorského sedla na Šerák. Mezi přírodní zajímavosti v okolí Jeseníku patří jeskyně Na Pomezí a Na Špičáku, Palzelova jeskyně u Kralického Sněžníku nebo Matějovická jeskyně.

■ Významné osobnosti

Mezi přední osobnosti lázní patří především Vincenz Priessnitz (1799–1851), rodák z Gräfenbergu a zakladatel lázní, který léčil studenou pramenitou vodou a pracovní terapií. V 19. století navštívil Priessnitzův ústav významný ukrajinský spisovatel Nikolaj Vasilievič Gogol (1809–1852), dále zde pobyl hudební skladatel Franz Schubert (1797–1828), maďarský politik a řečník Mikuláš Wesselényi (1794–1850), vědec a astronom Edmund Weiss (1837–1917) a mnoho dalších.

■ Přírodní léčivé zdroje

V blízkém okolí, především na svazích Studničního vrchu, vyvěrá ze země na 60 registrovaných a pojmenovaných pramenů. Zdejší mikroklima je velmi vhodné pro léčbu horních a dolních cest dýchacích, potíží krevního oběhu, nervové soustavy a vegetativního nervstva. V blízkém okolí vyvěrá na 75 pramenů se studenou vodou.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské stříky, sauna.

Koupele: uhličitá vodní i suchá, perličková i přísadová (sůl z Mrtvého moře, aromatický olej), bylinková, vířivá, Priessnitzova pololázeň jedno a dvoufázová, vířivá a střídavá končetinová koupel.

Masáže: klasická, reflexní segmentová a vazivová, podvodní, přístrojová vibrační, lymfodrenáž manuální i přístrojová.

Fyzikální terapie: elektrospánek.

Světloléčba: horské slunce, celotělová fototerapeutická kabina (SUP, SAD), solux, biolampa, solarium.

Termoterapie: parafín.

Kineziterapie: individuální, skupinová, joga, na míčích, na přístrojích (posturomed), v bazénu, Priessnitzova pohybová terapie, cvičení na přístrojích.

Reflexní léčba: mobilizace, manipulace, techniky

Český pramen

Altán na lázeňské promenádě

Večerní pramen

Priessnitzovo sanatorium

Radnice v Jeseníku

Vodní tvrz v Jeseníku

měkkých tkání, reflexní masáž plosky nohou, baňkování, masáž dle Penzella, akupunktura.

Další: inhalace, insuflace CO₂, ústní irigace, oxygenoterapie, muzikoterapie, psychoterapie.

Nestandardní koupele: „Priessnitzovo tajemství“, „Priessnitzova studánka“, „Jesenické pohlázení“

Nestandardní masáže: aroma masáž, „Spa sensation aroma Relax a Energize“, medová masáž, křišťálová masáž, Ajus Lomi, horkými kameny, energická masáž hlavy, masáž do-in, Shiatsu, masážní křeslo, vibrosauna.

Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: II. Nemoci oběhového ústrojí: 1. Léčba rizikových faktorů kardiovaskulárního aparátu.

4. Symptomatická ischemická choroba srdeční. 7. Hypertenzní choroba. IV. Nemoci metabolické a endokrinní: 6. Tyreotoxikóza. 7. Stavy po operaci štítné žlázy.

8. Stavy po operaci benigního adenomu nadledvin a hypofýzy vyvolávající hyperfunkční syndrom. V. Netuberkulózní onemocnění dýchacích cest. 1. Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest. 2. Chronické záněty: chronické sinusitidy a sinobronchitidy.

3. Poškození laryngu a hlasivek i v důsledku profesionálního přetížení. 4. Alergické rýmy. 5. Stavy po zánětech plic. 6. Chronická bronchitis. 7. Obstrukční chronická bronchitis. 8. Astma bronchiale. 9. Intersticiální plicní fibrózy. 10. Následky poškození toxickými plyny, dýmy, prachy. IX. Duševní poruchy: 1. Psychózy ve stadiu remise. 2. Neurotické poruchy a jiné nepsychotické

poruchy, včetně poruch psychosomatických. XI. Nemoci kožní: 1. Atopický ekzém. XI. Nemoci ženské. 5. Funkční poruchy, klimakterický syndrom, bolestivé syndromy. **Indikace dětí:** XXIV. Nemoci a poruchy výměny látkové a žláz s vnitřní sekrecí: 4. Tyreotoxikóza. 5. Stavy po operaci štítné žlázy pro tyreotoxikózu. XXV: Netuberkulózní nemoci dýchacího ústrojí: 1. Recidivující katary horních cest dýchacích s oslabenou odolností. 2. Alergické rýmy prokázané alergologickým vyšetřením. 3. Bronchitis recidivující. 4. Sinobronchitis. 5. Rekonvalescence po zánětu plic opakovaném v průběhu posledních 2 let. 6. Bronchitis astmatická spastická a obstrukční. 7. Astma bronchiale. 8. Dermorespirační syndrom. 9. Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest. 10. Intersticiální plicní fibróza. 11. Stavy po operacích malformací hrudníku se sníženou funkcí plic. XXIX. Duševní poruchy: 1. Psychózy ve stadiu remise. 2. Neurotické poruchy a jiné nepsychotické poruchy. XXX. Nemoci kožní: 2. Chronické a recidivující ekzémy, včetně atopického, chronické prurigo.

■ Volný čas, sport a kultura

V areálu lázní jsou k dispozici minigolf, tenis, půjčovna horských kol, dětských autíček, v zimním období se pak nabízí kluziště s umělou ledovou plochou a půjčovna lyžařského vybavení. V léčebném domě Sanatorium Priessnitz se nachází bazén a v areálu je rovněž sauna a posilovna.

Hostům je poskytována bohatá nabídka kulturních programů, včetně hudebních koncertů a festivalů, tanečních večerů a diskoték.

Pobyt je možné si zpestřit návštěvou koupališť – Albatros, Jesenické koupaliště v Jeseníku, Aquacentrum v České vsi, Aquacentrum Slunce v Rýmařově, krytý bazén Diana ve Velkých Losínách.

V blízkém okolí jsou známá lyžařská centra Červenohorské sedlo, Praděd, SKI Centrum Miroslav s půjčovnou lyžařského vybavení, Ramzová, Petříkov, Ostružná. Nejbližší lyžařský vlek je vzdálen pouhých 300 m od lázní. Nabízí se také možnost večerního lyžování při umělém osvětlení.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

V nově zrekonstruovaných lázeňských domech Priessnitz, J. Ripper a Bezruč se nachází moderně vybavené ubytování. V lázeňských domech Wolker, Karolina, Bílý Kříž a Maryčka jsou dětské léčebny. V blízkosti lázeňských domů jsou ordinace lékařů, bazén, vodoléčba, elektroléčba, balneoprocedury a další společenské prostory.

■ Dopravní dostupnost

Jeseník má dobré napojení na autobusovou a železniční dopravu. Přístupnost lázní je zajištěna po hlavní silnici č. 44 ze Šumperka. Parkování v lázeňských garážích je nutné objednat předem. Je však možno také parkovat na vyhrazených parkovištích v areálu lázní.

Rejvíz – Mechové jezero

Čertovy kameny

Jeskyňe Na Pomezí

ZLATÉ HORY

Poloha: Olomoucký kraj, okres Jeseník

Dětská léčebna Edel ve městě Zlaté Hory se nachází na severním okraji podhůří Jeseníků, v nadmořské výšce 410 m. Klimatické podmínky jsou zde podhorské, mírně vlhké a teplé.

Lázeňské sanatorium Edel

Historie a současnost

Ve Zlatých Horách se počátky lázeňství spojují se jménem uničovského rodáka Josefa Weisse. Ten v roce 1814 zakoupil ve Zlatých Horách papírnu a při svých pokusech s borovým jehličím získal roztok, který využíval pro léčbu některých chorob, např. revmatismu, dny, nespavosti, ženských potíží a dalších. Z jeho léčebny se později staly městské lázně.

Vznik vodoléčebného sanatoria ve Zlatých Horách je uváděn v souvislosti s příchodem pražského lékaře doktora Karla Anjela roku 1879, který předtím pracoval v lázních na Gräfenbergu (dnešní Jeseník).

První lázeňský dům ve Zlatých Horách byl otevřen v roce 1881. Po dostavbě disponovalo sanatorium šedesáti pokoji, jídelnou, kulečnickovým sálem, budovou s vanami a střiky. Vedle vodoléčby byly využívány také masáže a elektroléčba. Po dr. Anjelovi se novým majitelem lázní stal v roce 1889 dr. Ludvík Schweinburg, asistent předního specialisty v oboru vodoléčby a rehabilitace prof. dr. Winternitze. Sanatorium se stalo díky modernímu vybavení a krásnému prostředí uprostřed lesů vyhledávaným místem hlavně pro pacienty s nemocemi dýchacích cest a neurologickými potížemi.

Po skončení druhé světové války a zestátnění lázní roku

1948 zde byla v padesátých letech vybudována státní dětská ozdravovna.

V roce 1993 byl změněn statut léčebného zařízení na dětskou léčebnu respiračních nemocí, která pak byla v roce 1996 zprivatizována společností EDEL, s. r. o. Dnes nese tato léčebna oficiální název Sanatorium EDEL, s. r. o. Současná kapacita je 105 lůžek pro dětské pacienty a 33 lůžek pro jejich doprovod. Léčba se opírá především o klimatoterapii, speleoterapii, inhalace, rehabilitační cvičení a otužování. Čistota ovzduší je nepřetržitě monitorována měřicími přístroji umístěnými v areálu léčebny. Provoz sanatoria je celoroční, kromě třítydenní vánoční výluky.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Zlaté Hory a jejich okolí jsou bohaté na historické památky středověku a řemesel 19. století. Mezi populární výletní cíle patří hrady Edelštejn, Kobrštejn a Leuchtenštejn. Historické jádro města má řadu církevních památek a v blízkosti města je i skanzen středověkých zlatých dolů.

Naučná stezka Rejvíz patří z hlediska přírodních krás k nejzajímavějším místům zlatohorska. Nejznámějším místem Rejvíze je Národní přírodní rezervace s Velkým Mechovým jezírkem, která je největším moravským vrchovištním rašelinářským náhonem. Po haňovém chodníku se návštěvník dostane do dávné doby ledové, z které zde ledovec zanechal některé živočišné a rostlinné druhy. K atraktivním cílům patří také blízká rozhledna na Biskupské kupě nebo rozhledna na Zlatém chlumu, která nabízí krásný rozhled na hřeben Jeseníků, město Jeseník s lázněmi a z níž je možno dohlédnout až do Polska. Chráněná krajinná oblast Jeseníky skýtá množství turistických cílů ve všech ročních obdobích.

■ Významné osobnosti

Skladatel Leoš Janáček (1854–1928) se léčil ve Zlatých Horách roku 1887. Spisovatel Franz Kafka (1883–1924) se zde léčil v letech 1905–1906. Žil zde také významný sochař a řezbář Bernhard Kutzer (1794–1864).

■ Přírodní léčivé zdroje

Spolu s příznivými klimatickými podmínkami Jeseníků se na léčbě respiračních nemocí podílí především vhodné mikroklimatické podmínky podzemních prostor, které se nacházejí v části zrušených rudných dolů. Stálá teplota vzduchu a stoprocentní vlhkost v bývalých dolech se využívá pro léčbu tzv. speleoterapií.

■ Léčebné procedury

Speleoterapie: Sanatorium EDEL zahájilo provoz speleoterapie v roce 1995 v nově zrekonstruovaném důlním díle, které je vzdáleno 7 km od léčebny. Provoz využívá zhruba 1 600 m podzemních chodeb s maximální hloubkou 93 m pod zemským povrchem. Celoroční teplota v podzemí se pohybuje mezi 7 a 8 °C. Prostory bývalého dolu byly upraveny pro pobyt dětí, které zde

Středověké zlaté doly – skanzen

Typická krajina Jeseníků

mohou využít malou tělocvičnu s hřištěm pro basketbal a volejbal. K dispozici je i stolní tenis. Pro odpočinek je určena vybavená lehárna. K léčebnému pobytu v mikroklimatu podzemních prostor jsou dětské pacienty přijímáni na základě doporučení alergologa či pneumologa. Pacienti s některými diagnózami jsou indikováni přímo ošetřujícími lékaři léčebny. Úspěšnost vlivu speleoterapie je vysoká. U 90 % pacientů dochází ke snížení nemocnosti a užívání léků. Negativní vliv speleoterapie nebyl prokázán.

■ Indikace

V Sanatoriu EDEL se indikují alergie dýchacích cest, respirační nemoci a léčba opakovaných chronických

Poutní místo s kostelem Panny Marie Pomocné

Rejváz

Jeseníky jsou houbařský ráj

nemocí dýchacího ústrojí. Sanatorium léčí dětské pacienty ve věku od 3 do 15 let, po dohodě s rodiči také děti mladší, anebo dorost do 18 let.

■ Volný čas, sport a zábava

Kulturní a společenské akce jsou pořádány jak léčebnou, tak prostřednictvím místních kulturních zařízení. Ve městě lze navštívit výstavy městského muzea, Galerii SNOF a v městském informačním centru se informovat o kulturních programech.

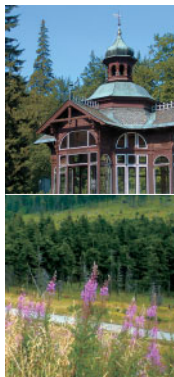
Mezi populární aktivity patří návštěvy středověkého hornického skanzenu, rozhledny na Biskupské kupě, výlety na naučnou stezku Rejváz a další sportovní a kulturní akce. V červnu 2006 byl uveden do provozu nový relaxační areál, jehož součástí je venkovní bazén, infrasauna, vířivá vana a dětské hřiště.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Ubytování je poskytováno v prostorách sanatoria pro děti ve věku od 3 do 15 let. Omezené ubytovací prostory jsou k dispozici pro rodičovský doprovod. Sanatorium rovněž nabízí využití areálu ke kongresovým akcím.

■ Dopravní dostupnost

Dostupnost Zlatých Hor vlakem i autobusem je dobrá. Při jízdě automobilem je nejlépe využít jednu ze tří tras: z Jeseníku po silnici č. 44 do Mikulovic a dále po silnici č. 457; z Bruntálu po silnici č. 452 do Vrbna pod Pradědem a dále po č. 445; z Krnova po silnici č. 458 do Města Albrechtice a dále po č. 453 a 445.

MORAVSKOSLEZSKO

Region soudržnosti NUTS 2 Moravskoslezsko se částečně překrývá s Moravskoslezským krajem. Na severu hraničí s Polskem, na východě se Slovenskem. Moravskoslezský kraj je administrativně vymezen okresy Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava a je dále členěn na čtyři euroregiony – Beskydy, Praděd, Slezsko a Těšínské Slezsko.

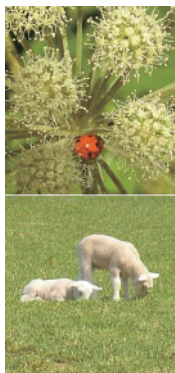
Region má velmi výhodné geografické a klimatické podmínky pro celoroční horskou rekreaci, zejména v oblastech Beskyd a Jeseníků. Území se vyznačuje množstvím dobře značených turistických cest a stezek a disponuje také řadou kulturně-historických památek.

Na hranici regionu, v oblasti Jeseníků, se nachází mnoho lázeňských míst a minerálních pramenů. Sirovodíkové minerální prameny vyvěrají ve Velkých Losínách a v Bludově, hydro-uhličitano-vápenaté kyselky se zvýšeným obsahem kyseliny metakřemičité v Karlově Studánce. Prameny uhličité kyselky se nacházejí také v Bílém Potoku u Vrbna, v Ludvíkově, Branticích, Lichnově, Karlově Pláni, Slezských Pavlovicích a v Zátoru. Bohatou historií a léčebnými výsledky se mohou pochlubit lázně v Karlově Studánce, ale také lázně ve Velkých Losínách, Lipové a Bludově, které leží v regionu soudržnosti Střední Morava. Nejznámějšími lázněmi celé oblasti je pravděpodobně Priessnitzovo sanatorium v Jeseníku.

V oblasti pod Nízkým Jeseníkem a nad Oderskou bránou jsou nové lázně Klimkovice s jodobromovými vodami. Ostrava-Karviná má jodobromové lázně Darkov, Ostrava-Hranice se může chlubit moderním Rehabilitačním sanatoriem.

Na území regionu Moravskoslezsko se rozkládají tři Chráněné krajinné oblasti – Poodří, Jeseníky a Beskydy. Kombinace vynikajících přírodních a klimatických podmínek zde přispěla k založení a rozvoji lázeňských služeb.

Novojičínsko je region s nebývalou koncentrací architektonických památek a velmi příznivými podmínkami pro cestovní ruch. Milovníci přírody mají možnost navštívit již zmíněné chráněné krajinné oblasti, dále pak dva velkoplošné přírodní parky i velký počet rezervací.

Pro letní i zimní rekreaci je dobře vybaveno zejména město Frenštát pod Radhoštěm a jeho blízké okolí, kde je také soustředěna nabídka vhodných ubytovacích zařízení a služeb.

Snadná dopravní dostupnost, strategicky důležitá poloha regionu a vysoký potenciál využití regionu z hlediska dalšího rozvoje cestovního ruchu zaručuje plné zapojení Moravskoslezska do procesu integrace služeb v cestovním ruchu a budování dopravní infrastruktury přesahující rámec místního rozvoje jednotlivých okresů a krajů. Strategická poloha okresu Nový Jičín v koridoru Moravské brány předurčuje budování významných zařízení technické infrastruktury celostátního i mezinárodního významu, jako jsou dálnice z Brna do Ostravy, železniční vysokorychlostní tratě a přenosové energetické sítě. Letecký provoz je zajišťován na letišti v Mošnově.

KARLOVA STUDÁNKA

Poloha: Moravskoslezský kraj, okres Bruntál

Klimatické lázně Karlova Studánka leží v údolí řeky Bílé Opavy v Hrubém Jeseníku, mezi městy Jeseník a Bruntál. Karlova Studánka je nejvýše položenou obcí bruntálského okresu s nadmořskou výškou kolem 800 m. Svou polohou na východní straně Pradědu je vstupní

branou na tento druhý nejvyšší vrchol České republiky (1492 m. n. m.). Klima je zde mírně podhorské, s velmi čistým ovzduším.

■ Historie a současnost

Zakladatelem lázní Karlova Studánka byl arcivévoda Maxmilián II. František, syn habsburské císařovny Marie Terezie. Počátky souvisejí s místními léčebnými minerálními prameny, k prvním pokusům o jejich využití došlo už v 17. století. Po porážce stavovského povstání roku 1620 připadlo celé bruntálské panství včetně Karlovy Studánky Řádu německých rytířů.

V 18. století zde začaly nejprve vyrůstat dřevěné domky pro léčebné koupele. Od roku 1782 se zde začaly budovat první lázeňské domy. Z této doby pochází také původní název obce *Hinnewieder* (z německého „hin und wieder“, přeloženo „sem a tam“). Lázeňští hosté totiž kvůli nedostatku ubytovacích míst museli bydlet v okolních obcích a na léčebné koupele docházeli. Nový název *Karlsbrunn*, dnes Karlova Studánka, se začal používat až od roku 1803, podle habsburského velmistra řádu Karla Ludvíka.

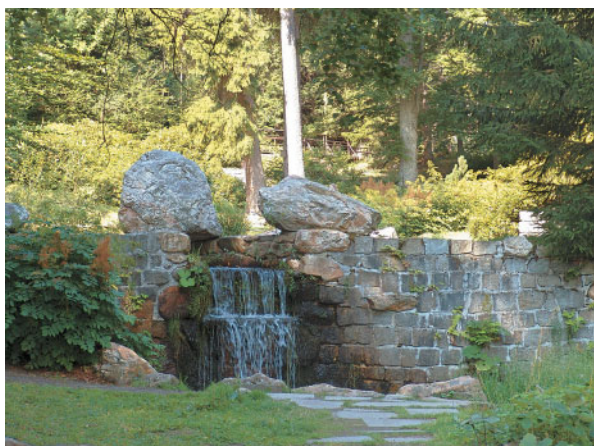
Výstavba lázeňských domů během 19. století zajistila Karlově Studánce pevné místo mezi ostatními lázněmi rakousko-uherské monarchie. Jádrem městské památkové

Pitný pavilon

Hlavní lázeňská budova

Vodopád v lázeňském parku

Lázeňský park

zóny dnes tvoří lázeňské domy, které byly postaveny v klasicistním a empírovém stylu v letech 1803–1893. Z konce 19. století pochází Pitný pavilon. Dalšími typickými objekty z této doby jsou Vyšetřovací ústav, Letní lázně a Hudební hala. Z první poloviny 20. století pocházejí budovy Slezského domu a lázeňského domu Libuše.

Dnes jsou majitelem a provozovatelem lázní Státní léčebné lázně Karlova Studánka, s. p. Vedle lázeňství je Karlova Studánka i známým horským rekreačním střediskem. Roku 2006 oslavily lázně významné 250leté výročí narození zakladatele lázní, nejmladšího syna Marie Terezie, Maxmiliána II. Františka.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Místními zajímavostmi v Karlově Studánce jsou kaple sv. Huberta z let 1757–1758, umělý vodopád a ojedinělá venkovní Geologická expozice kamenů. Milovníci historie mohou v okolí navštívit hrad Sovinec, zámek Dívčí hrad a historické památky v nedalekém Bruntále, Šumperku, Vrbně nebo ve Velkých Losinách a dalších okolních městech. Dominantami v okolí jsou zámek Bruntál a zámek Velké Losiny. Zámek Bruntál, původně pozdně gotický hrad z 15. století, byl v 16. a 17. století přestavěn na renesanční sídlo. Dnešní barokní podobu získal v letech 1766–1769, ale zachoval si řadu původních renesančních prvků.

V 19. a počátkem 20. století byly provedeny úpravy interiéru a zámeckého parku. Návštěvník si zde může prohlédnout vzácné rokokové nástěnné malby, bohatý mobiliář z 18. a 19. století, zámeckou galerii s díly italských, holandských, vlámských a německých mistrů, loveckou zbrojnici a knihovnu.

Zámek Velké Losiny připomíná neblaze proslulé čarodějnické procesy ze 17. století. Z této doby pochází i původní papírna ve Velkých Losinách, která je významná svou historickou výrobou ručního papíru, a byla proto prohlášena národní kulturní památkou. Jeseníky zabírají podstatnou část dvou severomoravských okresů, šumperského a bruntálského. Uvnitř této oblasti leží Chráněná krajinná oblast Jeseníky, v níž se nacházejí čtyři přírodní rezervace: Praděd, rašeliníště Skřítek, Rejvíz a rezervace Šerák-Keprník.

Milovníci přírody zde naleznou ráj přírodních útvarů a naučných stezek. Naučná stezka Bílá Opava vede podél toku říčky Bílé Opavy od jejího pramene na jižním svahu hory Praděd až do Karlovy Studánky.

V sevřeném údolí říčky se nacházejí vodopády, peřeje a kaskády, které v kombinaci se smrkovými lesy vytvářejí jedno z nejkrásnějších míst v České republice. Petrovy kameny tvoří skupina skal na vrcholu Vysoké hole (1 446 m. n. m.). V minulosti byly označovány jako dějiště čarodějnických sletů.

■ Přírodní léčivé zdroje

V Karlově Studánce se nacházejí zdroje slabě mineralizované hydrogenuhličitanové-vápenaté kyselky se zvýše-

Pohled z Jeseníků

ným obsahem kyseliny metakřemičité. Místní prameny doplňuje přírodní oxid uhličitý, rašelina a zejména jedinečné podhorské léčivé klima. Léčivé prameny byly v minulosti pojmenovávány po velmistrech Řádu německých rytířů, pramen Maxmiliánův (objeven roku 1780), Karlův (1802), Antonínův (1812), Vilémův (1862) a Norbertův (1931). Navzdory nadmořské výšce okolo 800 m mají lázně Karlova Studánka poměrně mírné podhorské podnebí. V dnešní době patří k místům s nejčistším ovzduším v České republice.

■ Léčebné procedury

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské stříky, parní skříň a parní lázeň.

Koupele: minerální uhlíčitá i suchá, perličková i přísadová (sírná), vířivá celková, vířivá a střídavá končetinová koupel, masážní koupel Vitalizer.

Masáže: klasická, reflexní segmentová, hydromasáž, lymfodrenáž ruční i přístrojové.

Fyzikální terapie: čtyřkomorová galvanizace, diadynamik, krátkovlnná diatermie, ultrazvuk, distanční elektroterapie VAS-07.

Světloléčba: biolampa, horské slunce, solux.

Termoterapie: rašelínové zábaly, parafín.

Kineziterapie: individuální, skupinová, joga, cvičení na míčích i přístrojích.

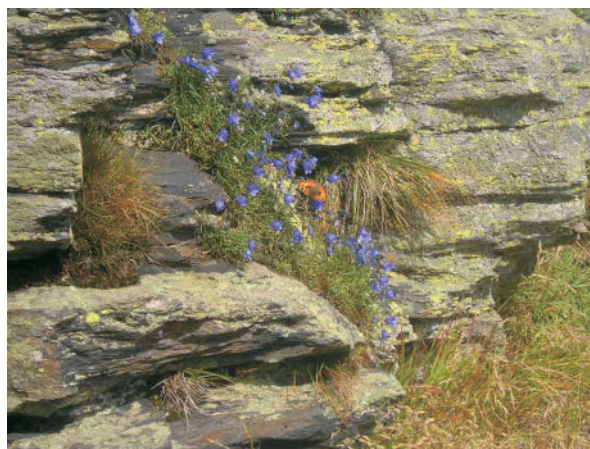
Reflexní léčba: mobilizace, techniky měkkých tkání.

Další: Inhalace, nosní laváže, insuflace CO₂.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: I. Nemoci onkologické po ukončení léčby. II. Nemoci oběhového ústrojí: 7. Hypertenzní choroba. 10. Funkční poruchy periferních cév. V. Netuberkulózní onemocnění dýchacích cest. 1. Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest. 2. Chronické záněty: chronické sinusitidy a sinobronchitidy. 3. Poškození laryngu a hlasivek i v důsledku profesionálního

Údolí Bílé Opavy

Vodopád v údolí Bílé Opavy

Praděd

Pohled z hřebene Hrubého Jeseníku

Lyžování v Jeseníkách

přetížení. 4. Alergické rýmy. 5. Stavy po zánětech plic. 6. Chronická bronchitis. 7. Obstrukční chronická bronchitis. 8. Astma bronchiale. 9. Intersticiální plicní fibrozy. 10. Následky poškození toxickými plyny, dýmy, prachy.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

K ubytování hostů slouží šest lázeňských domů. Ve Vyšetřovacím ústavu se nachází lázeňská poliklinika, sídlo ředitelství, přijímací a ubytovací kanceláře, ošetřovny a ordinace. V Letních lázních se provádí aplikace balneoprocudur, balneoléčba s aplikací přírodních léčivých zdrojů, vodoléčbou, masážemi, peloidoterapií rašelinou, rehabilitační léčbou apod. Lázeňský dům Libuše poskytuje inhalatorium, balneoprovoz, elektroléčbu a rehabilitační tělocvičny.

■ Volný čas, sport a kultura

Karlova Studánka nabízí výborné celoroční podmínky pro rekreaci, turistiku, cykloturistiku, lyžování a řadu jiných aktivit. V okolí jsou krásné naučné stezky, turistické a lyžařské trasy. Přímo v Karlově Studánce začíná turistická stezka překrásným údolím Bílé Opavy, která vede na vrchol Pradědu. Milovníci aktivit pod střechou zde mohou hrát bowling, kuželky a squash, k dispozici je minigolf a tenisové kurty. Ve Vrbně pod Pradědem (7 km) je koupaliště a v Bruntále (20 km) je krytý bazén a sauna. Méně tradiční zábavu nabízejí vyhlídkové lety, jízdy na horské káře a vyjížďky na koních.

V zimě lze využívat běžeckých a sjezdových tratí. Ski areál Praděd je lyžařské středisko vyhlášené dobrými sněhovými podmínkami. Návštěvníci lázní ocení také lyžařský areál Figura Ovčárna (1 438 m. n. m.) ležící na úbočí Petrových kamenů. V blízkosti lázní jsou další dvě vynikající lyžařská střediska, Červenohorské sedlo a Ramzová. V regionu se dnes úspěšně rozvíjí také agroturistika.

Kulturní pořady, divadlo a kino je možno navštívit v Bruntále a Jeseníku. Přímo v areálu lázní se nachází ojedinělá geologická expozice v přírodě s 340 exponáty. V místě je pošta, informační centrum, stylový koncertní a taneční sál. Relaxační procedury je možné zakoupit v Letních lázních. Návštěvníci Karlovy Studánky mohou trávit svůj volný čas v místních kavárnách, restauracích a cukrárně.

■ Dopravní dostupnost

Železnice vede do Bruntálu, odtud jezdí do Karlovy Studánky místní autobusové spoje. Do lázní je možno jet i dálkovým autobusem. Při dopravě automobilem je třeba odbočit ze silnice č. 11 v Rýmařově nebo v Bruntále na Malou Morávku. Pro udržení kvality čistého vzduchu se vozidla zanechávají na vyhrazených parkovištích. Nákladním vozidlům je vjezd a průjezd do lázní zakázán. V zimním období zde jezdí kyvadlová doprava, která Karlovu Studánku spojuje s ostatními známými středisky Jeseníků.

DÁVKOV

Poloha: Moravskoslezský kraj, okres Karviná

Dávkovské lázně leží při úpatí Beskyd v mírně zvlněné krajině na břehu řeky Olše, v nadmořské výšce 234 m. Klima je zde nížinné, mírně vlhké.

■ Historie a současnost

Vznik lázní Dávkov je datován do roku 1867, kdy zde byla zahájena první lázeňská sezona. Dnešní lázně tvoří dvě léčebná zařízení, Léčebna Dávkov v Karviné-Dávkově a Rehabilitační sanatorium v Karviné-Hraničích. Léčebna Dávkov byla až do roku 1976 jediným léčebným zařízením lázní Dávkov. Dnes ji tvoří osm budov, vyhlášených za kulturní památky. Tyto budovy se nacházejí v krásném prostředí lázeňského parku, založeném v roce 1900. Park je registrován jako významný krajinný prvek a skýtá velmi příjemné, klidné prostředí. Založení lázní předcházelo vědecké prozkoumání přírodního léčivého zdroje, jodobromové vody solanky, kterou již dříve znali a využívali místní lidé. Postupem času bylo zjištěno, že vzácná voda s vynikajícími účinky pro léčbu pohybového ústrojí a cévního systému je mořského třetihorního původu. Posledním majitelem lázní před rokem 1945 byl hrabě Larisch-Mönnisch. Po roce 1948 se staly lázně Dávkov na dlouhou dobu majetkem státu. Jelikož solanka je uložena ve výdutích uhelné pánve, musely lázně čelit vlivům důlní činnosti a po určitý čas jim hrozil zánik. Proto bylo přistoupeno

k výstavbě nových objektů na opačném předměstí města Karviné. Tento nový areál, pod názvem Rehabilitační sanatorium, navázal na bohatou tradici původní Léčebny Dávkov.

Původní lázeňské budovy mohly být díky pozastavení důlní činnosti po roce 1989 postupně zrekonstruovány a zmodernizovány. Některé z budov původních lázní byly vyhlášeny kulturními památkami. Od září roku 2003 se Lázně Dávkov staly akciovou společností, která ve své činnosti navázala na 135letou tradici.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Milovníci historie mohou v Hukvaldech navštívit rodiště Leoše Janáčka a ruiny stejně pojmenovaného hradu, další památky najdou v Lysé Hoře, Českém Těšíně a Ostravě. Lázně Dávkov se mohou pochlubit rozlehlým a pečlivě udržovaným lázeňským parkem. Ten plynule přechází do zámeckého parku, který obklopuje historické jádro města Karviná. K okolním návštěvám v přírodě vybízejí nedaleké Beskydy, Rožnov pod Radhoštěm, Těšínské a Jablunkovské Beskydy a další přírodní krásy moravského Slezska.

■ Přírodní léčivé zdroje

Přírodním léčivým zdrojem dávkovských lázní je jodobromová voda solanka, pozůstatek pravěkého moře pod povrchem země.

Lékcebná Darkov

Most přes Olši

Lázeňský park

■ Léčebné metody

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, skotské stříky, Hubbardova lázeň.

Koupele: přírodní jodobromová, perličková i přísadová (bylinná: řepík, heřmánek, řebříček, přeslička, kopřiva, šalvěj, měsíček, levandule, rozmarýn, eucalyptus, luční květy, borovice, smrk, jalovec), uhličitá vodní i suchá, střídavá a vířivá končetinová, vířivá koupel Kneipp.

Masáže: klasická, reflexní segmentová a vazivová, podvodní, lymfodrenáž ruční i přístrojová.

Fyzikální terapie: čtyřkomorová galvanizace, diadynamik, interference, magnetoterapie, myostimulace, ultrazvuk, vakuokompresní terapie.

Světloléčba: laser, solarium.

Termoterapie: parafín, fango, rašelinové obklady, kryoterapie.

Kineziterapie: ergoterapie, skupinová, individuální, v bazénu, s přístroji (Therapy Master, Motomed, Parapleg, Kinetec), cvičení chůze (bradlové, akupresurní, elektrické chodníky a schody), vertikalizace, cvičení na přístrojích a míčích, hipoterapie.

Reflexní léčba: techniky měkkých tkání, mobilizace, baňkování, reflexní masáž plosky nohou.

Další: inhalace (skupinová, individuální), insuflace CO₂, oxygenoterapie.

Nadstandardní masáže: aromamasáž (částečná i celková, osvěžující de Luxe, revitalizující, relaxační, relaxační pleťová masáž hlavy a šíje), olejová proti celulitidě, Schwarzwaldská povzbuzující.

■ Indikace pro Léčebnu Darkov

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VI. Nemoci nervové: 3. Kořenové syndromy vertebrogenního původu. 4. Zánětlivé nemoci centrálního nervstva se spasticko-paretickými známkami (stavy po meningoencefalitidách a myelitidách). 5. Hemiparézy a paraparézy cévního původu. 6. Stavy po poraněních a operacích centrálního a periferního nervstva s poruchami hybnosti. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 13. Skoliózy idiopatické i jiné. 14. Stavy po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního. 15. Stavy po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní. XI. Nemoci kožní: 7. Stavy po popáleninách po rekonstrukčních výkonech, stavy s rizikem smršťování jizev do 6 měsíců od zhojení.

■ Indikace pro Rehabilitační sanatorium

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: II. Nemoci oběhového ústrojí: 8. Onemocnění tepen končetin. 9. Stavy po zánětech žil, trombozách a operacích varixů, chronický lymfatický edém. 10. Funkční poruchy periferních cév. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 1. Revmatoidní artritida st. I.–IV. (včetně

juvenilní artritidy). 2. Ankylozující spondylitis – Bechtěrevova choroba. 3. Séronegativní, reaktivní a druhotné spondartitidy. 5. Artropatie provázející krevní, endokrinní, neurologická a plicní onemocnění. 6. Metabolická onemocnění s postižením kloubů (dnavá arthritida, chondrokalcinóza, ochronotická artropatie). 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáň, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetřžením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 9. Koxartróza v soustavném léčení. 10. Gonartróza v soustavném léčení. 11. Artrózy v ostatních lokalizacích. 12. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 14. Stavby po úrazech pohybového ústrojí a po ortopedických operacích včetně stavů po operacích meziobratlových plotének a stenóz kanálu páteřního.

Indikace dětí: XXVII. Nemoci pohybového ústrojí:

1. Juvenilní chronická artritida a jiná chronická onemocnění kloubů a páteře. 2. Vrozené ortopedické vady pohybového aparátu. 3. Stavby po úrazech a ortopedických operacích při poruše motorických funkcí do 36 měsíců po úrazu nebo operaci. 4. Skoliózy mobilní ve stálé rehabilitační péči. 5. Osteochondrózy ve stadiu reparačním, m. Perthes, primární a sekundární juvenilní osteoporóza. 6. m. Scheuermann. 7. Vleklé osteomyelitidy. 8. Vertebrogenní algický syndrom funkčního i degenerativního původu. XXX. Nemoci kožní: 1. Psoriasis – lupenka: chronické a recidivující formy. 2. Chronické a recidivující ekzémy, včetně atopického, chronické prurigo. 3. Indurativní a konglobující formy akné. 4. Sklerodermie. 5. Ichtyózy. 6. Chronické dermatózy. 7. Stavby po popáleninách a po rekonstrukčních výkonech, kde hrozí smršťování jizev.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Obě lázeňské léčebny, Léčebna Darkov s osmi budovami a Rehabilitační sanatorium, tvoří jeden ekonomický celek. Kapacita dnešních lázeňských zařízení je 288 lůžek v Léčebně Darkov a 631 lůžek v Rehabilitačním sanatoriu.

Rehabilitační sanatorium je mladší částí Lázní Darkov. Jedná se o velký komplex vnitřně propojených budov. Klienti zde mají k dispozici ubytování, stravování, léčebné procedury a většinu doplňkových služeb, to vše bez nutnosti opustit areál sanatoria. Pacienti si mohou vybrat jednolůžkové nebo dvoulůžkové pokoje, pokoje kategorie de luxe a apartmány. Část pokojů je přizpůsobena potřebám imobilních pacientů.

Pavilon „G“ leží v lázeňském parku a není propojen s budovami Rehabilitačního sanatoria. Jedná se o zcela zrekonstruovaný rodinný dům s ubytovací kapacitou 12 lůžek ve dvoulůžkových pokojích. Pavilon „G“ se těší velké oblibě, zejména pro nevědní soukromí, které klientům poskytuje.

Od dubna 2006 otevřely Lázně Darkov nově vybudované Centrum regenerace.

Socha Radegasta

■ Volný čas, sport a kultura

Klientům, kteří preferují aktivní odpočinek, nabízejí Léčebna Darkov i Rehabilitační sanatorium širokou škálu sportovních aktivit.

Náročnější túry je možno podnikat v nedalekých Beskydech. V lázních jsou půjčovny kol, klienti se mohou věnovat tenisu, volejbalu, plavání nebo si zacvičit ve fitness-centru. V Rehabilitačním sanatoriu si mohou zahrát stolní tenis, minigolf, kuželky a petanque, případně mohou navštívit saunu.

Návštěvníci lázní si mají také možnost vybrat z celé řady kulturních programů, od tanečních a poslechových večerů, koncertních představení přes pestrou nabídku výletů až po návštěvu kin a divadel v Karvině a přilehlých městech.

Mezi další nabízené služby patří pošta, směnárna, bankomat, knihovna, optika, kadeřnictví, kosmetika, manikúra, pedikúra, prádelna, čistírna.

Lázně Darkov také organizují konference a semináře pro odborníky nejen z oblasti lázeňství a cestovního ruchu.

■ Dopravní dostupnost

Lázně jsou pohodlně přístupné autobusem i po železnici. Do stanice Karviná-Darkov lze cestovat osobním vlakem z Českého Těšína a Bohumína. Autem se do lázní jede z Frýdku-Místku po dálnici E462 do Českého Těšína, odtud na sever podél Polské hranice do Karviné po hlavní silnici č. 67. Z Ostravy se lze dostat do Karviné po silnici č. 59. Je možno využít i letecké spojení z Prahy do Ostravy a z Ostravy použít taxi služby.

KLIMKOVICE

Poloha: Moravskoslezský kraj, okres Nový Jičín

Lázně se rozkládají v lesnaté krajině na úpatí Nízkého Jeseníku, v blízkosti Beskyd. Krajské město Ostrava je vzdáleno 14 km. Lázeňský areál se nachází nedaleko města Klimkovice v nadmořské výšce 370 m. Klima je zde mírně teplé, k jihovýchodu zasahuje do oblasti mírně chladné.

Budovy Sanatorií

■ Historie a současnost

Dějiny obce Klimkovice sahají do čtrnáctého století, jak naznačuje svou podobou i dnešní charakter obce. Návštěvníka na první pohled zaujme typickou siluetou věž kostela a starobylý zámek. Ačkoli se obec nachází v těsné blízkosti velké průmyslové aglomerace Ostravy, zachovala si dosud svůj idylický přírodní ráz, svěží zeleň a čistotu venkovského prostředí. Dochované historické památky architektury z 16. až 19. století souvisejí s rodem Vlčků, vlastníků Klimkovic po tři staletí. Počátkem devatenáctého století vedla těžba uhlí na Ostravsku ke vzniku prvních průmyslových podniků. Tak roku 1828 na podnět olomouckého arcibiskupa vznikly Vítkovické železářny s vysokými pecemi a železářskými závody. V roce 1911 zde byla otevřena místní železniční dráha Svinov-Klimkovice.

Lázeňská tradice v oblasti Ostravské pánve sahá také do 19. století a je spojena s využíváním jodobromové vody, tzv. solanky, jejíž prameny se objevily v souvislosti s důlní činností.

Nová éra Klimkovic nastala v roce 1991 vybudováním nových lázní Sanatoria Klimkovice. Architektonicky zajímavý lázeňský areál s výhledem na panorama Beskyd poskytuje vedle léčebných procedur a lázeňské péče mnoho možností společenského vyžití a rychle se

stal oblíbeným výletním místem pro návštěvníky z České republiky i ze zahraničí.

■ Historické a přírodní zajímavosti

Hosté lázní Klimkovice mají možnost navštívit řadu historických památek v Olomouci a Opavě, hrad Hukvaldy, zámek Hradec nad Moravicí nebo město Štramberk s proslulou válcovitou věží, zvanou Trúba. V Rožnově pod Radhoštěm je rozsáhlý skanzen lidové architektury a za návštěvu stojí také arboretum v Nových Dvorech. Krásná pohoří Beskyd, Nízkého Jeseníku a Oderských vrchů poskytují pestré možnosti turistických výletů do okolní přírody.

■ Přírodní léčivé zdroje

Hlavním léčivým zdrojem jsou léčebné koupele v jodobromové vodě s vysokým obsahem jodu. Jodobromová voda je unikátní přírodní zdroj třetihorního původu. Vrtý se nacházejí v oblasti Polanka nad Odrou. Voda je čerpána z hloubky 500 m a vedena do 11 km vzdálených Sanatorií. Přírodní jod má výrazné protizánětlivé a hojivé účinky. Chemicky je jodobromová solanka definovaná jako silně mineralizovaná přírodní chloridosodná voda se zvýšeným obsahem barnatého a strontnatého iontu, studená, hypertonická.

■ Léčebné metody

Vodoléčba: plavání a cvičení v bazénu, Hubbardova lázeň, skotské stříky, sauna.

Koupele: jodobromová, uhličitá, perličková, přísadové (přeslička, levandule, dubová kúra), střídavá nožní koupel.

Masáže: klasická, reflexní segmentová, podvodní.

Fyzikální terapie: čtyřkomorová galvanizace, diadynamik, interference, magnetoterapie.

Světlolečba: laser.

Termoterapie: hypertermní vana, peloidní obklady, parafín, kryoterapie.

Kinezioterapie: skupinová i individuální, v bazénu, na míčích, cvičení na přístrojích.

Reflexní léčba: reflexní masáž segmentová.

Další: inhalace individuální i skupinová, insuflace CO₂, hipoterapie.

■ Indikace

Indikační seznam dle Vyhlášky MZ č. 58/1997 Sb.

Indikace dospělí: VI. nemoci nervové: 1. Chabé obrny (ne po úrazu), poinfekční polyradikuloneuritidy, postpoliomyelitický sy. 2. Polyneuropatie s paretickými projevy. 6. Stavy po poraněních a operacích centrálního a periferního nervstva s poruchami hybnosti. 7. Roztroušená skleróza a demyelinizační onemocnění. 8. Nervosvalová onemocnění primární, sekundární i degenerativní. 9. Syringomyelie s paretickými projevy. 10. Dětská mozková obrna při možnosti samostatné chůze. 11. Parkinsonova choroba. VII. Nemoci pohybového ústrojí: 4. Difusní onemocnění pojiva s kloubními proje-

Celkový pohled na lázně

Interiér lázeňské budovy

Zámek Hradec nad Moravicí

Beskydy

Vůz Präsident v Technickém muzeu Kopřivnice

vy (SLE – systémový lupus erythematosus, sklerodermie, polyomyositis a dermatomyositis, Sjörgenův sy). 5. Artropatie provázející krevní, endokrinní, neurologická a plicní onemocnění. 8. Bolestivé syndromy šlach, úponů, burz podkožní tkáně, tuku a kosterních svalů, včetně postižení způsobených prací s vibrujícími nástroji a nadměrným jednostranným přetížením, mimokloubní revmatismus celkový a lokalizovaný. 12. Vertebrogenerní algický syndrom funkčního i degenerativního původu, soustavně léčený. 13. Skoliózy idiopatické i jiné. 15. Stavy po ortopedických operacích s použitím náhrady kloubní. 16. Předoperační příprava před plánovanou náhradou kloubní. XI. Nemoci ženské: 1. Sterilita a infertilita, stavy po spontánním potratu. 2. Poruchy funkce ovárií a vývoje dělohy. 3. Zánětlivá gynekologická onemocnění. 4. Stavy po gynekologických onemocněních a operacích v oblasti malé pánve.

5. Funkční poruchy, klimakterický syndrom, bolestivé syndromy.

Indikace dětí: XXII Nemoci oběhového ústrojí: 8. Juvenilní hypertenze. 9. Nemoci periferních cév. XXVI. Nemoci nervové: 1. Syndrom periferního motorického neuronu jakékoliv etiologie (chabé obrny). 2. Svalová dystrofie a jiná svalová onemocnění. 3. Dětská mozková obrna a příbuzné stavy (mozečkové syndromy a hybné poruchy v rámci malých mozkových postižení). 4. Jiné hybné poruchy centrálního původu: hybné poruchy po zánětech mozku a míchy, degenerativní a hereditární onemocnění, hybné poruchy po cévních příhodách mozkových, hybné poruchy po úrazech mozku, hybné poruchy po operacích benigních nádorů CNS. 5. Kořenové syndromy vertebrogenerního původu. XXVII. Nemoci pohybového ústrojí: 4. Skoliózy mobilní ve stálé rehabilitační péči. XXXI. Nemoci gynekologické: 1. Zánětlivá onemocnění zevních a vnitřních rodidel. 2. Hypoplazie vnitřních rodidel a retrodeviace dělohy. 3. Primární dysmenorea, primární amenorea s nadměrným růstem nebo při zavedení umělého cyklu k zástavě růstu, sekundární amenorea u mentálních anorexií po velkém zhubnutí, hypoestrinní hypooligo-menorea. 4. Stavy po léčebných juvenilních metroragiích hypohormonálních nebo zánětlivých. 5. Sekundární poruchy cyklu po infekčních chorobách s postižením rodidel. 6. Stavy po operacích vnitřních rodidel a po jiných břišních operacích se vztahem ke krajinně malé pánve, zejména po appendektomii do 12 měsíců od operace.

■ Lázeňské domy, hotely a zařízení

Komplex A: Hlavní budova Sanatorií, léčebna A, sestává z ubytovací části, léčebného pavilonu, jídelny a veřejných prostor s kolonádou. Celý komplex je vzá-

jemně propojen spojovacími trakty a výtahy. V areálu se nekouří. K dispozici je rehabilitační bazén (13x12 m) s teplotou vody 32 °C, který v dopoledních hodinách slouží k léčebné rehabilitaci a odpoledne k volnému plavání všem lázeňským hostům.

Komplex B: Komplex léčebny B je složen z ubytovací části, léčebné části, jídelen, speciální školy a společenských prostor, včetně velkého sálu. Komplex je vzájemně propojen spojovacími trakty a výtahy. Celá budova je bezbariérová a samozřejmě se zde nekouří. V areálu je rovněž rehabilitační bazén (13,5x7 m) s teplotou vody 32 °C. K odpolednímu plavání slouží bazén v Sanatoriu pro dospělé.

Komplex Dětské sanatorium: V Dětském sanatoriu s ubytovací kapacitou přes 150 lůžek jsou k dispozici dvou až čtyřlůžkové pokoje bez příslušenství pro děti; dvoulůžkové pokoje, částečně s příslušenstvím, pro děti s doprovodem; kuchyňky a televizní místnosti pro rodiče; jídelny s výběrem až ze tří jídel; herny, tělocvičny a bazén; učebny speciální školy pro školáky. V Dětském sanatoriu mohou být s dětmi ubytováni i rodiče. Doprovod rodiče schvaluje revizní lékař zdravotní pojišťovny. V zahradě Sanatorií je dětské hřiště.

Sanatorium dospělých: Nabízí přes 300 lůžek v jednolůžkových a dvoulůžkových pokojích nebo apartmánech. Všechny pokoje jsou vybaveny signalizací pro přivolání zdravotnického personálu. Sanatoria rovněž poskytují možnost pronájmu prostor k pořádání společenských akcí a obchodních jednání. Celý areál včetně přístupů na procedury je bezbariérový.

■ Volný čas, sport a kultura

Všestrannou lázeňskou péči doplňují četné společenské aktivity. Sanatoria nabízejí pestrý výběr možností, jak využít volný čas; odpolední plavání, sauna, tenisové kurty, minigolf, půjčovna kol, energetická pyramida, stolní tenis, vyjížďky na koních a další. Příznivcům sportu a aktivního odpočinku se nabízejí výlety do Beskyd, Nízkého Jeseníku a Oderských vrchů. V zimním období jsou zde ideální běžecké terény.

V lázeňském areálu se nacházejí rovněž kavárny, restaurace, čajovny, bary s letní vyhlídkovou terasou; dále také pošta, novinová služba, různé obchody, kadeřnictví, kosmetika a pedikúra. Moderní a velkorysé řešení areálu poskytuje dostatečný prostor pro pořádání různých akcí, od kulturních a tanečních večerů a plesů přes přednášky a výstavy až po kolonádní koncerty či promítání filmů.

■ Dopravní dostupnost

S Ostravou, která je vzdálena jen 7 km od Klimkovic, mají lázně spojení městskými autobusy. Autem se do Klimkovic nejlépe dostaneme z Ostravy směrem na Porubu po silnici č. 11, v Porubě po silnici č. 47 do Klimkovic. Z Nového Jičína se jede do Fulneku po silnici č. 57 a z Fulneku po č. 47 směrem na Bilovec a dále do Klimkovic.

Obora v Hukvaldech

Liška Bystrouška v Hukvaldech

Pustevny pod horou Radhošť – Beskydy

LÁZEŇSKÁ LÉČBA A LÉČEBNÉ PROCEDURY

I. Lázeňská léčba onkologických onemocnění

Lázeňská léčba je vhodná pro klienty s ukončenou onkologickou léčbou. U takových klientů hovoříme o stadiu remise. To znamená, že jejich onemocnění není aktivní. O lázeňské léčbě by měl být informován ošetřující lékař klienta či onkolog. Lázeňský pobyt je zejména několika-týdenní pozitivní změnou oproti stresujícímu prostředí, ve kterém onkologická léčba probíhala. Cílem lázeňské léčby pod odborným dohledem je relaxace, uvolnění a kompenzace následků protinádorové terapie. Během léčby jsou předepisovány procedury s ohledem na úpravu a povzbuzení funkcí onkologickou léčbou zasažených orgánů. Organismus klienta se adaptuje na nové prostředí a reaguje na procedury. Učí se vytvářet odpovědi na tyto podněty. Imunitní systém je pozitivně provokován, čímž se zlepšuje fyzická i psychická kondice. Léčba je vždy předepsána individuálně. Například ženy po operaci prsu trpí pooperačními komplikacemi. Nejčastější je lymfatický otok horní končetiny na operované straně. V takovém případě jsou klientkám předepisovány lymfatické drenáže. Jedná se o speciální druh masáže, který pomáhá otok zmírnit. Rehabilitační cvičení vedené fyzioterapeuty pomáhá zvládat bolesti páteře. Klienti po jakékoli operaci jsou poučeni o péči o jizvy. Neodmyslitelnou součástí léčby je pitná kúra,

kteří napomáhá detoxikaci organismu. V průběhu léčby je vždy uplatněn individuální přístup a diskrétnost. Klienti se nemusejí obávat zkoumavých pohledů a omezení procedur z důvodů jizev či užívání kompenzačních pomůcek. I klient s umělým střevním vývodem, je-li správně a řádně poučen a vybaven pomůckami, může absolvovat lázeňské procedury včetně vodních (koupele, plavání). Klienti mají možnost rozhovoru s psychologem a lékaři s nimi vedou psychoterapeutický rozhovor.

■ Indikace

Onkologické případy po ukončení komplexní léčby bez jakýchkoliv známek recidivy.

■ Léčebné procedury

Jejich předpis je přísně individuální, nelze zde aplikovat žádné obecné schéma. Zásadně nejsou aplikovány horké procedury (např. slatinné zábaly). Literatura se různí v názoru na použití magnetoterapie. Nezbytné je brát ohled na kondici klienta, v jaké do lázní přijíždí.

■ Lázeňská místa

Františkovy Lázně, Mariánské Lázně, Karlovy Vary, Luhačovice, Karlova Studánka.

II. Lázeňská léčba cévních onemocnění

Lázeňská léčba je určena pro klienty, kteří se dlouhodobě léčí s vysokým tlakem a důsledky kornatění cév. Ty jsou například angina pectoris či přestálý infarkt myokardu. Moderní lázeňská léčba úzce spolupracuje s klinickými kardiologickými pracovišti. Klienti jsou překládáni přímo z kliniky na lůžko časné rehabilitace v lázeňském zařízení. Ta jsou vybavena všemi potřebnými přístroji (monitory pro sledování srdečního rytmu, krevního tlaku, teploty, saturace kyslíku, dále defibrilátory, kardiostimulátory, přístrojem pro umělou plicní ventilaci). To vše umožňuje bezpečné sledování nemocných v úvodu kardiorehabilitačního pobytu. Lázeňská rehabilitace je doporučována klientům po akutním infarktu myokardu a operačních zákrocích na kardiiovaskulárním systému. Dnes není vzácnost operace srdce a srdečních cév či výkony na srdečních chlopních. Podle vývoje zdravotního stavu jsou klienti přemístěni na pokoje léčebného domu, které již nemají charakter intenzivní péče. Klienti jsou i nadále pod trvalým dohledem lékařů a sester. Po stabilizaci stavu jsou prováděna vyšetření, na jejichž základě je předepisována další tréninková

zátěž a lázeňská léčba. Lázeňské procedury využívají společně s ostatními lázeňskými hosty. Absolvování programu „časné kardiorehabilitace“ nemocným urychluje návrat k aktivnímu způsobu života, včetně návratu do zaměstnání. Je výrazně zlepšena kvalita jejich života.

■ Indikace

Hyperlipidemie, hypertenze, diabetes mellitus, obezita, hyperurikemie (zvýšení hladiny kyseliny močové, dna), stavy po zánětech srdečního svalu, vrozené a získané srdeční vady, ischemická choroba srdeční, stavy po infarktu myokardu do čtyř měsíců a stavy po infarktu myokardu do jednoho roku, těžká hypertenze s orgánovými postiženími a hypertenze mladistvých, onemocnění tepen končetin na podkladě kornatění cév nebo po zánětech, stavy po trombozách a hlubokých zánětech žil s následky, nejdříve však tři měsíce po odeznění akutních příznaků, funkční poruchy periferních cév, stavy po operacích srdečních vad vrozených i získaných, stavy po rekonstrukčních a revaskulizačních operacích na cévním systému.

■ Léčebné procedury

Lázeňský režim, který sestává z doporučené diety a přesně dózované zátěže. Uhličitě vodní, minerální i suché koupele. Účinek CO₂ (oxidu uhličitého) na organismus: rozšiřuje drobné kapiláry a zlepšuje prokrvení, dochází k poklesu krevního tlaku a snížení tepové frekvence. Opakované působení procedur vede k výraznému zlepšení energetických poměrů srdečního výkonu. Další procedury: kineziterapie v tělocvičně, skupinový

a individuální trénink na rotopedu, naordinované vycházky po stanovených okruzích (terénní kúry), cvičení v bazénu, masáže, fyzikální terapie, inhalace, insulace CO₂.

■ Lázeňská místa

Františkovy Lázně, Jeseník, Konstantinovy Lázně, Libverda, Poděbrady, Teplice nad Bečvou, Hodonín, Karlova Studánka.

III. Lázeňská léčba gastrointestinálního systému

Lázeňská léčba zažívacího (gastrointestinálního) systému spočívá zejména ve využití přírodních minerálních pramenů k pitné kúře. Lékařem doporučený pramen se pije v doporučeném množství většinou před jídlem a po malých doušcích. Zároveň se doporučuje pomalá procházka. Prostřednictvím pitné kúry jsou tělu dodávány minerální soli, prvky i plyny obsažené v pramenech. Tím se přímo zasahuje do dějů v organismu. Tato tradiční léčba je doplněna působením dalších, po staletí ověřených balneologických procedur – například různými koupelemi v přírodní minerální vodě. Léčbu nezbytně dotváří i dietní systém a klima lázeňského místa. Léčebný program je dnes vyplněn procedurami tradičními i moderními. K dobrému úspěchu léčby je zapotřebí také čas. Klient si potřebuje zvyknout na nové klimatické podmínky, ale také na procedury, kterým je tělo vystavováno v pravidelném lázeňském režimu. Toto vše vytváří nové mechanismy v organismu a budují se nové stravovací a zažívací návyky těla. Probíhá-li léčba navíc

v příjemné atmosféře historických a kulturních lázeňských míst, je její efekt těmito pozitivními emocemi ještě více upevněn.

■ Indikace

Nemoci trávicího ústrojí: funkční obtíže a vředová choroba žaludku a dvanáctníku, střevní poruchy, stavy po operacích střev, žaludku, žlučníku, chronická onemocnění jater a žlučníku, nemoci metabolisme – cukrovka, obezita, poruchy metabolismu tuků, dna, nemoci pohybového ústrojí – degenerativní poruchy páteře a velkých kloubů, paradentóza.

■ Léčebné procedury

Pitná kúra, dietní režim, koupele, masáže, zábaly, fyzikální terapie a kineziterapie.

■ Lázeňská místa

Karlovy Vary, Luhačovice, Bílina.

IV. Lázeňská léčba metabolických onemocnění, diabetes mellitus

Lázeňská léčba je doporučena všem diabetikům, a to bez rozdílu na to, jak svou nemoc léčí: dietou, léky či inzulinem. Léčba je určena také pro nově diagnostikované klienty. Lázeňský pobyt přispívá ke kvalitní informovanosti klienta nejen o vhodném stravovacím, ale i pohybovém režimu diabetika. Cukrovka může vytvářet i cévní komplikace. Projevují se například bolestmi nohou či poškozením vnitřních orgánů, pomalým hojením ran.

Lázeňská léčba diabetiků spočívá především v aplikaci uhličitě léčby. Formou vodních či suchých koupelí či plynových injekcí. Uhličitá léčba rozšiřuje cévy a zlepšuje prokrvení i u vnitřních orgánů. Další procedury jsou v rámci pohybové rehabilitace a fyzikální terapie. Nedílnou součástí je pitná kúra. Správně poučený diabetik po absolvování lázeňské léčby ví, že střídmost

v kvalitní a dobře vyvážené stravě a správně volené fyzické aktivitě jsou nezbytné pro nekomplikovaný průběh této dnes časté nemoci.

■ Indikace

Vzdělávání nově diagnostikovaných klientů, diabetes s komplikacemi, obezita, poruchy metabolismu tuků, onemocnění štítné žlázy, stavy po operaci štítné žlázy.

■ Léčebné procedury

Pitná kúra, dieta, klimatoterapie, uhličitá léčba, fyzikální terapie, kineziterapie.

■ Lázeňská místa

Jeseník, Lipová-lázně, Mariánské Lázně, Luhačovice, Karlovy Vary, Bílina.

V. Lázeňská léčba netuberkulózních onemocnění dýchacího ústrojí

Léčba je určena klientům s astmatem, obstrukční chorobou broncho-pulmonální, chronickou bronchitidou, záněty dolních a horních cest dýchacích a pro alergiky. Pobyt v lázních je doporučován i po operaci dýchacích cest. Lázeňská léčba je doporučena klientům s profesionálním onemocněním dýchacích cest, kteří pracovali v prašném prostředí, například horníkům. Klima lázeňských míst s vysokou vlhkostí vzduchu je většinou pro léčbu mimořádně vhodná. Nejčastěji předepisované procedury jsou inhalace. Inhalace zvlhčují jemný epitel dýchacích cest a napomáhají jeho pročištění. Po jejich aplikaci se klientovi lépe odkašlává. Využívány jsou prameny, případně jsou inhalace doplňovány léčebnými přísadami. Procedury jsou rozšířeny o koupele, především uhlíčné. Dále jsou předepisovány procedury pozitivní termoterapie, například slatinné či parafínové zábaly a masáže a fyzikální terapie. Nezbytná součást léčby je pohybová rehabilitace. Dechová cvičení uvolňují a zpevňují dýchací svaly a svalový korzet. Pobyt v lázních je provázen pitnou kúrou.

■ Indikace

Stavy po operacích horních i dolních dýchacích cest, hypertrofické či atrofické záněty a sinobronchitidy, poškození laryngu a hlasivek v důsledku hlasového přetížení, alergické rýmy, stavy po komplikovaném zánětu plic, chronická bronchitida, opakované záněty i rizika postižení z fibrogenního prachu s poruchou plicní funkce, chronická obstrukční choroba broncho-pulmonální, asthma bronchiale, fibrózy, následky poškození, respektive toxické účinky plynů, dýmů, prachů.

■ Léčebné procedury

Inhalace: nejznámější prameny – Vincentka a Lesní pramen. Pitná kúra. Koupele uhlíčné, perličkové. Masáže klasické i reflexní. Fyzikální terapie, nejčastěji diatermie. Pozitivní termoterapie – například peloidy. Skupinová a individuální pohybová léčba.

■ Lázeňská místa

Jeseník, Karlova Studánka, Luhačovice, Mariánské Lázně.

VI. Lázeňská léčba neurologických onemocnění pohybového ústrojí

Lázeňská léčba je historicky spjata s péčí o pohybové ústrojí. Mnoho z klientů, kteří tuto léčbu využívají, trpí vrozenými, chronickými nebo také poúrazovými postiženími míchy či periferních nervů. Pro tyto klienty je lázeňská léčba příslibem úlevy od bolestí a zlepšení kvality pohybu i života. Toho dosahují procedury předepsané na základě mnohaleté tradice. Dnes jsou doplněny o moderní poznatky neurofyzilogie a nové rehabilitační metodiky. Příjemné prostředí, klima i pravidelný režim absolvování procedur, stejně tak jako proces adaptace a budování nových stereotypů, to je na lázeňské léčbě jedinečné. Personál v lázeňských zařízeních je vysoce kvalifikovaný v oboru fyziatrie, balneologie a rehabilitace. K léčbě je využíváno již zmíněných znaloostí anatomických i neurofyzilogických. Je vhodné využívat vodu jako medium ulehčující pohyb a uvolňující svalové napětí, umožňující i lepší hybnost v kloubech, medium vhodné pro nácvik chůze. K uvolnění svalového

napětí je využíváno pozitivní i negativní termoterapie. To znamená tepla, horka i chladu a mrazu. Stejně tak je využíváno i různých druhů fyzikální terapie. Nedílnou součástí léčby je kineziterapie, to znamená terapie pohybové, ať už ve skupině, nebo individuálně.

■ Léčebné procedury

Koupele, masáže, kineziterapie – skupinová, individuální, ve vodě s využitím pomůcek a přístrojů i speciálních metodik. Termoterapie: peloidy (rašelinové a slatinné koupele, zábaly), parafín, fango, pelotherm, kryosáčky, kryokomory. Fyzikální léčba.

■ Lázeňská místa

Lázně Bělohrad, Darkov, Dubí, Hodonín, Janské Lázně, Jáchymov, Lázně Kynžvart, Klimkovice, Lázně Libverda, Mšené-lázně, Teplice, Mariánské Lázně, Třeboň, Velichovky, Velké Losiny, Vráž u Písku.

VII. Lázeňská léčba pohybového ústrojí

Do lázní přijíždějí klienti s různými kloubními postiženími. Jsou vrozená, zánětlivá i degenerativní. Stav klienta mnohdy vyžaduje operaci. Moderní jsou zákroky artroskopické, ale také náročné výměny kloubů za protézy. Cílem léčby je mírnit bolest, zlepšit vyživení kloubů a okolních struktur a zlepšit pohyblivost klienta. K anal-

getické a uvolňující léčbě se využívá efektu pozitivní i negativní termoterapie. Předepisují se různé obklady, zábaly, koupele. Používá se rašelina, slatina, parafín, fango, kryoterapie. Koupele mohou být aplikovány na různé části těla (částečné, sedací, končetinové). Do koupelí mohou být přidávány přírodní přísady (solí, byliny,

esence, oleje). U mnohých klientů se lze pravidelnou lázeňskou péčí vyhnout operacím nebo je můžeme alespoň oddálit. Lázeňská léčba je doporučena i jako příprava na plánované operace a stejně tak na doléčení po jejich absolvování. S pomocí fyzioterapeutů zlepšuje klient při cvičení rozsah pohybu v kloubech. Zároveň se zpevňuje i svalová síla, která je nezbytná pro správnou kloubní funkci i pro kvalitní oporu těla. Kineziterapie probíhá v bazénech, tělocvičnách i individuálně. V lázeňském prostředí nechybí doporučení procházek a trénink populární severské chůze. Převážná část klientů si stěžuje právě na „bolesti zad“, to znamená svalů páteře. Osovému orgánu, tedy páteři, neprospívá každodenní shon, sezení ve strnulých pozicích u počítačů, v kancelářích nebo autech. Přetěžovány jsou určité svalové skupiny, klouby a jejich struktury na úkor jiných. Bolesti, stresem, únavou stažené a ochablé svaly je nutné uvolnit a následně svalový korzet posílit. Nabízí se zde mnoho oblíbených lázeňských procedur: masáže, zábaly, obklady, koupele či elektroléčba. Fyzioterapeuti klienty učí správně cvičit jak ve skupinách, např. v bazénech, tak především individuálně i na přístrojích.

■ Indikace

Revmatoidní artritida, Bechtěrevova choroba (ankylozující spondylitida), difúzní onemocnění pojiva, nemoci

kloubů provázející interní onemocnění, metabolická postižení kloubů (dna), osteoporóza, bolestivé syndromy úponů, šlach a svalů, následky práce s vibrujícími nástroji, artróza kyčelních i kolenních a jiných kloubů, bolestivý syndrom zad, stavy po operacích s použitím kloubní náhrady a příprava na tuto plánovanou operaci.

■ Léčebné procedury

Koupele, masáže, kineziterapie: skupinová, individuální, ve vodě, fitness, přístroje.

Termoterapie: peloidy (rašelinové a slatinné koupele, zábaly), parafín, fango, pelotherm, kryosáčky, kryokomory.

Fyzikální léčba: galvanizace, diadynamik, interference, diatermie, magnetoterapie, světloléčba, ultrazvuk.

■ Lázeňská místa

Bechyně, Lázně Běláhrad, Bludov, Lázně Bohdaneč, Darkov, Dubí, Františkovy Lázně, Hodonín, Janské Lázně, Jáchymov, Lázně Kundratice, Klimkovice, Kostelec u Zlína, Karlovy Vary, Lázně Libverda, Lipová-lázně, Luhačovice, Ostrožská Nová Ves, Poděbrady, Slatiny, Mariánské Lázně, Mšené-lázně, Teplice, Teplice nad Bečvou, Lázně Toušeň, Třeboň, Velichovky, Velké Losiny, Vráž u Písku.

VIII. Lázeňská léčba urologických onemocnění

Mariánské Lázně jsou jedinečné pro léčbu urologických onemocnění. Vděčí za to výskytu léčivých minerálních pramenů, některé z nich jsou hypotonické (Rudolfův, Karolina, Lesní pramen). Efekt slabě mineralizované vody se po vstřebání nejvíce projeví v močovém systému v ledvinách, močovodech, močovém měchýři. Pitná kúra je nezbytnou součástí lázeňské léčby. Pobyt je doporučován k doléčení pooperačních stavů, ale také po léčbě kaménků a písku a klientům s chronickými záněty ledvin či močových cest.

Procedury doplňuje uhličitá léčba: vodní koupele, suché plynové koupele. Kůži se vstřebává CO_2 a způsobuje zlepšení prokrvení. Efekt se projeví nejen v kůži a podkoží, ale i ve vnitřních orgánech. Předepisují se masáže a teplé slatinné obklady či elektroléčba. Součástí léčby

je pohybová terapie: procházky, cvičení individuální i v bazénu. Cílem je zpevnění břišní stěny a svalstva pánevního dna a zad. Každá léčba je individuální, aby postihovala problematiku mužů, žen i dětí. Vzhledem k dobré mezioborové spolupráci lékařů je možná i lázeňská léčba dialyzovaných klientů.

■ Léčebné procedury

Pitná kúra, uhličitá koupele (vodní i suché), slatinné zábaly a obklady, masáže, prohřívání ledvin s pomocí elektroléčby (diatermie), fyzioterapie zaměřená na zpevnění břišní stěny a svalů pánevního dna i páteře.

■ Lázeňská místa

Mariánské Lázně, pro děti Lázně Kynžvart.

IX. Lázeňská léčba nemocí duševních

Lázeňská léčba je připravena pomoci doléčovat klienty s psychickými obtížemi, kteří jsou v soustavné léčbě u svých odborníků. Nemoci psychické nejsou provázeny bolestí fyzickou ani vředy na kůži, jsou to obtíže skryté, které si nosíme uvnitř v sobě. Velkou námahu stojí přiznat si, že jsem vyčerpán, nezvládám situace jako dříve,

mám problémy. Již toto zjištění a přiznání sobě samému je počátek léčby a nápravy obtíží. Právě specialisté jsou připraveni pomoci rozpoznat a diagnostikovat problém. Jsou připraveni poskytnout odborné rady a vedení pro jeho řešení. Součástí léčby je i vzdělávání, které učí klienty s nemocí žít. Při dnešním rychlém způsobu

života neumíme dobře relaxovat a pročišťovat svou mysl. Denně ji zahlcujeme množstvím informací a nedopřáváme si čas na zažití nových situací a stereotypů. Lázeňská léčba je vytržením ze zaběhnutých kolejí a stereotypů. Přiměje tělo a jeho receptory opět vnímat i tak zdánlivě malicherné podněty, jakými jsou změna klimatu, nadmořské výšky, změna denního režimu. V lázních je o klienta postaráno se vším všudy, včetně stravy a čistého hotelového pokoje. Klient má čas sám na sebe. Pak už jen na sebe nechá působit blahodárné procedury.

■ Léčebné procedury

Po vstupním vyšetření odborníky, lékaři i psychology je určen plán lázeňské léčby. Vodoléčebné procedury, relaxační techniky, autogenní trénink, joga, pohybové aktivity, léčebný tělocvik, fyzikální terapie, elektrospánek s psychowalkmany, světloterapie sezónní deprese. Psychoterapie skupinová i individuální, muzikoterapie, arteterapie.

■ Lázeňská místa

Jeseník, Dubí, Lázně Libverda.

X. Lázeňská léčba nemocí kožních

Kožní onemocnění je pojem, který vzbuzuje mylnou představu, že je něco v nepořádku pouze s povrchem těla, kůže. Opak je pravdou. Kůže je velmi často postižena nemocí spolu s jinými orgány. Nemoci bývají postižena játra, srdce, plíce, tlusté střevo, ledviny, klouby a imunitní systém. Je zřejmé, že k řešení problematiky nepostačí pouze „masti a pasty“. Nezbytné je provedení diagnostiky a následuje návrh léčby a režimových opatření, diety. Ani moderní medicína s využitím přírodní léčby nedokáže vždy odstranit nemoci jako takové. Lázeňská léčba pak může přispět k dlouhodobému zklidnění obtíží. Obzvlášť úspěšná je léčba tam, kde je podpořena vytrvalostí a disciplínou klienta. Klient přijíždí z domova, kde nechává starosti, stres i alergen – látky, které ho dráždí v domácnosti a na pracovišti. Doma je ponechán dosavadní způsob života. Změna prostředí a adaptace na něj spolu s vytvářením nových reakcí a stereotypů je v tomto případě velmi důležitý faktor. Klient je vystaven klimatickým podmínkám v prostředí, kde je prokazatelně nejčistší ovzduší. Je podrobován procedurám, které mají očištný a hojivý charakter s využitím přírodních léčivých zdrojů.

Lázeňská dieta je součástí léčby. Ke zklidnění často bolestivých kožních projevů se používají různé, i bylinné koupele a fyzikální léčba, například pozitivní účinky světla v celém jeho spektru (viditelné světlo, infračervené i ultrafialové světlo). Zklidnění například lupenkových vředů na kůži napomáhají v moravských lázních sirné prameny a sirné peloidy. Kožní nemoci provázejí i postižení kloubní. Proto je nezbytnou součástí lázeňské léčby i pohybová terapie. Odezva lázeňské léčby přetrvává po ukončení mnohdy půl roku, u některých obtíží i déle. To znamená, že se zlepšuje kvalita života klientů a snižuje se spotřeba medicínských přípravků.

■ Léčebné procedury

Sirné koupele, přísadové koupele – bylinné, uhličitě koupele, aplikace peloidů, světloléčba – viditelné světlo (laser), infračervené i ultrafialové, ostatní metody fyzikální terapie, masáže, pohybová terapie.

■ Lázeňská místa

Jeseník, Lipová-lázně, Kostelec u Zlína, Ostrožská Nová Ves.

XX. Lázeňská léčba dětí

Lázeňská léčba dětí doporučená ošetřujícími lékaři a hrazená zdravotními pojišťovnami se řídí stejným zákonem jako léčba dospělých – viz indikační seznam. Diagnózy dětí jsou však označovány „XX“. Pro léčbu dětí jsou rovněž stanovena lázeňská místa, trvání léčby a věk. Do určitého věku mohou být děti doprovázeny rodiči či dospělým. Léčba dětí je velmi citlivou záležitostí, výhodou lázeňského prostředí je civilní charakter. Dítě sice vnímá odloučení od domova, ale spolupracuje-li dobře, pak se cítí jako na táboře. Léčí se také ve speciálních léčebných domech. Vybavení dětských léčebných domů je speciální od postýlek, toalet a umyvadel až po hračky, herny a školu v areálu léčebny. Školu navštěvují mladí klienti, kteří absolvují lázeňskou léčbu

v průběhu školního roku. Pro dětské klienty jsou také upraveny procedury. Zdravotnický personál je specializován na práci s dětmi, včetně psychologické pomoci. V lázních je nezbytné pomoci dětem zorganizovat čas v průběhu celého dne. Personál je s nimi 24 hodin denně, v průběhu léčby, při vycházkách i při hře. Nepřetržitá zdravotnická služba je pak samozřejmostí.

■ Léčebné procedury

Děti absolvují v podstatě stejné procedury jako dospělí, ale s přihlédnutím k věku. To znamená, že koupele jsou prováděny v menších vanách nebo nejsou celé naplněny. Peloidy jsou aplikovány stejně, ale opět dle individuálního předpisu. Inhalace probíhají stejně. Pitná kúra je

prováděna pod dozorem personálu, který chodí na vycházky s dětmi k pramenům. Fyzikální terapie je aplikována s přihlédnutím ke speciálním kontraindikacím dětského věku (např. růstové zóny a krátkovlnná diater-

mie či ultrazvuk). Pohybová léčba, ať už skupinová či individuální s pomůckami a přístroji, je realizována pod vedením fyzioterapeutů, upravená pro dětské klienty. Předepsaná terénní kúra s doprovodem personálu.

Lázně, kde se děti léčí, a jejich indikace

Onkologie	Janské Lázně
Nemoci oběhového ústrojí	Poděbrady, Teplice nad Bečvou
Hypertenze juvenilní	Poděbrady, Teplice nad Bečvou, Klimkovic
Nemoci GIT	Karlovy Vary
Nemoci metabolické a endokrinní	Karlovy Vary, Luhačovice
Obezita	Karlovy Vary, Luhačovice, Bludov, Poděbrady
Thyreopatie a stavy po operaci	Jeseník
Dýchací ústrojí (ne TBC)	Bludov, Janské Lázně, Jeseník, Lázně Kynžvart, Mariánské Lázně, Luhačovice, Velké Losiny
Nemoci nervové	Janské lázně, Velké Losiny, Klimkovic, Teplice
Nemoci pohybového ústrojí	Lázně Bělohrad, Poděbrady, Teplice, Teplice nad Bečvou, Darkov, Janské Lázně, Mariánské Lázně, Klimkovic, Velké Losiny, Bludov
Nemoci ledvin a močových cest	Bludov, Lázně Kynžvart
Duševní poruchy	Jeseník
Nemoci kožní	Darkov, Lázně Kynžvart, Teplice nad Bečvou, Lipová-lázně, Jeseník
Nemoci gynekologické	Františkovy Lázně, Klimkovic

OBECNÉ KONTRAINDIKACE LÁZEŇSKÉ LÉČBY

Podle Vyhlášky MZd č. 58/1997 Sb., kterou se stanoví indikační seznam pro lázeňskou péči o dospělé, děti a dorost, lze vztahovat výčet kontraindikací na všechna lázeňská zařízení v České republice, bez ohledu na jejich specializaci, jako všeobecně závazný. Abychom neuváděli výčet kontraindikací jednotlivě pro každé lázně, uvádíme celý soupis souhrnně na tomto místě, jako vodítko všeobecně se vztahující na všechna lázeňská zařízení.

1. Infekční nemoci přenosné z člověka na člověka a bacilonosičství zejména břišního tyfu a paratyfu. Je-li některá nemoc indikovaná pro lázeňskou péči sdružená s tuberkulózou (TBC) dýchacího ústrojí nebo jinou formou TBC, může být lázeňská péče navržena a povolena jen po řádném ukončení léčby antituberkulotiky.
2. Všechny nemoci v akutním stadiu.
3. Klinické známky oběhového selhání, maligní arytmie.
4. Stav po hluboké trombóze do tří měsíců po odeznění nemoci, stavy po povrchové tromboflebitidě do šesti týdnů po odeznění nemoci.
5. Labilní diabetes mellitus (s výjimkou dětí a dorostu) a dekompenzovaný diabetes mellitus.
6. Často se opakující profúzní krvácení všeho druhu.
7. Kachexie všeho druhu.
8. Zhoubné nádory během léčby a po ní s klinicky zjevnými známkami pokračování nemoci.
9. Epilepsie s výjimkou případů, u nichž v posledních třech letech nedošlo k záchvatu a jejichž elektro-

encefalogram (EEG) nemá epileptické grafoelementy. Přetrvávají-li v EEG záznamu patologické změny, pak může být lázeňská péče navržena jen na základě kladného vyjádření neurologa, který má pacienta v dispenzární péči. Pro indikační skupinu XXVI není epilepsie kontraindikací.

10. Aktivní ataky nebo fáze psychóz a duševní poruchy s asociálními projevy nebo sníženou možností komunikace, transitorní stavy zmatenosti.
11. Závislost na alkoholu, závislost na návykových látkách.
12. Nemocní odkázaní na pomoc druhé osoby při sebeobsluze (s výjimkou nevidomých). Přijetí nemocného (zpravidla s průvodcem) je popřípadě možné po předchozím dojednání s vedoucím lékařem lázeňské léčebny.
13. Inkontinence moče a stolice, enuresis nocturna. Neplatí pro indikační skupinu XXVI, XXVIII a indikaci XXIII/2.
14. Kouření u dorostu a u nemocných s indikacemi skupiny II, V a VI.
15. Těhotenství.
16. Nehojící se kožní defekty jakéhokoliv původu. (Netýká se indikací skupiny X).
17. Hypertenze nad 16 kPa diastolického tlaku (120 mm Hg).

Vyhláška MZd č. 58/1997 Sb., kterou se stanoví indikační seznam pro lázeňskou péči o dospělé, děti a dorost.

MUDr. Magdalena Kozlovská

SLOVNÍK LÁZEŇSKÝCH PROCEDUR

Aromaterapie – masáž hlavy

Aromaterapie – koupel

Aromamasáž

Aromaterapie

Procedury jako masáž, zábal nebo koupel s aplikací vonného oleje či esence. Využívá znalostí o terapeutickém účinku rozličných přírodních extraktů.

Akupresura

Metoda založená na principech tradiční čínské medicíny. Používá se tlaková masáž na akupunkturní body. Cílem je odstranit patologické poruchy v dané oblasti.

Akupunktura

Léčebná a preventivní metoda založená na principech tradiční čínské medicíny. Je prováděna speciálně vyškoleným lékařem. Spočívá ve stimulaci akupunkturních bodů. Existuje mnoho způsobu, jak lze body stimulovat, nejznámější je aplikace speciální jehly. Využívá se celé oblasti těla nebo také ucha. Většinou je nutné opakovat několik procedur k docílení pozitivního efektu.

Aromakabina

Procedura, při které dochází k intenzivnímu prohřívání organismu pomocí horkých par, popřípadě i aromatických přísad. Používá se buď jako samostatná procedura, např. k příznivému ovlivnění dýchacích cest, zlepšení krevního oběhu, zlepšení trofiky kůže, uvolnění svalového napětí, nebo jako předehřívající procedura před masáží.

Aromamasáž

Účinky ruční masáže jsou doplněny o účinek aromatických olejů. Vonné esence působí nejen na centrální nervovou soustavu, ale i na periferní receptory a přispívají ke komplexnímu působení na organismus.

Ajurvéd

Starověký tradiční způsob léčby, jehož kořeny jsou v Indii. Využívá rozličné techniky včetně důrazu na stravu, bylinnou léčbu, aromaterapii, masáže, meditace. Cílem je dosáhnout rovnováhy organismu.

Baňkování

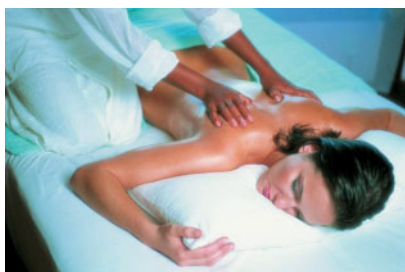
Metoda je založená na principech tradiční čínské medicíny. Speciální, předem nahřáté skleněné baňky jsou přikládány na určená místa těla, kde působením podtlaku přilnou. Většinou se aplikují v oblasti podél páteře. Výsledkem je uvolnění svalového napětí a odstranění bolestivých stavů. S pomocí baňky lze provádět i masáž, tato aplikace je dynamická.

Biolampa

Využívá světelné energie viditelného polarizovaného světla k lokálnímu biostimulačnímu působení. Urychluje regenerační a hojivé pochody organismu. Díky vlivu na imunitní aparát dochází ke zkrácení doby hojení a snížení bolestivosti. Lze využít i pro prevenci. Aplikace biolampy je doporučována i na jizvy.

Bylinná koupel

Spojení účinků teplé koupele a působení léčivých bylin je tradiční procedurou. Výběr bylin je indikován podle konkrétního zdravotního problému. Doporučuje se pro uvolnění svalového i psychického napětí, uvolnění

Ajurvédá

Cvičení na přístrojích

Cvičení na přístrojích

jizev, bolestivosti kloubů i na kožní problémy. Koupel navozuje relaxaci, regeneraci, snížení bolestivosti pohybového aparátu a hojení kožních afekcí. Vhodné jsou pro léčbu nespavosti i únavy.

Calmonalová koupel

Koupel s bylinnou přísadou je vhodná jako doplňková terapie pro revmatologická nezánnětlivá mimokloubní onemocnění. Bylinné přísady: vrbová kůra, kopřiva, heřmánek, máta, levandule.

Čínská tlaková masáž

Je založena na principech tradiční čínské medicíny. Zdůrazňuje celistvost organismu. Cílem tlakové masáže bodů a meridiánů (drah) je léčení chorobného procesu a snížení spotřeby léků. Masáž je vhodná při bolestech hlavy, migrénách, nespavosti, vysokém krevním tlaku, dechových a zažívacích obtížích, stresu, poruchách imunity a bolestech kloubů a svalů.

Cvičení na přístrojích

V kineziterapii se využívá různých motodlah, závaží, pružných tahů, míčů, nestabilních plošin aj. k procvičování jednotlivých svalových skupin, končetin, ale i jemné motoriky rukou. Může se provozovat v tzv. fitness-centrech.

Distanční elektroterapie VAS-O7

Zahrnuje účinky magnetoterapie nebo elektroterapie, současně je tkáň vystavena infračervenému záření, které předává světelnou, a tím i tepelnou energii. Účinek je protibolestivý, snižuje otoky, podporuje regeneraci tkání po úrazech.

Doplňkové terapie

Termín označuje veškeré procedury, které při aplikování nevyužívají přírodní léčivé zdroje. Mezi doplňkové terapie patří např. zábaly a obklady z fanga (vulkanického popele), elektroterapie, magnetoterapie, laserové techniky, lymfodrenáže, parafinové obklady, aromaterapie, akupunktura, akupresura a další.

Elektroléčba

Elektroléčebné procedury využívají účinků elektrického proudu na tkáň, nejčastěji svalové vlákno. Užívají se proudy nízkofrekvenční (galvanizace, diadynamik), středofrekvenční (interference) a vysokofrekvenční (diatermie a magnetoterapie). Podle jejich nastavení můžeme dosáhnout především účinku uvolňujícího svaly (myorelaxačního) nebo tlumícího bolest (analgetického). Dále dochází ke zvýšenému prokrvení léčených tkání, jejich lepšímu metabolismu, a tudíž i lepší funkci.

Druhy elektroléčby: galvanizace, čtyřkomorová galvanizace, diadynamik, interference, TENS, Träbert, diatermie, magnetoterapie, distanční elektroterapie, VAS-O7. Každá z těchto procedur má svá specifika a záleží na lázeňském specialistovi, kterou z procedur předepíše. Četnost podání elektroléčebné procedury je většinou kolem deseti aplikací. Elektroléčbou lze také provádět svalovou gymnastiku či stimulaci svalové inervace. Využívá se u pacientů s neurologickými obtížemi. Elektroléčebná svalová gymnastika nenahradí tělesné cvičení.

Floating

Jedná se o simulaci prostředí Mrtvého moře. Princip je založen na stavu nadnášení. Navozuje relaxaci duševní i fyzickou, přispívá k odstranění únavy, stresu, navození celkové regenerace a zlepšení potíží pohybového aparátu. Koupel ve floatingu pomáhá při léčbě kožních onemocnění.

Elektroléčba

Individuální tělocvik s míči

Inhalace

Klasická masáž

Haufeho lázeň končetinová

Procedura využívá znalostí fyziologie a regulace tepla v těle. Pakliže pro-
hřejeme (nejčastěji) horní či dolní končetiny, ovlivníme tím teplotu celého
těla. Procedura je vhodná pro otužování a při chronických onemocněních
dýchacích cest.

Helioterapie

Využívá slunečního záření. Účinek nepolarizovaného světla: ovlivňuje cir-
kadiální 24hodinový denní cyklus a periodické životní funkce (aktivita,
spánek). Má vliv psychogenní – antidepressivní, vliv na růst, uvolňující
a protibolestivý. Umělými zdroji jsou speciální zářiče a zářivky.

Hubbardova lázeň

Lázeň s možností masáže pomocí trysek a také kineziterapie ve velké vaně
motýlového tvaru.

Hydrocolon terapie

Očistná procedura charakteru střevní laváže pomocí přístroje. Střevo je
šetrně vyplachováno vodou v uzavřeném systému: střevo a hydrocolonte-
rapeutický přístroj. O možnosti aplikace této procedury rozhoduje po
konzultaci a vyšetření lékař. Hydrocolon vede k dokonalé očistě střeva,
vhodné u obstrukcí (zácpa) a dalších afekcí tračníku. Vzhledem ke stimu-
lačnímu účinku imunitního systému je též vhodný např. u alergií a únavo-
vého syndromu.

Individuální tělocvik

Individuální cvičení probíhá pod vedením fyzioterapeuta, rehabilitačního
pracovníka podle předpisu lékaře. Zaměřuje se na odstranění určitých
patologických změn pohybového aparátu. Při této proceduře je využito
znalostí z anatomie a fyziologie neuromuskulárního aparátu a také cent-
rální nervové soustavy. Moderní medicína zná desítky speciálních meto-
dik, kterými lze pozitivně ovlivnit určité patologické pochody vzniklé
během či po narození, nebo také v průběhu života onemocněními, zraně-
ními či nevhodným přetěžováním organismu. Individuálně se také pacient
učí určitým dovednostem, které díky chorobě pozbyl, jako je nácvik ADL –
aktivních denních potřeb, ale také nácvik chůze. **Některé nejznámější
metodiky: Mojžíšová, Bobath, Brügger, Vojta, Feldenkreis, Schorotová,
Spirální dynamika, Mc Kenzie, senzomotorická stimulace.**

Infračervené záření

(IR-A, IR-B, IR-C) Zdroji jsou slunce a umělé zdroje (vysokožhavené žárov-
ky, solux, teplomet). Účinky se řadí k pozitivní termoterapii. Účinek anal-
getický a protizánětlivý, zlepšení prokrvení.

Infrakabina

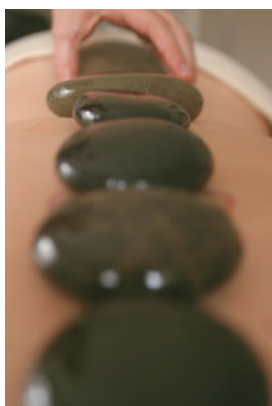
Infračervené záření proniká intenzivně do kůže a podkožních struktur
a vede k hloubkovému prohřátí svalů i organismu. Příznivý vliv má na
chronické degenerativní i poúrazové afekce pohybového aparátu, na
dýchací cesty. Vede celkově k posílení imunitního systému. Procedura je
šetrnější a lépe snášena než sauna či pára.

Inhalace

S pomocí přístroje, který přeměňuje vodní medium na drobné mikročásti-
ce, je vdechován aerosol ústy nebo nosem. V lázních se k inhalacím využí-
vají nejčastěji přírodní minerální vody. Do inhalátoru je možné přidávat
příspěvky účinných látek, medikamentů, rostlinných olejů (eukalypt). Dopa-
ručují se při onemocněních horních a dolních dýchacích cest, zejména

Kineziterapie – aquagymnastika

Masáž lávovými kameny

Masáž lymfatická přístrojová

Mobilizace – léčebný tělocvik

chronických, a to především hlasovým profesionálům. Inhalace je vhodná i jako prevence k pročištění dýchacích cest. Nezanedbatelný je účinek na dýchací svalstvo, které se usilovným dýcháním při inhalaci posiluje.

Insuflace CO₂

Viz Plynové injekce.

Jodobromová koupel

Jodobromová koupel má protizánětlivé a hojivé účinky i na prostatu a močový měchýř. Po vstřebání koupelemi má vliv i na krevní oběh a kardiovaskulární aparát, rozšiřuje cévy, snižuje krevní tlak. Doporučuje se také u onemocnění pohybového aparátu, ať už z důvodu revmatismu, degenerace, kloubních obtíží, či u svalových bolestí (lázně Darkov, Hodonín). Jod se do těla vstřebává kůží, sliznicí dýchacího, trávicího a urogenitálního ústrojí a oční rohovkou. Účinky jodu mají mukolytický, sekretolytický a spasmolytický efekt na dýchací systém, tzn., že uvolňuje hleny a dýchací cesty. Pitná léčba je velmi účinná pro trávicí systém a doplňuje nedostatek jodu v těle. Používá se také zejména při léčbě dívek a žen s gynekologickými obtížemi (indikace lázní Klimkovic). Přírodní jodobromová voda se v ČR vyskytuje v Darkově, Klimkovicích a Hodoníně. Říká se jí také solanka. Její původ je v třetihorním moři, které se na území vyskytovalo.

Kineziterapie – léčba pohybem

Viz Individuální tělocvik, Skupinová kineziterapie.

Klasická masáž

Může jít o masáž částečnou nebo celkovou, ruční masáž s použitím krému nebo oleje. Zaměřuje se hlavně na regeneraci myoskeletálního aparátu. Provádí se hnětením, třením, klepáním a vytíráním zlepšuje kvalitu mikrocirkulace a lokální metabolismus a zásobování tkání kyslíkem. Účinek je patrný na kůži, podkoží, svalectech, úponech a kloubech.

Kryoterapie

Moderní, avšak po staletí známá metoda, která prodělává v současnosti obrovský vývoj. Aplikuje se lokálně nebo celkově. Nejčastěji se lokálně aplikují chladivé termogelové obklady. Vyspělejší formou je aplikace chladu přístrojová, kterou se dosahuje hodnot kolem bodu mrazu, ale také -180 až -270 °C. Aplikace pak může být i celotělová. Nezbytná je lékařská prohlídka. Doporučuje se při zánětlivých a chronických stavech pohybového aparátu, k léčbě místních otoků, například po traumatu. Vhodná je i pro celkovou regeneraci organismu k uvolnění svalového napětí.

Laser

Terapie využívající světelné energie polarizovaného světla o definované vlnové délce a energii. Využívá se především biostimulační efekt neinvazivních laserů. Aplikace je vhodná pro chronické afekce pohybového aparátu (postižení kloubní, svalové, vazivové, šlach). Urychluje hojení jizev, poúrazových a pooperačních stavů pohybového aparátu. Analgetický efekt je dán zlepšením mikrocirkulace a metabolismu tkáně, odtokem lymfy, odstraněním zplodin metabolismu a otoku. Zvyšuje tvorbu endorfinů a endogenních opiátů. Laser stimuluje imunitní systém a činnost buněk.

Léčba světlem

Využívá se elektromagnetické záření oblastí viditelné, ultrafialové i infračervené části spektra. Využita je energie fotonů. Rozdělení světloléčby:
1) Viditelné světlo: helioterapie, biolampa, laser. **2)** Ultrafialové záření:

Nácvik chůze

Parafango

Perličková koupel

Podvodní masáž

UV-A, UV-B, UV-C, zdroje jsou slunce a umělé zdroje horské slunce, solarium. 3) Infračervené záření IR-A, IR-B, IR-C, zdroje jsou slunce a umělé zdroje, vysokožhavené žárovky, solux, teplomet.

Lymfodrenáž

Cílem lymfatické masáže je obnovení a zvýšení oběhu lymfy. Velmi jemná masáž podporuje odtok lymfy a tělních tekutin. Procedura je prováděna speciálně vyškoleným personálem. Aplikace je možná na celé tělo, nejčastěji se předepisuje na dolní, eventuálně horní končetiny, obličej a dekolt. Doporučuje se např. u lymfatických edémů (ženy po operaci prsu), některých poúrazových stavů, žilní nedostatečnosti, účinně pomáhá při odbourávání celulitidy. Jedná se o detoxikační proceduru.

Magnetoterapie

Patří mezi elektroterapii, využívá vysokofrekvenčního magnetického pole. Doporučuje se pro analgetický (protibolestivý), protizánětlivý, myorelaxační a spasmolytický (svaly uvolňující) účinek. Napomáhá k urychlení hojení zlomenin. Doporučuje se u řady stavů a chorob, zejména pohybového aparátu, zlomenin, poruch prokrvení, osteoporózy, stavů provázených bolestí (zuby) atd. Aplikace je možná i přes oděv nebo přes sádrový obvaz.

Masáž lávovými kameny

Relaxační procedura, která přináší úlevu při svalovém i psychickém vypětí. Za pomoci aplikace teplých lávových kamenů se dodává a redistribuje energie těla.

Masáž lymfatická přístrojová

Přístrojovou lymfatickou masáž je možné provádět několika způsoby, např. vakuokompresní terapií. Další možností je vsunutí horních či dolních končetin (až do pasu) do speciálních návleků. S pomocí vzduchu se pak provádí jemná tlaková masáž lymfatického systému. Metoda má také detoxikační účinky.

Medová masáž

Hlavním efektem masáže je odstraňování škodlivin z kůže a těla. Med se v malém množství nanese na tělo a roztře pohybem dlaní. Využívá se energie podtlaku. Napětím a podtlakem se z kůže a svalů odstraňují škodlivé látky. V konečné fázi se z medu stane pěna, zabarvená až do hnědočerné barvy. Procedura je doporučována při cévních onemocněních, poruchách slinivky, střevních a žaludečních potížích, jaterních onemocněních, slabosti ledvin, revmatických onemocněních svalů a kloubů, artróze, degenerativních onemocněních nebo při poruchách spánku.

Medovo-mléčný zábal

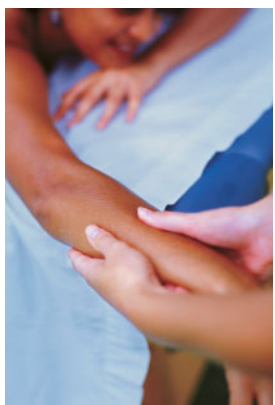
Zlepšuje výživu a elasticitu pokožky, zmírňuje pocity napětí. Zábal obsahuje cenné součásti – mléko, laktózu, mléčnou kyselinu, mléčnou bílkovinu, lipidy, mléčný cukr. Zanechává pokožku hedvábně jemnou s lehce provoněnou příjemnou vůní medu.

Metoda „Akebany“

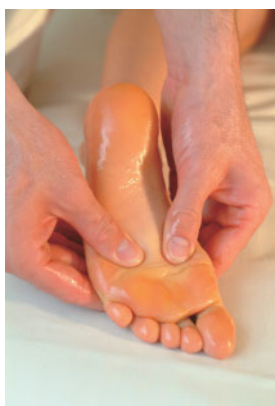
Diagnostická a zároveň i terapeutická metoda. Využívá akupunkturních technik. Jde o krátkodobé nahřívání konečných bodů akupunkturních drah, umístěných v okolí nehtových lůžek prstů horních i dolních končetin, pomocí speciální tyčinky. Na základě srovnání reakcí obou stran lze usuzovat na patologický proces příslušné dráhy a odpovídajícího orgánu nebo soustavy.

Rašelinová koupel

Reflexní masáž

Reflexní masáž chodidel

Mobilizace a manipulace, techniky měkkých tkání

Jedná se o terapeutické zásahy, které patří do tzv. myoskeletální medicíny. Mohou je provádět jen speciálně vyškolení lékaři, fyzioterapeuti či rehabilitační pracovníci.

Nácvik chůze

Po úrazech, operacích, mozkových příhodách, ale také při vrozených a získaných onemocněních nervosvalového aparátu dochází k poruše správného stereotypu chůze. Tím jsou přetíženy určité svalové skupiny a struktury na úkor druhých. To vše způsobuje další bolest. Fyzioterapeuti a rehabilitační pracovníci pomáhají klientům staré způsoby chůze odstraňovat a správné znovu vybudovat. Ne ve všech případech je to pro charakter onemocnění možné, ale vždy je třeba tento nácvik provozovat. K nácviku se používají i pomůcky jako bradla, chodníky, vodní procedury, hole apod.

Orientální masáž

Celotělová masáž využívá východní, thajské metody. Pracuje se na zemi. Klient je oblečen ve volném oblečení, přes které jsou prováděny speciální tlakové a jiné techniky. Protahují se určité svalové skupiny, uvolňují se klouby apod. Masáž příznivě ovlivňuje celé tělo prostřednictvím meridiánů, okruhy známými jako akupunkturní dráhy. To vede k dokonalé harmonizaci a relaxaci organismu.

Oxygenoterapie (kyslíková terapie)

Většina pracovišť provádí proceduru podle metodiky profesora Manfreda von Ardena. Jde o inhalaci kyslíku dvoucestnou nosní sondou při současném podávání vitamínů a minerálů. Inhalace bývá také přerušena krátkodobou intenzivní fyzickou aktivitou, např. jízdou na rotopedu. Zvyšuje zásobení tkání kyslíkem, a tím zlepšuje psychické a fyzické funkce centrálního nervového systému a celého organismu. Procedura je oblíbená pro vymizení pocitu únavy, zlepšení celkové kondice.

Parafinový zábal, fango, parafango

Parafín je látka, která tuhne při 52 až 62 °C, při tuhnutí odevzdává své teplo a toho se využívá při aplikaci procedury. Teplo předané tkáni má hojivý účinek na drobné klouby a svaly při aplikaci na ruce. Možná je i aplikace na oblast páteře a zejména kloubů. Nepřehlédnutelný je i efekt kosmetický. Fango a parafango jsou ředěná bahna.

Peloidy

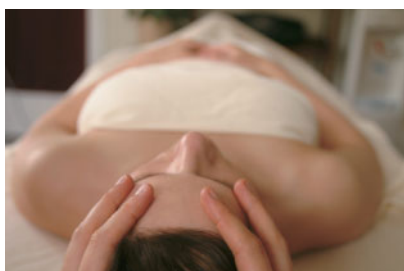
Peloidy se dělí na humolity a bahna. Humolity se dělí na rašeliny a slatiny. Pro aplikaci peloidu v rámci pozitivní (teplé) termoterapie není kritický rozdíl, zda aplikujeme rašelinu nebo slatinu. Druh peloidu je využíván dle toho, jaké ložisko má dané lázeňské místo k dispozici. Mnohé lázně však peloidy musejí dovážet.

Perličková koupel

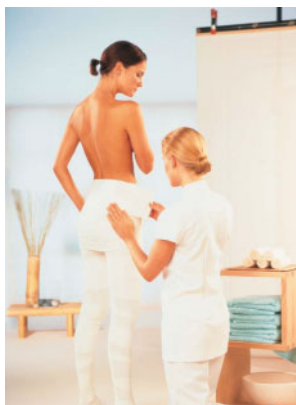
Aplikace perličkové koupele je možná ve vaně, na jejímž dně je rošt nebo trysky, kterými je do koupele vháněn vzduch. Tvoří se drobné bublinky vzduchu, které jemně masírují povrch ponořeného těla. Teplota koupele je maximálně 38 °C. Aplikuje se jako koupel celková nebo částečná. Patří k masážním procedurám. Uvolňuje svalové napětí, pomáhá relaxovat, je vhodná u antistresové léčby. Obdobou této procedury je použití různých moderních van, které umožňují cílenou masáž určité části těla, jako např. **air Jet nebo hydroxeur**. Koupel se nedoporučuje klientům s hypertenzí nebo onemocněním kardiovaskulárního aparátu a křečovými žilami.

Sauna

Sedativní masáž – masáž hlavy

Detoxikační zábal

Skupinová kineziterapie v bazénu

Pitná kúra

Základní léčebný prostředek v Karlových Varech, Mariánských Lázních, Luhačovicích, Františkových Lázních. Dle předpisu lékaře jde o opakované dózované pití minerálních vod přímo u vývěru pramene. Předpis lékaře na základě vyšetření a zhodnocení pacientova zdravotního stavu a odborných zkušeností specifikuje množství, frekvenci a určí typ pramene. Optimální doba pitné kúry jsou 3 týdny, vhodné je opakovat 2x ročně s půlroční přestávkou. Nedoporučuje se prameny pít bez konzultace s lázeňským specialistou.

Plynové injekce

Procedura tzv. insuflace neboli plynových injekcí je podkožní aplikací CO_2 z medicínálního nebo přírodního léčivého zdroje. Aplikace je prováděna velmi tenkou subkutánní jehlou. Plyn se z podkoží vstřebává a zlepšuje mikrocirkulaci v dané lokalitě svalu nebo kloubu. Zlepšuje se metabolismus tkáně, která se lépe uvolní a relaxuje. Proceduru podle předpisu lékaře může aplikovat sestra. Modifikací aplikace plynových injekcí je aktivace akupunkturních bodů, tzv. pneumopunktura. Tuto aplikaci provádí lékař.

Podvodní masáž

Masíruje se proudem vody o určitém tlaku vodního paprsku ve speciální vaně. Aplikace může být celková nebo částečná. Zlepšuje prokrvení kůže, podkoží i svalů. Příznivě ovlivňuje, relaxuje a uvolňuje myoskeletální systém. Kontraindikací pro tuto aplikaci jsou především křečové žíly.

Rašelinová, slatinná či bahenní koupel

Efekt je dán kombinací účinků teplé koupele s příměsí peloidu (rašeliny, bahna). Koupel je vhodná pro většinu chronických patologických stavů onemocnění pohybového aparátu. Blahodárný účinek je patrný i na kůži.

Reflexní masáž

Ruční masáž je prováděna speciálně vyškoleným fyzioterapeutem, rehabilitačním pracovníkem. Masáž předepisuje lékař. Zaměřuje se na odstranění patologických reflexních změn v určitých oblastech i pohybového aparátu. Možná je i modifikace vazivová a periostová, s ovlivněním vegetativního nervového systému. Jedná se však o velmi specifické procedury, vyžadující odborné vzdělání. Využívá znalostí inervace v těle a vztahů mezi kůží a orgány. Aplikuje se segmentárně, nejčastěji v oblasti zad, páteře a hlavy. Doporučuje se také astmatikům a klientům s migrénami.

Reflexní masáž chodidel

Metoda založená na principech tradiční čínské medicíny. Jemnou ruční tlakovou masáží dochází k působení na meridiány (akupunkturní dráhy) a reflexní body umístěné na ploskách nohou, které jsou jedněmi z několika mikrosystémů celého těla. Prostřednictvím tohoto mikrosystému (jakési mapy celého těla) je možno diagnostikovat a zároveň účinně působit na patologické procesy organismu. Procedura je prováděna speciálně vyškoleným personálem.

Římské lázně

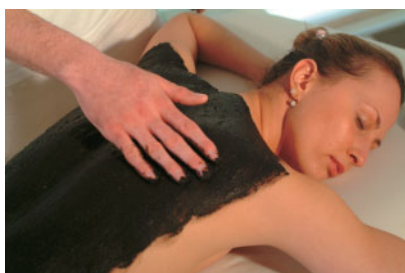
Tradičně se jedná o efekt různě teplé vodoléčby v bazénech, od horké, teplé až po studenou vodu.

Sauna

Komplex procedur na podporu regenerace a celkové relaxace organismu, představuje efektivní trénink vazokardiálního systému. Saunování začíná

Skupinová kineziterapie

Slatinný zábal

Střídavá končetinová koupel

Suchá uhličitá koupel

předehřívací fázi, prokrvení se zvyšuje kartáčováním či šleháním. Na konci této fáze je možno provést parní náraz. Další etapa je ochlazování procházkou na chladném vzduchu, chladnou sprchou či koupelí v ochlazovacím bazénku. Celý cyklus se několikrát opakuje, nejvýše však třikrát. Postupně se zvyšuje teplota vzduchu. Procedura působí protistresově, detoxikačně a stimuluje imunitní systém.

Sedativní masáž

Uklidňující a sedativní účinek aromatických olejů a speciálních masážních technik se využívá k dokonalé relaxaci psychiky pohybového aparátu.

Shiatsu

Metoda vycházející z principů tradiční východní medicíny, její původ je v Japonsku. Specialní akupresurní masáž je aplikována přes volný oděv. Cílem je harmonizovat energii proudící v meridiánech (akupunkturních drahách).

Sigoroll

Masážní přístroj, který pomocí precizně vysoustružených dřevěných válečků provádí masáž. Je doporučen ke zlepšení tkáňového metabolismu kůže, podkoží a svalů, zejména končetin.

Sirná koupel

Sirná koupel má dermatologické účinky při léčbě kožních onemocnění (lupenka). Protizánětlivý účinek síry je vhodný i při onemocnění pohybového aparátu z důvodu revmatismu, degenerace, kloubních obtíží či svalových bolestí. Účinek léčby – plavání v bazénu či sirné koupele, přináší zmírnění bolestí. Analogický účinek je dán vazodilatací neboli rozšířením kapilár a zlepšením prokrvení. Zvyšuje se také práh bolestivosti. Výskyt sirných pramenů je zejména na Moravě.

Skořicový zábal

Celulitida je kosmetický i zdravotní problém. Jedním z prostředků, jak ji lze ovlivnit, je aplikace skořicového zábalu na nejčastěji postižené oblasti (stehna, hýždě). Na závěr se provádí krátká intenzivní masáž. Někdy i s pomocí baněk nebo ruční či mechanické lymfodrenáže, které ještě více urychlí mikrocirkulaci v kůži a podkoží.

Skupinová kineziterapie

Skupinové cvičení probíhá pod vedením fyzioterapeuta, rehabilitačního pracovníka v tělocvičně nebo i v bazénu. Skupiny bývají různě zaměřené. Klienti jsou rozděleni do skupin podle svých obtíží a schopností zvládnout různou náročnost cvičení. Skupiny mohou být vytvořeny podle druhu obtíží, např. škola páteře, různá náročnost cvičení zaměřených na kardiovaskulární aparát, cvičení dechová, urologická (zaměření na malou pánev, břišní svasstvo a bederní páteř), s využitím různých pomůcek (cvičení s pružnými tahy, na míčích).

Slatinné obklady

Procedura pozitivní termoterapie, která využívá jednorázového peloidního obkladu. Účinek tělem vstřebaného tepla je šetrný. Vzhledem k tomu je procedura vhodná i pro některé pacienty, kterým se nedoporučuje slatinný zábal. Uvolňuje svalové napětí a prohřívá podkožní struktury.

Slatinné tampony

Slatinné tampony jsou aplikovány vaginálně. Mají účinek uvolňující, prokrvující, protizánětlivý a hojící. Vhodné pro gynekologické pacientky po

Thajská masáž

Uhličitá koupel

Vibrosauna

Vířivá koupel

některých operacích a možné je užití i při léčbě sterility. Aplikace se provádí vždy po vyšetření lázeňským gynekologem.

Slatinný zábal

Procedura je vhodná u onemocnění pohybového aparátu. Nejčastěji se aplikuje na záda, klouby, hrudník, břicho a podbřišek. Procedura se hodí k odstranění svalového napětí. Mezi pokožkou a rašelinou dochází také k dalším transportním pochodům. Vedle tepla se do tkání předávají i minerální látky (síra, jod, železo, humidové kyseliny). Vždy je třeba brát v úvahu daný stav pacienta, zejména jeho kardiovaskulárního aparátu, a také obecných kontraindikací lázeňské léčby. Vždy je nutno respektovat předpis lázeňského specialisty.

Solná komora

Příjemné a očištné mikroklima s množstvím ionizovaných částic solí. Vhodná jako odpočívárna po sauně či páře nebo jen k prosté očiště dýchacích cest.

Střídatá končetinová koupel, tzv. šlapačky

Procedura spočívá ve střídavém přešlapování ve vaničkách naplněných horkou a studenou vodou. Je výborná k procvičení cévní gymnastiky, u některých křečových žil, diabetiků, po operacích a hojení jizev.

Suchá uhličitá koupel

Aplikace oxidu uhličitého ve speciálním vaku, do kterého jsou vsunuty končetiny a vak je poté upevněn, nejčastěji v pase. Ve vaku se klient zpotí, a dochází tak k resorpci CO_2 povrchem kůže dolních končetin, pánve a trupu. Tato procedura je šetrná a vhodná i pro starší pacienty, účinky jsou shodné jako u vodní uhličitě koupele. Vzhledem k vazodilatačnímu (cévy roztahujícím) účinku je rovněž používána jako efektivní forma regenerace a rekondice u všech věkových skupin a jako doplnění ostatní lázeňské léčby, jako např. léčby urologických a gynekologických obtíží, detoxikace, celulitidy, ale i u obtíží kardiovaskulárního aparátu.

Thajská masáž

Pravděpodobně 2 500 let stará technika. Masáž celého těla má léčebný účinek na celkovou fyzickou a psychickou kondici. Uvolňuje svalové spazmy, blokády. Obnovuje rovnováhu organismu. Do hlubokých tkání se postupně dostává rytmickými houpavými pohyby. Pomocí akupresurních bodů je tkáň propracována. Doporučuje se aplikovat při chronických bolestech zad, zkrácení svalových struktur, celkovém oslabení.

Uhličitá koupel

Uhličitá koupel je aplikována při teplotě 32 až 34 °C. Během její aplikace dochází ke vstřebávání aktivní substance kůže. Zde dochází k vyplavení látek, díky kterým se rozšiřují drobné kapiláry a zlepšuje se tak prokrvení kůže, podkoží a postupně i dalších struktur a vnitřních orgánů. Uhličitá koupel vyrovnává hormonální hladiny jak mužům, tak i ženám, je možno ji aplikovat dospělým i dětem. Vždy se však řídí předpisem lékaře. Uhličitá koupel se může aplikovat jako celková nebo částečná.

Ultrafialové záření

(UV-A, UV-B, UV-C) Zdroji jsou slunce a umělé zdroje jako horské slunce a solarium. Vyvolává změny v povrchových vrstvách kůže. Napomáhá hojení ran, tvorbě vitamínu D, aktivaci enzymů a vitamínů, detoxikačním pochodům a má baktericidní, ale také karcinogenní účinek.

Vodoléčba

Zábaly z mořských řas

Whirlpool

Ultrazvuk

Procedura, využívající mechanické energie ultrazvuku, i když je většinou uváděna v rámci elektroléčby. Je vhodná ke zlepšení prokrvení, vstřebání poúrazových otoků, hematomů, hlubokému prohřátí a uvolnění podkožních struktur i svalů. Širokou možnost použití nabízí zejména při léčbě obtíží pohybového aparátu.

Vakuokompresní terapie

Přístrojová procedura, při které je pomocí podtlaku prováděna změna tlaku ve tkáni, čímž dochází ke zlepšení prokrvení a metabolismu tkáně. Účinek je i protiedémový (protiotokový). Horní i dolní končetiny se při této proceduře vkládají do speciálního válce.

Vibrosauna

Relaxační přístrojová procedura, využívající kombinovaného účinku vibrační masáže, tepelné pohody, relaxační hudby i s možností aromaterapie. Procedura působí na lidské smysly, nastoluje rovnováhu a má uvolňující účinek.

Vířivá koupel

Kombinuje se zde účinek teplé (vlažné) koupele s podvodní masáží z trysek, umístěných po obvodu vany. Má příznivé účinky na poruchy pohybového systému, stavy po frakturách a na jizvy.

Vodoléčba

Je souborem procedur využívající vodu, buď ve formě jednoduché, jako sprcha, koupel, polev, nebo ve formě složité. Zde se volí procedury, které mají charakter vzestupný či naopak sestupný. Tělo se buď ochlazuje, nebo otepluje, popřípadě se využívá kontrastu teplot, jako u skotských stříků. Mezi vodoléčebné procedury patří bazén, plavání, sauna, parní i turecká, koupele celkové, částečné i končetinové.

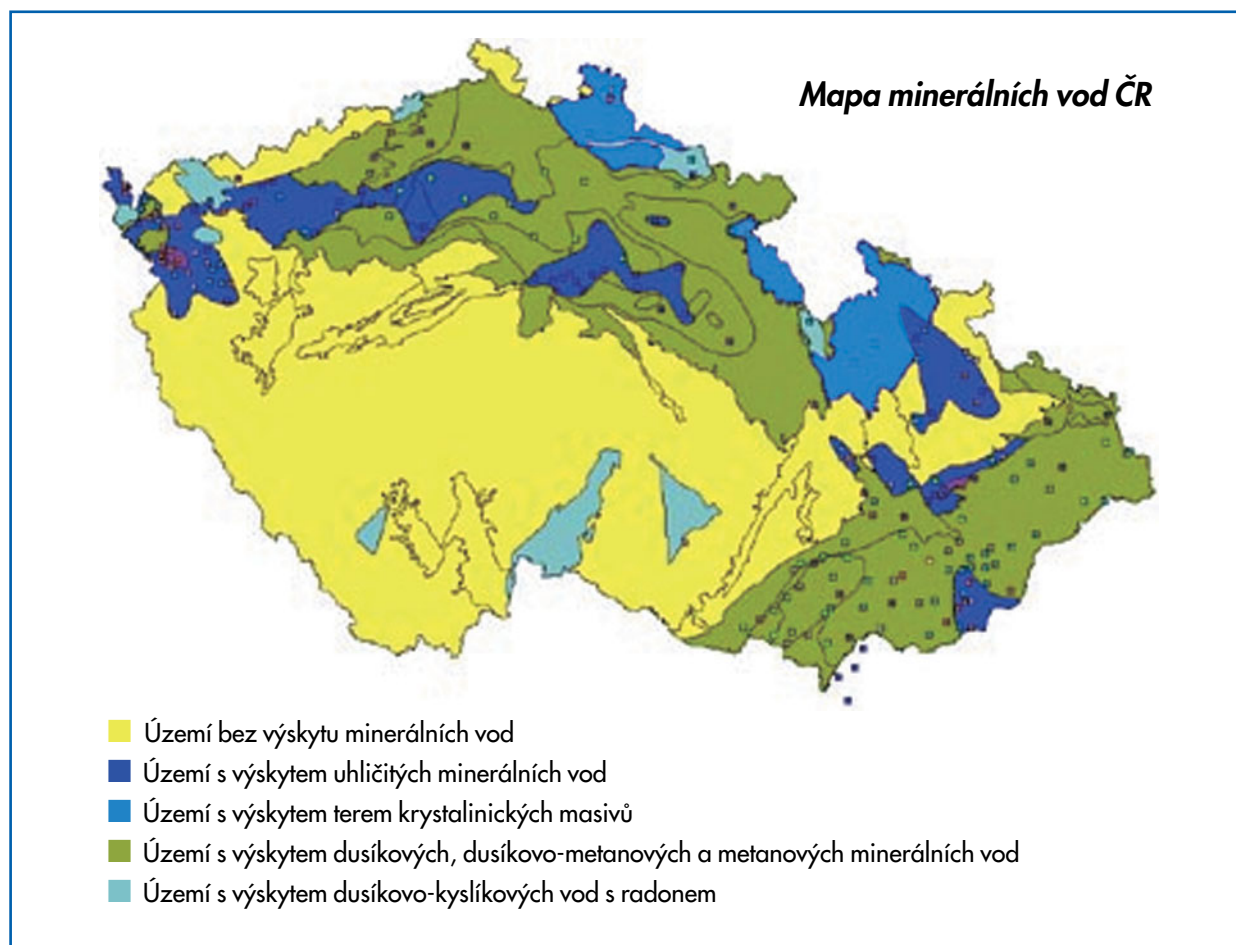
Whirlpool (Vířivka)

Příjemná vodní procedura, slouží jako příprava před pobytem v sauně nebo před klasickou masáží, stejně jako relaxace uvolňující svalové i psychické napětí. Spojuje účinky pozitivní termoterapie, automatické podvodní masáže a vířivé a perličkové koupele.

Zábaly z mořských řas

Mořská řasa je obdivuhodná rostlina, která obsahuje výjimečně vysoké množství důležitých látek, jakými jsou minerály, vitamíny, aminokyseliny. Tyto látky jsou nenahraditelné pro pokožku i pro celý lidský organismus. Řasy dodávají látky potřebné pro správnou funkci látkové výměny. Další významný účinek řas je detoxikační, protože rychle odbourávají jedovaté látky v těle. Užívají se při očišťovacích kúrách, hubnutí, pro zlepšení prokrvení pokožky a pro správnou funkci látkové výměny. Opatrnosti je třeba u klientů s nemocněním štítné žlázy nebo s popáleninami.

MINERÁLNÍ VODY ČESKÉ REPUBLIKY

Geologickou stavbu České republiky tvoří dvě základní jednotky – Český masiv a Západní Karpaty.

Český masiv tvoří dva strukturní celky. Za prvé je to assyntský a variský konsolidovaný fundament, který je tvořen souborem proterozoických hornin, místy se zachovaným staropaleozoickým, variský zvrásněným obalem, za druhé platformní pokryv, tvořený mladopaleozoickými, mezozoickými a kenozoickými sedimenty kontinentálního a epikontinentálního původu.

Západní Karpaty se svou příkrovovou stavbou zahrnují horninové komplexy od paleozoika až po kenozoikum. Podle plošného rozmístění jednotlivých horninových komplexů a doby jejich hlavního vrásnění se od severu na jih zonálně člení na tři pásma: flyšové (vnější Karpaty), bradlové a centrální (vnitřní Karpaty). Na rozhraní Českého masivu a flyšového pásma je čelní předhlubeň s mezozoickými a kenozoickými sedimenty, které mají charakter platformního pokryvu.

Podle strukturně-faciálních pásem a horninového pro-

středí s různým typem propustnosti se vymezují základní typy hydrogeologických struktur: hydrogeologické masivy s puklinovou propustností, masivy s krasovo-puklinovou propustností, hydrogeologické pánve s průlinovo-puklinovou propustností a naložené vulkanické pánve s puklinovo-průlinovou propustností.

Na mapě je patrný zásadní rozdíl v rozšíření minerálních vod v Českém masivu a v Západních Karpatech. Minerální vody v Českém masivu jsou rozšířené jen v jeho severní části, v Západních Karpatech se nacházejí prakticky na celém území. V Českém masivu minerální vody nejsou známy v centrálním mezihorském bloku Barrandienu, v terciérních pánvích rozmístěných na mezihorském bloku a ve struktuře Dyjsko-svrateckého úvalu. Výskyty minerálních vod v ostatních regionálních strukturách jsou vázány výhradně na hlubší tektonické zóny regionálního významu. Od západu na východ jsou to zlomy **mariánskolázeňský**, **karlovarský**, **jáchymovský** a **litoměřický**, rovenské zlomové pásmo, hronovsko-poříčská dislokace, zlomy převážně SZ – JV

směru v oblasti jesenického devonu a kulmu a v Hornomoravském úvalu.

V Západních Karpatech nejsou minerální vody známe v jaderných pohorích vnitřních Karpat.

Zonální (vrstevní) výskyty minerálních vod jsou přítomné ve strukturách pánevního typu, v horninách různého geologického stáří od mladšího paleozoika až po kvartér a patří jak ke spodní chloridové, tak i ke svrchní hydrogen-karbonátové hydrochemické zóně. V Českém masivu jsou v terciérních pánvích podél podkrušnohorského zlomu, v české křídovo-permokarbonské pánvi a v Českém středohoří. V Západních Karpatech se vyskytují v panonských (čelní předhlubeň, vídeňská pánev) pánvích a v bradlovém a flyšovém pásmu. Azonální (lokální) výskyty minerálních vod jsou přítomné ve strukturách všech typů. Vázané jsou na křížení podélných a příčných tektonických linií.

Přestože uhličitě vody Českého masivu a Západních Karpat patří k rozdílným typům, je pro ně společné to, že jsou svázané s kenozoickým vulkanismem (neovulkanity). Uhličitě vody jsou součástí rozsáhlé středoevropské oblasti, která se táhne z Francie přes pohory Eifel, Rhön, Harz, Smrčiny a podél Krušných hor do severních Čech, přechází na území Moravy a dále do polského Slezska. Tato oblast je vázaná na platformní neovulkanity alkalického typu. Topografické rozmístění je podmíněné vztahem k výrazným labilním zónám na rozhraní jednotlivých bloků platformy Českého masivu. Na SZ je to podkrušnohorský příkop, který odděluje krušnohorskou soustavu od moldanubika. Tato uherská riftová zóna je dlouhá 100–150 km a široká 10–20 km. Mezi mezihorským a západosudetským blokem probíhá v osní části české křídovo-permokarbonské pánve tzv. labská zóna. Je to až 50 km široká, oslabená zóna zemské kůry, která probíhá napříč Evropou v SZ – JV směru. Na ni je v pánvi ve svrchní a spodní hydrochemické zóně vázána vrstevní akumulace uhličitých vod. Akumulace uhličitých vod v chebské a sokolovské pánvi je vázaná na oherský rift.

Uhličitě vody Západních Karpat jsou součástí nejrozsáhlejší alpsko-himálajské zóny uhličitých vod. V Evropě jsou tyto vody rozšířené v Itálii, ve státech bývalé Jugoslávie, Francii, Švýcarsku, v Rakousku, na Slovensku, v Polsku, Maďarsku, Rumunsku, Bulharsku, Řecku, Turecku, na Kypru a na Kavkaze. I v Západních Karpatech je jejich topografické rozmístění podmíněné hluboko sahajícími zlomy na rozhraní jednotlivých bloků. Na celém území se k nim přidávají seizmicky aktivní zlomy, ale i další méně významné zlomy.

Prameny, resp. povrchové vývěry uhličitých vod, jsou podmíněné jednak křížením starších podélných zlomů s mladšími příčnými zlomy, jednak malou mocností pokryvných terciérních sedimentů. Jako příklad pro druhou podmínku lze uvést chebskou pánev. Vrstevní akumulace uhličitých vod se váží hlavně na neogenní psamity a psefity.

Uhličitě vody Českého masivu a Západních Karpat patří

ke třem genetickým skupinám, a to k vodám atmosférického, atmosférického smíšeného a mořského smíšeného původu.

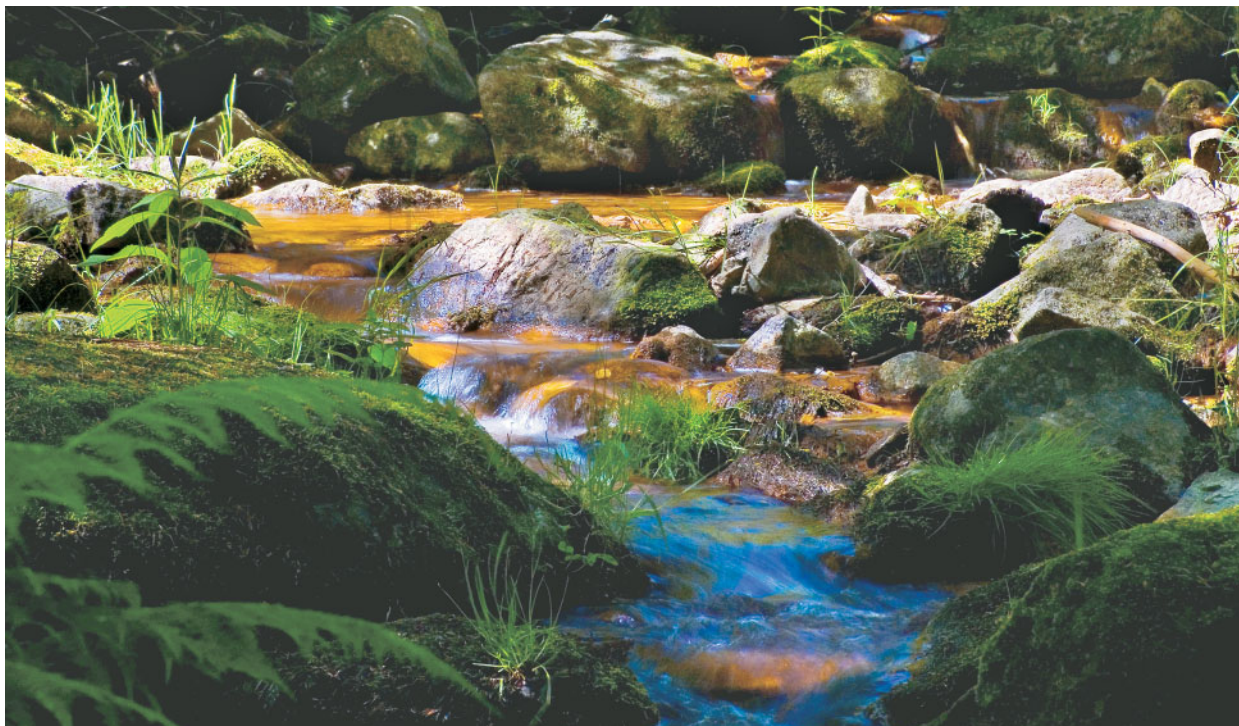
Typickými reprezentanty vod atmosférického původu jsou například vody v širším okolí **Mariánských Lázní**, v západosudetské a moravskoslezské oblasti, ve flyšovém pásmu (oblast **Luhačovic**), v bradlovém pásmu, v panonských a vnitrokarpatských pánvích. Jsou to vody hydrogenkarbonátového, hydrogenkarbonáto-síranového a sírano-hydrogenkarbonátového typu s různým kationtovým složením a mineralizací do 5 g.l⁻¹, ojediněle i více.

Uhličitě vody atmosférického a smíšeného původu se vyskytují v pánevních strukturách a ve flyšovém a bradlovém pásmu. Typickými představiteli těchto vod v Českém masivu jsou kyselky vrstevní akumulace v cenomanu české křídly, studené kyselky v chebské a teplé kyselky v sokolovské pánvi. V západních Čechách jsou to vody sírano-hydrogenkarbonáto-sodného, sírano-hydrogenkarbonáto-chlorido-sodného a sírano-chlorido-hydrogenkarbonáto-sodného typu s mineralizací do 10 g.l⁻¹, ojediněle i více. Specifickým znakem uhličitých vod v této oblasti jsou vysoké obsahy iontů SO₄ a Cl. Geneze chemismu těchto kyselk není doposud jednoznačně objasněná. Někteří autoři se domnívají, že vody sírano-hydrogenkarbonáto-chlorido-sodného typu (s mineralizací dosahující i několika desítek g.l⁻¹) vznikly při převládajícím vlivu synsedimentárních vod kontinentálního miocenního jezera, jiní zařazují tyto kyselky k vodám smíšeného původu (atmosférické s podílem batymorfní složky) a proces jejich metagenese v terciérních sedimentech vysvětlují převládajícím vlivem oxidačních procesů, které zvyšují jejich mineralizaci ve směru zvýšení obsahu Na a SO₄. Uhličitě vody v cenomanu české křídly jsou výrazného hydrogenkarbonáto-sodného typu s mineralizací do 7 g.l⁻¹. Ke stejné genetické skupině patří i mělké obzory uhličitých vod na Slánsku a hluboký zdroj v Lounech. Uhličitě vody v cenomanu české křídly obsahují (v objemových procentech): CO₂ 86,3–93,0; N₂ 6,3–11,4; CH₄ 0,1–5,7; O₂ 0,2–2,4 a H₂ + He do 0,1.

Představiteli těchto vod v Západních Karpatech jsou kyselky ve flyšovém pásmu (oblast Luhačovic) a v bradlovém pásmu. Jsou to vody hydrogenkarbonáto-sodného a hydrogenkarbonáto-chlorido-sodného typu s mineralizací až do 35 g.l⁻¹.

Uhličitě vody smíšeného původu se v Českém masivu vyskytují v hlubokých tektonických krátech permokarbons na Slánsku a Mělnicku. Vody patří ke spodní části hydrochemické zóny chloridových vod s převládajícím obsahem Na a Cl. Obsahy CO₂ jsou vysoké a dosahují 82 až 100 objemových %. Ostatní plyny jsou zastoupeny následovně: N₂ 0–5,3; CH₄ 0–11,7; C₂H₆ 0–0,16; C₃H₈ 0–0,08 a H₂ + He do 2,6 objemových %.

Uhličitě vody mořského a smíšeného původu jsou v Západních Karpatech rozšířené v panonských pánvích.

Termy krystalinických masivů jsou zastoupené jen vodami atmosférického původu. Vázané jsou na krystalinické masivy s mladými tektonickými pohyby (mezozoicko-kenozoickými). V Českém masivu jsou rozšířené v západosudetské a moravskoslezské oblasti. Typickými představiteli jsou **Janské Lázně** a **Velké Losiny**. V Západních Karpatech jsou tyto vody vázané na východní část Slovenského rudohoří. V Janských Lázních jsou vázané na čocky vápenců v chloriticko-sericitických břidlicích, ve Velkých Losinách na biotitické ruly. Jsou to vody hydrogenkarbonáto-sodného, hydrogenkarbonáto-sodno-vápenatého a hydrogenkarbonáto-vápenato-sodného typu s mineralizací do 1 g.l^{-1} . Tyto vody se vyznačují zvýšenými obsahy F v množství $4,8\text{--}10 \text{ mg.l}^{-1}$. Obsah N_2 se pohybuje v rozsahu $84\text{--}96$ objemových %.

K typům dusíkových, dusíkovo-metanových a metanových vod sedimentárních pánví patří v Českém masivu vody křídovo-permokarbonské pánve a naložených vulkanických pánví. V Západních Karpatech k nim patří vody flyšového a bradlového pásma, hydrogeologických a naložených vulkanických pánví.

Vody atmosférického původu jsou zastoupené vodami s převládajícím obsahem dusíku. V Českém masivu jsou to vody okrajových částí pánevních struktur. V Západních Karpatech jsou rozšířené ve vrchních částech čelní předhlubně, flyšového a bradlového pásma, v panonských a vnitrokarpatských pánvích a v naložených vulkanických pánvích. V Českém masivu, panonských a vnitrokarpatských pánvích jde o vody zonální, v bradlovém pásmu a naložených vulkanických pánvích o vody azonální. Jsou to vody hydrogenkarbonátového a hydrogenkarbonáto-síranového typu různého kationtového složení s mineralizací do 1 g.l^{-1} , ojediněle i více.

Vody s vysokým obsahem síranů, tzv. hořké vody, patří k azonálnímu typu, se v Českém masivu vyskytují v třetihorních a křídových horninách křídovopermokarbonské pánve a v naložených vulkanických pánvích. V Západních Karpatech se tyto vody vyskytují ve flyšovém pásmu ve ždánické jednotce v okolí **Sokolnic**. Typickými reprezentanty hořkých vod jsou lokality **Zaječice** a **Šarátice**. Jsou to vody síranového a sírano-hydrogenkarbonátového typu různého kationtového složení a mineralizace do 5 g.l^{-1} , ojediněle i více.

Vody atmosférického a smíšeného původu jsou zastoupené vodami s dusíkovo-metanovými plyny. V Českém masivu se vyskytují jen v hlubokých částech permokarbonských depresí, v chomutovsko-mostecké třetihorní pánvi a částečně v naložených vulkanických pánvích. Jsou málo prozkoumané, takže jejich výskyt je v řadě struktur jen předpokládán. Vody s dusíkem reprezentují především lokality **Teplice** a **Ústí nad Labem**. V Západních Karpatech jsou tyto vody rozšířené v paleogenních sedimentech vnitrokarpatských pánví. Jde o vody hydrogenkarbonáto-sodného (případně vápenatého), hydrogenkarbonáto-chlorido-sodného (případně vápenatého) a chlorido-hydrogenkarbonáto-sodného typu s mineralizací do 10 g.l^{-1} , ojediněle i více. V Českém masivu jsou to ještě vody chlorido-hydrogenkarbonáto-sodného a chlorido-sodného typu s mineralizací do 35 g.l^{-1} . V Západních Karpatech jsou též rozšířené vody hydrogenkarbonáto-síranochlorido-sodno-hořečnatého, síranochlorido-hydrogenkarbonáto-vápenato-sodného a chlorido-síranosodno-vápenatého typu s mineralizací do 10 g.l^{-1} , ojediněle i více.

Vody mořského a smíšeného původu jsou zastoupené vodami s metanovo-dusíkovými a metanovými plyny.

Rozšířené jsou jen v Západních Karpatech, a to v čelní předhlubni, ve flyšovém a bradlovém pásmu, v panonských pánvích a naložených vulkanických pánvích. Vody hydrogenkarbonáto-chlorido-sodného (případně vápenatého nebo hořečnatého), chlorido-hydrogenkarbonáto-sodného (případně vápenatého) typu s mineralizací do 35 g.l⁻¹, ojediněle i více, se vyskytují ve všech výše uvedených strukturách. Vody Cl-Na typu s mineralizací do 35 g.l⁻¹ se vyskytují v čelní předhlubni v oblasti Ostravy, ve flyšovém pásmu, v panonských pánvích a naložených vulkanických pánvích. Poslední, chlorido-sodný, chlorido-sodno-vápenatý a chlorido-vápenato-sodný typ vod s mineralizací v rozsahu 35 až 350 g.l⁻¹ se vyskytuje v čelní předhlubni na Ostravsku, v paleozoiku JV svahů Českého masivu a na západním okraji vídeňské pánve.

Dusíkovo-kyslíkové vody s radonem v masivech kyselých krystalinických hornin jsou vody atmosférického původu, různého iontového složení, s mineralizací do 1 g.l⁻¹ a obsahem Rn nad 0,17 kBq.l⁻¹. Vyskytují se v povrchové zvětralé zóně krystalinického jádra Českého masivu na Prachaticku, Pelhřimovsku, u Českého Krumlova, na Jáchymovsku a v krystaliniku Krkonoš a Orlických hor. Představitelem těchto vod je **Jáchymov** s obsahem 8 880 Bq.l⁻¹ Rn.

Doposud uvedené typy vod jsou typy hydrochemické. V České republice jsou užívány ještě typy balneologické. Podle ČSN 86 8000 Přírodní minerální vody se jednalo o vody uhličitě, sirié, jódové, železnaté, arzénové, radonové, se zvýšeným obsahem iontů fluoru, mědi, zinku, kobaltu, molybdenu, lithia, stroncia, barya, kyseliny borité, kyseliny křemičité nebo organických látek a o vody termální.

Minerální vody v ČR, podobně jako v jiných zemích Evropy, jsou využívány v lázeňství na léčení a jako stolní a léčivé pitné vody. V současné době jsou termální vody navíc využívány jako zdroj geotermální energie k vytápění a v cestovním ruchu pro rekreaci.

Podle údajů z roku 1993 poskytovalo v ČR lázeňskou péči 35 lázeňských míst. Minerální vody se plní do lahví v 15 lokalitách. Z hlediska balneoterapeutického významu a úrovně materiálně-technického vybavení jsou státní lázně rozdělené do dvou kategorií – mezinárodní a celostátní. K lázním mezinárodního významu patří v ČR osm lázeňských míst s 68,5 % lůžkové kapacity. Patří sem **Karlovy Vary, Mariánské a Františkovy Lázně, Jáchymov, Teplice, Poděbrady, Luhačovice** a **Jeseník** (pouze klimatické lázně bez prokázaného výskytu minerálních vod). K lázním celostátního významu patří v ČR 27 míst s 31,5 % lůžkové kapacity. V ČR se plní do lahví 1 250 000 hl.rok⁻¹. Celková zjištěná vydatnost na lázeňských lokalitách v ČR je 223 l.s⁻¹. V České republice se z uvedeného množství využívá 117 l.s⁻¹, takže v některých lokalitách jsou poměrně velké rezervy pro jejich další využití.

Mnohé zdroje minerálních vod jsou využívány k léčení v rámci okresů a k rekreaci. K léčení se využívají vody

zhruba ve 20 lokalitách v rámci cestovního ruchu.

V cestovním ruchu se využívají hlavně vody termální. Nově ověřené termální vody v množství okolo 400 l.s⁻¹, s teplotami v rozmezí 40 °C až 92 °C, se využívají hlavně jako zdroj geotermální energie.

Vody jednotlivých hydrochemických typů jsou k léčení a jako léčivé a stolní pitné vody využívány následovně:

- Z typů uhličitých vod jsou na léčení využívány zdroje na tak známých lokalitách jako jsou Mariánské Lázně a Karlovy Vary, Teplice nad Bečvou, Luhačovice, Poděbrady a Františkovy Lázně.
- Jako stolní a léčivé pitné vody jsou kyselky využívány v Mariánských Lázních, Karlových Varech, Vratislavicích, Ondrášově, Luhačovicích, Poděbradech, Brvaněch a Bělovsi, Bílině, Františkových Lázních, Horní Moštěnici, Kyselce a v Korunní.
- Z typů dusíkových term krystalických masivů jsou na léčení využívány zdroje v Janských Lázních, Bludově a ve Velkých Losínách.
- Z typů dusíkových, dusíkovo-metanových a metanových vod sedimentárních pánví jsou na léčení využívány vody v lázních Teplice a Darkov. Jako léčivé pitné vody (hořké) jsou využívány zdroje na lokalitách Zaječce a Šaratice.
- Z typů dusíkovo-kyslíkových vod s radonem v masivech kyselých krystalických hornin jsou využívány vody v lázních Jáchymov.
- Na rekreaci v oblasti cestovního ruchu a na vytápění se využívají hlavně termální vody z typů uhličitých vod a typů dusíkových, dusíkovo-metanových a metanových vod.

Současný stav národohospodářského využití minerálních vod nevyčerpává dané geologické možnosti. Lázeňskou základnu je možné rozšířit o termální jódobromové a sirovodíkové vody. Prvé je možné ověřit v třetihorních sedimentech flyšového pásma a v panonských pánvích a druhé v triasových karbonátech vídeňské pánve. Typy uhličitých vod poskytují všechny možnosti na získání pitných a léčivých vod. Je možné je ověřit v chebské pánvi, v oblasti Tachova, v okolí Chlumce nad Cidlinou, v Bruntálu, v panonských a vnitrokarpatkých pánvích. Hořké vody je možné získat v české křídě v Polabí a v Českém středohoří. Podobně je možné ověřit další geotermální vody. Vymezené jsou perspektivní oblasti a v nich jsou zhodnocené perspektivní zásoby. Možnosti jsou především v Západních Karpatech, a to v triasových karbonátech a v třetihorních sedimentech. Nakonec pro průmyslové využití přicházejí v úvahu mineralizované vody, z kterých je možné extrahovat chemické soli a prvky (například K, Li, Br, J, B atd.). Tyto vody jsou rozšířené v české křídovo-permokarbonské pánvi, ve flyšovém pásmu a v panonských pánvích. Z ekonomických důvodů je možné o praktickém využití těchto vod uvažovat jen jako o vedlejší surovině při odvodňování ložisek nerostných surovin a při využívání geotermálních vod.

RNDr. Jan Čurda

PŘÍRODNÍ LÉČIVÉ ZDROJE

A ZDROJE PŘÍRODNÍCH MINERÁLNÍCH VOD STOLNÍCH

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Bechyně	Lázeňské místo, slatinné lázně	Klimatické podmínky a přírodní léčivý zdroj peloidu <i>Komárovské blato</i>	Prameny <i>Karlovo zřídlo</i> a <i>Mariánské zřídlo</i> obsahují pouze prostou železitou vodu.
Bělohrad, Lázně	Lázeňské místo, slatinné lázně	Přírodní léčivý zdroj peloidu <i>Na Jasanu</i> . Prostá hydrogenuhličitanová vápenato-hořečnato-sodná, studená kyselka	Název <i>Anenské slatinné lázně</i> odvozen od starého vrtu <i>Anna-Marie</i> , z něhož byla používána voda pro pitné účely.
Běloves u Náchoda	Lázeňské místo, plnírna minerálních vod	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen IDA II, pramen IDA III, pramen IDA IV, pramen S-6</i> ; přírodní léčivý zdroj peloidu <i>Jetřichov</i> . Středně mineralizovaná hydrogenuhličitanová síranová sodno-vápenato-hořečnatá, studená kyselka, železnatá, se zvýšeným obsahem arzenu	V roce 2007 lázně i plnírna mimo provoz; dříve <i>Běloveská Kyselka Ida</i> , později <i>Běloveská kyselka</i> . V současnosti <i>Náchodská Ida</i> .
Bílina	Lázeňské místo, plnírna minerálních vod	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen V-1, pramen V-2, pramen V-3, pramen BJ-6</i> . Středně mineralizovaná hydrogenuhličitanová sodná, studená kyselka, se zvýšeným obsahem fluoridů, hypotonická	Lázně zanikly, plnírna v provozu, hlavní produkt <i>Bílinská kyselka</i> .
Bludov	Lázeňské místo	Přírodní léčivý zdroj minerální vody <i>pramen HV-1 (HG-1, Hg-1)</i> . Prostá síranovo-chloridová sodná, hypotonická, silně alkalická voda, se zvýšeným obsahem fluoridů, slabě termální (24,2 °C), se zvýšeným obsahem sirovodíku	Dětská rehabilitační léčebna. Nízký obsah sirovodíku neumožňuje označit vodu jako sirnou. Využíváno Žerotíny již od 17. století.
Bohdaneč, Lázně	Lázeňské místo, slatinné lázně	Přírodní léčivý zdroj minerální vody <i>pramen Nová Panenka</i> ; přírodní léčivé zdroje peloidu <i>Libišany, Rozkoš, Stéblová a Oplatil</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová sodná voda, studená, se zvýšeným obsahem fluoridů	Také plynové lázně
Brodek u Přerova	Plnírna minerálních vod <i>Hanácké závody, a.s.</i>	Přírodní minerální voda stolní, zdroje <i>NP-768a</i> a <i>BV-3</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová vápenato-sodná kyselka	Distribuce pod označením <i>Hanácká kyselka</i> (viz Horní Moštěnice) a pro jednotlivé obchodní řetězce pod názvy <i>Clever, Dita, Vanessa, Odysea</i> .

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Břvany	Plnárna minerálních vod	Přírodní minerální voda stolní; zdroje pramen <i>Praga II</i> , pramen <i>BJ-5</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanosíranová sodno-vápenato-hořečnatá kyselka, se zvýšeným obsahem fluoridů, kyselá, hypotonická	Názvy prodávaných minerálních vod chronologicky: <i>Trautzelquelle</i> 1913, <i>Regina</i> , <i>Lenešická hořká</i> , <i>Regulátor</i> 1914, <i>Zita</i> neboli <i>Perla Břvan-ská</i> 1917, <i>Praga</i> 1922, <i>Hilda</i> 1940, <i>Santos</i> a <i>Bohemia</i> po válce; dnes pod obchodním názvem <i>Praga</i> .
Byňov	Plnárna	Přírodní minerální voda; zdroj <i>HV-5</i>	Vyhláška MZd č. 513/2002 Sb. Produkt <i>Dobrá voda</i> jakož i další nápoje na její bázi.
Číhaná		Přírodní minerální voda stolní; zdroje pramen <i>CVJ-1</i> , pramen <i>CVJ-3</i> a pramen <i>CVJ-4</i> ; přírodní léčivý zdroj peloidu <i>Číhaná–Babice</i>	Vyhláška MZd č. 290/1998 Sb.
Čistá – Krásno		Přírodní léčivý zdroj peloidu <i>Čistá – Krásno</i>	Vyhláška MZd č. 149/1999 Sb.
Darkov	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody pramen <i>NP-680 (Věra)</i> , pramen <i>NP-736</i> , pramen <i>NP-737</i> , pramen <i>Nový vrt</i> , pramen <i>Helena</i> , pramen <i>NP-694 (Valentina)</i> , pramen <i>NP-740</i> . Silně mineralizovaná chloridová sodná jódová voda, hypotonická	Léčba jodem a rehabilitace. Původní jímací vrtů <i>Jan I</i> , <i>Jan II</i> , <i>Olivie</i> , <i>Karel</i> a <i>NP-78</i> likvidovány postupem těžby černého uhlí na Dole Darkov. Vrt <i>Vilemína</i> využit v budově Starých lázní.
Dolní Kramolín		Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>IL-sano I</i> , <i>IL-sano II</i>	Vyhláška MZd č. 140/1993 Sb. Výroba ochucených nápojů pod značkou <i>IL-sano</i> v plnárně Chodová Planá.
Domašov – Sedm Dvorů		Přírodní minerální voda stolní; zdroje pramen <i>BV-101A</i> , pramen <i>S-1</i> , pramen <i>BJ-12</i> . Hydrogenuhličitanová vápenato-hořečnatá železnatá kyselka, hypotonická	Vyhláška MZd č. 287/1996 Sb., Vyhláška MZd č. 140/1993 Sb. Z vrtu <i>S-1</i> v blízkém Petrovickém mlýně, kde se od konce 19. století vyráběl přírodní oxid uhličitý, plněna v 90. letech 20. stol. kyselka <i>Salacia (Salicia)</i> .
Dubí u Teplic	Lázeňské místo	Klimatické lázně, podhorské klima, mírně tonizující	Dříve tzv. <i>Tereziny lázně</i> .
Farská kyselka		Přírodní minerální voda stolní; zdroje pramen <i>Farská kyselka I</i> , pramen <i>Farská kyselka II</i>	

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Františkovy Lázně	Lázeňské místo, plnárna minerálních vod	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Stanislav, Sluneční pramen, Císařský pramen (I-II), pramen ČKD-2, pramen Erika-1 (E-1)</i> . Středně až silně mineralizované sírano-chlorido-hydrogenuhličitanové sodné studené kyselky (pramen Glauber IV, Kostelní pramen), středně mineralizované sírano-chlorido-hydrogenuhličitanové sodné vody a sírano-hydrogenuhličitan-chloridové sodné železnaté studené kyselky (ostatní prameny); ložiska silně mineralizované slatiny; vývěry suchého oxidu uhličitého	Ke stáčení se používá pramenů <i>Glauber III</i> a <i>IV</i> a prameny <i>Natálie</i> a <i>Kostelní</i> . Další zdroje: <i>Františkův, Luisin, Studený, Cartellieriho, Železnatý, Solný, Luční, Nový, Štěpánčin, Žofiin, Natáliin, Palliardi, Adlerův, Glauber I, II, III, IV, Kostelní, Pramen D-14</i> a další. Pramen <i>Štěpánčin</i> lahvován pod obchodním názvem <i>Steffany</i> .
Hodonín		Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Podluží (BVJ-1), pramen Prušánka (BVJ-2), pramen BVJ-3 (Josefka)</i> . Silně mineralizovaná chloridová sodná voda, studená, hypertonická	Lokalita dosud nemá statut lázeňského místa; k léčebným účelům využívána podzemní voda, která představuje doprovod ropných ložisek. Vyhláška MZd č. 290/1998 Sb.
Horní Moštěnice	Plnárna minerálních vod Hanácká kyselka, s.r.o.	Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen Moštěnka, pramen Hanácká kyselka II, pramen M-1, pramen M-3, pramen M-4 (BV-111A)</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová vápenato-sodná kyselka	Distribuce pod označením <i>Hanácká kyselka</i> (viz Brodek u Přerova) Vyhláška MZd č. 290/1998 Sb., vyhláška MZd č. 140/1993 Sb. Z historického zdroje <i>Moštěnka</i> v 90. letech 20. stol. lahvována kyselka <i>Jezerka</i> .
Hořátev		Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen HP-19, pramen HP-20</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanochloridová sodno-vápenatá kyselka, studená, hypotonická	Produkt <i>Poděbradka</i> a ochucené nápoje na její bázi.
Hoštěc		Přírodní minerální voda stolní; zdroj <i>pramen Hoštěc</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová vápenato-hořečnatá kyselka, studená, železnatá	Vyhláška MZd č. 140/1993 Sb. V 90. letech 20. stol. lahvována kyselka <i>Agnes</i> .
Hronov		Přírodní léčivé zdroje Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová vápenato-sodná kyselka, studená, železnatá, se zvýšeným obsahem sirovodíku	Vyhláška MZd č. 156/2001 Sb. Nevyhlášené zdroje <i>pramen Hronovka</i> a <i>pramen Regnerka</i> . Původní zdroj <i>Jiráskův pramen</i> zanikl.

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Chropyně		Přírodní léčivý zdroj minerální vody <i>pramen Ječmínek</i> . Slabě mineralizovaná chlorido-hydrogen-uhličitanová sodná, se zvýšeným obsahem jodidů a fluoridů	Nevyhlášený zdroj pramen <i>Procházka</i> .
Jáchymov	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Curie, pramen C-1, pramen Běhounek, pramen Agricola (HJ-14)</i> . Hydrogenuhličitanová sodná prostá radonová voda, hypotonická, slabě termální	Radonová léčba a rehabilitace Starší zdroje: <i>Prokop, Evangelista, HG1, HG2, Becquerel</i> a studený pramen <i>Štěpův</i> .
Janské Lázně	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Janský a Černý pramen</i> . Hydrogenuhličitanová vápenato-sodno-hořečnatá voda, slabě termální	Dalších cca 30 term vyvěrá při úpatí Černé hory. Další z pramenů chladných jsou <i>Mariánský, Helenin, Janská Studánka, Císařský pramen</i> .
Jeseník (Gräfenberg)	Lázeňské místo, klimatické lázně	Klimatické lázně, podhorské klima, tonizující	Priessnitzova metoda léčby studenou prostou vodou. Ve všech cca 80 tzv. <i>Lázeňských pramenech</i> (jakož i v dalších cca 15 pramenech na protilehlém Křížovém vrchu) vyvěrá pouze prostá podzemní voda.
Jeseník nad Odrou		Přírodní minerální voda stolní Hydrogenuhličitanová vápenato-sodná kyselka	Bývalá plnirna, která v 90. letech 20. století obnovila na čas provoz, když se snažila prosadit na trhu s produktem <i>Jesenická minerální voda</i> či <i>Zita</i> .
Karlova Studánka	Lázeňské místo, klimatické lázně	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Vladimír, pramen Petr</i> ; přírodní léčivé zdroje peloidu <i>Karlova Studánka, Malá Morávka a Hubertov</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová vápenato-hořečnatá kyselka, hypotonická	Původní mělké jímky pramenů <i>Maxmilián, Vilém, Karel, Bezejmenný, Antonín, Trubkový a Norbert</i> zlikvidovány a jímání t.č. realizováno vrtý <i>S-2A (Petr)</i> a <i>S-7 (Vladimír)</i> .
Karlovy Vary	Lázeňské místo, plnirna	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>Zahradní pramen, vrt Vřídlo BJ-35, pramen Karel IV. BJ-74, Dolní Zámecký pramen BJ-79, Horní Zámecký pramen BJ-81, Tržní pramen BJ-86, Sadový pramen BJ-88, Zahradní Hadí pramen BJ-91, pramen Svoobody BJ-93, Skalní pramen BJ-96, Skalní pramen BJ-97, pramen Dorotka V-1 (plyn)</i> . Středně mineralizovaná hydrogenuhličitanovo-síranovo-chloridová sodná voda, se zvýšeným obsahem fluoridů a kyseliny křemičité, hypotonická, termální, přesycená oxidem uhličitým	Produkce: <i>Karlovarská vřidelní sůl, přírodní kysličník uhličitý</i> , stáčí se <i>Mlýnský pramen</i> a <i>Vřídlo</i> . Výroba ozdobných předmětů z vodního kamene vřídlovce. Karlovarské termální prameny čítají dnes 13 hlavních pramenů přičemž 10 je využíváno k procedurám.

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Karviná		Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Miroslav NP-747, pramen František NP-743, pramen Eduard NP-742, pramen Vlasta NP-744, pramen Jordán NP-738, pramen Jaromír NP-735</i> . Silně mineralizovaná chloridová sodná jódová voda, hypotonická	Rehabilitační sanatorium Karviná 8 - Hranice (viz Darkov)
Klášterec nad Ohří		Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen Evženka II, pramen HV-5</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová sodná kyselka se zvýšeným obsahem fluoridů, studená, hypotonická	Bývalé lázně, zaniklá stáčírna. Dnes areál obnoven včetně parku k rekreačním účelům. Vyhláška MZd č. 140/1993 Sb., vyhláška MZd č. 290/1998 Sb.
Klimkovice – Nový Darkov	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen NP-791, pramen NP-792, pramen NP-793, pramen NP-794, pramen NP-795, pramen NP-796, pramen NP-797, pramen NP-798</i> . Silně mineralizovaná chloridová sodná jódová voda, hypotonická	Jodová sanatoria Klimkovice, poskytující balneologickou péči, leží mimo oblast výskytu minerálních vod, které jsou na lokalitu dopravovány potrubím z oblasti Polanky nad Odrou a Jistebníku. Původní jímací vrtý <i>Nový Jan, Petr</i> a <i>Eva</i> zlikvidovány.
Konstantinovy Lázně	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Prusík, pramen BJ-12 – Kokašice</i> . Hydrogenuhličitanová sodno-hořečnatá železnatá kyselka, studená	Starší prameny: <i>Karlův, Františkův, Žofiin, Skalní, Giselin, Žíhaný</i> a <i>Rudolfův</i> . Zřidelní oxid uhličitý jímáný při ohřevu vody.
Korunní	Plnárna minerálních vod	Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen Korunní kyselka I, pramen Korunní kyselka II, pramen Korunní kyselka III, pramen BJ-20, pramen BJ-21, pramen BJ-22, pramen BJ-26</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová sodno-vápenato-hořečnatá studená kyselka	Původní zdroj kyselky <i>Štěpánčin pramen</i> a <i>Kateřinin pramen</i> . Pův. produkt <i>Kronodorská kyselka</i> , od r. 1928 <i>Korunní kyselka</i> , od roku 1931 vlastníkem H. Mattoni, dnes <i>Korunní kyselka</i> ; zaniklé lázně.
Kostelec u Zlína	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen U vily, pramen V kapli, pramen BJ-51A</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanosíranová vápenato- sodná voda, sírná, studená, hypotonická	
Kouty		Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen BJ-16, pramen BJ-21</i>	Vyhláška MZd č. 290/1998 Sb.
Kundratice, Lázně	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje peloidu <i>Hamr na jezeře, Kundratice</i>	

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Kynžvart, Lázně	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Nová Helena (S-2), pramen Richard, pramen Nová Marie (S-4), pramen Nový Viktor (S-5)</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová vápenato-hořečnatá železnatá studená kyselka	Dětská léčebna se školou, prameny: <i>Richardka, Viktorka, Mariánský, Eleonořin, Koupelový, Nový, Lázeňský</i> a další. Také vlastní zdroje slatiny.
Kyselka u Karlových Varů	Plnírna minerálních vod	Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen Helena, pramen Nový Josef, pramen Marie, pramen HV-9, pramen HV-15, pramen HJ-4 Bražec 2, pramen HJ-5 Bražec 2, pramen HJ-6 Bražec 2, prameny Dolní Lomnice I, II a III, vrt HV-16, vrt HV-12A, vrt HV-12, vrt HV-51B, vrt HV-59A, vrt 53-AP, vrt HV-34</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová sodná studená kyselka	Pův. produkt <i>Buková</i> či <i>Radošovská kyselka</i> , také název <i>Kysibelka</i> . Plnírna zprivatizována po 1989, stáčí se dnes <i>Mattoniho kyselka</i> . Lázně zanikly. Staré prameny <i>Ottův, Löschnerův, Alžbětin, a Josefův</i> .
Lesná		Přírodní minerální voda stolní; zdroj EURA	
Libverda, Lázně	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Nová Marie, pramen Nový Kristián, pramen Eduard</i> ; přírodní léčivý zdroj peloidu <i>Jizerka</i> Prostá hydrogenuhličitanová hořečnatá vápenatá kyselka, železnatá, studená, hypotonická, se zvýšeným obsahem kyseliny křemičité	Staré prameny <i>Boží Voda, Mariánský, Ocelový, Kristiánův, Josefíny, Vilémův, Hubert</i> nahradilo jímání minerální vody vrtů.
Lipová-lázně	Lázeňské místo	Klimatické lázně, podhorské klima, mírně tonizující	Schrothova metoda léčby vlhkým teplem; pouze prostá podzemní voda.
Louny		Přírodní léčivý zdroj minerální vody <i>pramen LN-1</i> Silně mineralizovaná hydrogenuhličitanová sodná termální kyselka, hypertonická, se zvýšeným obsahem fluoridů	
Luční kyselka		Přírodní minerální voda stolní; zdroj <i>pramen Luční kyselka (HV-2)</i>	
Luhačovice	Lázeňské místo, plnírna minerálních vod	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Dagmar, pramen Elektra, pramen Nová Čítárna, pramen Nová Janovka, pramen Nový Jubilejní, pramen Nová Vincentka, pramen Vladimír, pramen Vincentka II, pramen Jaroslava, pramen sv. Josefa</i> . Hydrogenuhličitanovo-chloridová sodná jódová studená kyselka, hypotonická Sirná, hydrogenuhličitanová vápenatá studená hypotonická voda (<i>Sirný pramen</i>)	Plnírna minerálních vod. Stáčí se zde <i>Vincentka</i> , vyrábí se <i>Luhačovická zřidelní sůl</i> Nejznámější původní prameny jsou <i>Vincentka</i> , (původně <i>Hlavní pramen</i>), <i>Aloiska</i> a <i>Ottův</i> , dále prameny <i>Amandka, Gejzír</i> (dnes pramen <i>dr. Fr. Šťastného</i>), <i>Janovka, Jubilejní, Antonínka, Ústřední, Čítárna</i> a pramen <i>Sirný</i> .

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Mariánské Lázně	Lázeňské místo, plnárna minerálních vod	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Marie VIII (vrt BJ-6), pramen Marie VIII (vrt BJ-7), pramen Alexandra, pramen Rudolf, pramen Rudolf VI, pramen Balbín, pramen Karolina II, pramen Karolina III, pramen BJ-69A, pramen HV-101, pramen BJ-6 Úšovice, pramen BJ-6 Nová Marie, pramen HV-40.</i> Středně mineralizovaná sírano-hydrogenuhlíčitano-chloridová sodná železnatá studená kyselka (např. prameny <i>Křížový III a IV, Ferdinand I a II, pramen Lesní</i>). Slabě mineralizovaná hydrogenuhlíčitano-síranová sodná kyselka (<i>pramen Ambrož, pramen Ferdinand VI, pramen Excelsior</i>). Slabě mineralizovaná hydrogenuhlíčitanová vápenato-hořečnatá kyselka (<i>prameny Rudolfovy, pramen Antoníček</i>). V okolí jsou ložiska silně mineralizované sirnoželezitě slatiny.	Stáčí se minerální vody pramenů Rudolfův, Ferdinandův a Excelsior. Dnes vedle <i>Excelsioru</i> a <i>Rudolfky</i> rovněž produkt <i>Aqua Maria</i> . Všechny prameny mají vysoký obsah železa a kyseliny křemičité. Vyhláška MZd č. 287/1996 Sb., vyhláška MZd č. 290/1998 Sb.
Mšené-lázně	Lázeňské místo, slatinné lázně	Přírodní léčivý zdroj ložiska peloidu <i>Vrbka</i>	Prameny prosté podzemní vody se zvýšeným obsahem železa sytily v minulosti též ložiska peloidů <i>Záhájí</i> a <i>Rybníček</i> . Vyhláška MZd č. 6/2001 Sb.
Mýtina – Kyselecký Hamr		Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen HV-1, pramen HV-2</i>	Vyhláška MZd č. 290/1998 Sb.
Nová Ves – Louka		Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen Novoveský, pramen HV-22, pramen HV-23, pramen HV-24, pramen HV-3, pramen HV-5, pramen HV-6, pramen HV-33.</i> Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Luční, pramen HV-33, pramen HV-3, pramen HV-5, pramen HV-6.</i> Slabě mineralizovaná hydrogenuhlíčitanová hořečnatá studená kyselka	Vyhláška MZd č. 290/1998 Sb., vyhláška MZd č. 140/1993 Sb. Lahvováno pod obchodním označením <i>Magnesia</i> .
Očihov		Přírodní minerální voda; zdroj <i>pramen BJ-11</i>	Produkt balen pod názvem <i>Aqua Bohemica</i> .
Ondrášov – Moravský Beroun	Plnárna minerálních vod	Přírodní minerální voda stolní; zdroje z důvodu poklesu obsahu volného oxidu uhličitého zrušeny. Slabě mineralizovaná hydrogenuhlíčitanová vápenatá kyselka, hypotonická	Pův. produkt <i>Andersdorfská kyselka, Elitis</i> , dnes moderní plnárna minerální vody <i>Ondrášovky</i> (zdroje viz <i>Domašov – Sedm Dvorů</i>), případně nápojů na její bázi (např. minerální voda <i>Zlaté údolí</i>).

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Ostrožská Nová Ves	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen S-5, pramen S-6</i> . Prostá hydrogenuhličitanová vápenato-hořečnatá, studená sirtá voda, hypotonická	Vyhláška MZd č. 140/1993 Sb.
Pasohlávky		Přírodní léčivý zdroj minerální vody <i>pramen 3-G</i> . Silně mineralizovaná chloridová sodná voda, s rozpuštěným metano-dusíkovým plynem, sirtá, termální	Vyhláška MZd č. 290/1998 Sb.
Petrov u Strážnice		Přírodní léčivý zdroj minerální vody <i>pramen Petrov</i> . Prostá sirtá hydrogenuhličitano-síranová vápenatá voda, hypotonická	
Poděbrady	Lázeňské místo, plnírna minerálních vod	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Nový Vrchlický, pramen Dr. Bouček, pramen Zápotocký</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitano-chloridová sodno-vápenatá kyselka se zvýšeným obsahem lithia a stroncia	Plnírna minerálních vod <i>Poděbradka</i> . Dětská léčebna v Sadské bývala pobočkou lázní. Staré prameny <i>Büllow, Eliška, Libuše, Chmelnice</i> a <i>Chariclea</i> odstaveny roku 1950, další prameny jsou např. <i>Božena, Rieger, Hohenlohe, Trnka, Vlašský</i> či <i>Jatecký</i> .
Prameny		Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen Perla Čech II, pramen Perla Čech III, pramen HV-4, pramen HV-5, pramen HV-6, pramen HV-7, pramen HV-13, pramen HV-13a, pramen HV-14, pramen HV-14a</i> . Prostá hydrogenuhličitanová hořečnatovápenato-železnatá studená kyselka	Vyhláška MZd č. 287/1996 Sb., vyhláška MZd č. 290/1998 Sb.
Rožnov pod Radhoštěm		Přírodní léčivý zdroj minerální vody <i>pramen NP-536</i> . Silně mineralizovaná chloridová sodná jódová voda, hypotonická	Vyhláška MZd č. 287/1996 Sb.
Sítiny		Přírodní léčivý zdroj minerální vody <i>pramen HV-35</i> ; zdroj přírodní minerální vody <i>pramen HV-34, pramen HV-35</i>	
Slatinice	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Zdeněk, pramen Jan, pramen sv. Jiří (BJ-10)</i> . Prostá sirtá hydrogenuhličitano-chloridová, vápenato-hořečnatová sodná voda, hypotonická	Původní zdroje (<i>Lázeňský pramen, Lázeňský vrt, Mlýnský vrt</i>) nahrazeny jímáním z nových vrtů <i>BJ-8</i> a <i>BJ-10</i> .
Skalka u Prostějova		Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Cyril-Metoděj, pramen Svatopluk III</i> . Slabě mineralizovaná sirtá chlorido-hydrogenuhličitanová sodná voda, hypotonická	Vyhláška MZd č. 290/1998 Sb. Původní prameny <i>Julinka</i> a <i>Jan</i> a staré jímací vrty <i>Cyril-Metoděj</i> a <i>Svatopluk</i> nahrazeny novými vrty, pramen <i>Skalka</i> lázeňské budově zachován.

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Sokolnice	Plnárna minerálních vod	Přírodní léčivé zdroje minerální vody (cca 250 studní o hloubce 6–8 m) se rozkládají v těžebních polích Šaratice (Kalužiny), Újezd u Brna, Nesvačilka, Těšany a Luže v prostoru mezi obcemi Šaratice a Těšany. Silně mineralizovaná síranová sodno-hořečnatá voda, hypertonická	Produkt Šaratice (dříve též obchodní názvy Otnica, Moravia, Šternovka) vyráběný od roku 1888, dnes moderní provoz, v němž se finální produkt připravuje technologickými úpravami (mísení, zahušťování).
Teplice nad Bečvou	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody pramen Gallašův, pramen Jurikův (Zápotocký), pramen Kropáčův, pramen HV-301. Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová vápenatá kyselka, hypotonická, slabě termální	Zahrnuje rovněž dětskou léčebnu. Vyhláška MZd č. 140/1993 Sb., vyhláška MZd č. 290/1998 Sb. Unikátní zatěsnění nežádoucích vývěrů minerální vody do řečiště Bečvy tzv. Joo-stenovou metodou za použití vodního skla.
Teplice	Lázeňské místo	Přírodní léčivý zdroj minerální vody pramen Hynie; přírodní léčivý zdroj peloidu Grünwaldské louky a Grünwaldské vřesoviště. Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová sodná termální voda, se zvýšeným obsahem fluoridů a kyseliny metakřemičité, hypotonická (prameny Hynie, Pravřídlo); slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová sodná termální voda, radonová se zvýšeným obsahem fluoridů a kyseliny metakřemičité, hypotonická (Horský pramen)	Další prameny v lázních Hadích, Kamenných Sírných a Vojenských, s namnoze stejnojmennými názvy.
Toušeň	Lázeňské místo, slatinné lázně	Přírodní léčivé zdroje peloidu Labiště, Křenecký luh. Typ sirno-železité slatiny a zeminy	Pouze prostá železitá voda.
Třeboň	Lázeňské místo, slatinné lázně	Přírodní léčivé zdroje peloidu Spálená Bor-kovna, Vimperky, Branský les, Hubert. Rozsáhlá ložiska rašeliny a slatiny různých druhů, včetně slatiny sirno-železité	Dnes Bertiny Lázně a Lázně Aurora. V obou poskytovaná peloidní léčba.
Velichovky	Lázeňské místo, slatinné lázně	Přírodní léčivý zdroj peloidu Habřinky. Vlastní zdroj křídové slatinné zeminy napájené prostou podzemní vodou s obsahem uhličitanu vápenatého a železa	
Velká Štáhle		Přírodní minerální voda stolní; zdroje pramen S-1, pramen S-2. Prostá hydrogenuhličitanová vápenatá studená kyselka, hypotonická	Od konce 19. stol. výroba přírodního oxidu uhličitého.

Název místa	Charakter místa	Statutárně vyhlášené zdroje a jejich balneologická charakteristika	Poznámky a využití
Velké Losiny	Lázeňské místo	Přírodní léčivé zdroje minerální vody <i>pramen Petr, pramen Dobra, pramen Žerotín</i> . Hydrogenuhličitano-síranová sodná silně alkalická termální voda, se zvýšeným obsahem sirovodíku a fluoridů	Významná dětská léčebná péče, příznivé klimatické podmínky. Zdroj pro léčebné procedury a pro venkovní bazén v lázeňském parku (vrt BVJ 211) jímá cca 36 °C teplou minerální vodu z hloubky 1 km.
Velké Zboží		Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen Nová Poděbradka, pramen BJ-17, pramen BJ-18</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitano-chloridová sodno-vápenatá kyselka	Jímání minerální vody pro stáčení Poděbradky
Vratislavice nad Nisou	Plnárna minerálních vod	Přírodní minerální voda stolní; zdroje <i>pramen Vratislavická kyselka I, pramen Vratislavická kyselka II</i> . Slabě mineralizovaná hydrogenuhličitanová sodno-vápenatá železnatá studená kyselka, hypotonická	Původní produkt <i>Weber-Quelle</i> , tzv. <i>Weberovka</i> , nazývána v 19. stol. <i>Rudolfův pramen</i> , dnes <i>Vratislavická kyselka</i> . Kdysi rašelinné a uhlíčné lázně, které zanikly.
Vráž u Písku	Lázeňské místo	Přírodní léčivý zdroj peloidu <i>Jezero</i>	Rehabilitační lázeňské sanatorium
Zaječice u Mostu	Plnárna minerálních vod	Přírodní léčivé zdroje minerální vody. Silně mineralizovaná síranová hořečnatá studená voda, hypertonická	Dnes produkce zajištěna pod názvem <i>Zaječická hořká voda</i> . Roku 1837 doložen vydatný studený železitý pramen <i>Karolínin</i> . Roku 1920 se zmiňuje 18 hořkých pramenů.
Žandov		Přírodní minerální voda stolní; zdroj <i>pramen HV-1 (Brtná)</i> . Prostá železnatá hydrogenuhličitanová hořečnato-sodná studená kyselka, s mírně zvýšeným obsahem kyseliny metakřemičité	
Železnice		Přírodní léčivý zdroj peloidu <i>Pod Lipinou</i> zrušen	Bývala zde dětská léčebna s ústavní školou odborně řízená z Janových Lázní. Lázně zrušeny Vyhláškou MZd č. 74/2004 Sb.

Poznámky

1) Řada lázeňských míst nese označení „lázně“ v oficiálním názvu místa obce nebo města – např. Lázně Kynžvart, Lázně Bechyně, Lázně Libverda atd. Pro snadnější orientaci a přehlednost v abecedním seznamu lázní bylo klíčové slovo „lázně“ invertováno takto: Bechyně, Lázně; Libverda, Lázně apod.

2) Přírodní léčivé zdroje, zdroje přírodních minerálních vod stolních, přírodní léčebné lázně a lázeňská místa prohlášená podle dříve platných právních předpisů se podle ustanovení **§ 44, odst. 1 zákona č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů (lázeňský zákon)** považují za přírodní léčivé zdroje, zdroje přírodních minerálních vod, přírodní léčebné lázně a lázeňská místa osvědčená nebo stanovená podle tohoto zákona.

3) V české balneologické literatuře se pro jímací objekty přírodních léčivých zdrojů minerálních vod a přírodních minerálních vod (stolních) vžilo označení „pramen“ bez ohledu na skutečnost, o jaký konkrétní typ jímacího objektu (nejčastěji vrt, studnu nebo pramenní jímku) se jedná. Tomuto trendu se podřídila i příslušná česká legislativa, takže výše uvedené názvy statutárně vyhlášených zdrojů nesou v naprosté většině označení „pramen“, i když se jedná ve skutečnosti o vrt.

*RNDr. Jan Čurda
Dr. Vladimír Kajlík*

KLASIFIKACE PŘÍRODNÍCH VOD A PELOIDŮ

■ Klasifikace vod

- **Minerální vody** – 1 g rozpuštěných tuhých látek v 1 kg, nebo teplota nad 20 °C
 - **Prosté vody** – bez těchto charakteristik
- Ještě počátkem 20. století se rozlišovaly minerální vody dle původu na tzv. vody:
- vadózní** – povrchového původu (průsaky vod do podzemí)
 - juvenilní** – ryze podzemního původu (např. vulkanického, viz E. Suess 1900)

- **Dělení dle teploty:**

Studené – do 20 °C
Teplé neboli akrotermy – nad 20 °C
Termální – od 20 °C do 37 °C
Hypertermální – od 37 °C do 50 °C
Vřídla – nad 50 °C

- **Dělení dle osmotického tlaku:**

Hypotonické – 1–8 g rozpuštěných solí v 1 kg vody
Isotonické – 8–10 g rozpuštěných solí v 1 kg vody
Hypertonické – nad 10 g rozpuštěných solí v 1 kg vody

- **Dělení dle chemického složení:**

S převládajícími aniony: –
Alkalické – ionty kyseliny uhličitě (hydrokarbonát-ion)
Slané nebo muriatické – ionty chlóru
Síranové nebo sulfatické – ionty kyseliny sírové
S převládajícími kationy: –
Zemité – ionty vápníku a hořčíku
Salinické – ionty kyseliny sírové a sodíku
Ryzí (pravé) nebo hořké – ionty hořčíku a kyseliny sírové
Dále: –
Kyselky – s obsahem kyslíčnicku uhličitého nad 1 g v 1 kg vody
Železnaté nebo železité – ionty železa
(dále se přihlíží k obsahu sirovodíku, iontům arse-
nu, jodu, bromu, k prvkům radioaktivním)

■ Minerální vody

- **Prosté teplice**
Méně než 1 g rozpuštěných tuhých látek a volného kyslíčnicku uhličitého v 1 kg vody. Vody s teplotou nad 20 °C (viz Janské Lázně, Teplice, Ražecské Teplice)
- **Prosté kyselky**
Více než 1 g rozpuštěných tuhých látek a volného kyslíčnicku uhličitého v 1 kg vody. Vody s teplotou nad 20 °C (viz Běloves, Libverda, Mariánské Lázně)

- **Zemité kyselky**

Více než 1 g rozpuštěných tuhých látek a volného kyslíčnicku uhličitého v 1 kg vody. Vody s teplotou nad 20 °C. Mezi anionty převládají ionty hydrokarbonátu, mezi kationy ionty vápníku a hořčíku, dělíme je na kyselky:

Ryzí (pravé) zemité – s nízkým obsahem iontů sodíku, chloru a kyseliny sírové (viz Teplice nad Bečvou)

Zemito-alkalické – s vyšším obsahem iontů sodíku, ale ne vyšším než součet iontů vápníku a hořčíku (viz kupř. Horní Moštěnice, Ondrášov)

Zemito-síranové – s vyšším obsahem iontů sodíku a kyseliny sírové (viz Břvany u Loun)

- **Alkalické prameny a kyselky**

Obsahují alespoň 1 g rozpuštěných tuhých látek na 1 kg vody s převládajícími aniony hydrokarbonat-iontu a u kationů iontů sodíku. Podle vzájemných poměrů ostatních kationů a anionů jsou to:

Ryzí (pravé) alkalické prameny – s nízkým obsahem iontů chloru a kyseliny sírové v poměru k hydrokarbonat-iontu (viz artéský vrt v Ústí nad Labem)

Ryzí (pravé) alkalické kyselky – s obsahem volného oxidu uhličitého nad 1 g v 1 kg vody (viz Bílina, Kyselka u K. V.)

Alkalicko-zemité kyselky – množství kationů alkalických zemin se blíží množství obsahu kationu sodíku (viz Poděbrady, Korunní a Vratislavice)

Alkalicko-muriatické kyselky – s vyšším obsahem chloriontu (viz Luhačovice)

Alkalicko-salinické kyselky – s vyšším obsahem iontů kyseliny sírové (viz Mariánské Lázně – Lesní Pramen)

Alkalicko-zemito-síranové prameny – s vyšším obsahem iontů vápníku a hořčíku a ionty kyseliny sírové

Alkalicko-salinicko-muriatické prameny a kyselky – s vyšším obsahem iontů kyseliny sírové a chloru (viz Karlovy Vary)

- **Slané prameny**

Více než 1 g rozpuštěných tuhých látek v 1 kg vody s převládajícími aniony chlóru a kationy sodíku.

S vyšším obsahem jodu a bromu jde pak o:

Jodobromové minerální vody (viz např. Darkov, Klimkovice)

- **Síranové (sulfatické) prameny**

Obsahují alespoň 1 g rozpuštěných tuhých látek na 1 kg vody s převládajícími aniony kyseliny sírové. Dle kationů se dále dělí na:

Síranové-salinické prameny – mezi kationy pře-

vládají ionty sodíku. Nazývány Glauberovky (viz Frant. Lázně, Mar. Lázně – Ferdinandův a Křížový pramen)

Síranové-zemité prameny a kyselky – převládají ionty vápníku, nebo vápníku a hořčíku

Ryzí hořké vody – mezi kationy převládají ionty hořčíku (viz Zaječice)

Salinické hořké vody – mezi kationy převládají ionty hořčíku a sodíku (viz Šarátice)

- **Sírné prameny**

Obsahují alespoň 1 mg volného sirovodíku nebo 1 mg hydrosulfidiontu nebo 1 mg thiosulfátiontu na 1 kg vody. Mají-li méně než 1 g rozpuštěných tuhých látek na 1 kg vody, jde o:

Prosté sirovodíkové prameny (viz Slatinice, Ostrožská Nová Ves, Kostelec, Velké Losiny)

Mají-li více než 1 g rozpuštěných tuhých látek na 1 kg vody, půjde o prameny uvedené výše pod názvy zemité, alkalické, slané a síranové prameny s tím, že se vyznačí přítomností sirovodíku, například:

Zemitá kyselka sirovodíková atd.

- **Solanky nebo „rapy“**

Koncentrované slané vody uměle zahušťované v tzv. „gradovnách“.

- **Železnaté prameny**

Obsahují alespoň 10 mg ferroiontů v 1 kg vody. Je-li obsah tuhých látek nižší než 1 g na 1 kg vody jde o:

Prosté prameny železnaté (viz Karlova Studánka)

Je-li obsah tuhých látek vyšší než 1 g na 1 kg vody a obsah ferroiontů vyšší než 10 mg, vyznačí se přítomností železa v názvu, například:

Zemitá kyselka železnatá atd.

- **Radioaktivní prameny – radonové vody**

Minerální vody s emanací alespoň 50 Macheových jednotek (M.j.) (viz Jáchymov, Teplice)

Poznámka: Dnešní odlišná terminologie „Radonové lázně“ atd., mluví se o „radionuklidech“, nikoli o „radioaktivitě“ nebo „radioaktivních vodách“.

■ Peloidy

Látky vzniklé v přírodě geologickými procesy, kterých se v rozmělněném stavu ve směsi s vodou používá v lékařství k bahenním zábalům a koupelím. Jsou původu jak organického (biogenní sedimenty), tak anorganického (minerální sedimenty). Rozhodující pro kvalitu peloidů je poměr těchto anorganických a organických látek.

- **HUMOLITY** – sedimenty organického původu (využití – jako koupele a zábal)

Rašeliny

Rostlinné zbytky společenstev rašelinišť (rašeliník, suchopýr aj.) (viz např. Libverda, Teplice aj.)

Vlastnosti:

- a) Výskyt v oblastech vrchovištních
- b) Napájeny vodami povrchovými (déšť)
- c) Reakce kyselá
- d) Tlení „shora“, humifikace mechů a rašeliníků nad souvislou mělkou hladinou vody
- e) Nedostatek kyslíku / vzduchu
- f) Chudé na minerální látky
- g) Méně viskózní, neplastická

Slatiny

Zbytky rákosin, kyselých ostríc lučních a olšin. Ložiska sycena povrchovou vodou se středním až vyšším obsahem rozpuštěných solí. Reakce vody slabě kyselá až subneutrální

Vlastnosti:

- a) Výskyt v oblastech nížinných
- b) Napájeny vodami spodními
- c) Reakce neutrální nebo alkalická
- d) Tlení „zdola“, humifikace vodních rostlin pod souvislou mělkou hladinou vody
- e) Absence kyslíku
- f) Obsahují minerální komponenty, v hlubších nádržích přeměna na bahna – sapropely
- g) Hladká lpící, plastická

Slatiny prosté

Bez významných příměsí anorganických solí s vyšším obsahem rozpustných látek ve vodě než u rašelin (viz Bohdaneč, Třeboň, Karlova Studánka aj.)

Slatiny sirno-železné

Vyšší obsah síranu železnatého a síranu železitého s kyselým výluhem (viz např. Toušev, Františkovy Lázně – Soos, Bělohrad aj.)

Slatinné zeminy

Obsah zemitých částic může dosáhnout až 80 % (viz kupř. Velké Losiny, Velichovky aj.)

- **BAHNA (SAPROPELY)** – anorganický původ (využití – jako zábal, obklady (tzv. kompresy), méně ke koupelím)

Prostá bahna

Neobsahující významných terapeutických látek (viz např. Ostrožská Nová Ves)

Bahna vřidelní (termální)

S obsahem organických látek nižším než 20 %

Bahna sirná

S obsahem terapeuticky významných množství síry v různých formách vytvářených činností sirných bakterií (Piešťany atd.)

(Klasifikace dle dr. Hadače)

TECHNICKÁ ZAŘÍZENÍ LÁZNÍ

■ Technická zařízení pro lázeňství

Podzemní vody, tedy všechny vody nacházející se pod zemským povrchem, se obvykle dělí na vody prosté a vody minerální. Jako minerální vody jsou v celém světě označovány podzemní vody, které mají některé zvláštní chemické či fyzikálně-chemické vlastnosti. V českých zemích se již tradičně odlišují od vod prostých v pěti kritériích, jimiž je celkové množství rozpuštěných pevných látek, obsah oxidu uhličitého, teplota, radioaktivita a obsah některých důležitých látek (sirovodík, železo, arzen, jód aj.). V průběhu let se měnily a mění hodnoty jednotlivých mezí odlišujících obě kategorie vod, ale podstata tohoto základního dělení zůstává stejná. Podobně je tomu i v jiných zemích, obdařených takovým bohatstvím minerálních vod jako Čechy a Morava.

Pokud mají minerální vody, případně plyny, které je doprovázejí, výrazné balneoterapeutické účinky a jsou tedy vhodné pro léčebné využití, mohou být vyhlášeny za přírodní léčivé zdroje a jako takové využívány v lázeňství. V České republice se nachází celkem 37 lázeňských míst, z nichž 24 využívá jako přírodní léčebný prostředek lázeňské péče právě minerálních vod, ve zbývajících místech jsou pak využívány tzv. peloidy nebo příhodné klimatické poměry.

Vznik, utváření a výstup minerální vody či zřidelního plynu k zemskému povrchu jsou velmi složité přírodní procesy v systému horninového prostředí – voda, plyn. Vlastní, více či méně soustředěný výstup minerální vody na zemském povrchu nebo v přírodních i uměle vytvořených podzemních prostorách nazýváme vývěrem, ob-

vyklejší je však pojem pramen. Podle způsobu jímání lze rozlišovat prameny přírodní a uměle jímané.

Kromě minerálních vod a plynu náleží mezi přírodní prostředky lázeňské péče též peloidy, což jsou sedimenty, mezi které řadíme anorganická bahna a humolity, mladé organické uloženiny, jako jsou slatiny a rašeliny.

Hydrogeologickou a technickou problematikou spojenou s jímáním (těžbou), vedením, akumulací a využíváním přírodních léčebných prostředků v komplexu lázeňské léčby se zabývá obor zvaný zřidelní technika (též balneotechnika nebo krenotechnika).

■ Jímací zařízení minerálních vod

Přírodní vývěry minerální vody na zemském povrchu většinou nejsou přímo využitelné pro lázeňské provoz, je třeba je technicky upravovat. Tyto technické úpravy vývěrů se nazývají jímáním minerální vody.

Zcela zásadně se liší jímání v povrchově odvodňovaných zřidelních strukturách, v nichž se jímají vývěry (prameny) na zemském povrchu, a ve strukturách zakrytých, tj. strukturách, které se na povrchu v přirozeném stavu neprojevují (**Poděbrady, Bohdaneč, Darkov** a další). Liší se i jímání jednotlivých typů pramenů, výstupných a sestupných, jímání vod proplynělých a neproplynělých, jímání v různých horninových prostředcích atd.

Každé jímání sestává z odkryvných prací, vlastního jímacího tělesa, které vodu zachytává, a z potrubí, které ji vyvádí na určené místo, většinou do přepadové či výtokové vázy (např. **Karlovy Vary**), přelivné věže (**Františkovy Lázně**), bazénu (**Janské Lázně**), akumulárních nádrží (**Klimkovice**) apod. Specifickým a velmi důležitým prvkem jímání minerálních vod je jejich izolace od okolních prostých vod a zachování přirozených vlastností minerální vody. Nutno poznamenat, že je to obvykle těžký úkol pro hydrogeologa či zřidelního technika, neboť minerální vody jsou zapojeny do režimu prostých podzemních vod.

Jímání prostých i minerálních vod bylo předmětem zájmu již ve starověku (v zemích tzv. úrodného půlměsíce, tj. Blízký Východ, Sýrie, Irák a v Egyptě, později také v Římě). Je však zřejmé, že historie jímání v podobě cylindrických primitivních jímek sahá ještě dále do minulosti. Mezi nejstarší, avšak mnohde dosud funkční cylindrická jímání minerálních vod náleží jímání ve vydlabaných kmenech stromů (**Slavkovský les, Otročín** aj.), jímání pramenů v dřevěném, či dokonce v kamen-

Mariánské Lázně – Ferdinandův pramen

ném pažení (**Kyselecký Hamr** u Chebu, dosud dochované pažení z granitu z roku 1648) a jímání otvory v kamenných deskách.

Příklad posledně jmenovaného jímání lze spatřit na rytinách v prostoru karlovarského Vřídla (1630, 1652 aj.), na nichž je patrné překrytí přírodního výronu termy kamennou deskou s otvorem, do něhož je nasazena dřevěná výstupní roura. Tento systém byl v Karlových Varech uplatňován i v dalších staletích, kdy byly přírodní výrony nahrazeny mělkými vrty. Ještě v roce 1864 zde byl princip krycí kamenné desky s dřevěným výstupním potrubím použit při jímání Mlýnského pramene. Kamenné desky byly zhotovovány z odolných hornin, tedy z granitu, syenitu, porfyru či křemence, později též z umělých kamenů.

Počátky využívání karlovarských termálních vod však byly daleko prostší, spočívaly v pouhém ohrazení přírodních vývěrů v řečišti řeky tak, aby nedocházelo k míšení termy s povrchovou vodou.

Dnes již ojedinělým způsobem jímání jsou zářezy, podélné odkrvy v zeminách či horninách (pramen Otto v Kyselce u Karlových Varů).

Velmi starým typem jímání obvyklým v nejstarších lázeňských místech jsou tzv. pisciny, otevřené vodní nádrže vybudované přímo nad přírodním vývěrem minerální vody, nejčastěji teplé (**Janské Lázně**) či sirné (**Ostrožská Nová Ves**).

Velmi typickým jímáním kyselek, tedy minerálních vod s vyšším obsahem CO_2 , je jímání zvonové, při němž jsou rozptýlené vývěry soustředěny do výstupního potrubí s různě širokými a různě tvarovanými (čtyř, šesti, osmibokými, oválnými až kulatými, pyramidálními) zvony, zvonky či trychtýři. Nádherné příklady takového jímání nalezneme ještě dnes v **Konstantinových Lázních** či **Františkových Lázních**. Zvony a trychtýře byly původně dřevěné, od 50. let 19. století bývají vyhotoveny z kovových materiálů, především z litiny, bronzu, žárově pocínované mědi, nebo jsou vyzdívány z čedičových cihel či později ze železobetonu. Zvony a trychtýře využívají principu gas-liftu (plynového vzlaku), jejich stěny obvykle svírají úhel se základnou cca 45° – 60° .

V roce 1812 je ve Františkových Lázních doloženo jímání plynu prostřednictvím obrácené dřevěné pyramidy, trychtýři byly zachyceny i staré prameny Alois a Amanda v **Luhačovicích**. Je nutné poznamenat, že již daleko dříve bylo v Konstantinových Lázních použito kamenné jímání s polokulovitými prohlubeninami na spodní straně, tedy nic jiného než analogie zvonového jímání. První kovové zvonové jímání v tehdejší Rakousku bylo použito při zmáhání divokých výronů Vřídla v řečišti Teplé v Karlových Varech, zvony byly zhotoveny z litiny (Oertl, 1900/1901).

Mariánské Lázně – Zpívající fontána

Karlovy Vary – Vřidelní kolonáda

Karlovy Vary – Mlýnská kolonáda

Jsou-li přírodní vývěry příliš rozptýlené, užívá se soustavy jímacích zvonků, jejichž vývody jsou posléze spojeny do jednotného výstupního potrubí (pramen Natálie ve **Františkových Lázních**). Rovněž byly v případě většího počtu přítoků, zhotovovány velké zvony (až do 2 m v průměru).

V některých lázeňských místech bylo v minulosti využíváno studňového jímání, které pokud není kombinováno s pramenními zvony nebo s jinou úpravou výstupu vody zabraňující odplynění, poruchám chemické rovnováhy a následně časté zřidelní sedimentací, není nejvhodnějším typem jímání minerální vody. Studňové jímání přežívá při jímání vod mělkého původu (hořké vody aj.) a drobných vývěrů minerálek (skruže, nověji prefabrikované, nejčastěji betonové). V případě známého karlovarského pramene zvaného Žrout (Fresser) byla skalní puklina s vývěrem termy rozšířena do podoby skalní jímky a je vybavena dokonce sedací lavicí.

Jímání vody v mělkých či hlubokých šachticích, později vyzdívaných z ostře pálených cihel (klinkrů), opět v kombinaci se zvony, trychtýři, sběrnými dreny a jílovým či cementovým těsněním apod., se naopak u minerálních vod velmi osvědčilo (**Kyselka u Karlových Varů** aj.). Šachtice a hlubší šachty byly v minulosti často užívány k úspěšnému využívání železitých, sirných a slaných vod.

Běžné jsou též příklady tzv. kuželovitého jímání, tedy šachtic a studní, jejichž spodní část je rozšířena do kruhu, jehlanu či kužele a napojena na výstupní profil (**Wernerův mlýn** na Chebsku aj.). Přechodné tvary jímacích těles mezi šachticemi a zvony, tedy jakési lahovitě formy šachtic se zúženým hrdlem, byly dříve použity např. v **Kynžvartu**.

Dalšími typy jímání minerálních vod, v minulosti značně rozšířenými, jsou jednoduché nebo složitější kovové sběrné schránky, umísťované přímo na pukliny ve skalních masivech (**Karlovy Vary**, staré jímání Mlýnského pramene aj.). Rafinované typy jsou vybaveny vyrovnávací komorou a odplynovacím ventilem.

Materiály používané při jímání minerálních vod by obecně měly odolávat agresivním účinkům minerální vody či vlhkého plynu. V historických análech či při odkryvech v terénu nalezneme tedy jímací prvky dřevěné (lipová pažnice na Sadovém prameni v **Karlovy Varech** použitá v r. 1853 je stále funkční), kovové (měď, olovo, bronz, žárově pocínovaná měď, litina), kameninové, betonové, železobetonové či vyzdívané ze speciálních cihel (klinkry), dokonce i skleněné. Časté jsou slitiny kovů, tedy cín s přísadou antimonu či olova byl odolnější apod. Jen zřídka byly používány běžné ocelové prvky, neboť poměrně snadno podléhají korozi, hojně jsou však užívány antikorozi oceli a litina.

Karlovy Vary – Hadí pramen

Hlubší jímání minerální vody je až na výjimky prováděno tzv. jímacími vrtými. Jímání podzemní vody různě hlubokými vrtými je doloženo již ve starověké Číně, v ČR je pak doloženo vrtání otvorů do vřidelní desky v **Karlovy Varech** již před rokem 1638.

Vrty mohou představovat v případě kvalitního provedení téměř optimální jímací objekty, neboť v největší míře snižují průtočné odpory na výstupní cestě vody a omezují vydatnost postranních či divokých vývěrů a ředění minerální vody okolními prostými vodami. Vrty při vhodném uspořádání nenarušují režim okolních zdrojů minerální či prosté vody, velkou výhodou je též možnost poměrně snadné regulace odběru, stabilizace a měření fyzikálních či fyzikálně-chemických vlastností vody či plynu. Rovněž možnosti sanitace jsou v případě vrtů nejlepší. Nevýhodou jímacích vrtů je proces tzv. stárnutí, tedy jejich relativně nižší životnost ve srovnání s jímko-vým či šachticovým způsobem jímání minerální vody. Příklady stárnutí vrtů spojené s poklesem vydatnosti vody, plynu či se změnami jejich parametrů nalezneme v **Karlovy Varech**, **Poděbradech**, ve **Františkových Lázních** i jinde.

Časté jsou kombinace jímacích technik, tedy vrtání v šachtách, hlubinných dolech, štolách, apod.

Lázně Kynžvart – pitný pavilon

Konstrukce vrtů je sledem náročných operací, mezi něž patří vlastní hloubení v horninovém prostředí nejrůznějšími nástroji (korunky, dláta, valivá dláta, kladiva atd.), výnos vrtného jádra nebo drtě, výplachové hospodářství, izolace jednotlivých vodonosných obzorů, vystrojování vrtného stvolu, hydrodynamické zkoušky, vzorkování, karotážní měření atd.

Vrty mohou být konstruovány jako svislé, ukloněné nebo horizontální. Vlastní výstroj vrtu má zhruba dva celky, spodní, tzv. aktivní část vrtu, která zajišťuje proudění minerální vody do tělesa vrtu, a část výstupní, umožňující dopravu vody k povrchu. Podstatným problémem je materiál výstroje, který by měl odolávat, stejně jako v případě jiných jímacích objektů, agresivitě prostředí. Používají se proto v zásadě materiály jako antikorozi oceli, plasty (PVC, PE, PB), lepené materiály, dříve však se používalo i dřevo.

Vrty neslouží výhradně k jímání minerální vody, je jich využíváno k monitorování případných změn tlaku kapalných či plyných fází v horninovém prostředí, k indikaci případného znečištění vod a sledování vývoje kontaminace, k regulaci tlakových poměrů ve zřidelní struktuře (např. v Karlových Varech) atd. Způsobů jejich využití je skutečně obrovská škála.

■ Jímací zařízení plyných látek

Proplyněné minerální vody a výrony suchých plynů jsou projevy odplynování horninového prostředí. Tyto plyny částečně pocházejí z atmosféry, odkud jsou strhávány při infiltraci vody a jinými pochody, částečně jsou původem z litosféry, tedy ze svrchního zemského pláště či zemské kůry (tzv. juvenilní plyny).

V České republice doprovází minerální vody nejčastěji oxid uhličitý (CO_2), který je převážně postvulkanického původu a jen vzácně vystupuje jako produkt metamorfózy hornin. V daleko menší míře se objevují sirovodíkové exhalace (H_2S), na Moravě též metan (CH_4). Pouze jako příměsi se většinou nalézají kyslík, dusík a vzácné plyny (He, Ar).

Plyny vystupují na zemský povrch buď rozpuštěné ve vodní složce, nebo, v případě překročení kritické rozpustnosti, jako tzv. spontánní plyn. Jejich jímání je poměrně obtížné, první zmínky pocházejí z počátku 19. století (**Františkovy Lázně**, dřevěné pyramidové jímání, viz výše).

Dnešní praxe spočívá především v jímání vrtů, a to buď v méně častém využívání spontánních plynů (**Mariánské Lázně**), daleko častěji pak v jímání mechanické směsi plynu s kapalnou fází (**Karlovy Vary**). Po odběru směsi z vrtu dochází k mechanickému oddělení plyné a kapalně fáze a k oddělenému hospodaření s oběma fázemi.

■ Těžba a zpracování peloidů

Ložiska rašelin a slatin jsou v ČR velmi hojná. Většina významných ložisek peloidů však leží mimo lázeňská místa, v nichž se peloidní léčby využívá. Výjimkou jsou lázeňská místa **Mariánské Lázně**, **Františkovy Lázně**, **Třeboň** a **Bechyně**. Hlavní léčebnou indikací peloidů jsou revmatické choroby. U léčby peloidy byly prokázány účinky mechanické, fyzikální, fyzikálně-chemické, chemické i biochemické.

Těžba peloidů je náročnou aktivitou, probíhá často pod hladinou podzemní vody, neboť předchází odvodnění ložiska není přípustné kvůli přísným ochranným podmínkám (s ohledem na režim okolních prostých i minerálních vod). Dřívější metody těžby spočívaly v ručním píchání borků či běžné ruční těžbě na vozíky aj., dnešní praxe je založena na hornických metodách skryvky a bagrování.

Po těžbě, stále mimo uživatelské léčebné zařízení, následuje první úprava výtěžku, tedy drcení a následné míšení až do podoby homogenní směsi a doprava této směsi na místo spotřeby. Ve vlastním balneoterapeutickém zařízení je směs skladována ve speciálních místnostech, pokud možno bez přístupu přímého světla, ale především tak, aby nedošlo k jejímu vysychání. Vysy-

Františkovy Lázně – Glauberovy prameny

Františkovy Lázně – interiér

Konstantinovy Lázně – Prusíkův pramen

chání se zabraňuje buď skrápěním, nebo jednodušeji, ale méně vhodně, překrýváním nepropustnými fóliemi. Dnes však těžební organizace dodávají peloidy v plastových obalech o objemu 50 a 100 l, takže až do chvíle dalších úprav nebezpečí vysychání směsi nehrozí.

Ze skladů je homogenizovaná směs peloidu vedena do přípravný, kde v optimálním případě dochází k promísení s minerální vodou nebo s vodou prostou, po zhruba 2hodinovém bobtnání a ohřevu směsi na požadovanou teplotu se směs vede nebo převáží k vlastnímu terapeutickému využití v podobě celkových vanových koupelí, zábalů nebo obkladů. Peloidní koupelny jsou mj. náročné na odvětrávání s ohledem na organoleptické parametry používaných směsí.

V současnosti jsou do lázeňských ústavů dodávány též tzv. přísadové peloidové směsi s velmi jednoduchými možnostmi manipulace a přípravy. Transport by měl respektovat zachování fyzikálních a fyzikálně-chemických vlastností peloidu. Nejdůležitějšími vlastnostmi jsou teplota, pH a konzistence směsi. Použitý peloid se shromažďuje v nádržích se sedimentační funkcí, a pokud je to možné, odváží se zpět na ložisko k regeneraci. Příkladem nakládání s peloidy byl provoz Císařských lázní v **Karlových Varech**, v němž byly využívány speciální výtahy na vany s rašelinou, nebo současný provoz těžby a úpravy sirno-železité slatiny ve **Františkových Lázních**.

Moderní doba si však stále více vyžaduje rychlejší a snadnější přípravu peloidů, jsou proto vyráběny zvláštní ploché sáčky s peloidovou náplní (nebo v kombinaci s fangem, vulkanickým popelem jako pelofango), jejichž jedna strana je propustná.

■ Režimní měření ve zřídelních strukturách

Systém pravidelných kontinuálních fyzikálních, fyzikálně-chemických, chemických a bakteriologických pozorování a měření přirozených či umělých vývěrů minerálních vod v určité zřídelní struktuře nazýváme režimním měřením zdrojů. Spolu s meteorologickými, klimatickými a seismologickými pozorováními doplněnými o sledování antropogenních vstupů představuje tento systém jednu ze zásadních problematik řešených hydrogeologi a zřídelními techniky a jednu z nosných součástí preventivní ochrany přírodních léčivých zdrojů.

Měření fyzikálních parametrů zdrojů (vydatnost plynné i kapalně fáze, měření tlaku obou fází, úroveň hladiny v jímácích a pozorovacích objektech apod.) prošlo složitým vývojem v souvislosti s celkovým rozvojem vědy a techniky. Analogicky tomu bylo u fyzikálně-chemických vlastností (teplota, konduktivita, pH, obsah plyných složek aj.) a vlastností chemických (alkalita, koncentrace kationtů, aniontů, nedisociovaných látek), jejichž zjišťování je ovšem poněkud komplikovanější.

Zhruba od první poloviny 18. století, s rozvojem laboratorní techniky v lékárnách, jsou k dispozici poměrně kvalitní rozbory minerálních vod z našich nejznámějších lázní (v roce 1749 Springsfeld v **Karlových Varech** aj.).

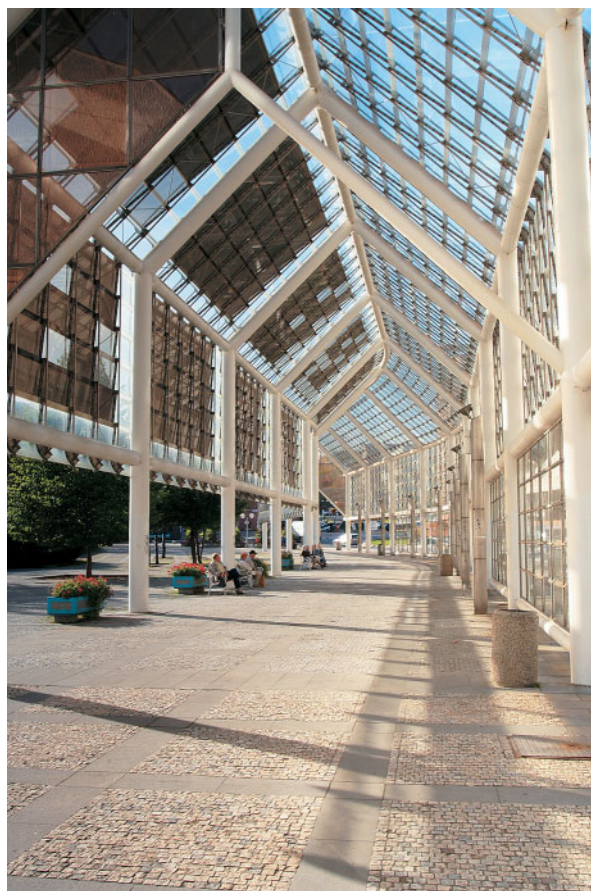
■ Plnírenské využití minerálních vod

Plnárny minerálních vod jsou dnes prosperující součástí potravinářského průmyslu, klesá však jejich podíl v systému preventivní zdravotnické péče (výroba tzv. léčivých vod). Plnění minerálních vod podléhá řadě státních norem (zákonných, podzákonných a technických).

Mezi nejznámější lahvované minerální vody ČR patří mariánskolázeňský **Excelsior**, karlovarský **Mlýnský pramen**, kyselečká **Mattoni**, **Korunní kyselka**, **Vincentka** z Luhačovic, **Poděbradka**, náchodská **Ida**, **Šaratice** ze Sokolnice u Brna aj. Je patrné, že plnárny minerálních vod mají jistou vazbu na lázeňská místa nebo jejich blízké okolí, což je dáno původním posláním plnění – efektivní využití kapacity přírodních zdrojů lázeňských míst. Plnárny jsou prostorově vázány na výskyty minerálních vod vhodných parametrů. Plnírenský provoz sestává zhruba z jímání minerálních vod (přelivem, čerpáním), jímání přírodního zřidelního plynu, dopravy kapalně i plynně fáze (potrubí) do vlastního provozu, akumulace vody a plynu, dále z úprav minerální vody (odželeznění, ochucení sirupy apod.), vlastního lahvování do skla či dnes bohužel stále častěji do PET lahví, většinou pod ochrannou atmosférou z CO_2 (Beilstein, 1907), syčení lahvované vody CO_2 (minimální obsah cca 1 800 mg.l^{-1} volného rozpuštěného CO_2), skladového hospodářství a distribuce.

Většina minerálních vod vyžaduje pro své odlišné fyzikálně-chemické, resp. chemické parametry zvláštní zacházení nejen při jímání, ale i při dopravě, akumulaci, rozvádění a konečném uspořádání při vlastním využívání (např. pro pitné kúry apod.). Prostá aplikace vodárenských technologií nevyhovuje při řešení problémů zachování teploty, obsahu plynných složek, radioaktivity aj. Nejtěžším úkolem je zachování obsahu rozpuštěných přírodních plynů v minerální vodě a zachování obsahu rozpuštěných chemických látek, neboť bezprostředně po odběru vody z výstupní cesty (vrtem, jímku atd.) dochází ke změně fyzikálně-chemických vlastností vody a k porušení rovnovážného stavu jejich chemických složek. Důsledkem je mj. tvorba zřidelních sedimentů v podobě inkrustů v dopravním potrubí, v akumulacích tancích apod., tedy snížení životnosti všech krenotechnických zařízení.

Základní obecně platnou podmínkou dopravy minerálních vod je jejich laminární proudění v dopravním systému, optimální se jeví gravitační rozvody vody na principu gravitačních vodovodů z běžné vodárenské praxe. Ukázkovým příkladem dálkového přivádění minerálních vod je 600 m dlouhé potrubí (z mědi, později litinové)

Teplice – kolonáda

od Mlýnského pramene v Karlových Varech do plnírenského provozu, který byl zásobován v noci, tedy mimo pitné kúry. Již v roce 1905 realizoval G. Rumpel 8 km dlouhé potrubní vedení radioaktivní vody z Gasteinu do Hofgasteinu v Rakousku, na němž docházelo k minimálním teplotním ztrátám ($-2,2\text{ }^{\circ}\text{C}$) i k ztrátám radioaktivity vody (-27 Macheových jednotek).

Kromě běžných plnírenských provozů je minerálních vod využíváno k výrobě solí (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Darkov), k výrobě směsí do peloidových koupelí, k regeneraci použitých peloidů atd. Využíván je i plyn, doprovázející často vývěry minerálních vod, a to jak k plynným koupelím, tak ke stáčení do tlakových nádob a lékařskému nebo potravinářskému využití. V některých lázeňských místech jsou využívány i zřidelní sedimenty, známé je např. piešťanské bahno (ze Slovenska), v Karlových Varech pak výroba upomínkových a šperkařských předmětů.

■ Systémové objekty pro pitnou léčbu (vnitřní balneace)

Již ve starověku byly minerální vody užívány nejen ke koupelím, ale i k dietetickým účelům, jakkoliv prvně jmenovaný účel výrazně převažoval, a to především u teplých vod. Pitné kúry v nejznámějších lázních Čech

Luhačovice – pramen dr. Šťastného

Luhačovice – Vincentka

a Moravy, v Karlových Varech, započaly, po zhruba 200 letech „pouhého“ koupání, v roce 1522, zásluhou loketského lékaře V. Payera. Seriózního zdůvodnění se však vnitřní i vnější balneace dočkaly až v práci D. Bechera z roku 1766, pojednávající mj. o principech léčby vodou. Teprve v roce 1788 byl jeden z vývěrů Vřídla upraven k pitné kúře. Za skutečně vědecké, v dnešním smyslu slova, lze pak považovat práce Koeppeho a Meyerhofera (1902).

Pitné kúry jsou s úspěchem indikovány v případech žaludečních, ledvinových a jaterních problémů, dále v případech poruch látkové výměny, respiračních nemocí, anémií atd.

Běžný návštěvník lázeňských míst, v nichž je praktikována pitná kúra, přichází do styku výhradně s předposledním článkem systému jímání – separace plynné a kapalné fáze – režimní měření – transport – akumulace – výtokové zařízení – odpad. Mezi nejběžnější výtokové zařízení náleží tzv. přetokové neboli pramenné vázy. Tyto vázy bývají předmětem pečlivého řemeslného a uměleckého zpracování, neboť se stávají dominantní částí lázeňského prostředí. Běžné jsou kromě pramenných váz též sběrné mísy a nádoby, výstřikové mísy

(Vřídlo v Karlových Varech), nejrůznější chrlíče, vše od primitivních podob až k řemeslně dokonale zpracovaným dílům. Důležitými parametry všech těchto výtokových zařízení jsou zamezení přístupu vzdušného kyslíku k minerální vodě, odvzdušnění (odplynění) zařízení, snadné a účelné udržování hygienicky vyhovujících podmínek konečného využití vody, možnosti provozního odběru vzorků a režimního měření, možnosti snadného odběru vody (např. do pohárků a jiných nádob). Výtoková zařízení jsou podobně jako ostatní součásti systému hospodaření s minerálními vodami zhotovovány z ušlechtilých materiálů. V Karlových Varech jsou u pramenných váz používány slitiny cínu a olova, antikorozivní ocel, sklo apod.

■ Terapeutická zařízení pro vodoléčbu (zevní balneace)

Hydroterapie (léčebná hydrologie, vodoléčba aj.) je léčebný proces využívající především fyzikálních, méně již chemických vlastností léčivých zdrojů, tedy prosté i minerální vody (ve všech skupenstvích), zřídelných plynů a peloidů. Nejstarší dochované hydroterapeutické postupy pocházejí ze starověkých států (Řecko, Řím, dále např. **Cáchy**, solfatáry na **Ischii**, **Bath** a asi stovka dalších míst, teplé vody byly využívány též v blízkovýchodních státech aj.).

Na českém území jsou nejstaršími lázněmi využívajícími prokazatelně blahodárných vlastností termální vody lázně **Teplice** v Čechách. V našich největších a nejznámějších lázních – v **Karlových Varech** – se léčebné postupy ve 14., 15. a zčásti i v 16. století nesly ve znamení dlouhotrvajících pobytů v dřevěných kádích s vřídelní vodou v koupelnách měšťanských domů v blízkosti Vřídla, později i v šesti kabinách Obecních lázní vybudovaných přímo v jeho sousedství. Teprve ničivý požár města v roce 1759 tento systém změnil ve prospěch prvních balneoterapeutických ústavů.

Zařízení těchto budov bylo zpočátku prosté, později však velmi sofistikované. Převažovaly vanové koupele (dřevěné, měděné, niklové aj. vany), ať již celkové, částečné, sedací nebo jiné, s postupem času se přidávaly parní a horkovzdušné lázně, světelné (sluneční) koupele, sprchovací zařízení, místnosti pro peloidové a jiné zábaly a obklady, skupinová či individuální inhalatoria, irrigátory zubní i střevní atd. Rozšířeny byly i koupele v plynném CO₂ (v roce 1926 byly vybudovány moderní Plynné a sluneční lázně v **Karlových Varech**, dnes Lázně VI.) a po roce 1905 i emanatoria využívající radioaktivitu minerálních vod (především **Jáchymov** a **Teplice** v Čechách). Běžnou součástí lázeňských zařízení byly kloktárny (Zámecká kolonáda v Karlových Varech, Lesní pramen v **Mariánských Lázních** aj.).

Správa přírodních léčivých zdrojů a kolonád Karlovy Vary:
www.splzak.cz/karlovy-vary-kolonady-prameny/lazne-cr/

PODNEBNÍ CHARAKTERISTIKA LÁZEŇSKÝCH MÍST ČR

Klasifikace klimatických míst České republiky se odvozovala ze základních fyzikálních vlastností jejich podnebí (třídění na základě biologických vlastností se neujalo). V České republice se rozdělují klimatická místa podle jejich nadmořské výšky. Klimatická místa byla klasifikována v padesátých letech podle dr. Stibora, který použil odstupňování po 400 metrech k určení čtyř kategorií lázeňských míst. Terminologicky byly pak podnební podmínky charakterizovány jako podmínky sedativní, tonizující a stimulační:

1. místa nížinná, do 400 m. n. m.,

charakter sedativní

Železnice u Jičína (zrušeny, Vyhl. 74/2004 Sb.), Bělohrad, Poděbrady, Luhačovice, Teplice nad Bečvou.

2. místa podhorská, od 400 do 800 m. n. m.,

charakter tonizující

Janské Lázně, Kynžvart, Velké Losiny, Rožnov pod Radhoštěm, Jeseník, Karlova Studánka.

3. místa horská, od 800 do 1200 m. n. m.,

charakter stimulační

(žádná lokalita v ČR. Na Slovensku Vysoké Tatry a jejich léčebny)

4. místa vysokohorská, nad 1200 m. n. m.,

charakter silně stimulační

(žádná lokalita v ČR. Na Slovensku Štrbské Pleso)

V klimatoterapii se definovala klimatická léčba jako blíže nespecifická popudová terapie. Původně byla povaha klimatické léčby pasivní, konzervativní, spíše preventivního charakteru a pro celkovou rekonvalescenci. Ve 20. století se už ale objevují snahy využít klimatických vlivů aktivně, v boji proti chorobě, pomocí aktivních léčebných metod a technik obzvláště v lázeňských

místech, v kombinaci s aplikacemi přírodních léčivých zdrojů, minerálních vod a peloidů. Aplikace uvedené terminologie však nemá absolutní platnost. Obecně lze klima charakterizovat následujícím způsobem:

Klima sedativní je klima uklidňující, zmírňující, vyznačující se příznivým podnebím s nepatrnými výkyvy teplot, jde o podnebí suché, teplé, slunné, vyrovnané, tj. klima v jehož vlastnostech nepřevládají faktory dráždivé a popudové.

Klima tonizující je klima mírně dráždivé, vyznačující se převládajícími faktory podnebí mírně dráždivého a mírně popudového.

Klima stimulační je klima dráždivé až silně dráždivé, v horských a vysokohorských podmínkách s výraznějšími dráždivými a popudovými faktory.

Poznámka:

Podobně jako současný lázeňský zákon (Zákon o přírodních léčivých zdrojích atd., č. 164/2001 Sb.), už lázeňský zákon č. 43/1955 Sb., vydával statuty lázeňských a klimatických míst, vytyčoval ochranná území, a stanovoval podrobné předpisy k zachování čistoty vzduchu, ke zlepšení klimatických podmínek a k péči o vegetaci a estetický vzhled/úpravu místa a jeho okolí. Jako doplněk klimatických lázní a míst byl v tomto zákoně kladen požadavek na vysokou kvalitu a estetickou úroveň životního prostředí lokality (celková úprava, čistota, parky, speciální zařízení tvořící infrastrukturu lokality klimatických lázní pro aktivní management volného času; letní sporty, zimní sporty, vodní sporty, turistika, lehárny, verandy, terasy, solaria, travnaté plochy, golf, tenis, sítě procházkových tras, koupaliště, ústavy pro fyzikální léčbu a rehabilitační sanatoria atd.).

LITERATURA

Burachovič Stanislav: Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha, 2001.

Cmunt Eduard, Lench František et al.: Almanach lázní Československé republiky. Praha, 1949.

David Petr, Soukup Vladimír: Cestovní kniha. S&D, Praha, 2006.

David Petr, Soukup Vladimír a Thoma Zdeněk: Skvosty lázní. Praha, 2005.

Ježek Oldřich a Hornátová Hana: Jáchymov, město stříbra, rádia a léčivé vody. ATYPO 2000.

Knopp Tomáš a Knoppová Eva: Oázy vody a vzduchu. Zlaté Hory, Jeseník 2001.

Křížek Vladimír: Kulturgeschichte des Heilbades. Leipzig, 1990.

Křížek Vladimír: Mariánské Lázně, přírodní zdroje a jejich léčebný význam. SZN, Praha, 1958.

Křížek Vladimír: Obrazy z dějin lázeňství. Avicenum, Praha, 1987.

Mrázek V. a Pohorecký A.: Almanach lázeňské republiky Československé. Praha, 1922.

Přerovský Karel a spol.: Československé Lázně. SZN, Praha, 1957.

Procházka po krajích České republiky. MMR ČR, Praha, 2001

Ryba Bohumil: Doktor Václav Payer z Lokte – Pojednání o Karlových Varech, Avicenum, Praha, 1984.

Wieser Stanislav: Slavkovský Les. Praha, Olympia 2006.

Vyhláška MZd č. 423/2001 Sb., kterou se stanoví způsob a rozsah hodnocení přírodních léčivých zdrojů... (vyhláška o zdrojích a lázních), Příloha č. 1: Kritéria pro hodnocení zdrojů minerálních vod, plynů a peloidů.

Zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod,... (lázeňský zákon)

Návrhy operačních programů České republiky pro období 2007–2013:

Regionální operační program NUTS 2 Severozápad, 2006

Regionální operační program NUTS 2 Severovýchod, 2006

Regionální operační program NUTS 2 Střední Čechy, 2006

Regionální operační program NUTS 2 Jihozápad, 2006

Regionální operační program NUTS 2 Jihovýchod, 2006

Regionální operační program NUTS 2 Střední Morava, 2006

Regionální operační program NUTS 2 Moravskoslezsko, 2006

DALŠÍ ZDROJE INFORMACÍ:

Městská knihovna Mariánské Lázně

Balneologická knihovna bývalého Výzkumného ústavu balneologického

Hlavní třída 370/3

353 01 Mariánské Lázně

Krajská knihovna Karlovy Vary

Balneologická knihovna

Závodní 84/378

360 06 Karlovy Vary – Dvory (Areál Krajského úřadu)

esf

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Odbor řízení pomoci z ESF
Na Poříčním právu 1, 128 01 Praha 2
www.esfcr.cz, esf@mpsv.cz

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
Staroměstské náměstí 6
110 15 Praha 1
www.mmr.cz